

สถาบันพระปกเกล้า

บันทึกเรื่องเด่น
รางวัลพระปกเกล้า

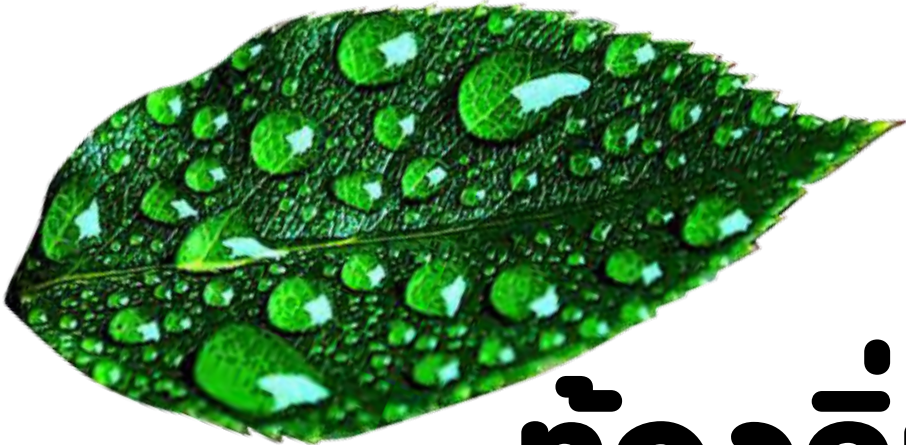

ต้องดี สีเขียว

สถาบันพระปกเกล้า

บันทึกเรื่องเด่น
รางวัลพระปกเกล้า

กิ่งก้าน สีเขียว

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น
สถาบันพระปกเกล้า

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า “ท้องถิ่นสีเขียว”

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

สถาบันพระปกเกล้า.

บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า “ท้องถิ่นสีเขียว”. — กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2559

216 หน้า

1. รางวัลพระปกเกล้า 2. การปกครองท้องถิ่น--รางวัล I. ชื่อเรื่อง
352.14

ISBN : 978-974-449-935-6

รหัสสิ่งพิมพ์ของสถาบันพระปกเกล้า วปท. 59-39-500.0

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ 978-974-449-935-6

พิมพ์ครั้งที่ 1 กันยายน 2559

จำนวนพิมพ์ 500 เล่ม

บรรณาธิการต้นฉบับ ผศ.ดร.อรทัย ก๊กผล และ วิลาวัลย์ หงษ์นคร
ผู้ประสานงาน สมบัติ หวังเกษม

จัดพิมพ์โดย สถาบันพระปกเกล้า
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 ฝั่งทิศใต้
เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210
<http://www.kpi.ac.th>

พิมพ์ที่ บริษัท ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด
88/5 หมู่บ้านพัฒนานิเวศน์ ซอย 5 สุทธิสาร แขวงสามเสนนอก
เขตห้วยขวาง กทม 10310
โทรศัพท์ 0-2276-6713 โทรสาร 0-2277-8137

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอตัวอย่าง การปฏิบัติภารกิจ “ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี 2557 ซึ่งมีกรณีตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 6 กรณี โดยแบ่งเป็นกรณีตัวอย่างเกี่ยวกับ 1) การบริหารจัดการป่าไม้ 2) การบริหารจัดการน้ำท่วม 3) การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ 4) การบริหารจัดการขยะ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกรณีตัวอย่างในหนังสือเล่มนี้ต่างใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนและการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม เข้ามาช่วยให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ เกริ่นนำให้ผู้อ่านเห็นถึงอำนาจและหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรืออำนาจและหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีตามกฎหมายและการถ่ายโอนภารกิจ และยังฉายภาพให้เห็นถึงความท้าทายในการดำเนินงานที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเผชิญ ทั้งการดำเนินงานตามเป้าหมายและแผนงานในระดับโลกและระดับประเทศ ตลอดจน สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ที่สำคัญ หนังสือเล่มนี้ยังได้สรุปแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี 2557 จากกรณีตัวอย่างที่รวบรวมไว้

คณะผู้จัดทำ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ในการกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของภารกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการปฏิบัติภารกิจด้านนี้ รวมทั้ง ช่วยจุดประกายความคิดและสร้างแรงบันดาลใจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติภารกิจด้านนี้ในพื้นที่ของตนทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ พร้อมทั้ง เรียนรู้ ประยุกต์ใช้ และต่อยอดสร้างสรรค์นวัตกรรมการบริหารงานในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการเสริมสร้างเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ปัญหาและบริบทในพื้นที่ของตน เพื่อให้ท้องถิ่นกลายเป็น “ท้องถิ่นสีเขียว” และท้องถิ่นที่มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล อันจะเป็นรากฐานการปกครองท้องถิ่นที่เข้มแข็งสำหรับการปกครองในระดับประเทศต่อไป

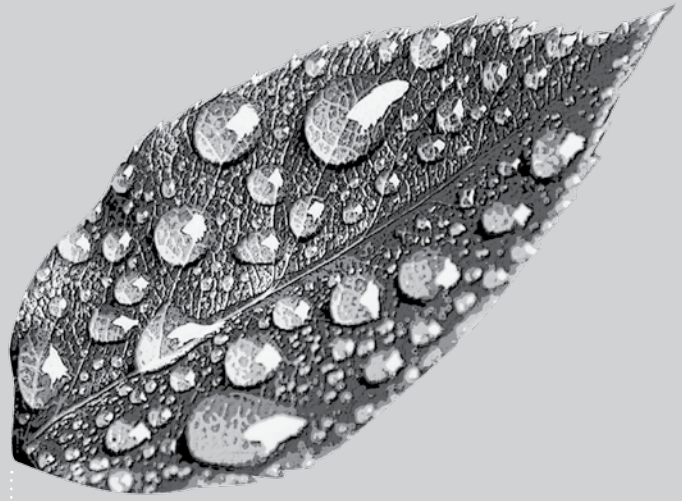
วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

สารบัญ

คำนำ	III
บทนำ	1
ภารกิจ “ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	4
1. อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย	4
2. การถ่ายโอนภารกิจ “ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”	10
ความท้าทาย “ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	16
1. ทิศทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	16
2. สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทย	23
“การมีส่วนร่วม” และ “เครือข่าย” ในการปฏิบัติการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	39
1. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน	39
2. แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม	45
กรณีศึกษา “การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	53
การบริหารจัดการป่าไม้	57
1. โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย	57
2. เครือข่ายโครงการรักษป่าโคกหลวง องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น	74

สารบัญ

การบริหารจัดการน้ำท่วม	100
1. เครือข่ายแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก เทศบาลเมืองเขาสวยอด อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี	101
การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	113
1. เครือข่ายเมืองเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมือง เทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย	114
การบริหารจัดการขยะ	169
1. โครงการปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะครัวเรือน ภายใต้ โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะชุมชนตามแนวทาง “ขยะลงถุง ถนนปลอดถัง รวมพลังคัดแยกขยะ” เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	170
2. โครงการชุมชนปลอดขยะ เทศบาลเมืองสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา	195

บทนำ

บทนำ

ภารกิจ “ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”
ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ความท้าทาย “ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”
ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

“การมีส่วนร่วม” และ “เครือข่าย”
ในการปฏิบัติภารกิจด้าน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

บทนำ

วิลาวัลย์ หงษ์นคร¹

การปฏิรูปการเมืองหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่มุ่งลดการรวมศูนย์อำนาจรัฐ และกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นส่งผลให้มีการออกกฎหมายใหม่หลายฉบับเพื่อสนับสนุนการกระจายอำนาจ และมีการถ่ายโอนภารกิจ งบประมาณ และบุคลากรของรัฐให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข และดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในระดับท้องถิ่นและ “กลายเป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในระดับท้องถิ่น”

ภารกิจสำคัญประการหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เมือง คือ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากความเจริญเติบโตของเมือง ทั้งในแง่จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น การขยายพื้นที่อุตสาหกรรม การปลูกสร้างอาคาร บ้านเรือนจำนวนมาก การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การใช้นยานยนต์ในการเดินทาง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในกิจกรรมต่างๆ ฯลฯ ล้วนส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเมืองเมืองส่วนใหญ่จึงประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมในหลายด้าน อาทิ ขยะล้นเมือง น้ำเสีย น้ำท่วม มลพิษทางอากาศ อนุภูมิภาคที่เพิ่มสูงขึ้น และการขาดแคลนพื้นที่สีเขียว เป็นต้น ดังนั้น การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในเขตพื้นที่เมืองจึงกลายเป็นความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

¹ นักวิชาการ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

หนังสือเล่มนี้ ได้รวบรวมกรณีศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ปี 2557 จำนวน 6 กรณี โดยแบ่งเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับ 1) การบริหารจัดการป่าไม้ 2) การบริหารจัดการน้ำท่วม 3) การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ 4) การบริหารจัดการขยะ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในที่นี่ได้ใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนและการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม เข้ามาช่วยให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ

ภารกิจ “ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามกฎหมาย

“การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” เป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่บัญญัติไว้โดยตรงในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และพ.ศ. 2550 หมวดการปกครองส่วนท้องถิ่น แม้ว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ผ่านการลงประชามติของประชาชนเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 มิได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องนี้ไว้โดยตรง แต่ได้บัญญัติไว้โดยกว้างให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจน พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น² ยังกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายประการ

² พ.ร.บ.องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2552, พ.ร.บ.เทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2552, พ.ร.บ.สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2552, พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 และ พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2552

อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540	รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550	รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ฉบับลงประชามติ เมื่อ 7 ส.ค. 59
<p>มาตรา 290 เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ</p> <p>กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้</p> <p>(1) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่</p> <p>(2) การเข้าไปมีส่วนในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่น่าจะมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน</p> <p>(3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่</p>	<p>มาตรา 290 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติ</p> <p>กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้</p> <p>(1) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่</p> <p>(2) การเข้าไปมีส่วนในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่น่าจะมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน</p> <p>(3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่</p> <p>(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น</p>	<p>มาตรา 250 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ</p>

ที่มา : ผู้เขียน

อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตาม
พ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์ท. พ.ศ. 2542 และ กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อบจ.	เทศบาล	อบต.	พญา	กทม.
พ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์ท. พ.ศ. 2542				
มาตรา 17 (5) การคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	มาตรา 16 (24) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	มาตรา 16 (24) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	มาตรา 16 (24) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	มาตรา 16 (24) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
มาตรา 17 (10) การจัดตั้งและดูแลระบบบำบัดน้ำเสียรวม	มาตรา 16 (18) การกำจัด มูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย	มาตรา 16 (18) การกำจัด มูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย	มาตรา 16 (18) การกำจัด มูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย	มาตรา 18 ให้กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบ บริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองตาม มาตรา 16 และมาตรา 17
มาตรา 17 (11) การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลรวม	มาตรา 16 (18) การกำจัด มูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย	มาตรา 16 (18) การกำจัด มูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย	มาตรา 16 (18) การกำจัด มูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย	มาตรา 16 (18) การกำจัด มูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
มาตรา 17 (12) การจัดการสิ่งแวดล้อม และมลพิษต่าง ๆ	-	-	-	-
มาตรา 17 (22) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	มาตรา 16 (29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	มาตรา 16 (29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	มาตรา 16 (29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	มาตรา 16 (29) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น				
มาตรา 45 (7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	มาตรา 67 (7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	มาตรา 67 (7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	มาตรา 67 (7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	มาตรา 67 (7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
มาตรา 50 (3) รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	มาตรา 67 (2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	มาตรา 67 (2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	มาตรา 67 (2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล	มาตรา 62 (8) การกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล และการบำบัดน้ำเสีย
	มาตรา 67 (4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	มาตรา 67 (4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	มาตรา 67 (4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	มาตรา 89 (3) การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
				มาตรา 89 (14) การพัฒนาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
				มาตรา 62 (2) การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ที่มา : ผู้เขียน

นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายเฉพาะอื่นๆ กำหนด ซึ่งส่วนใหญ่ได้ให้อำนาจแก่ผู้บริหารท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถดำเนินงานในฐานะ “เจ้าพนักงานท้องถิ่น” หรือ “เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจอนุญาตตามกฎหมาย” หรือ “พนักงานเจ้าหน้าที่” ยกตัวอย่างเช่น

☞ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

พ.ร.บ.ฉบับนี้กำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นเป็น “เจ้าพนักงานท้องถิ่น” มีอำนาจหน้าที่จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษ (มาตรา 60), ออกใบอนุญาตผู้รับจ้างควบคุมหรือรับจ้างให้บริการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสีย (มาตรา 73), กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษจัดส่งน้ำเสียหรือของเสียจากแหล่งกำเนิดไปให้ผู้รับจ้างให้บริการทำการบำบัดหรือกำจัด (มาตรา 74), กำหนดวิธีการชั่วคราวสำหรับการบำบัดน้ำเสียหรือกำจัดของเสียจนกว่าจะได้มีการก่อสร้าง ติดตั้ง และเปิดดำเนินการระบบบำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวม (มาตรา 75), รวบรวมรายงานสรุปผลการดำเนินงานของระบบ หรืออุปกรณ์ และเครื่องมือสำหรับควบคุมการปล่อยทิ้งอากาศเสียหรือมลพิษอื่น ระบบบำบัดน้ำเสีย หรือระบบกำจัดของเสียประกอบความเห็นของตนส่งไปให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษ (มาตรา 81) และเป็นผู้จัดเก็บค่าบริการ ค่าปรับ และเรียกชดเชยค่าเสียหายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบบำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวม (มาตรา 93)

พ.ร.บ.ฉบับนี้ยังกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินงานและควบคุมการทำงานของระบบบำบัดน้ำเสียรวมหรือระบบกำจัดของเสียรวม โดยสามารถว่าจ้างได้ (มาตรา 77) และสามารถกู้ยืมเงินกองทุนสิ่งแวดล้อม เพื่อจัดให้มีระบบบำบัดอากาศเสียหรือน้ำเสีย ระบบกำจัดของเสียหรืออุปกรณ์อื่นใด สำหรับใช้เฉพาะในกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 23 (2))

☞ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติมโดย

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

พ.ร.บ.ฉบับนี้เป็นกฎหมายที่คุ้มครองด้านสุขลักษณะและการอนามัยสิ่งแวดล้อมหรือการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมซึ่งครอบคลุมทั้งกิจกรรม การกระทำทุกอย่าง และกิจการประเภทต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน ตั้งแต่ระดับชาวบ้าน คริวเรือน ชุมชน ตลอดจนกิจการขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ อันได้แก่ หาบเร่ แผงลอย สถานที่จำหน่ายอาหาร ตลาด กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพประเภทต่างๆ รวมทั้งการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ กฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการออกข้อกำหนดท้องถิ่นเพื่อใช้บังคับในเขตท้องถิ่นนั้นๆ และให้ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นเจ้าพนักงานท้องถิ่น ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมดูแล โดยการออก

คำสั่งให้ปรับปรุง แก้ไขการอนุญาต หรือไม่อนุญาต การสั่งพักใช้ หรือเพิกถอนใบอนุญาต รวมทั้งการเปรียบเทียบคดี³

☛ พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484

ตาม พ.ร.บ.ฉบับนี้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ประกาศแต่งตั้งให้นายกและรองนายกเทศมนตรี นายก รองนายก และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ และมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกัน จับกุม ปราบปรามผู้กระทำความผิด และยึดของกลางในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบ (ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2547)

☛ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

ตาม พ.ร.บ.ฉบับนี้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้มีประกาศแต่งตั้งให้นายกและรองนายกเทศมนตรี นายก รองนายก และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ และมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกัน จับกุม ปราบปรามผู้กระทำความผิด และยึดของกลางในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบ (ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ลงวันที่ 16 ธันวาคม 2547)

☛ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2550

กฎหมายฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อการบริหารทรัพยากรน้ำของประเทศในด้านกระบวนการบริหารจัดการ การจัดหา การใช้ประโยชน์ การบำรุงรักษา การพัฒนา การป้องกัน การแก้ไขปัญหา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการดำเนินการด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างมีเอกภาพและบูรณาการสอดคล้องสัมพันธ์กันทั้งระดับลุ่มน้ำและระดับประเทศ โดยมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน

กฎหมายฉบับนี้ให้ผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นคณะกรรมการลุ่มน้ำเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละลุ่มน้ำ (ข้อ 12) โดยมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายฉบับนี้กำหนดไว้ในข้อ 13 นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำแผนปฏิบัติการและแผนงบประมาณในการบริหารทรัพยากรน้ำให้สอดคล้องกับแผนการบริหารทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ (ข้อ 15 (3)), จัดทำทะเบียนแหล่งน้ำขนาดเล็กส่งไปยังจังหวัดและคณะกรรมการลุ่มน้ำ (ข้อ 17) และบริหารทรัพยากรน้ำจากแหล่งน้ำขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรม (ข้อ 15 (6))

³ โครงการพัฒนาเนื้อหาความรู้สำหรับเครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อโรงเรียนไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

“สิ่งแวดล้อม: พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535”. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2559,

จาก <https://web.ku.ac.th/schoolnet/f-snet6.htm>

☞ พระราชบัญญัติการขูดดินและถมดิน พ.ศ. 2543

พ.ร.บ.ฉบับนี้กำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นเจ้าของพนักงานท้องถิ่น (มาตรา 3) มีอำนาจหน้าที่ในการออกใบรับแจ้งการขูดดิน (มาตรา 17) และใบรับแจ้งการถมดิน (มาตรา 26), สั่งให้มีการตรวจสอบ หัก ป้องกัน และแก้ไขการขูดดินหรือถมดินที่ก่อให้เกิดความเสียหาย (มาตรา 29), แจ้งให้กรมศิลปากรหรือกรมทรัพยากรทางบก หากมีการขูดพบโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ซากดึกดำบรรพ์ หรือแร่ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและการศึกษา (มาตรา 25), ออกประกาศกำหนดพื้นที่ถมดิน (มาตรา 26), เข้าไปตรวจสอบสถานที่ที่มีการขูดดินหรือถมดิน (มาตรา 30) และเป็นพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

พ.ร.บ.ฉบับนี้ยังกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตามกฎกระทรวงที่ออกตาม พ.ร.บ.ฉบับนี้ (มาตรา 7), สามารถออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ (มาตรา 7) และค่าธรรมเนียมรวมถึงรายได้ที่เกิดจากการออกใบรับแจ้งการขูดดินให้เป็นรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 18)

☞ พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550

พ.ร.บ.ฉบับนี้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตามแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (มาตรา 11 วรรค 8), เป็นผู้แทนเข้าร่วมปรึกษาหารือและจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (มาตรา 11 วรรค 9), มีหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตท้องถิ่นของตน (มาตรา 20), แจ้งให้หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องทราบเมื่อผู้ประสบภัยร้องขอเอกสารราชการที่สูญหายหรือเสียหายเนื่องจากสาธารณภัยที่เกิดขึ้น (มาตรา 30) และสำหรับกรุงเทพมหานครมีบทบัญญัติว่าด้วยการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเขตเป็นการเฉพาะ (มาตรา 32 – 38)

พ.ร.บ.ฉบับนี้ยังกำหนดให้นายกองการบริหารส่วนจังหวัดเป็นรองประธานกรรมการในการจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด (มาตรา 17 (4)), ผู้แทนเทศบาลจำนวนสองคน และผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวนห้าคนเป็นกรรมการในการจัดทำแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด (มาตรา 17 (5)), ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบในฐานะผู้อำนวยการท้องถิ่น และมีหน้าที่ช่วยเหลือผู้อำนวยการจังหวัดและผู้อำนวยการอำเภอ ผู้อำนวยการท้องถิ่น มีอำนาจสั่งการควบคุม และกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานและอาสาสมัคร (มาตรา 20 -21), ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการท้องถิ่น รับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและมีหน้าที่ช่วยเหลือผู้อำนวยการท้องถิ่น (มาตรา 20), ผู้อำนวยการท้องถิ่นมีหน้าที่เข้าดำเนินการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยโดยเร็ว และแจ้งให้ผู้อำนวยการอำเภอและผู้อำนวยการจังหวัดทราบทันที (มาตรา 21), หากเกิดสาธารณภัยขึ้นในเขตพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นหน้าที่ของผู้อำนวยการท้องถิ่นซึ่งมีพื้นที่ติดต่อหรือ

ใกล้เคียงให้การสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยที่เกิดขึ้น (มาตรา 23), ผู้อำนวยการมีอำนาจแต่งตั้งเจ้าพนักงานเพื่อปฏิบัติหน้าที่ (มาตรา 39), ผู้อำนวยการจัดให้มีอาสาสมัครในพื้นที่ (มาตรา 41) และผู้อำนวยการหรือเจ้าพนักงานมีอำนาจมอบหมายภารกิจหรือจัดสถานที่ให้องค์กรสาธารณกุศลและบุคคลในการให้ความช่วยเหลือ (มาตรา 42)

นอกจากกฎหมายที่ยกตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น ยังมีกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกเป็นจำนวนมากที่ให้อำนาจและหน้าที่แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาทิ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535, พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518, พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 (ปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2535), พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535, พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 (ปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2535), พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535, พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2409, พระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 เป็นต้น

2. การถ่ายโอนภารกิจ “ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

การถ่ายโอนภารกิจด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดให้มีการจัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1 แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543

คณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบและนำเสนอรัฐสภาทราบ พร้อมทั้งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 118 ตอนพิเศษ 4ง วันที่ 18 มกราคม 2544

แผนฯ ได้กำหนดแนวทางการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งในเรื่องของภารกิจ รายได้ บุคลากร, แนวทางการพัฒนาระบบตรวจสอบและการมีส่วนร่วมของประชาชน, แนวทางการปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, แนวทางการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบให้สอดคล้องกับการถ่ายโอนภารกิจ, กลไกการกำกับดูแลการถ่ายโอนภารกิจ และการสร้างระบบประกันคุณภาพบริการสาธารณะ

2.2 แผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ 1 ด้านการถ่ายโอนภารกิจ

แผนปฏิบัติการฯ ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับประกาศทั่วไป เล่มที่ 119 ตอนพิเศษ 23 ง วันที่ 13 มีนาคม 2545

แผนปฏิบัติการฯ ฉบับนี้กำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจใน 6 ด้าน รวมภารกิจทั้งสิ้น 245 เรื่อง จาก 11 กระทรวง 50 กรม ซึ่งแบ่งภารกิจที่ถ่ายโอนออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) เลือกทำโดยอิสระ ตามที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเห็นความจำเป็น และ 2) หน้าที่ที่ต้องทำ เพื่อเป็นหลักประกันในการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชน

ภารกิจ 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต 3) ด้านการจัดระเบียบชุมชน/ สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย 4) ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว 5) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และ 6) ด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำหรับภารกิจด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีส่วนราชการที่ถ่ายโอนภารกิจ จำนวน 9 กรม ใน 4 กระทรวง มีภารกิจถ่ายโอน จำนวน 17 เรื่อง แบ่งเป็นกลุ่มภารกิจ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาป่า 2) การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษ 3) การดูแลรักษาที่สาธารณะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภารกิจด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ถ่ายโอนตามแผนปฏิบัติการฯ ฉบับที่ 1

ภารกิจ	หน่วยถ่ายโอน	หน่วยรับโอน	ปีที่ถ่ายโอน	ประเภทภารกิจ
1. การคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาป่า				
1.1 งานพัฒนาชุมชน	กรมป่าไม้	เทศบาล, อบต., กทม.	2545	หน้าที่ที่ต้องทำ
1.2 การควบคุมไฟฟ้า	กรมป่าไม้	เทศบาล, อบต.	2545	หน้าที่ที่ต้องทำ
1.3 ฝึกอบรมประชาชนทั่วไป (อบรมอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ)	กรมประมง	เทศบาล, อบต., อบจ.	2545	เลือกทำโดยอิสระ
1.4 การปรับปรุงพื้นที่อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	กรมส่งเสริมการเกษตร	เทศบาล, พัทยา, อบต.	2545	หน้าที่ที่ต้องทำ

ภารกิจ	หน่วยถ่ายโอน	หน่วยรับโอน	ปีที่ถ่ายโอน	ประเภทภารกิจ
2. การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษ				
2.1 การติดตามและตรวจสอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและมลพิษในการประกอบกิจการตาม พ.ร.บ.ร.พ.ศ. 2510 และกิจกรรมต่อเนื่อง	กรมทรัพยากรธรณี	เทศบาล, พัทยา, อบต., อบจ., กทม.	2546	หน้าที่ที่ต้องทำ
2.2 การดำเนินการตามกฎหมาย				
2.3 การสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม/ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน	สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม	เทศบาล, พัทยา, อบต., อบจ., กทม.	2545	หน้าที่ที่ต้องทำ
2.4 การเฝ้าระวังและป้องกันสิ่งแวดล้อม				
2.5 การฟื้นฟูและบำบัดสิ่งแวดล้อม				
2.6 การศึกษาวิจัยเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม				
2.7 งานสนับสนุนแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด				
2.8 งานตรวจสอบคุณภาพน้ำ	กรมควบคุมมลพิษ	เทศบาล, พัทยา, อบต., อบจ., กทม.	2546	หน้าที่ที่ต้องทำ
2.9 งานตรวจสอบคุณภาพอากาศและเสียง				
2.10 การดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ด้านการควบคุมมลพิษ				
2.11 การบำบัดน้ำเสีย (ระบบบำบัดน้ำเสีย 23 โครงการ)	กรมโยธาธิการ	เทศบาล	2544	หน้าที่ที่ต้องทำ
2.12 การจัดการขยะมูลฝอย (ระบบกำจัดขยะมูลฝอย 2 โครงการ)				
3. การดูแลรักษาที่สาธารณะ				
3.1 การดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่สาธารณะประโยชน์ประเภทพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน	กรมการปกครอง	เทศบาล, พัทยา, อบจ., กทม., อบต. ชั้น 1-2	2546	หน้าที่ที่ต้องทำ
		อบต. ชั้น 3-5	2547	หน้าที่ที่ต้องทำ
3.2 การดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน (ที่ดินรกร้างว่างเปล่า)	กรมที่ดิน	เทศบาล, พัทยา, อบต., กทม.	2546	หน้าที่ที่ต้องทำ

ที่มา : เรียบเรียงจากแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ 1

2.3 แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551

คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2551 และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศและงานทั่วไป เล่ม 125 ตอนพิเศษ 40 ง วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2551

แผนฉบับนี้เป็นแผนที่ทบทวนปรับปรุงมาจากแผนฉบับที่ 1 โดยกำหนดกรอบทิศทางและแนวทางการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีเป้าหมาย 5 ประการ ได้แก่

- 1) มุ่งเน้นการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมภายในปี 2553
- 2) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ที่เพียงพอจากรายจ่ายตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่เดิมและ

ที่รับการถ่ายโอน 3) จัดสรรเงินอุดหนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสอดคล้องกับการจัดบริการ สาธารณะ 4) ถ่ายโอนบุคลากรในรูปแบบที่หลากหลายและสอดคล้องกับการถ่ายโอนภารกิจ และ 5) มีการแก้ไขกฎหมายที่สอดคล้องกับการถ่ายโอนภารกิจ⁴

2.4 แผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ 2 ด้านการถ่ายโอนภารกิจ

คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2551 และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศและงานทั่วไป เล่ม 125 ตอนพิเศษ 40 ง วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2551

แผนปฏิบัติการฯ ฉบับที่ 2 กำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจใน 6 ด้านเช่นเดียวกับแผนปฏิบัติการฯ ฉบับที่ 1 ซึ่งแบ่งภารกิจที่ถ่ายโอนออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ภารกิจตามแผนปฏิบัติการฯ ฉบับที่ 1 ซึ่งอยู่ระหว่างการถ่ายโอน 2) ภารกิจตามแผนปฏิบัติการฯ ฉบับที่ 1 ซึ่งมีการปรับปรุงขอบเขตการถ่ายโอน ขั้นตอน/ วิธีปฏิบัติ และ 3) ภารกิจใหม่ที่ส่วนราชการต้องถ่ายโอนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มเติม รวมทั้ง ยังกำหนดรูปแบบการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) ภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการเอง 2) ภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจซื้อบริการจากภาคเอกชน ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น 3) ภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมดำเนินการกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ หรือ สหการ 4) ภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการร่วมกับรัฐ (Share Functions) 5) ภารกิจที่รัฐยังคงดำเนินการอยู่แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ 6) ภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจมอบหมายเอกชนดำเนินการแทน

สำหรับภารกิจด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีภารกิจถ่ายโอน จำนวน 2 ภารกิจ 8 งาน/ โครงการ/ กิจกรรม มีส่วนราชการที่ถ่ายโอนภารกิจ จำนวน 6 กรม ใน 2 กระทรวง แบ่งเป็นกลุ่มภารกิจ 2 กลุ่ม ภายใต้ 1 แผนงาน ได้แก่ 1) แผนภารกิจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การคุ้มครองดูแล และบำรุงรักษาป่า แบ่งเป็น 1.1) กลุ่มภารกิจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การคุ้มครองดูแล และการบำรุงรักษาป่า และ 1.2) กลุ่มภารกิจ การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

⁴ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ. การบริหารแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2551 และแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ อบท. (ฉบับที่ 2) ด้านการถ่ายโอนภารกิจ. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.boardofroyalthaipolice.go.th>

ภารกิจด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ถ่ายโอนตามแผนปฏิบัติการฯ ฉบับที่ 2

ภารกิจ	หน่วยถ่ายโอน	หน่วยรับโอน	ปีที่ถ่ายโอน	ประเภทภารกิจ
แผนภารกิจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การคุ้มครองดูแล และบำรุงรักษาป่า				
1. กลุ่มภารกิจด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การคุ้มครองดูแล และการบำรุงรักษาป่า				
1.1 การคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาป่า				
1.1.1) ส่งเสริมอาสาพัฒนาป่าชุมชน	กรมป่าไม้	อบต.	2551-2553	ภารกิจที่อพท.ร่วมดำเนินการกับอพท.อื่นหรือ สหการ
1.1.2) การควบคุมไฟป่า	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	เทศบาล,อบต.	2545-2551	ภารกิจที่อพท.ดำเนินการเอง
1.1.3) พื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	อบต.ในพื้นที่	2551-2553	ภารกิจที่อพท.ร่วมดำเนินการกับอพท.อื่นหรือ สหการ
1.1.4) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	อบต.ในพื้นที่	2551-2553	ภารกิจที่อพท.ร่วมดำเนินการกับอพท.อื่นหรือ สหการ
2. กลุ่มภารกิจอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ				
2.1 การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ				
2.1.1) การฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในเขตปฏิรูปที่ดิน	สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	อบต.ในพื้นที่	2551-2553	ภารกิจที่อพท.ร่วมดำเนินการกับอพท.อื่นหรือ สหการ
2.1.2) การจัดการ อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเล	กรมทรัพยากรทางทะเลชายฝั่ง	อพท.ในพื้นที่	2551-2553	ภารกิจที่อพท.ร่วมดำเนินการกับอพท.อื่นหรือ สหการ
2.1.3) การส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม	อบต.ในพื้นที่	2551-2553	ภารกิจที่อพท.ร่วมดำเนินการกับอพท.อื่นหรือ สหการ
2.1.4) การดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ด้านการควบคุมมลพิษ	กรมควบคุมมลพิษ	อบต.ในพื้นที่	2546-2553	ภารกิจที่อพท.อาจซื้อบริการจากภาคเอกชน ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรืออพท.อื่น

ที่มา : เรียบเรียงจากแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ 2

2.5 ผลการถ่ายโอนภารกิจ “ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

ผลการถ่ายโอนภารกิจด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามแผนปฏิบัติการฯ ฉบับที่ 1 คือ มีภารกิจที่ถ่ายโอนแล้วและกำลังทยอยถ่ายโอนจำนวน 186 ภารกิจ สำหรับผลการถ่ายโอนภารกิจตามแผนปฏิบัติการฯ ฉบับที่ 2 คือ มีภารกิจที่ถ่ายโอนแล้วและกำลังทยอยถ่ายโอน จำนวน 76 ภารกิจ หากพิจารณาผลการถ่ายโอนภารกิจตาม

แผนปฏิบัติการฯ ฉบับที่ 1 และ 2 สามารถสรุปภารกิจด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ได้มีการถ่ายโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ดังนี้

ภารกิจด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ถ่ายโอนแล้วตามแผนปฏิบัติการฯ ฉบับที่ 1 และ 2

ภารกิจ	อบจ.	เทศบาล	อบต.	พท.ยา	กทม.
1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาป่า					
1.1 การคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาป่า					
งานพัฒนาป่าชุมชน	√	√	√	√	√
การควบคุมไฟป่า		√	√		
พื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์			√		
ส่งเสริมอาสาพัฒนาป่าชุมชน			√		
ฝึกอบรมประชาชนทั่วไป (อบรมอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ)	√	√	√		
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์			√		
1.2 การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ					
การฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในเขตปฏิรูปที่ดิน			√		
การจัดการ อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเล			√		
การส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน			√		
2. การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษ					
2.1 การติดตามและตรวจสอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและมลพิษในการประกอบกิจการตาม พ.ร.บ.แร่ พ.ศ. 2510 และกิจกรรมต่อเนื่อง	√	√	√	√	√
2.2 การดำเนินการตามกฎหมาย	√	√	√	√	√
2.3 การสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม/ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน	√	√	√	√	√
2.4 การเฝ้าระวังและป้องกันสิ่งแวดล้อม	√	√	√	√	√
2.5 การฟื้นฟูและบำบัดสิ่งแวดล้อม	√	√		√	√
2.6 การศึกษาวิจัยเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม	√	√	√	√	√
2.7 งานสนับสนุนแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด	√	√	√	√	
2.8 งานตรวจสอบคุณภาพน้ำ	√	√	√	√	√
2.9 งานตรวจสอบคุณภาพอากาศและเสียง	√	√	√	√	√
2.10 การบำบัดน้ำเสีย (ระบบบำบัดน้ำเสีย 23 โครงการ)	√	√			
2.11 การจัดการขยะมูลฝอย (ระบบกำจัดขยะมูลฝอย 2 โครงการ)		√			
3. การดูแลรักษาที่สาธารณะ					
3.1 การดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่สาธารณประโยชน์ประเภทพลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน		√	√	√	√
3.2 การดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกัน (ที่ดินรกร้างว่างเปล่า)		√	√	√	√

ที่มา : เรียบเรียงจาก สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สรุปการถ่ายโอนภารกิจตามแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2559, จากhttp://www.odloc.go.th/web/?page_id=2585

ความท้าทาย “ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เมื่อทราบถึงภารกิจ อำนาจ และหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายแล้ว เนื้อหาส่วนนี้จะฉายภาพให้เห็นถึงความท้าทายในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเผชิญ ทั้งทิศทางการดำเนินงานในระดับโลกและระดับประเทศที่กำหนดเป้าหมายไว้ และสถานการณ์ปัญหาของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานเชิงรุกและเชิงรับกับความท้าทายที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต เนื่องจากหนังสือเล่มนี้รวบรวมกรณีศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน 4 ด้าน คือ 1) การบริหารจัดการป่าไม้ 2) การบริหารจัดการน้ำท่วม 3) การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ 4) การบริหารจัดการขยะ เนื้อหาส่วนนี้จึงจะกล่าวถึงความท้าทายในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพียง 4 ด้านดังกล่าวเท่านั้น

1. ทิศทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทิศทางการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับโลกและประเทศเป็นไปตามเป้าหมายและแผนงานต่างๆ ดังนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และฉบับที่ 12, แผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21 และเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals; MDGs) สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs) ดังนั้น จึงเป็นความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จำเป็นต้องดำเนินงานในพื้นที่ของตนให้สอดคล้องกับแผนงานในระดับประเทศและระดับโลก เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตอบสนองต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ในระดับประเทศและระดับโลก

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559)⁵

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มียุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยระบุแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ในส่วนแรกของแผนพัฒนาฯ กล่าวถึงสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในปัจจุบันซึ่งปัญหาหลัก คือ การบุกรุกป่าไม้ การเสื่อมสภาพของดิน การขาดแคลนน้ำ และความเสื่อมโทรม

⁵ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

ของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ในส่วนที่สองของแผนพัฒนาฯ คือ การประเมินความเสี่ยง ซึ่งเป็นการคาดการณ์ถึงทรัพยากรธรรมชาติของประเทศในอนาคต และพบข้อกังวลหลายประการ เช่น การสูญเสียพื้นที่ชายฝั่ง การขาดแคลนน้ำ ความไม่มั่นคงทางพลังงาน ความไม่สมดุลของกิจกรรมการผลิต และพฤติกรรมผู้บริโภคที่มุ่งเพื่อทำให้ทรัพยากรถูกใช้อย่างสิ้นเปลือง เป็นต้น ในส่วนที่สามของแผนพัฒนาฯ คือ การสร้างภูมิคุ้มกันโดยใช้แนวทางต่างๆ ดังนี้ 1) การใช้เทคโนโลยีเป็นฐานความรู้ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้ข้อมูลต่างๆ สามารถเข้าถึงประชาชนได้ง่าย 2) การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้อย่างเหมาะสม และ 3) การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนเป็นฐานหลักที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่กำลังเสื่อมโทรม

นอกจากนี้ แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ยังกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ 6 ประการ ได้แก่ 1) การเพิ่มพื้นที่ป่าให้ได้ร้อยละ 40 ของประเทศ, การรักษาพื้นที่อนุรักษ์ให้ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 19 และการเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนไม่น้อยกว่า 5,000 ไร่ 2) การเพิ่มพื้นที่ชลประทานเฉลี่ยปีละ 200,000 ไร่ 3) การควบคุมคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำหลักและแม่น้ำสายสำคัญให้อยู่ในเกณฑ์ตั้งแต่พอใช้ขึ้นไปไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 4) การเพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ 5) การเพิ่มประสิทธิภาพการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 6) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างเกื้อกูลกัน ซึ่งแผนได้กำหนดตัวชี้วัดในการดำเนินงานทั้ง 6 ประการไว้ด้วย

ในส่วนสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การอนุรักษ์ฟื้นฟู และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปรับกระบวนทัศน์ในการก้าวไปสู่เศรษฐกิจและสังคมคาร์บอนต่ำและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การยกระดับขีดความสามารถในการรับมือและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง และการควบคุมและลดมลพิษ เป็นต้น ซึ่งแนวทางเหล่านี้ถูกระบุไว้เป็นแผนปฏิบัติงานอย่างละเอียด เพื่อให้หน่วยงานราชการต่างๆ นำไปสู่การปฏิบัติ

❁ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2565)⁶

แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ เน้นการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก ค.ศ. 2016 - 2030 ซึ่งแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้เร่งรัดให้มีการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ สนับสนุนการพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แก้ปัญหามลพิษที่เกิดจากการผลิตและบริโภค เตรียมความพร้อมรับมือกับการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอันเนื่องมาจากการพัฒนา

⁶ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2565)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

เศรษฐกิจของประเทศต่างๆ เพิ่มขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก และที่สำคัญ คือ การบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติธรรมชาติ

สำหรับเป้าหมายการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมที่ระบุในแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ ประกอบด้วย

- 1) การเพิ่มพื้นที่ป่าไม้เป็นร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ แบ่งเป็นพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ร้อยละ 25 และพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ ร้อยละ 15 และพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มจาก 1.53 ล้านไร่ เป็น 1.58 ล้านไร่
- 2) การเพิ่มพื้นที่ชลประทาน ปีละ 350,000 ไร่ เพื่อลดความสูญเสียจากอุทกภัยและภัยแล้ง
- 3) ชยะมูลฝอยชุมชนต้องได้รับการจัดการอย่างถูกต้องและนำไปใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 และของเสียอันตรายชุมชนได้รับการกำจัดไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 รวมถึงกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายทั้งหมดเข้าสู่ระบบการจัดการที่ถูกต้อง
- 4) การปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคพลังงานและคมนาคมขนส่งลดลงภายในปี พ.ศ. 2563 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 7 ของการปล่อยในกรณีปกติ และ
- 5) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินที่เกิดจากสาธารณภัยลดลง

นอกจากนี้ แผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ยังกำหนดแนวทางการพัฒนา ดังนี้ 1) การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้เพื่อสร้างสมดุลธรรมชาติ โดยรักษาผืนป่าที่เหลืออยู่ให้ไม่น้อยลงกว่าเดิม 2) การใช้หลักเกณฑ์การปรับปรุงแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐแบบบูรณาการ (One Map) ร่วมกับพระราชดำริ “ปลูกป่า ปลูกคน” ที่ต้องการให้คนและป่าสามารถพึ่งพากันอย่างสมดุล 3) การพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดินและแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐที่เน้นการพัฒนาฐานข้อมูลที่ดินให้ทันสมัย 4) การปกป้องทรัพยากรทางทะเลและป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง 5) การบริหารจัดการเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ

เนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จึงได้มีการกำหนดแผนงานและโครงการที่สำคัญไว้ในแผน ได้แก่ โครงการส่งเสริมการปลูกป่าไม้เศรษฐกิจที่มีคาร์บอนยาวโดยใช้กลไกทางการเงินร่วมสนับสนุน เช่น พันธบัตรป่าไม้ ธนาकारต้นไม้ เป็นต้น, แผนงานการประเมินสิ่งแวดล้อมใน 5 พื้นที่ลุ่มน้ำน่านร่อง, โครงการเมืองสีเขียว (Green City) ที่เน้นการออกแบบสถาปัตยกรรมของอาคารต่างๆ ให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม, แผนงานด้านการลดก๊าซเรือนกระจกที่เหมาะสมของประเทศ (NAMA Roadmap) และแผนงานด้านการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งมีเจตจำนงที่ต้องการจะลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เป็นต้น

☛ แผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21

“แผนปฏิบัติการที่ 21 หรือ Agenda 21 เป็นมติระหว่างประเทศที่ได้รับการรับรองจากรัฐที่เข้าร่วมประชุมในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา หรือที่รู้จักกันว่า

“เอิร์ธซัมมิต (Earth Summit)” ซึ่งจัดขึ้นที่นครรีโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2535 โดยมีผู้แทนจากประเทศต่างๆ รวมประเทศไทย จำนวน 179 ประเทศ เข้าร่วม ประชุม ทั้งนี้ “วาระ 21” เป็นคำย่อที่ใช้แทนคำว่า “วาระสำหรับศตวรรษที่ 21 (Agenda for the 21st Century)” อันเป็นแผนแม่บทปฏิบัติการระหว่างประเทศสำหรับการดำเนินงานที่จะ ทำให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม⁷

“ทั้งนี้ การพัฒนาย่างยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อมมีแนวทางการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากร ดั้งนี้ การคุ้มครองชั้นบรรยากาศโลก การจัดการที่ดินอย่างยั่งยืน การแก้ไขปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า การแก้ไขปัญหาการแปรสภาพเป็นทะเลทรายและความแห้งแล้ง การพัฒนาย่างยั่งยืนในพื้นที่ภูเขา การเกษตรอย่างยั่งยืนและการพัฒนาชนบท การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การจัดการ เทคโนโลยีชีวภาพ การคุ้มครองและการจัดการมหาสมุทร การคุ้มครองคุณภาพและการจัดการแหล่ง น้ำจืด การใช้สารเคมีเป็นพิษอย่างปลอดภัยมากยิ่งขึ้น การจัดการของเสียที่เป็นอันตราย การจัดการ ของเสียที่เป็นของแข็งและน้ำเสีย การจัดการกากกัมมันตรังสี

ในปี พ.ศ. 2545 สหประชาชาติจัดการประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาย่างยั่งยืน ที่เมืองโจฮานเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้ เป็นการสานต่อแผนปฏิบัติการ 21 เพื่อกำหนดขั้นตอน การดำเนินการพัฒนาของแต่ละประเทศให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น เป้าหมายการดำเนินการ ที่ประเทศสมาชิกตกลงกัน ได้แก่

ด้านทรัพยากรน้ำและสุขอนามัย : ลดสัดส่วนประชากรที่ไม่สามารถเข้าถึงสุขอนามัย อันรวมถึงการบริโภคน้ำดื่มที่สะอาดให้น้อยลงครึ่งหนึ่งภายในปี พ.ศ. 2548

ด้านพลังงาน : ลดการให้เงินสนับสนุนด้านพลังงานให้น้อยลงตามความเหมาะสม สนับสนุน ประชากรชาวแอฟริกาใต้น้อยร้อยละ 35 ให้สามารถเข้าถึงบริการด้านพลังงานให้ได้ภายใน 20 ปี

ด้านสุขภาพ : รับประกันความปลอดภัยจากสารเคมีที่ต้องไม่เป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อม และสุขภาพของมนุษย์ภายในปี พ.ศ. 2563, ส่งเสริมความร่วมมือเพื่อลดมลพิษทางอากาศ และ พัฒนาโอกาสของประเทศกำลังพัฒนาให้มีพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยลดปริมาณการใช้ สารเคมีที่ทำลายโอโซนในอากาศให้น้อยลงภายในปี พ.ศ. 2553

ด้านการเกษตร : Global Environment Facility (GEF) กลไกที่ดูแลด้านการเงินเพื่อการ พิทักษ์สิ่งแวดล้อมโลกจะพิจารณา Convention to Combat Desertification เป็นหลักในการ

⁷ สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. การจัดการความรู้ : คู่มือปฏิรูปกฎหมายกับพันธกรณีระหว่าง ประเทศด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2559, จาก <http://www.lrct.go.th/tools/>

กำหนดขอบเขตการให้ทุนแก่ประเทศต่างๆ และส่งเสริมยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อความมั่นคงด้านอาหารในประเทศแอฟริกาให้สมบูรณ์ภายในปี พ.ศ. 2548

ด้านการจัดการระบบนิเวศและเทคโนโลยีชีวภาพ : ลดปริมาณความสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพให้น้อยลงภายในปี พ.ศ. 2553 แก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางธรรมชาติ พื้นฟูวิธีการทำประมงที่ให้ผลสูงสุดอย่างยั่งยืนภายในปี พ.ศ. 2548 ก่อตั้งเครือข่ายผู้แทนเพื่อดูแลเส้นทางเดินเรือให้เสร็จภายในปี พ.ศ. 2555 พัฒนาโอกาสของประเทศกำลังพัฒนา ลดปริมาณการใช้สารเคมีที่ทำลายโอโซนในอากาศให้น้อยลงภายในปี พ.ศ. 2553 ริเริ่มแผนการดำเนินการในระดับโลก (Global Program of Action) ภายในปี พ.ศ. 2549 เพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมทางทะเลจากมลภาวะบนพื้นดิน”⁸

☛ เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals; MDGs) สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs)

ในปี ค.ศ. 2000 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ได้มีข้อตกลงกำหนดเป้าหมายแห่งการพัฒนา คือ เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals; MDGs) อันประกอบด้วย 8 เป้าหมายหลัก คือ 1) ขจัดความยากจนและความหิวโหย 2) ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา 3) ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและบทบาทสตรี 4) ลดอัตราการตายของเด็ก 5) พัฒนาสุขภาพของสตรีมีครรภ์ 6) ต่อสู้กับโรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคสำคัญอื่นๆ 7) รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ 8) ส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก เป้าหมายดังกล่าวประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในหลายประเทศ

ประเทศไทยได้ยกระดับเป้าหมายเป็น MDGs Plus โดยเพิ่มการพัฒนาตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีรากฐานอยู่บนความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวได้สิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2558 และต่อมาในปีเดียวกัน สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีมติรับรองเป้าหมายการพัฒนาชุดใหม่ คือ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs) โดยเป้าหมายนี้จะเป็นตัวกำหนดการพัฒนาของประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวมประเทศไทย จำนวน 192 ประเทศ ไปจนกระทั่งปี พ.ศ. 2573 ซึ่งครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี

⁸ คณะอนุกรรมการสถิติสาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและคณะกรรมการสถิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. แผนพัฒนาสถิติสาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2557 – 2558. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2559, จาก http://www.mnr.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6781, หน้า 16 -17.

ที่มา : United Nation. Sustainable Development 17 Goals to Transform our world. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2559, จาก <http://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2015/12/sustainable-development-goals-kick-off-with-start-of-new-year>

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มีทั้งหมด 17 ประการ ดังนี้

- 1) ขจัดความยากจนในทุกรูปแบบและทุกหนแห่ง
- 2) ขจัดความหิวโหย บรรลุเป้าความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการที่ดีขึ้น และส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน
- 3) สร้างความมั่นใจถึงการมีสุขภาพะในการดำรงชีวิต และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุ
- 4) สร้างความมั่นใจถึงการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน
- 5) บรรลุถึงความเท่าเทียมทางเพศ และเสริมสร้างพลังให้แก่สตรีและเด็กหญิงทุกคน
- 6) สร้างความมั่นใจว่าเรื่องน้ำและการสุขาภิบาลได้รับการจัดการอย่างยั่งยืน และมีสภาพพร้อมใช้สำหรับทุกคน
- 7) สร้างความมั่นใจว่าทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานที่ทันสมัย ยั่งยืน เชื่อถือได้ ตามกำลังซื้อของตน

- 8) ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและทั่วถึงให้เป็นไปอย่างยั่งยืน ส่งเสริมศักยภาพการมีงานทำและการจ้างงานเต็มที่ และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน
- 9) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนและทั่วถึง และสนับสนุนนวัตกรรม
- 10) ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ
- 11) ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทั่วถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และยั่งยืน
- 12) สร้างความมั่นใจถึงการมีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน
- 13) ดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น
- 14) อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้เป็นไปอย่างยั่งยืน
- 15) พืชพันธุ์ บุรณะ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของระบบนิเวศบนบก จัดการป่าไม้ อย่างยั่งยืน ต่อสู้กับการแปรสภาพเป็นทะเลทราย ภัยแล้งและฟื้นฟูความเสื่อมโทรมของ ที่ดิน และหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ
- 16) ส่งเสริมให้สังคมมีความเป็นปกติสุข ไม่แบ่งแยก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการเข้าถึงความ ยุติธรรมโดยถ้วนหน้า และสร้างให้เกิดสถาบันอันเป็นที่พึ่งของส่วนรวม มีประสิทธิผล และ เป็นที่ยอมรับในทุกกระดับ
- 17) เสริมสร้างความเข้มแข็งในวิธีการปฏิบัติให้เกิดผล และสร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วน ความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ทั้งนี้ ในแผนพัฒนาสถิติสาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2557 – 2558 ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เห็นว่า จากเป้าหมายทั้งหมด 17 ประการ ดังกล่าวข้างต้น มีเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวม 9 เป้าหมาย ได้แก่ เป้าหมายที่ 2, 3, 6, 7, 11, 12, 13, 14 และ 15⁹

⁹ คณะอนุกรรมการสถิติสาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและคณะทำงานสถิติด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. แผนพัฒนาสถิติสาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2557 – 2558. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2559, จาก http://www.mnre.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6781, หน้า 18.

นอกจากนี้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ระหว่างการจัดทำแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 - 2564 เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบและประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

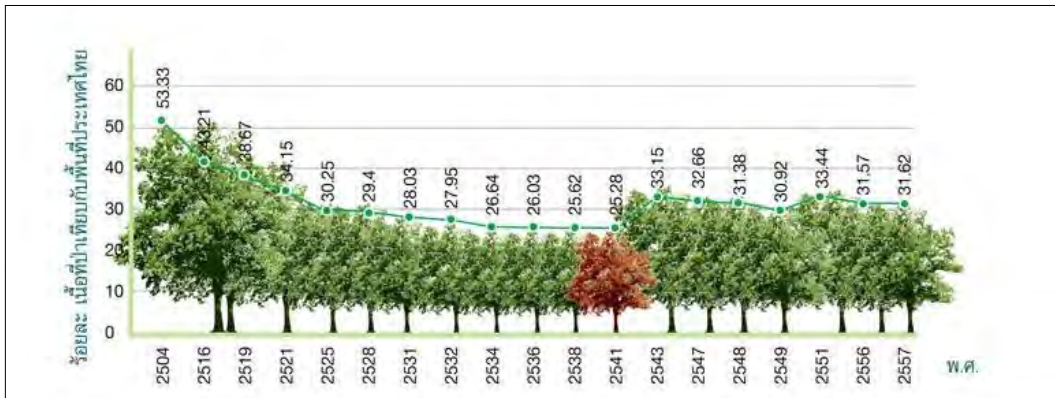
2. สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทย

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมในระดับโลก ภูมิภาค และประเทศล้วนส่งผลต่อสถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยประสบกับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมหลายรูปแบบ จึงเป็นความท้าทายอีกประการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องเผชิญ โดยสถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยมีรายละเอียด ดังนี้

ป่าไม้¹⁰

ปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ รวม 102,240,982 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 31.6 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2543 (ปีที่เริ่มใช้ข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียมในอัตราส่วนเดียวกับปัจจุบัน) ที่มีพื้นที่ป่าไม้ รวม 106,319,239 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 33.15

สถานการณ์ป่าไม้ไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 - 2557

ที่มา: มุลนิธิสืบนาคะเสถียร. E-BOOKS : รายงานสถานการณ์ป่าไม้ไทย 2558. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.seub.or.th/>

¹⁰ เนื้อหาส่วนนี้ นำข้อมูลมาจาก ศูนย์สารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ กรมป่าไม้. ข้อมูลสารสนเทศป่าไม้. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559, จาก <http://forestinfo.forest.go.th/55/Default.aspx>

หากพิจารณาสถานการณ์พื้นที่ป่าไม้จำแนกรายภูมิภาค พบว่าในปี พ.ศ. 2557 ภูมิภาคที่มีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดในสามลำดับแรก คือ ภาคเหนือ คิดเป็นร้อยละ 64.57 ของพื้นที่ทั้งภาค รองลงมา คือ ภาคตะวันตก คิดเป็นร้อยละ 59.12 และภาคใต้ คิดเป็นร้อยละ 23.97 ขณะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ป่าไม้น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.02

ตารางแสดงพื้นที่ป่าไม้จำแนกรายภูมิภาคปี พ.ศ. 2557

ภูมิภาค	พื้นที่รวม (ไร่)	พื้นที่ป่าไม้ (ไร่)	พื้นที่ป่าไม้ (ร้อยละ)
ภาคเหนือ	60,044,825.57	38,769,417.82	64.57
ภาคตะวันตก	34,041,709.01	20,125,606.85	59.12
ภาคใต้	46,133,508.32	11,059,476.32	23.97
ภาคตะวันออก	21,550,025.73	4,679,846.84	21.72
ภาคกลาง	56,925,631.11	11,902,120.56	20.91
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	104,823,161.31	15,748,932.23	15.02
รวม	323,518,861.06	102,285,400.62	31.62

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ กรมป่าไม้. ข้อมูลสารสนเทศป่าไม้ : เนื้อที่ป่าไม้, บทสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการจัดทำข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ.2556-2557. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559, จาก<http://forestinfo.forest.go.th/55/Default.aspx>

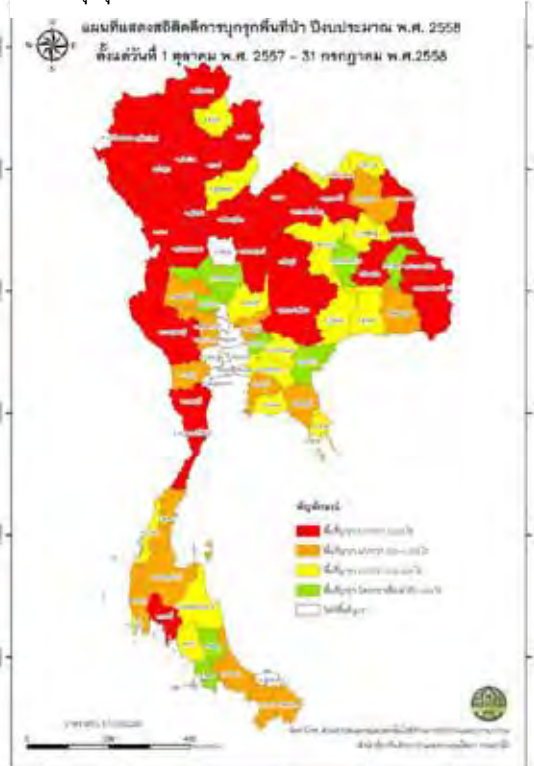
สำหรับจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2557 คือ แม่ฮ่องสอน โดยมีพื้นที่ป่าไม้ รวม 6,958,612.23 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 87.12 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ซึ่งแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดในภาคเหนือด้วย ขณะที่ จังหวัดเชียงรายมีพื้นที่ป่าไม้น้อยที่สุดในภาคเหนือ รวม 3,000,725.57 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 41.47, สำหรับภาคตะวันตก จังหวัดตากมีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดในภาค รวม 7,792,576.02 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 72.05 และจังหวัดราชบุรีมีพื้นที่ป่าไม้น้อยที่สุดในภาค รวม 1,081,387.54 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 33.34, ภาคตะวันออก จังหวัดระนองมีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดในภาค รวม 1,079,017.82 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 53.53 และจังหวัดระยองมีพื้นที่ป่าไม้น้อยที่สุดในภาค รวม 176,427.14 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 7.70, ภาคกลาง จังหวัดอุทัยธานีมีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดในภาค รวม 2,138,610.99 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 51.46 และสิงห์บุรีมีพื้นที่ป่าไม้น้อยที่สุดในภาค รวม 249.56 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.05 ในภาคกลางมีพื้นที่ 5 จังหวัดที่ไม่พบพื้นที่ป่าไม้ ได้แก่ นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา และอ่างทอง สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดในภาค รวม 863,198.96 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 33.47 และจังหวัดร้อยเอ็ดมีพื้นที่ป่าไม้น้อยที่สุดในภาค รวม 191,750.31 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 3.90

ทั้งนี้ ป่าไม้ถูกทำลายอย่างต่อเนื่องโดยมีสาเหตุสำคัญ คือ การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อลักลอบตัดไม้ ประกอบเกษตรกรรมและใช้เป็นพื้นที่อยู่อาศัย “ปัจจุบันในทุก 1 ชั่วโมง ป่ายังคงถูกทำลายในขนาดพื้นที่เทียบเท่ากับ 26 สนามฟุตบอล”¹¹

พื้นที่ป่าไม้รายจังหวัดในปีพ.ศ. 2557

การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้รายจังหวัดในปีงบประมาณ 2558

ที่มารูปซ้าย: ศูนย์สารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ กรมป่าไม้. ข้อมูลสารสนเทศป่าไม้ : เนื้อที่ป่าไม้, บทสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการจัดทำข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ.2556-2557. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559, จาก <http://forestinfo.forest.go.th/55/Default.aspx>

ที่มารูปขวา: ศูนย์สารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ กรมป่าไม้. ข้อมูลสารสนเทศป่าไม้ : การป้องกันรักษาป่า, รายงานสถานการณ์การบุกรุกทำลายป่า. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559, จาก <http://forestinfo.forest.go.th/55/Content.aspx?id=10012>

นอกจากนี้ ยังมีสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำลายป่าไม้ คือ ไฟป่า โดยตั้งแต่ปีงบประมาณ 2555 – 2558 มีสถิติการเกิดไฟป่าและพื้นที่ป่าไม้ถูกทำลาย ดังนี้

¹¹ มูลนิธิสิรินทราคะเสถียร. E-BOOKS : รายงานสถานการณ์ป่าไม้ไทย 2558. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.seub.or.th/>

ตารางแสดงสถิติการเกิดไฟไหม้ป่าปีงบประมาณ 2555 - 2558

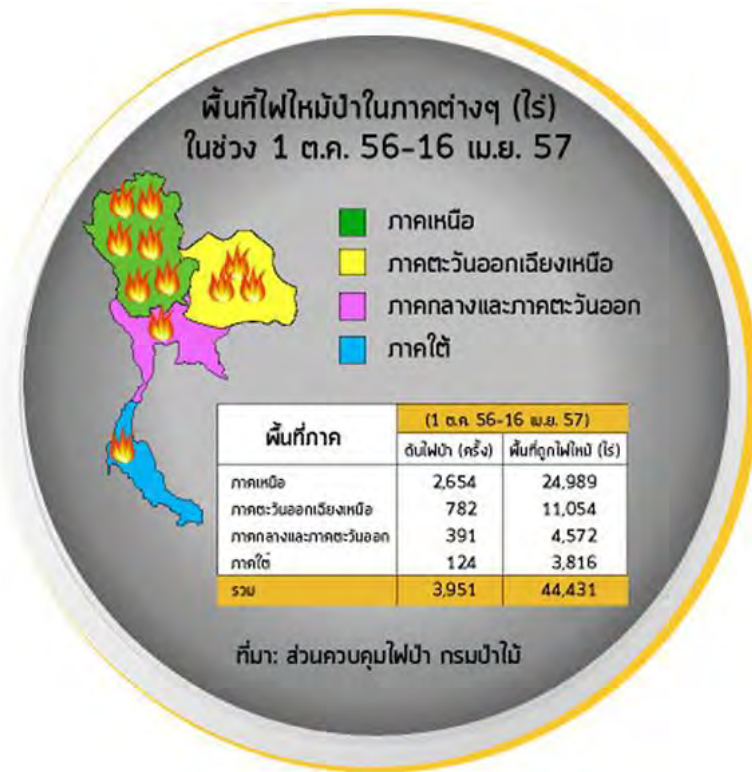
ปีงบประมาณ	จำนวนครั้ง	พื้นที่เสียหาย (ไร่)
2555	5,079	34,220
2556	2,191	15,812
2557	1,088	15,140
2558	1,314	43,165

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ กรมป่าไม้. ข้อมูลสารสนเทศป่าไม้ : การป้องกันรักษาป่า, การเกิดไฟไหม้ป่า. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559, จาก <http://forestinfo.forest.go.th/55/Content.aspx?id=10012>

ไฟป่าส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ “ไฟป่ามีความรุนแรงมากในภาคเหนือ เนื่องจากอากาศแห้งในฤดูแล้ง และภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงและแอ่งกระทะ”¹² ในปี พ.ศ. 2557 จังหวัดที่มีการเกิดไฟป่าบ่อยครั้งมากที่สุดและมีพื้นที่ป่าเสียหายมากที่สุดในภาคเหนือ คือ พะเยา โดยมีการดับไฟป่า รวม 208 ครั้ง และมีพื้นที่ป่าเสียหาย รวม 1,415 ไร่, สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดที่มีพื้นที่ป่าเสียหายมากที่สุด คือ ชัยภูมิ โดยมีการดับไฟป่า รวม 17 ครั้ง และมีพื้นที่ป่าเสียหาย รวม 1,916 ไร่, สำหรับภาคกลาง จังหวัดที่มีพื้นที่ป่าเสียหายมากที่สุด คือ ประจวบคีรีขันธ์ โดยมีการดับไฟป่า รวม 11 ครั้ง และมีพื้นที่ป่าเสียหาย รวม 467 ไร่ และสำหรับภาคใต้ จังหวัดที่มีพื้นที่ป่าเสียหายมากที่สุด คือ กระบี่ โดยมีการดับไฟป่า รวม 10 ครั้ง และมีพื้นที่ป่าเสียหาย รวม 424 ไร่¹³

¹² Green intrend.com เว็บทันสมัยคนหัวใจกรีน. สถิติไฟไหม้ป่า. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.greenintrend.com>

¹³ ส่วนควบคุมไฟป่า สำนักป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า กรมป่าไม้. สารสนเทศด้านไฟป่า : สารสนเทศสถิติไฟป่า. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.forest.go.th/wildfire/index.php>

ที่มา: Green intrend.com เว็บไซต์สมัยคนหัวใจกรีน. สถิติไฟไหม้ป่า. สืบค้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559, จาก <http://www.greenintrend.com>

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สถานการณ์ทรัพยากรป่าไม้ของไทยมีพื้นที่ป่าเหลือน้อยหรือ 1 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งประเทศ ซึ่งปัจจุบันยังคงมีการบุกรุกพื้นที่ป่าเป็นจำนวนมาก เพื่อลักลอบตัดไม้ ประกอบเกษตรกรรมและใช้เป็นพื้นที่อยู่อาศัย รวมทั้ง ไฟป่า ยังเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งในการทำลายป่าไม้

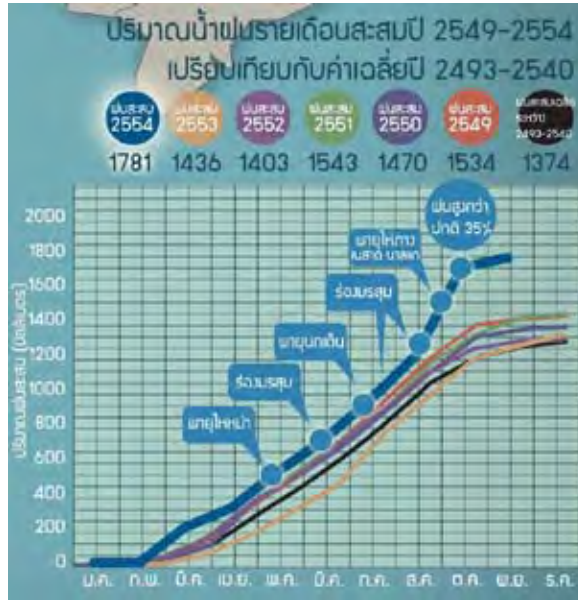
น้ำท่วม

“สภาวะน้ำท่วมของประเทศไทยมีสาเหตุสำคัญมาจากการเกิดฝนตกหนักหรือฝนตกต่อเนื่องเป็นเวลานาน เนื่องด้วย 1) หย่อมความกดอากาศต่ำ 2) พายุหมุนเขตร้อน ได้แก่ พายุดีเปรสชัน, พายุโซนร้อน, พายุไต้ฝุ่น 3) ร่องมรสุมหรือร่องความกดอากาศต่ำ 4) ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และ 5) ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ”¹⁴ ทั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2493 – 2540 ประเทศ

¹⁴ กรมอุตุนิยมวิทยา. หนังสืออุตุนิยมวิทยา : อุทกภัย (Flood). สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559, จาก <http://www.tmd.go.th/info/info.php?FileID=70>

ไทยมีปริมาณฝนรายเดือนสะสมเฉลี่ยอยู่ที่ 1,374 มิลลิเมตร เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจุบัน พบว่า ช่วงปี พ.ศ. 2554 – 2559 มีปริมาณฝนเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ปริมาณฝนรายเดือนสะสมเฉลี่ยอยู่ที่ 1,528 มิลลิเมตร ซึ่งเพิ่มสูงขึ้นถึง 154 มิลลิเมตร¹⁵

กราฟแสดงปริมาณเฉลี่ยของน้ำฝนรายเดือนสะสม ปี พ.ศ. 2554-2559

ที่มา: ระบบสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอุทกภัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จ.ปทุมธานี. สถิติที่สำคัญ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559, จาก http://www.flood.rmutt.ac.th/?page_id=21

“ปริมาณฝนในแต่ละพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะภูมิประเทศ โดยมีลักษณะ ดังนี้

- ๑ โดยปกติตอนบนของประเทศมีความแห้งแล้งในฤดูหนาวมีฝนน้อย ในฤดูร้อนมีฝนเพิ่มขึ้นบ้าง และมีพายุฟ้าคะนอง เมื่อเข้าสู่ฤดูฝนปริมาณฝนจะเพิ่มมากขึ้นโดยมีปริมาณฝนมากที่สุดในเดือนสิงหาคมหรือกันยายน
- ๑ พื้นที่ที่มีปริมาณฝนมากของประเทศ คือ พื้นที่ด้านตะวันตก บริเวณอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี และพื้นที่ด้านตะวันออก บริเวณจังหวัดจันทบุรีและตราด โดยเฉพาะอำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด มีปริมาณฝนรวมตลอดปีมากกว่า 4,000 มิลลิเมตร
- ๑ พื้นที่ที่มีฝนน้อยของประเทศ คือ พื้นที่ตอนกลางของภาคเหนือ หรือจังหวัดลำพูน ลำปางแพร่, บริเวณภาคกลาง และด้านตะวันตกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดนครราชสีมา

¹⁵ ระบบสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอุทกภัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จ.ปทุมธานี. สถิติที่สำคัญ. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559, จาก http://www.flood.rmutt.ac.th/?page_id=21

- ๑ ภาคใต้มีฝนตกชุกเกือบตลอดปียกเว้นช่วงฤดูร้อน ในช่วงฤดูฝน ภาคใต้ฝั่งตะวันตก ซึ่งรับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ จะมีปริมาณฝนมากกว่าภาคใต้ฝั่งตะวันออก โดยมีปริมาณฝนมากที่สุดในเดือนกันยายน ส่วนช่วงฤดูหนาวบริเวณภาคใต้ฝั่งตะวันออก ซึ่งรับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีปริมาณฝนมากกว่าภาคใต้ฝั่งตะวันตก โดยมีปริมาณฝนมากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน พื้นที่ที่มีปริมาณฝนมากที่สุดของภาคใต้ คือ บริเวณจังหวัดระนอง ซึ่งมีปริมาณฝนรวมตลอดปีมากกว่า 4,000 มิลลิเมตร ส่วนพื้นที่ที่มีฝนน้อย ได้แก่ ภาคใต้ฝั่งตะวันออกตอนบน บริเวณจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์”¹⁶

“ปัจจุบัน จังหวัดสุโขทัย อุตรดิตถ์ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ พิจิตรและนครสวรรค์กลายเป็นกลุ่มจังหวัดที่เกิดน้ำท่วมซ้ำซาก ซึ่งมีปัญหาน้ำท่วมซ้ำต่อเนื่อง 8-10 ครั้งในรอบ 10 ปี ขณะที่ จังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง ลพบุรี พระนครศรีอยุธยาและสุพรรณบุรี เป็นกลุ่มจังหวัดที่เกิดน้ำท่วมซ้ำซาก แต่มีปัญหาน้ำท่วมซ้ำไม่รุนแรงเท่ากับกลุ่มแรก คือ ไม่เกิน 3 ครั้งในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา”¹⁷

“ทั้งนี้ ฝนตกหนักหรือฝนตกต่อเนื่องเป็นเวลานานเป็นสาเหตุสำคัญของน้ำท่วม แต่ความรุนแรงของน้ำท่วมจะขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อมของแต่ละพื้นที่โดยอาจมีลักษณะดังนี้

- ๑ น้ำป่าไหลหลากหรือน้ำท่วมฉับพลัน เกิดขึ้นในที่ราบต่ำหรือที่ราบลุ่มบริเวณใกล้ภูเขาต้นน้ำเนื่องจากฝนตกหนักเหนือภูเขาต่อเนื่องเป็นเวลานาน มีน้ำสะสมในปริมาณมาก พื้นดินและต้นไม้ดูดซับไม่ไหว เกิดการไหลบ่าลงสู่ที่ราบต่ำอย่างรวดเร็ว
- ๑ น้ำท่วมซ้ำเกิดขึ้นจากปริมาณน้ำสะสมจำนวนมากและไหลบ่าในแนวระนาบ หรือเป็นสภาพน้ำท่วมซ้ำในเขตเมืองใหญ่ที่เกิดจากฝนตกหนักต่อเนื่องเป็นเวลานานและระบายน้ำไม่ทัน
- ๑ น้ำล้นตลิ่งเกิดขึ้นจากฝนตกหนักต่อเนื่องเป็นเวลานาน ทำให้มีปริมาณน้ำจำนวนมากไหลลงสู่ลำน้ำหรือแม่น้ำและระบายต่อไปยังลุ่มน้ำด้านล่างหรือปากน้ำไม่ทัน จึงเอ่อล้นตลิ่ง”¹⁸

¹⁶ กรมอุตุนิยมวิทยา. **หนังสืออุตุนิยมวิทยา : ปริมาณฝน**. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559, จาก <http://www.tmd.go.th/info/info.php?FileID=70>

¹⁷ THAIPUBLICA. อ่านวิกฤตอุทกภัยผ่านตัวเลขน้ำท่วม ปี 2554 **ทพบสถิติเสียหายสูงสุด**. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559, จาก <http://thaipublica.org/2011/10/flood-10-year-stats/>

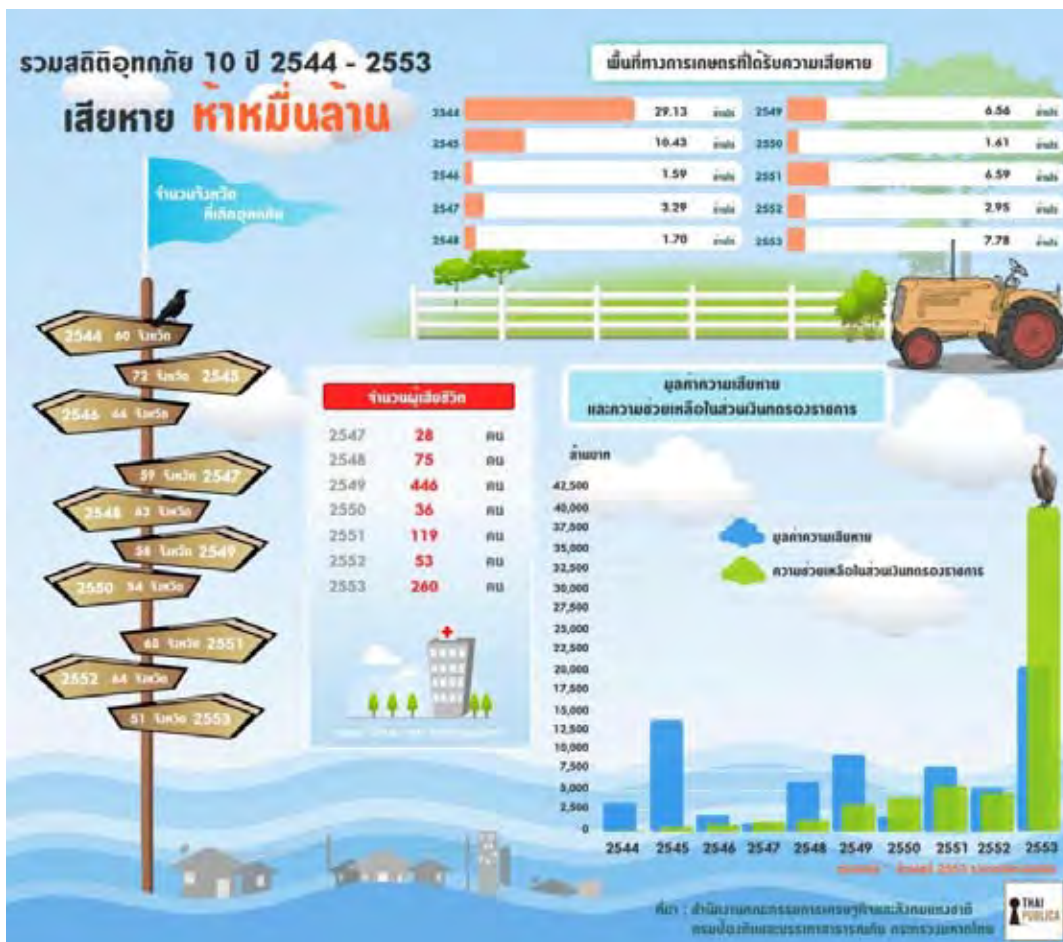
¹⁸ กรมอุตุนิยมวิทยา. **หนังสืออุตุนิยมวิทยา : อุทกภัย (Flood)**. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559, จาก <http://www.tmd.go.th/info/info.php?FileID=70>

อย่างไรก็ตาม หากเกิดน้ำท่วมขึ้นแล้วย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รวมถึงระบบสาธารณูปโภค การคมนาคมขนส่ง การเกษตรและปศุสัตว์ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในพื้นที่

ตารางแสดงสถิติน้ำท่วมของประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 – 2553

ปี พ.ศ.	จำนวนครั้ง	จังหวัด
2545	5	72
2546	17	66
2547	12	59
2548	12	63
2549	6	58
2550	13	54
2551	6	65
2552	5	64
2553	7	74

ที่มา : ระบบสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับอุทกภัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี จ.ปทุมธานี. สถิติที่สำคัญ : อุทกภัย. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559, จาก http://www.flood.rmutt.ac.th/?page_id=21

ที่มา : THAIPUBLICA. อ่านวิกฤตอุทกภัยผ่านตัวเลขน้ำท่วม ปี 2554 ทูบสถิติเสียหายสูงสุด. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559, จาก <http://thaipublica.org/2011/10/flood-10-year-stats/>

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ประเทศไทยประสบกับปัญหาน้ำท่วมมาโดยตลอด สาเหตุสำคัญ คือ ฝนตกหนักหรือฝนตกต่อเนื่องเป็นเวลานาน ซึ่งความรุนแรงของน้ำท่วมจะขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศและสิ่งแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ หลายจังหวัดกลายเป็นพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากซึ่งเกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รวมถึงเศรษฐกิจในพื้นที่

☞ ภูมิอากาศ

“ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตร้อน สภาวะอากาศโดยทั่วไปจึงร้อนอบอ้าวเกือบตลอดปี อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีมีค่าประมาณ 27 องศาเซลเซียส อย่างไรก็ตาม อุณหภูมิมีความแตกต่างกันออกไปแต่ละพื้นที่และฤดูกาล ดังนี้

พื้นที่ที่อยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดินตั้งแต่ภาคกลาง ภาคตะวันออกตอนบน และภาคเหนือ อุณหภูมิในพื้นที่จะแตกต่างกันมากระหว่างฤดูร้อนกับฤดูหนาวและระหว่างกลางวันกับกลางคืน ในช่วงฤดูร้อนเดือนเมษายนมีอากาศร้อนจัดที่สุดในรอบปี อุณหภูมิสูงสุด 40 องศาเซลเซียสหรือมากกว่านั้น ส่วนฤดูหนาวเดือนธันวาคมถึงมกราคมมีอากาศหนาวมากที่สุดในรอบปี ซึ่งอุณหภูมิอาจลดลงต่ำกว่าจุดเยือกแข็งในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบริเวณพื้นที่ซึ่งเป็นเทือกเขาหรือบนยอดเขาสูง

สำหรับพื้นที่ติดทะเล ได้แก่ ภาคตะวันออกตอนล่างและภาคใต้ ความผันแปรของอุณหภูมิในช่วงวันและฤดูกาลจะน้อยกว่า โดยฤดูร้อนอากาศไม่ร้อนจัดและฤดูหนาวอากาศไม่หนาวจัด”¹⁹

ในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีอยู่ที่ 27.9 องศาเซลเซียส ซึ่งสูงกว่าค่าปกติค่า 30 ปี พ.ศ. 2524 – 2553 ถึง 0.8 องศาเซลเซียส หากพิจารณาอุณหภูมิรายภูมิภาค พบว่าภาคกลางมีอุณหภูมิสูงสุดของประเทศ คือ 28.8 องศาเซลเซียส ขณะที่ ภาคเหนือมีอุณหภูมิต่ำสุดของประเทศ คือ 27.1 องศาเซลเซียส สำหรับอุณหภูมิสูงสุดของปีนี้เกิดขึ้นในเดือนเมษายนที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีอุณหภูมิอยู่ที่ 41.8 องศาเซลเซียส²⁰ การที่อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีของไทยเพิ่มสูงขึ้นเช่นนี้มีลักษณะสอดคล้องกันไปในทิศทางเดียวกันกับอุณหภูมิเฉลี่ยทั่วโลก ซึ่งในปี พ.ศ. 2558 อุณหภูมิเฉลี่ยทั่วโลกเพิ่มสูงขึ้นประมาณ 1 องศาเซลเซียสเมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 1880 - 1899

ตารางแสดงอุณหภูมิเฉลี่ยจำแนกรายภูมิภาคในปี พ.ศ. 2558

ภาค	เฉลี่ย (องศาเซลเซียส)	สูงสุด (องศาเซลเซียส)	ต่ำสุด (องศาเซลเซียส)
เหนือ	27.1	30.3	21.8
ตะวันออกเฉียงเหนือ	27.8	30.7	22.6
กลาง	28.8	31.3	24.8
ตะวันออก	28.6	30.3	25.8
ใต้ฝั่งตะวันออก	27.8	29.3	25.8
ใต้ฝั่งตะวันตก	28.0	29.1	27.3
ทั้งประเทศ	27.9	30.2	24.0

ที่มา : เรียบเรียงจากกรมอุตุนิยมวิทยา. ภูมิอากาศ : รายปี. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559, จาก <http://www.tmd.go.th/index.php>

¹⁹ วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี. ภูมิอากาศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2559, จาก <https://th.wikipedia.org>

²⁰ Nation TV. กรมอุตุนิยมวิทยา “เอลนีโญ” ลากยาวถึง ก.ค. เดือนร้อนนี้อุณหภูมิพุ่งแตะ 44 องศา. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2559, จาก <http://www.nationtv.tv/main/content/social/378493919/>

ในปี พ.ศ. 2559 สามจังหวัดของประเทศไทยติดอันดับเมืองที่มีอากาศร้อนที่สุดในโลก จากการจัดอันดับของเว็บไซต์ eldoradocountyweather.com เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2559 จังหวัดสุโขทัยมีอากาศร้อนเป็นลำดับที่ 10 ของโลก โดยมีอุณหภูมิ 44 องศาเซลเซียส จังหวัดลำปาง อยู่ในลำดับที่ 12 ของโลก มีอุณหภูมิ 43.8 องศาเซลเซียส และจังหวัดกาญจนบุรี อยู่ในลำดับที่ 14 ของโลก มีอุณหภูมิ 43.5 องศาเซลเซียส²¹ นอกจากนี้ ในฤดูร้อนปีนี้ จังหวัดแม่ฮ่องสอนยังทำลายสถิติอากาศร้อนที่สุดในประเทศในรอบ 65 ปีที่ผ่านมา โดยมีอุณหภูมิสูงถึง 44.6 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2559 ซึ่งทำลายสถิติเดิมของจังหวัดอุดรธานีที่มีอุณหภูมิสูงสุดที่ 44.5 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2503 ทั้งนี้ ไม่ใช่ประเทศไทยเพียงเท่านั้น ในปีนี้หลายประเทศในประชาคมอาเซียนก็ทำลายสถิติอากาศร้อนที่สุดของตนเช่นกัน²² สำหรับอุณหภูมิเฉลี่ยทั่วโลก องค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (NASA) ระบุว่า โลกกำลังเผชิญหน้ากับสภาพอากาศร้อนที่สุดในศตวรรษที่ 20 “อุณหภูมิโลกในเดือนเมษายนที่ผ่านมาเพิ่มสูงขึ้นมากที่สุดจนทำให้ปี พ.ศ. 2559 กลายเป็นปีที่ร้อนที่สุดในประวัติศาสตร์โลก โดยอุณหภูมิของพื้นดินและทะเลในเดือนเมษายนอุ่นขึ้น 1.11 องศาเซลเซียส เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของเดือนเดียวกันในช่วงปี พ.ศ. 2494-2523”²³ สาเหตุสำคัญที่ทำให้อุณหภูมิทั่วโลกเพิ่มสูงขึ้นตลอดช่วงปี พ.ศ. 2557 - 2559 คือ ภาวะโลกร้อนและปรากฏการณ์เอลนีโญ

“ทั้งนี้ มีการคาดการณ์แนวโน้มสภาพภูมิอากาศของไทยว่า อีก 40 ปีข้างหน้า อุณหภูมิเฉลี่ยของไทยอาจสูงขึ้น 0.4 - 2.6 องศาเซลเซียส เนื่องจากภาวะโลกร้อนหรือสภาวะก๊าซเรือนกระจก ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2598 อุณหภูมิเฉลี่ยของไทยในเกือบทุกภาคจะมีค่าสูงเกิน 28.6 องศาเซลเซียส”²⁴

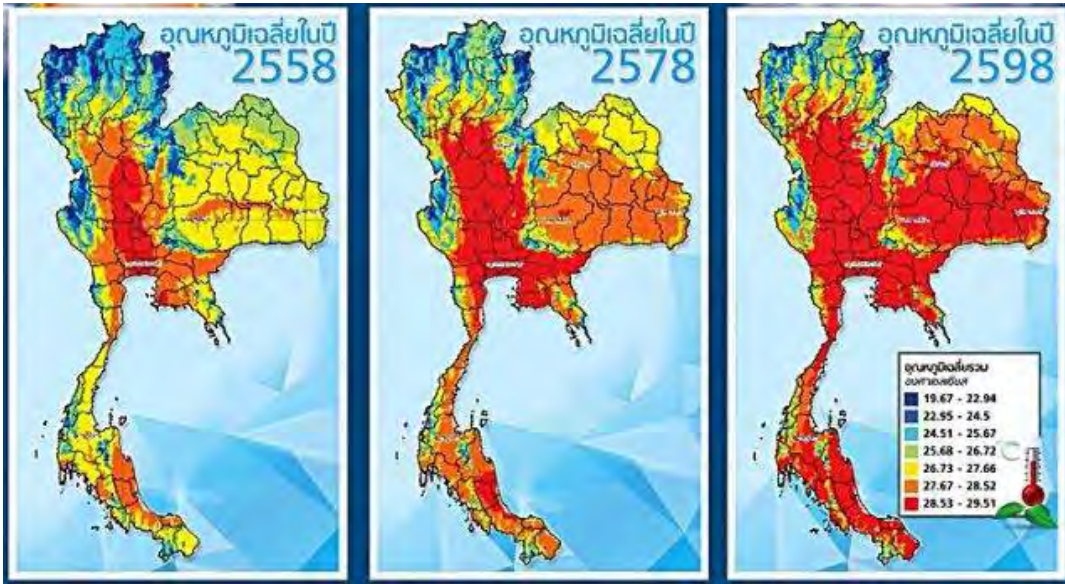
²¹ MThaiNEWS. ร้อนดับแตก ! 3 จังหวัดเมืองไทย ติดอันดับ ‘อากาศร้อนที่สุดในโลก’. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2559, จาก <http://news.mthai.com/hot-news/world-news/490173.html>

²² คม ชัด ลึก. ไทยเดือด ‘ร้อน’... อนาคต ‘พักเที่ยง’ 2 ชม.?. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2559, จาก [HTTP://WWW.KOMCHADLUEK.NET/NEWS/EDU-HEALTH/227183](http://www.komchadluek.net/news/edu-health/227183)

²³ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ข่าวสิ่งแวดล้อม : 17 พฤษภาคม 2559 นาซาชี้ปี 2559 ทำสถิติ โลกร้อนสุดในประวัติศาสตร์. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2559, จาก <http://www.onep.go.th/>

²⁴ คม ชัด ลึก. ไทยเดือด ‘ร้อน’... อนาคต ‘พักเที่ยง’ 2 ชม.?. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2559, จาก [HTTP://WWW.KOMCHADLUEK.NET/NEWS/EDU-HEALTH/227183](http://www.komchadluek.net/news/edu-health/227183)

รูปภาพแสดงการคาดการณ์อุณหภูมิเฉลี่ยของไทยในอีก 40 ปีข้างหน้า

ที่มา :คม ชัด ลึก. ไทยเดือด ‘ร้อน’... อนาคต ‘พักเที่ยง’ 2 ชม.?. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2559, จาก [HTTP://WWW.KOMCHADLUEK.NET/NEWS/EDU-HEALTH/227183](http://www.komchadluek.net/news/edu-health/227183)

ถึงแม้ว่าอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นเพียงไม่กี่องศาเซลเซียส แต่กลับส่งผลกระทบต่อทั้งสุขภาพและการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยอุณหภูมิที่เพิ่มสูงขึ้น 1.5 องศาเซลเซียส จะส่งผลให้น้ำกินน้ำใช้ลดลงร้อยละ 10 และหากอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นถึง 2 องศาเซลเซียส น้ำจะลดลงถึงร้อยละ 20 นอกจากนี้ อุณหภูมิที่เพิ่มสูงขึ้น 2 - 4 องศาเซลเซียส จะส่งผลกระทบต่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางด้านอาหาร โดยพืชและปศุสัตว์จะลดลงจากเดิมถึง 2 เท่า ขณะที่ จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพมนุษย์ โดยหากความร้อนในร่างกายมากกว่า 40 องศาเซลเซียส อาจเป็นโรคลมแดดได้²⁵

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีเพิ่มสูงขึ้น และมีแนวโน้มที่อุณหภูมิจะเพิ่มสูงขึ้นอีกในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศของโลกที่มีอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นเช่นเดียวกัน อุณหภูมิที่เพิ่มสูงขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งนี้ สาเหตุสำคัญที่ทำให้สภาพภูมิอากาศทั่วโลกมีอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้น คือ ภาวะโลกร้อน

²⁵ คม ชัด ลึก. ไทยเดือด ‘ร้อน’... อนาคต ‘พักเที่ยง’ 2 ชม.?. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2559, จาก [HTTP://WWW.KOMCHADLUEK.NET/NEWS/EDU-HEALTH/227183](http://www.komchadluek.net/news/edu-health/227183)

ขยะ²⁶

ปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้น 26.85 ล้านตัน หรือ 73,560 ตันต่อวัน เป็นขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ 4.19 ล้านตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 16 และเกิดขึ้นในจังหวัดอื่นๆ (76 จังหวัด) 22.66 ล้านตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 84 จังหวัดที่มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นต่อวันมากที่สุด 5 ลำดับแรก ได้แก่ กรุงเทพฯ 11,500 ตันต่อวัน, ชลบุรี 2,487 ตันต่อวัน, นครราชสีมา 2,293 ตันต่อวัน, สมุทรปราการ 2,049 ตันต่อวัน และขอนแก่น 1,870 ตันต่อวัน

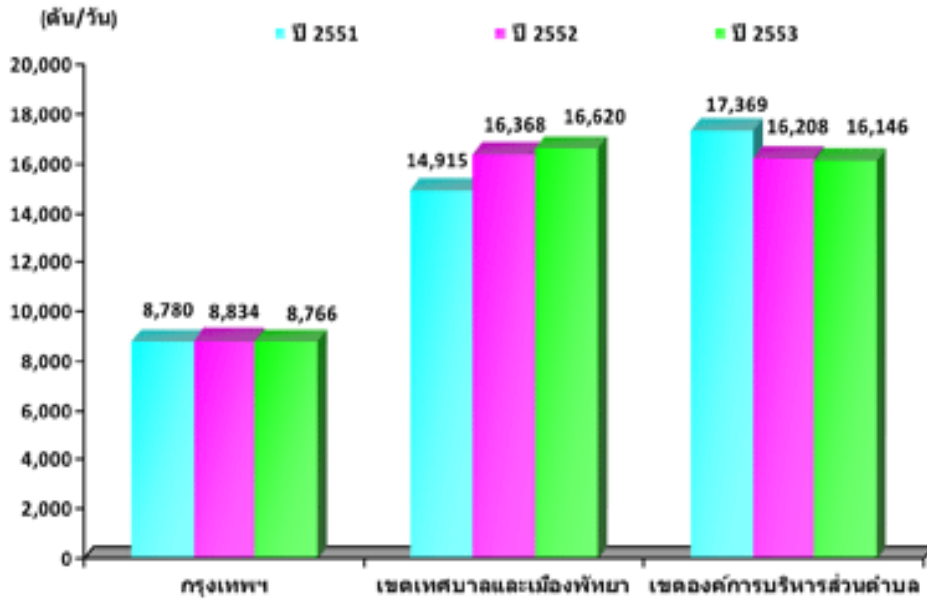
ในปี พ.ศ. 2558 มีอัตราการผลิตขยะเฉลี่ย 1.13 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2557 ที่มีอัตราการผลิตขยะเฉลี่ย 1.11 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ขณะที่ ปี พ.ศ. 2556 มีอัตราการผลิตขยะเฉลี่ย 1.15 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน “และหากคำนวณตามพื้นที่ที่เกิดขยะมูลฝอยพบว่า เทศบาลนคร ผลิตขยะเฉลี่ย 1.89 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน เทศบาลเมือง 1.15 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน เทศบาลตำบล 1.02 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน เมืองพัทยา 3.90 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน และองค์การบริหารส่วนตำบล 0.91 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน”²⁷

หากพิจารณาปริมาณขยะมูลฝอยจำแนกตามเขตการปกครองในช่วงปี พ.ศ. 2551 – 2553 พบว่า กรุงเทพฯ มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นเฉลี่ย 8,793 ตันต่อวัน เขตเทศบาลและเมืองพัทยาเฉลี่ย 15,968 ตันต่อวัน และเขตองค์การบริหารส่วนตำบล เฉลี่ย 16,574 ตันต่อวัน

²⁶ เนื้อหาส่วนนี้ นำมาจาก กรมควบคุมมลพิษ. รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยปี 2558. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2559, จาก http://www.pcd.go.th/public/Publications/print_report.cfm?task=pcdreport-58final

²⁷ THAIPUBLICA. สถานการณ์ขยะของไทย วิฤตติขยะ 26 ล้านตัน กำจัดได้อย่างถูกต้องแค่ 7.2 ล้านตัน. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2559, จาก <http://thaipublica.org/2014/09/thailands-garbage-crisis/>

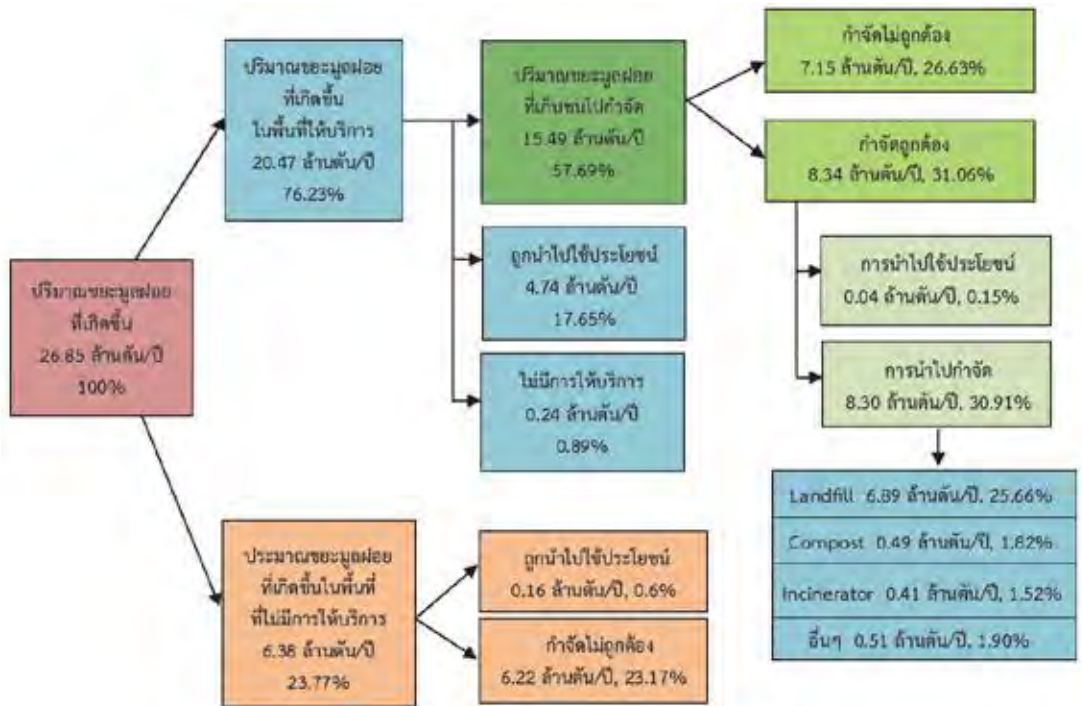
แผนผังแสดงปริมาณขยะมูลฝอยจำแนกตามเขตการปกครองในช่วงปี พ.ศ. 2551 - 2553

ที่มา: กรมควบคุมมลพิษ. การจัดการขยะมูลฝอย : ปริมาณมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2536-2546 | 2547-2548 | 2548-2553. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2559, จาก http://www.pcd.go.th/info_serv/waste_wastethai48_53.html

จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 4,545 แห่งทั่วประเทศ คิดเป็นร้อยละ 59 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ ให้บริการเก็บขนขยะมูลฝอยและนำไปกำจัด ซึ่งขยะมูลฝอยชุมชนที่เก็บขนได้สามารถนำไปกำจัดยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง ประมาณ 8.34 ล้านตัน หรือ 22,840 ตันต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 54 ของปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เก็บขนได้ และปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนอีกประมาณ 7.15 ล้านตัน หรือ 19,600 ตันต่อวัน คิดเป็น ร้อยละ 46 ของปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่เก็บขนได้ จะถูกนำไปกำจัดยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกต้อง เช่น การเผากลางแจ้ง การเทกองทิ้งในบ่อดินเก่าหรือพื้นที่รกร้าง

แผนผังแสดงการเก็บขน การกำจัด และการนำขยะไปใช้ประโยชน์

ที่มา: กรมควบคุมมลพิษ. รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยปี 2558. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2559, จาก http://www.pcd.go.th/public/Publications/print_report.cfm?task=pcdreport-58final

ในปี พ.ศ. 2558 มีจำนวนสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการอย่างถูกต้อง จำนวน 448 แห่ง ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา “ขณะที่ ปี พ.ศ. 2557 มีสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยทั่วประเทศ จำนวน 2,450 แห่ง แบ่งเป็นสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแบบถูกต้อง ซึ่งมีทั้งของรัฐและเอกชน จำนวน 480 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 19.6 และสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยแบบไม่ถูกต้องอีก 1,970 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 80.4”²⁸

ในปี พ.ศ. 2558 มีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ ประมาณ 4.94 ล้านตัน หรือร้อยละ 18.39 ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น โดยมีการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย ดังนี้

²⁸ กรมควบคุมมลพิษ. รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยปี 2557. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2559, จาก http://infofile.pcd.go.th/mgt/pcdreport_Pollution2557.pdf?CFID=1975312&CFTOKEN=20565581

- ๑ **การใช้ประโยชน์จากขยะรีไซเคิล** การนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ จะเน้นการคัดแยกขยะมูลฝอยจากต้นทาง ขยะมูลฝอยประเภทนี้จะถูกส่งไปยังร้านรับซื้อของเก่า ศูนย์วัสดุรีไซเคิลชุมชน ธนาคารขยะรีไซเคิล รวมถึงการเรียกคืนบรรจุภัณฑ์จากผู้ประกอบการ ส่วนมากจะเป็นขยะมูลฝอยประเภทแก้ว กระดาษ พลาสติก เหล็ก อะลูมิเนียม โดยจะถูกนำกลับไปสู่กระบวนการผลิตอีกครั้งหนึ่ง รวมทั้งถูกนำกลับมาใช้ซ้ำ เช่น การทำสิ่งประดิษฐ์ มีจำนวนประมาณ 3.75 ล้านตัน หรือร้อยละ 75.91
- ๑ **การใช้ประโยชน์จากขยะอินทรีย์** การนำขยะประเภทเศษอาหาร พืช ผัก ผลไม้ต่างๆ ไปทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพสำหรับการใช้บำรุงดินเพื่อการเกษตร การผลิตก๊าซชีวภาพจากขยะอินทรีย์เพื่อทดแทนพลังงานเชื้อเพลิง เป็นอาหารสัตว์ ขยะอินทรีย์มีจำนวนประมาณ 1.04 ล้านตันหรือร้อยละ 21
- ๑ **การแปรรูปขยะมูลฝอยให้เป็นพลังงาน** ขยะมูลฝอยส่วนที่เหลือคั่งค้างจะถูกนำมาผ่านกระบวนการแปรรูปให้เกิดประโยชน์ โดยใช้เทคโนโลยีแบบผสมผสานเน้นการแปรรูปเป็นพลังงานหรือผลิตเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงทดแทนโดยตรงให้กับโรงงาน เช่น นำมาผลิตกระแสไฟฟ้า หรือผลิตเป็นแท่งเชื้อเพลิง มีประมาณ 0.15 ล้านตัน หรือร้อยละ 3.04 ปัจจุบัน มีการแปรรูปขยะมูลฝอยเพื่อผลิตพลังงาน 2 แห่ง คือ เทศบาลนครภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต 14 เมกะวัตต์ และเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 7 เมกะวัตต์

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ปัจจุบัน ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้น 26.85 ล้านตัน ประชากรหนึ่งคนผลิตขยะประมาณ 1 กิโลกรัมต่อวัน ขยะที่เกิดขึ้นในแต่ละปีจำนวนครึ่งหนึ่งถูกเก็บขนและนำไปกำจัดยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการอย่างถูกต้อง ส่วนอีกครึ่งหนึ่งถูกเก็บขนแต่นำไปกำจัดยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ดำเนินการอย่างไม่ถูกต้อง ขณะที่ประเทศไทยมีสถานที่กำจัดขยะที่ดำเนินการอย่างถูกต้องประมาณร้อยละ 20 ของสถานที่กำจัดขยะทั้งหมด รวมทั้ง มีการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ประมาณร้อยละ 18 ของปริมาณขยะทั้งหมด

“การมีส่วนร่วม” และ “เครือข่าย” ในการปฏิบัติการกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หนังสือเล่มนี้ ได้รวบรวมกรณีศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ปี 2557 จำนวน 6 กรณีศึกษา โดยแบ่งเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับ 1) การบริหารจัดการป่าไม้ 2) การบริหารจัดการน้ำท่วม 3) การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และ 4) การบริหารจัดการขยะ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าต่างใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชน และการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม เข้ามาช่วยให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ ดังนั้น เนื้อหาส่วนนี้จึงจะนำเสนอแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า เพื่อเป็นบทเรียนสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและด้านอื่นๆ ต่อไป

1. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.1 ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน²⁹

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและการเมือง ในอดีตการมีส่วนร่วมของประชาชนมักหมายถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ในปัจจุบันสังคมได้ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยทางตรงและประชาธิปไตยที่ประชาชนปกครองตนเอง ส่งผลให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีขอบเขตกว้างขวางขึ้น

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ต้องอยู่บนพื้นฐานของการที่ประชาชนจะต้องมีอิสระในทางความคิด มีความรู้ความสามารถในการกระทำ และมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมต่อกิจกรรมนั้นๆ โดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุด กล่าวคือ เริ่มตั้งแต่การที่ประชาชนเกิดจิตสำนึก

²⁹ เนื้อหาส่วนนี้ นำมาจาก อรทัย ก๊กผล และฉัตรระวี ปริสุทธิญาณ. (2552). รายงานการศึกษาวิจัยการยก ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, หน้า 24 -25.

ในตนเองและถือเป็นการหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่ตนเองอยู่ร่วมกันคิดด้วยกันว่าอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุอย่างไร และจะจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเป้าหมายอย่างไร และควรที่จะจัดการปัญหาใดก่อนหลัง ร่วมกันวางแผนงานการดำเนินงานว่าจะจัดกิจกรรมหรือโครงการอะไร จะแบ่งงานกันอย่างไร ใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด จะจัดหางบประมาณจากที่ใดและใครจะเป็นผู้ดูแลรักษา ร่วมดำเนินงานโดยประชาชนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความรู้ความสามารถของตนเอง ร่วมกันติดตามประเมินผลตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกัน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรคและร่วมกันในการหาทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้งานหรือภารกิจดังกล่าวสามารถสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายและร่วมกันรับผลประโยชน์ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนแล้วย่อมที่จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งอาจจะไม่จำเป็นที่จะต้องอยู่ในรูปของเงิน วัตถุสิ่งของ แต่อาจเป็นความสุขสบายความพอใจในสภาพของความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็ได้

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนยังหมายถึง กระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชนซึ่งเป้าหมายของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการหรือนโยบายรัฐ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน

กล่าวโดยสรุป จากค่านิยมการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 2 ความหมายดังกล่าวข้างต้นสามารถนิยามการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปร่วมในกิจกรรมใดใดก็ตามของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งก็คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งในแง่ของการวางแผน การร่วมดำเนินการ และการติดตามประเมินผลการทำงาน ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะต้องเป็นไปโดยมีการสื่อสารสองทางระหว่างประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน³⁰

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ปี 2557 ได้ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแบ่งออกเป็น 5 ระดับตามที่ International Association for Public Participation หรือ IAP2 ได้กำหนดไว้ ซึ่งการมีส่วนร่วมในแต่ละระดับหมายถึงสัดส่วนบทบาทของ

³⁰ เนื้อหาส่วนนี้เรียบเรียงจาก อรทัย ก๊กผล และฉัตรระวี ปรีสุทธิญาณ. (2552). รายงานการศึกษาวิจัยการยกย่องพระราชบัญญัติว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, หน้า 25 - 27.

ประชาชนในกิจกรรมนั้น ยิ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนสูงหมายถึงบทบาทของประชาชนย่อมสูงตามไปด้วย การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 5 ระดับ ได้แก่

การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร

เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับต่ำที่สุด บทบาทของประชาชนน้อยมาก เพียงแต่รับทราบที่เกิดอะไรที่ไหน ดังนั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้อยู่ในลักษณะการให้ข้อมูลทางเดียวจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ประชาชน เช่น การประชาสัมพันธ์โครงการ/ กิจกรรม, การชี้แจงข้อราชการ-ข้อกฎหมาย, การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร : ข้อมูลงบประมาณรายรับ-รายจ่าย ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้าง, การแจ้งแผนการดำเนินงาน, การแจ้งผลการประชุมสภาท้องถิ่น, การแถลงผลการดำเนินงาน ฯลฯ โดยช่องทางการให้ข้อมูลข่าวสารที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนิยมใช้ ได้แก่ เว็บไซต์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, วารสาร/ แผ่นพับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, การประชุมประชาคม, เวทีสาธารณะ, ป้ายประกาศ, หนังสือเวียน, เสียงตามสาย วิทยุชุมชนและผู้นำ/ผู้แทนชุมชน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมักให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเป็นประจำสม่ำเสมอทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการดำเนินงาน ยกตัวอย่างเช่น

- ๑ **องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย** ได้ประกาศให้ประชาชนรับทราบถึง ข้อบังคับของท้องถิ่นเกี่ยวกับบทลงโทษของการเผาป่า, ประกาศกรมป่าไม้ ลงวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 เรื่อง กำหนดมาตรการในการป้องกันไฟป่าและควบคุมหมอกควันเพื่อให้ราษฎรได้ตระหนักถึงผลเสียหายของการเกิดไฟป่า และขอความร่วมมือราษฎรช่วยดับไฟป่าหรือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งบทลงโทษผู้ลักลอบเผาป่า, ประกาศกรมป่าไม้ ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 เรื่อง ห้ามเข้าบุกรุกยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าที่เสียหายจากการเกิดไฟป่า และประกาศของจังหวัดเชียงราย โดยนายพงษ์ศักดิ์ ว่างเสมอ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย ได้ใช้มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่า และหมอกควัน ประจำปี 2557 เพื่อให้คุณภาพอากาศในบรรยากาศของจังหวัดเชียงรายอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน เป็นต้น โดยองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง ประกาศผ่านเว็บไซต์ของหน่วยงาน บอร์ดประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานและชุมชน และประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ในเวทีประชาคม/ เวทีสาธารณะ โดยตลอด
- ๑ **เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน** ประชาสัมพันธ์การคัดแยกขยะในครัวเรือนผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น วิทยุ หอกระจายข่าว และแผ่นพับ เป็นต้น

📌 การมีส่วนร่วมในระดับหารือ

เป็นลักษณะของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริง สภาพปัญหา ความต้องการ แสดงความรู้สึกและความคิดเห็น เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เช่น การประชุมประชาคม, การประชุม/เวทีสาธารณะรับฟังความคิดเห็น, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเคลื่อนที่, การสำรวจความคิดเห็นด้วยแบบสอบถาม, ตู้รับฟังความคิดเห็น, การแจ้งผ่านผู้นำชุมชนหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ฯลฯ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมักเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการหารือก่อนและหลังการดำเนินงาน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ การวางแผน และพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงาน ยกตัวอย่างเช่น

- ๑ **เทศบาลเมืองสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา** ได้จัดเวทีประชาคมเพื่อดำเนินการสอบถามข้อมูลและความสนใจในการเข้าร่วมโครงการชุมชนปลอดภัยจากผู้แทนชุมชนทั้ง 19 ชุมชน เมื่อได้รับข้อมูลแล้ว กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลได้คัดเลือกพื้นที่สำหรับดำเนินโครงการ โดยชุมชนบ้านเหนือได้รับการคัดเลือกให้เป็นชุมชนนำร่องในการดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัย ซึ่งเทศบาลพิจารณาจากความพร้อม ความสนใจ และความเหมาะสม
- ๑ **เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน** จัดประชุมประชาคมทั้ง 9 ชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้เสนอแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนของตน เช่น การคัดแยกขยะรีไซเคิล การนำขยะไปขายเพื่อสร้างรายได้ การนำขยะเปียกไปทำน้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยหมัก และการคัดแยกขยะอันตรายเพื่อส่งให้เทศบาลจัดเก็บ เป็นต้น ซึ่งเทศบาลนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหารูปแบบการจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับพื้นที่ต่อไป

📌 การมีส่วนร่วมในระดับเข้ามามีบทบาท

เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำงานตลอดกระบวนการตัดสินใจ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนอย่างจริงจังและมีจุดมุ่งหมายชัดเจน ข้อมูลความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาในทางเลือกต่างๆ รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนขั้นนี้ใกล้เคียงกับการมีส่วนร่วมในระดับการร่วมมือ เพียงแต่การมีส่วนร่วมแบบร่วมมือมีลักษณะเป็นกิจกรรมถาวรมากกว่าการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ ยกตัวอย่างเช่น

- ๑ **เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง** ได้จัดการประชุมประชาคมเพื่อคัดเลือกหมู่บ้านตัวอย่างในการจัดการขยะ ซึ่งผลจากการประชุมประชาคม หมู่บ้าน

แสนต่อได้รับการคัดเลือกให้เป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการขยะของชุมชนเกาะคานอกจากนี้ เทศบาลยังจัดประชุมประชาคมเพื่อสร้างพื้นที่ในการพูดคุยร่วมกันระหว่างเทศบาล แกนนำหมู่บ้าน และชาวบ้านในหมู่บ้านแสนต่อ ซึ่งผลจากการประชุมประชาคมครั้งนี้ทำให้ได้หลักเกณฑ์ในการคัดแยกขยะของชุมชนที่มีมาตรฐาน

- ๑ **เทศบาลเมืองสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา** ได้พบปะพูดคุยแบบกลุ่มย่อยกับผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน และประชาชนในชุมชนบ้านเหนือ ภายใต้บรรยากาศแบบไม่เป็นทางการ โดยใช้เวลาประมาณ 1 – 2 เดือน เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางการดำเนินโครงการชุมชนปลอดขยะ ซึ่งได้ข้อสรุปเบื้องต้น คือชุมชนบ้านเหนือจะเริ่มต้นด้วยการจัดการขยะทั่วไปในครัวเรือน ควบคู่กับการจัดการขยะรีไซเคิล จากนั้นจึงขยายผลไปยังขยะอินทรีย์ ซึ่งเป็นประเภทขยะที่มีมากที่สุดชุมชน

การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ

เป็นการให้บทบาทของประชาชนในระดับสูง โดยประชาชนและองค์กรปกครองท้องถิ่นจะทำงานร่วมกันในกระบวนการของการตัดสินใจ ฉะนั้น ความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาในการตัดสินใจค่อนข้างสูง รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน และคณะที่ปรึกษาฝ่ายประชาชน ยกตัวอย่างเช่น

- ๑ **เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน** ได้จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อบริหารจัดการขยะอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยมีตัวแทนจากทุกภาคส่วน ทั้งผู้แทนเทศบาล ผู้แทนอสม. ผู้แทนชุมชน ผู้แทนหมู่บ้าน ผู้แทนสาธารณสุข และผู้แทนสถาบันการศึกษา ซึ่งคณะกรรมการได้ประชุมและทำงานร่วมกันเพื่อจัดทำแผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ด้านการจัดการขยะในพื้นที่เทศบาล ซึ่งแผนที่นี้ได้กำหนดแนวทางการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ แผนที่จึงบอกบทบาทหน้าที่ของแต่ละภาคส่วนไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้การจัดการขยะเกิดจากความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง และคณะกรรมการร่วมกันดำเนินงานตามแผนที่ยุทธศาสตร์ตั้งแต่เริ่มต้นกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ
- ๑ **เทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย** ประสานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทำการแต่งตั้งคณะทำงาน “โครงการเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” จำนวน 40 คน ขึ้นอย่างเป็นทางการ ซึ่งมีตัวแทนจากทุก

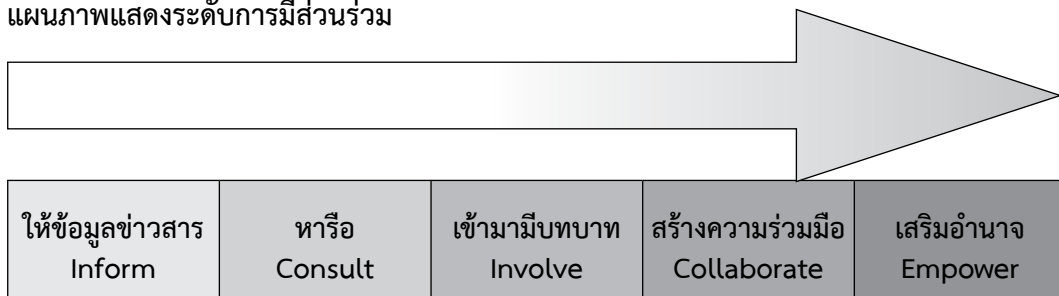
ภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาคเอกชน นักวิชาการ ประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง คณะทำงานจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิดเห็นเชิงลึกร่วมกันหลายครั้ง กระทั่งตกผลึกทางความคิด และสามารถกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน จากนั้นจึงร่วมกันลงมือดำเนินโครงการ/ กิจกรรมตามยุทธศาสตร์ และประเมินผลการดำเนินงานในภาพรวมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย

🦋 การมีส่วนร่วมในระดับเสริมอำนาจให้ประชาชน

เป็นขั้นที่ให้ความสำคัญบทบาทประชาชนในระดับที่สูงสุด เพราะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ รัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการตามการตัดสินใจนั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ที่รู้จักกันดีคือ การลงประชามติ หรือสภามือเมือง ยกตัวอย่างเช่น

- ๑ **องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน** ได้จัดประชุมประชาคมกับประชาชนในพื้นที่เพื่อพิจารณาอนุญาตให้เทศบาลตำบลแม่สะเรียง ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียง ก่อสร้างเตาเผาขยะในพื้นที่ และผลจากการประชุมประชาคมมีมติให้เทศบาลตำบลแม่สะเรียงสามารถสร้างเตาเผาในพื้นที่ได้ เทศบาลตำบลแม่สะเรียง จึงทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง เพื่อก่อสร้างเตาเผาขยะในพื้นที่
- ๑ **องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น** ประชากรใน 14 หมู่บ้านของตำบลสวนหม่อนได้ประชุมลงมติขอคืนพื้นที่ป่าโคกหลวงจากผู้บุกรุกป่า เพื่อพัฒนาเป็นป่าชุมชนที่มีสภาพอุดมสมบูรณ์ จากนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงจัดให้มีการฝึกอบรมราษฎรอาสาเข้าร่วมโครงการอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.) เพื่อดูแลรักษาป่าไม้

แผนภาพแสดงระดับการมีส่วนร่วม

ที่มา: อรทัย ก๊กผล และฉัตรระวี ปริสุทธิญาณ. (2552). รายงานการศึกษาวิจัยการยกย่องพระราชบัญญัติว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, หน้า 26.

ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมมีเงื่อนไขหรือหลักการที่สำคัญ ได้แก่

- ๑ ต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจที่จะเข้าร่วม เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการแก้ไขปัญหา/ ตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ
- ๑ กระบวนการมีส่วนร่วมนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค และขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม
- ๑ การมีส่วนร่วมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ/ อิสรภาพที่จะตัดสินใจว่าจะเลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่ ข้อสำคัญคือ การมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่เกิดจากการบังคับหรือขู่เข็ญจากผู้ที่เหนือกว่า

2. แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม

2.1 ความหมายเครือข่ายและเครือข่ายพัฒนาท้องถิ่น³¹

นักวิชาการด้านการพัฒนาชนบทอย่าง Paul Starkey ในหนังสือชื่อ Networking for Development ให้ความหมายว่า เครือข่าย หมายถึง กลุ่มหรือองค์กรมาแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยแต่ละกลุ่มและองค์กรยังคงมีโครงสร้างและอำนาจอิสระในการดำเนินภารกิจของตน Starkey เน้นย้ำว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มและองค์กรนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจและได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน

จากมุมมองของนักพัฒนาชุมชน ดร.เสรีพงศ์พิศ มองว่า เครือข่าย คือ ขบวนการทางสังคม อันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยที่สมาชิกยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน

ในมิติการบริหารงานภาครัฐ Stephen Goldsmith และ William D. Eggers ซึ่งถือว่าเป็นนักคิดคนสำคัญในการเสนอการบริหารงานภาครัฐแบบเครือข่าย ให้ความหมายของเครือข่ายว่าเป็น “โครงการริเริ่มต่างๆ ที่หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดำริให้มีขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการสาธารณะ โดยสามารถวัดเป้าหมายของผลงานได้ มีการมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบให้แก่ละหุ่่นส่วน และได้กำหนดโครงสร้างการไหลของสารสนเทศไว้ เป้าหมายบั้นปลายของการทุ่มเทดำเนินงานก็คือเพื่อสร้างคุณค่าสาธารณะให้เกิดขึ้นสูงสุด เป็นคุณค่าที่ยิ่งใหญ่กว่าผลรวมจากคุณค่าของงานที่แต่ละ

³¹ เนื้อหาส่วนนี้ นำมาจาก อรรถัย กักผล และฉัตรระวี ปรีสุทธิญาณ. (2553). บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า' 52 ด้านการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, หน้า 4 – 6.

หุ้นส่วนสามารถทำได้ตามลำพังโดยปราศจากการประสานความร่วมมือ” ในความหมายนี้สะท้อนให้เห็นประเด็นสำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก การให้ความสำคัญกับหน่วยงานของรัฐในฐานะผู้ริเริ่มเครือข่าย ประเด็นที่สอง คือ เครือข่ายต้องมีเป้าหมายร่วมกันและเป้าหมายนั้นต้องไม่สามารถดำเนินการได้สำเร็จด้วยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงลำพัง และประการที่สาม เครือข่ายต้องมีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์อย่างน้อยในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ในความคิดของนักวิชาการ ทั้งสองเครือข่ายสามารถเป็นได้ทั้งเครือข่ายที่เป็นทางการและเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ รวมทั้ง สามารถเป็นเครือข่ายการงานเฉพาะกิจที่ถูกจัดตั้งเป็นครั้งคราวหรือในช่วงเวลา หรืออาจเป็นเครือข่ายที่มีการทำงานถาวร

จากความหมายของเครือข่ายข้างต้นและพิจารณาจากบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายพัฒนาท้องถิ่นในที่นี้ หมายถึง โครงการริเริ่มต่างๆ ที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีลักษณะเป็นการดำเนินร่วมกับกลุ่มและองค์กรภาคส่วนอื่นๆ ซึ่งอาจเป็นส่วนราชการ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาสังคม รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกันในการพัฒนาท้องถิ่นและการจัดบริการสาธารณะ มีการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างกัน แบ่งปันข่าวสารข้อมูลและทรัพยากร และมีกลไกประสานความร่วมมือซึ่งอาจเป็นทางการและไม่เป็นทางการก็ได้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการดำเนินการสามารถเป็นได้เฉพาะกิจหรือมีความเป็นหุ้นส่วนดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยที่กลุ่มและองค์กรเหล่านั้นยังคงสามารถดำรงโครงสร้างและความอิสระในการดำเนินการกิจเฉพาะหน่วยงานของตน

2.2 องค์ประกอบความเป็น “เครือข่าย”³²

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ปี 2557 ได้เสริมสร้างให้เกิดเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมในการปฏิบัติการกิจด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ซึ่งเครือข่ายที่เกิดขึ้นมีลักษณะตามองค์ประกอบสำคัญทั้ง 5 ประการ ดังนี้

มีกลุ่ม/ องค์กรตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไปโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรริเริ่มหรือเป็นองค์กรหลักในเครือข่าย

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ปี 2557 ในหนังสือเล่มนี้ บางกรณีศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เสริมสร้างให้เกิดเครือข่ายในการดำเนินงาน ซึ่งสมาชิกเครือข่ายสามารถแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เครือข่ายภาครัฐ เช่น หน่วยงานภาครัฐต่างๆ

³² เนื้อหาส่วนนี้เรียบเรียงจาก อรทัย ก๊กผล และฉัตรระวี ปรีสุทธิญาณ. (2553). *บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า' 52 ด้านการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, หน้า 6.

สถาบันการศึกษา โรงพยาบาล ตำรวจ จราจร, เครือข่ายภาคเอกชน เช่น ผู้ประกอบการ ร้านค้า ห้างร้าน บริษัทต่างๆ, และภาคประชาสังคม เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) กลุ่ม องค์กร สมาคม วัด เป็นต้น ทั้งนี้ สมาชิกเครือข่ายมีตั้งแต่ 2 กลุ่ม/ องค์กรขึ้นไป โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้เริ่มประสานเชื่อมโยงเครือข่าย ยกตัวอย่างเช่น

- ๑ **เทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย** ในฐานะผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงานทำการประสานเชื่อมโยงทุกภาคส่วนภายในเมืองให้เข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายในการดำเนินงาน โดยเทศบาลประสานขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทำการแต่งตั้งคณะทำงาน “โครงการเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” ซึ่งมีผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาสังคม จาก 37 กลุ่ม/องค์กร การที่เทศบาลประสานขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในระดับจังหวัด เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงทุกภาคส่วนให้เข้ามาร่วมดำเนินงาน เพราะเทศบาลเล็งเห็นว่า ด้วยบทบาทอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด ย่อมสามารถเชื่อมประสานทุกภาคส่วนภายในจังหวัดให้เข้ามาร่วมดำเนินงานได้ดีกว่าที่เทศบาลเป็นผู้เชื่อมประสานด้วยตนเอง
- ๑ **เทศบาลเมืองเขาสงาเขต อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี** เขตพื้นที่ของเทศบาลเมืองเขาสงาเขตเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการจำนวนมาก เทศบาลจึงประสานหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ให้มาร่วมเป็นเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม ทั้งนี้ การประสานเชื่อมโยงเครือข่ายเกิดขึ้นได้ เพราะเทศบาลได้จัดเวทีประชาคมเป็นประจำทุกเดือน โดยเชิญหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมในพื้นที่เข้ามาร่วมประชุมเป็นประจำ ดังนั้น เทศบาล หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาสังคมในพื้นที่จึงมีความคุ้นเคยใกล้ชิดกัน และได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในพื้นที่มาโดยตลอด ประกอบกับนายกเทศมนตรีเมืองเขาสงาเขตมีทักษะของการเป็นผู้ประสานงานที่ดี โดยเป็นผู้เข้าหาหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่เพื่อประสานเชื่อมโยงให้เกิดเป็นเครือข่ายการดำเนินงาน

๑ แต่ละกลุ่ม/องค์กรยังมีความเท่าเทียม และมีอิสระในการดำเนินงานของตน

สมาชิกภาคีเครือข่ายต่างมีโครงสร้างกลุ่ม/องค์กร/หน่วยงานและมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจของตนอยู่แล้ว แม้จะมีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายในการดำเนินงานสมาชิกภาคีเครือข่ายมิได้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาต่อกัน มีความเป็นอิสระจากกันในการปฏิบัติภารกิจเฉพาะกลุ่ม/องค์กร/หน่วยงานของตน และแต่ละกลุ่ม/องค์กร/หน่วยงานต่างมีความเท่าเทียมกันในการดำเนินงานของเครือข่าย

มีวัตถุประสงค์และแนวทางร่วมในการดำเนินการ

การดำเนินงานของเครือข่ายต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเดียวกัน รวมทั้งต้องมีแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมุ่งสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น

- ๑ **เทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย** จัดประชุมภาคีเครือข่ายที่เป็นคณะทำงาน “โครงการเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” ซึ่งมีผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาสังคม จาก 37 กลุ่ม/องค์กร โดยมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเชิงลึกหลายครั้ง กระทั่งตกผลึกทางความคิด และสามารถกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน นับได้ว่า การกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดเป้าหมาย ทิศทาง และแนวทางร่วมที่เป็นภาพเดียวกันของภาคีเครือข่ายในการดำเนินงาน
- ๑ **เทศบาลเมืองเขาสองยอด อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี** เมื่อเครือข่ายแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก ซึ่งมีผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ได้ลงพื้นที่ศึกษาปัญหาร่วมกันแล้ว เครือข่ายได้ค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมร่วมกัน ในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาน้ำท่วม เครือข่ายได้บูรณาการการทำงานของแต่ละกลุ่ม/ องค์กร/หน่วยงาน โดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามศักยภาพและความเชี่ยวชาญ พร้อมทั้งมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมเป็นไปอย่างมีระบบและบรรลุเป้าหมายในที่สุด

มีระบบการประสานความร่วมมือ

การประสานความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายถือเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงานของเครือข่าย การประสานความร่วมมือที่เป็นระบบย่อมจะช่วยให้การดำเนินงานของเครือข่ายที่มาจากหลายภาคส่วน บรรลุเป้าหมายเดียวกันได้ ยกตัวอย่างเช่น

- ๑ **เทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย** เพื่อให้เกิดการประสานงานระหว่างภาคีเครือข่ายในทางปฏิบัติและมีการประสานงานอย่างเป็นระบบ เทศบาลจึงจัดทำ “โครงการประสานงานเครือข่ายความหลากหลายการเรียนรู้เพื่อรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย” ซึ่งได้มีการจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย”

ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่ง คือ ให้ศูนย์เป็นกลไกหรือองค์กรกลางในการประสานงานระหว่างองค์กรและภาคีเครือข่ายทั้งในระดับเมืองเชียงรายและระดับภูมิภาค ทั้งนี้ ศูนย์มีคณะทำงาน ประกอบด้วย ผู้แทนจากเทศบาลนครเชียงราย ผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 9 แห่งที่อยู่ในเขตพื้นที่เมือง และผู้แทนจากภาคส่วนการท่องเที่ยวและการเกษตร โดยเทศบาลให้การอนุเคราะห์อาคารสถานที่ของเทศบาลเป็นที่ทำการของศูนย์

มีความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่ม/องค์กร

ภาคีเครือข่ายมีความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนกันในลักษณะการประชุม การพบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น, การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงาน และการเกื้อหนุนพึ่งพาซึ่งกันและกัน ยกตัวอย่างเช่น

- ๑ **เทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย** ภาคีเครือข่ายได้ประชุมเพื่อปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันบ่อยครั้ง ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังดำเนินงาน โดยเทศบาลจัดให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึก และสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของปัญหาร่วมกัน รวมทั้ง ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดหลายครั้ง อาทิ การคาดการณ์ถึงสภาพภูมิอากาศที่จะเปลี่ยนแปลงไป และผลกระทบร้ายแรงที่จะเกิดขึ้น ฯลฯ จนนำไปสู่การประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน นอกจากนี้ ยังมีการประชุมเพื่อวางแผนงาน การตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน
- ๑ **องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอแม่ญาคีรี จังหวัดขอนแก่น** กับสภาองค์กรชุมชนระหว่างตำบล ร่วมกับคณะทำงานเครือข่ายระหว่างตำบล ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน (กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน) เครือข่ายทำงานกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ อปพร. อสม. รสทป. เครือข่ายภาครัฐ เช่น สำนักงานป่าไม้ที่ 7 จังหวัดขอนแก่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ ตลอดจนประชาชนหรือชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ตำบลสวนหม่อนทั้ง 14 หมู่บ้าน ได้กระจายความรับผิดชอบให้แก่ทุกเครือข่ายในการร่วมกันปกป้องรักษาป่าไม้โคกหลวง โดยการแบ่งเวรเพื่อเฝ้าระวังป่าโคกหลวงให้แก่ทุกภาคส่วนโดยแต่ละเครือข่ายจะต้องรับผิดชอบดูแลผืนป่าที่อยู่ในพื้นที่ของตัวเองและประสานเครือข่ายในการออกตรวจกับองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน

๑ **เทศบาลเมืองสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา** โครงการชุมชนปลอดภัย เริ่มต้นดำเนินการในพื้นที่ชุมชนบ้านเหนือ ทรัพยากรหลักที่ทางเทศบาลเมืองสีคิ้ว ใช้สำหรับดำเนินโครงการ คือ งบประมาณในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ เช่น การฝึกอบรม จัดประชุม เป็นต้น โดยเทศบาลเมืองสีคิ้วตั้งงบประมาณโครงการชุมชนปลอดภัยไว้ปีละประมาณ 300,000 บาท และมีบุคลากรจาก กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่หลักในการดำเนินโครงการ นอกจากนี้ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 11 (นครราชสีมา) ได้ร่วมสนับสนุนองค์ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงบุคลากรเพื่อเป็นวิทยากร ถ่ายทอดความรู้ให้กับกิจกรรมต่างๆ ของโครงการชุมชนปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง และมีหน่วยงานภาคเอกชน คือ บริษัทวงษ์พาณิชย์ จำกัด ที่สนับสนุนบุคลากร อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ เพื่อมารับซื้อขยะจากชุมชน ตามวันเวลาที่นัดหมายร่วมกับ ชุมชนผู้นำชุมชน กรรมการชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านเหนือ ช่วยประชาสัมพันธ์ โครงการชุมชนปลอดภัยแก่ประชาชนในพื้นที่ และช่วยถ่ายทอดความรู้ไปสู่ ประชาชนในชุมชน รวมถึงจัดหาสถานที่สำหรับจัดเก็บขยะมีพิษ/ ขยะอันตราย เพื่อรอเวลาเทศบาลมาจัดเก็บ (กรณีที่ประชาชนอยู่ในพื้นที่ห่างไกล และบุคลากร ของเทศบาลไม่สามารถเข้าไปจัดเก็บได้) ประชาชนในชุมชนบ้านเหนือ ได้สนับสนุน ทรัพยากร “ขยะ” จากชุมชน/ คริวเรือน ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมรูปแบบต่างๆ เพื่อร่วมดำเนินโครงการ รวมถึงสนับสนุนความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินโครงการ อย่างต่อเนื่อง

2.3 การเสริมสร้างและบริหารเครือข่าย³³

การเสริมสร้างเครือข่ายให้ประสบความสำเร็จไม่มีสูตรสำเร็จขึ้นอยู่กับบริบท หากแต่ ในทางวิชาการมีการกำหนดแนวทางหลักๆ ดังตัวแบบของ Goldsmith และ Eggers นักวิชาการ ทั้งสองเสนอว่า การบริหารเครือข่ายให้ประสบความสำเร็จเกี่ยวข้องกับ 5 ประเด็นที่สำคัญคือ

การออกแบบเครือข่าย

การออกแบบเครือข่ายมีความสำคัญมาก เพราะเป็นจุดตั้งต้นที่สำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับ การกำหนดเป้าหมาย การเลือกหุ้นส่วนที่เหมาะสม การจัดประเภท และเลือกใช้งานเครือข่ายให้ เหมาะสม รวมทั้ง การกำหนดผู้รับผิดชอบการบูรณาการเครือข่าย

³³ เนื้อหาส่วนนี้ นำมาจาก อรทัย ก๊กผล และฉัตรระวี ปริสุทธิญาณ. (2553). **บันทึกเรื่องเด่นรางวัล พระปกเกล้า' 52** ด้านการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, หน้า 13 - 16.

การบูรณาการเข้าด้วยกัน

หลังจากออกแบบแล้วเข้าสู่ช่วงการดำเนินการ ประเด็นที่สำคัญ คือ การบูรณาการทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน การสร้างช่องทางสื่อสาร รวมทั้ง การประสานกิจกรรมระหว่างผู้มีส่วนร่วมของเครือข่าย นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องมีการจัดการความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายและการต้องคำนึงถึงการจัดการความแตกต่างทางด้านค่านิยมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่ม/องค์กรในเครือข่าย

การกำกับดูแลเครือข่าย

ความยากประการหนึ่งของการบริหารเครือข่าย คือ การมีระบบการกำกับดูแลซึ่งย่อมต้องแตกต่างจากระบบกำกับดูแลภายใต้ตัวแบบระบบราชการ ขณะเดียวกัน ด้วยลักษณะเครือข่ายแต่ละกลุ่ม/องค์กรย่อมมีอิสระของตนเอง ดังนั้น ความท้าทาย คือ การออกแบบระบบกำกับดูแลที่สามารถให้แต่ละองค์กรใช้ความอิสระของตนให้เป็นประโยชน์ แต่ขณะเดียวกันก็มุ่งผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน

การพัฒนาสมรรถนะและขีดความสามารถของบุคลากร

ประเด็นสุดท้าย คือ การพัฒนาบุคลากรซึ่งต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ รวมทั้งพัฒนาทักษะใหม่ที่เหมาะสมกับการบริหารเครือข่าย เช่น การเจรจาประนีประนอมและการเป็นนักประสานงาน เป็นต้น

สำหรับ Paul Starkey เสนอแนวทางการเสริมสร้างเครือข่าย ดังนี้

- ๑ เชิญองค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาร่วมประชุมกัน โดยมีหัวข้อประชุมเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วมหรือเป้าประสงค์ที่เกี่ยวข้อง
- ๑ กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย ทิศทาง กิจกรรมหลักและคุณสมบัติของสมาชิกให้ชัดเจน โดยให้สมาชิกมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดด้วย ทั้งนี้ควรมีการทบทวนเป็นระยะๆ เพื่อปรับตามสภาพการณ์
- ๑ จัดตั้งกลุ่มแกนของเครือข่ายที่พิจารณาตัวเข้ามาทำหน้าที่ประสานงาน ควรมีการหมุนเวียนเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำเครือข่าย
- ๑ สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความผูกพันที่เหนียวแน่น เช่น การสร้างกลไกการมีส่วนร่วม การร่วมเรียนรู้ มีการสื่อสาร
- ๑ ต้องมีวิธีการจัดหาและจัดการทรัพยากร เพื่อความมีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนกิจกรรมของเครือข่าย และความสามารถในการพึ่งตนเอง ทรัพยากรนี้หมายรวมทั้งเงินทุน คุณภาพสมาชิก วิธีการจัดการแบบมีส่วนร่วม เทคโนโลยี และข้อมูล แต่ต้องมีลักษณะเปิดกว้าง โปร่งใส

- ๑ พัฒนาความเป็นสถาบันของเครือข่าย อาทิ เครือข่ายมีสถานภาพทางกฎหมาย มีสัญลักษณ์ร่วม เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนที่กว้างขวางได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกเครือข่าย
- ๑ ควรสนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่าย เพื่อเสริมให้เครือข่ายเข้มแข็งขึ้น มีได้ทั้งแนวราบ แนวตั้ง ทั้งทางการและไม่เป็นทางการ ด้วยการมีกิจกรรมร่วมกัน หรือร่วมในการประชุม
- ๑ ควรมีการติดตามและประเมินผลเป็นประจำ เพื่อดูความก้าวหน้าและความสำเร็จของเครือข่ายเป็นระยะ ทั้งนี้ ควรให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดวิธีและตัวชี้วัด รวมทั้ง ร่วมเรียนรู้กระบวนการ
- ๑ ควรมีการจัดหลักสูตรอบรมด้านการจัดการเครือข่ายแก่ผู้นำและสมาชิกเครือข่าย ถ้าวัตถุประสงค์ชัดเจน การเชื่อมโยงเหมาะสม กิจกรรมเป็นประโยชน์ร่วม การดำเนินงานของเครือข่ายจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

กรณีศึกษา

“การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หนังสือเล่มนี้ ได้รวบรวมกรณีศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า ปี 2557 จำนวน 6 กรณี โดยแบ่งเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับ 1) การบริหารจัดการป่าไม้ จำนวน 2 กรณีศึกษา 2) การบริหารจัดการน้ำท่วม จำนวน 1 กรณีศึกษา 3) การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จำนวน 1 กรณีศึกษา และ 4) การบริหารจัดการขยะ จำนวน 3 กรณีศึกษา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรณีศึกษา	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
การบริหารจัดการป่าไม้	โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า	องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
	เครือข่ายโครงการรักษาป่าโคกหลวง	องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
การบริหารจัดการน้ำท่วม	เครือข่ายแก้ไขปัญหา น้ำท่วมซ้ำซาก	เทศบาลเมืองเขาสามยอต อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี
การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	เครือข่ายเมืองเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมือง	เทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย
การบริหารจัดการขยะ	โครงการปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะครัวเรือน ภายใต้ โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะชุมชนตามแนวทาง “ขยะลดถุง ถนนปลอดถัง รวมพลังคัดแยกขยะ”	เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
	โครงการชุมชนปลอดขยะ	เทศบาลเมืองสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

กรณีศึกษา

“การบริหารจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”
ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

“การบริหารจัดการป่าไม้”

1. โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหามอกควันและไฟป่า

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง

อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

2. เครือข่ายโครงการรักษ์ป่าโคกหลวง

องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน

อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

โครงการป้องกันและแก้ไข ปัญหาหมอกควันและไฟป่า

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง
อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

อมพร ปวงรังษี¹

บริบทและข้อมูลทั่วไป ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภารกิจสำคัญในการปฏิบัติงานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นและการพัฒนาประเทศ โดยส่วนรวมให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่สร้างกระบวนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงในฐานะที่เป็นหน่วยงานท้องถิ่นจึงต้องบริหารงานท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและยืดหยุ่นได้

¹ อาจารย์ประจำสาขาการพัฒนารัฐบาลท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ตามบริบทแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ตำบลแม่ฟ้าหลวงเดิมขึ้นอยู่กับการปกครองอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ในปี พ.ศ. 2535 แยกออกมาจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอโดยได้รับพระราชทานชื่อจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีชื่อ “กิ่งอำเภอแม่ฟ้าหลวง” และได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอแม่ฟ้าหลวงเมื่อปี พ.ศ. 2539 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลแม่ฟ้าหลวงเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2542 โดยองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอแม่ฟ้าหลวง ภูมิประเทศทั่วไปเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 1,000 เมตร มีพื้นที่ 109 ตารางกิโลเมตร หรือ 68,125 ไร่ ประชาชนที่อาศัยมีหลากหลายชาติพันธุ์ คือ อาข่า ลาหู่ดำ ลาหู่แดง จีนยูนาน ไทยลื้อ ไทยลัวะ และไทยใหญ่ มีหมู่บ้านในการให้บริการ จำนวน 19 หมู่บ้าน (หมู่บ้านหลัก 19 บ้านและบ้านบริวารจำนวน 5 หมู่บ้าน)

บริบทการปกครอง

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 38 คน แบ่งการทำงานออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร มีคณะผู้บริหาร จำนวน 5 คน ทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารและทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมการดำเนินการบริหาร มีรายได้ 21,962,533.32 บาท (ไม่รวมเงินอุดหนุน เงินกู้ เงินจ่ายขาดจากเงินสะสม) และเงินอุดหนุน 16,474,789 บาท โดยมีนายวีรชิต วรรณชิตกุล เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงและมีนายพงษ์ศักดิ์ อภิสวัสดิ์สุนทร ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง รวมทั้งมีนายเผ่าพันธุ์ธิน ธรรมบัณฑิต เป็นปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง มีพื้นที่ 109 ตารางกิโลเมตร โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็นหมู่บ้าน จำนวน 19 หมู่บ้านและมีประชากร 11,247 คน (ชาย 5,589 คน หญิง 5,658 คน)

บริบททางเศรษฐกิจ

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอแม่ฟ้าหลวง ภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบลแม่ฟ้าหลวงเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนเหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000 เมตรของเทือกเขาแดนลาวซึ่งกั้นระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า ทางด้านทิศเหนือของอำเภอแม่ฟ้าหลวงเป็นป่าไม้ที่ปลูกขึ้นเมื่อประมาณ 15 ปีที่ผ่านมา สภาพป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์ ชุ่มชื้นตลอดทั้งปี เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำมะ และสาขาของแม่น้ำคำ ประกอบด้วย ลำน้ำแม่เปิน ห้วยไร่ และลำห้วยเล็กๆ อีกมากมาย มีน้ำไหลตลอดทั้งปี ยิ่งความชุ่มชื้นให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ซึ่งประกอบด้วยชนชาวไทยภูเขาหลายเผ่าพันธุ์ ประกอบด้วย อาข่า ลาหู่ดำ ลาหู่แดง จีนยูนาน ไทยลื้อ ไทยใหญ่ และไทยลัวะ ซึ่งอาศัยอยู่ตามหุบเขาและไหล่เขาอย่างปกติสุข จากบริบทของ

สภาพภูมิศาสตร์ดังกล่าวทำให้ตำบลแม่ฟ้าหลวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่า รวมทั้งตำบลแม่ฟ้าหลวงมีอากาศชั้นตลอดทั้งปี ส่งผลให้ประชาชนในท้องถิ่นประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ด้วยเพาะปลูกพืชผักผลไม้เมืองหนาว เช่น กระจ่างปัสี แครอท ปลูกข้าวโพด ชา กาแฟ ลูกท้อ ลูกพลับและสตรอเบอรี่ เป็นต้น

บริบททางสังคม

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอแม่ฟ้าหลวง ภูมิภาค โดยทั่วไปของตำบลแม่ฟ้าหลวงเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนเหนือระดับน้ำทะเล ประมาณ 1,000 เมตร ของเทือกเขาแดนลาวซึ่งกั้นระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า ทางด้านทิศเหนือของอำเภอแม่ฟ้าหลวงเป็นป่าไม้ที่ปลูกขึ้นเมื่อประมาณ 15 ปีที่ผ่านมา สภาพป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์ ชุ่มชื้นตลอดทั้งปีให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วยชนชาวไทยภูเขาหลายเผ่าพันธุ์ ประกอบด้วย อาข่า ลาหู่ดำ ลาหู่แดง จีนยูนนาน ไทยลื้อ ไทยใหญ่ และไทยลื้อวะ ซึ่งอาศัยอยู่ตามหุบเขาและไหล่เขา อย่างปกติสุข มี 19 หมู่บ้านหลัก 5 หมู่บ้านบริวาร มีฐานะเป็นตำบลตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่และมีฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ชื่อว่า องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีอาณาเขตกว้างใหญ่ถึง 109 ตารางกิโลเมตร

จากสภาพภูมิศาสตร์และสภาพภูมิอากาศดังกล่าว ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ในอดีตนิยมปลูกฝิ่นและทำไร่เลื่อนลอย จนทำให้สภาพดินขาดความอุดมสมบูรณ์และแห้งแล้ง จนกระทั่งได้มีการพลิกฟื้นผืนป่าและผืนดินให้มีความอุดมสมบูรณ์และเขียวชะอุ่มด้วยแมกไม้มานานพันธุ์ อันเป็นผลมาจากน้ำพระทัยของสมเด็จพระเจ้าที่ได้ทรงประทานให้ไพร่ฟ้าประชาชนอยู่ดีมีสุขดังเช่นทุกวันนี้ นอกจากนั้น ประชากรยังมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จากเหตุผลดังกล่าว ถึงแม่แม่ฟ้าหลวงจะได้รับการพัฒนาจนความเจริญก้าวหน้าเข้าไปถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ แต่สิ่งหนึ่งที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงยังคงรักษาไว้ให้อยู่คู่กับแผ่นดินแม่ฟ้าหลวง คือ ความเป็นอัตลักษณ์ของแม่ฟ้าหลวง ในมิติวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อและวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง

สถานที่ตั้ง : เลขที่ 65 ม.5 ต.แม่ฟ้าหลวง อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย รหัสไปรษณีย์ 57240

โทรศัพท์ : 053-767-124-5

โทรสาร : 053-767-108

เว็บไซต์ : www.maefaluang.go.th

คณะผู้บริหาร

1. นายวีรชิต วรัญชิตกุล	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง
2. นายพงษ์ศักดิ์ อภิสวัสดิ์สุนทร	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง
3. นายเผ่าพันธ์อิน ธรรมบัณฑิต	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง

สภาพปัญหาและสถานการณ์ก่อนเริ่มดำเนินโครงการ

จากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อและวัฒนธรรม รวมทั้งลักษณะพื้นที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน ส่งผลให้การบริหารงานในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก หากเกิดกรณีที่เป็นปัญหาของชุมชน โดยเฉพาะปัญหาไฟป่าที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติกับเกิดขึ้นเพราะฝีมือมนุษย์ในท้องถิ่นที่ลักลอบเผาป่าเพื่อเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูกพืชไร่ พืชสวน ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เมื่อเข้าสู่ฤดูการทำไร่ ทำนา ทำสวน ก็จะต้องมีการเตรียมดินและพื้นที่ในการเพาะปลูก หากจ้างรถไถและใช้เครื่องจักรทุ่นแรงในชุมชนก็มีค่าใช้จ่ายสูง ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ฉะนั้นวิธีที่สะดวกรวดเร็วและประหยัด คือ การเผาป่า เมื่อทุกครัวเรือนต่างก็เผาป่า ปัญหาที่ตามมาคือการเผาป่า คือ ปัญหาหมอกควันที่ลอยอยู่อากาศ เฉพาะอำเภอแม่ฟ้าหลวง พบว่ามีพื้นที่หมอกควันไฟปกคลุม รวมทั้งสิ้น 413,900 ไร่ (ข้อมูลดาวเทียม Terra-Modis บันทึกภาพวันที่ 1 - 8 มีนาคม 2558 จังหวัดภาคเหนือ) และปัญหาหมอกควันที่เกิดจากการเผาป่าทั้งจังหวัดเชียงราย พบว่าจังหวัดเชียงรายมีพื้นที่หมอกควันไฟปกคลุมทั้งสิ้น 9,313,697 ไร่ คิดเป็น 16.09 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่จังหวัด ส่งผลให้ปริมาณหมอกควันในอากาศมีจำนวนมาก และเป็นอันตรายต่อสุขภาพ (วัดค่าได้ 280 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร) ซึ่งค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ต้องไม่เกิน 120 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ถือว่าเป็นสัญญาณอันตรายมาก และมีผลกระทบต่อสุขภาพมากโดยเฉพาะระบบทางเดินหายใจ จากสถิติของจังหวัดเชียงราย พบว่าจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคที่คาดว่าได้รับผลกระทบจากปัญหาหมอกควันในช่วงระหว่างวันที่ 5 มกราคม - 3 พฤษภาคม 2557 โดยพบกลุ่มอาการของโรคที่ปรากฏ คือ กลุ่มโรคตาอักเสบ จำนวน 6,095 คน โรคหัวใจและหลอดเลือด จำนวน 91,038 คน โรคระบบทางเดินหายใจ จำนวน 80,154 คน

โรคผิวหนังอักเสบ จำนวน 7,033 คน นอกจากปัญหาสุขภาพแล้ว ปัญหาไฟป่าและหมอกควันจะส่งผลกระทบต่อปัญหาอื่น ๆ ตามมา ทั้งนี้สามารถสรุปผลกระทบอันเนื่องมาจากไฟป่าและหมอกควันได้ที่ได้จากการประชุมระดมความคิดเห็นของตัวแทนผู้นำชุมชนและชาวบ้าน รวมทั้งผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ และท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ผลกระทบต่อสังคมพืช โดยไฟป่าจะทำลายลูกไม้ กล้าไม้เล็ก ๆ และไม้พื้นล่าง ทำให้เกิดการขาดช่วงของการสืบพันธุ์ทดแทนตามธรรมชาติ นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของป่า อีกทั้งยังทำให้การเจริญเติบโตของต้นไม้และคุณภาพของเนื้อไม้ลดลง
2. ผลกระทบต่อดินป่าไม้ โดยเมื่อไฟป่าทำลายสิ่งปกคลุมดิน ทำให้ดินไม่สามารถอุ้มน้ำไว้ได้ เกิดการพังทลายได้ง่ายในฤดูฝน นอกจากนี้ยังทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง
3. ผลกระทบต่อน้ำ โดยพื้นที่ที่เกิดไฟป่าขึ้นเป็นประจำ ทำให้ความสามารถในการดูดซับน้ำลดลง เมื่อฝนตกลงมาทำให้เกิดการไหลบ่าของน้ำอย่างรวดเร็ว เกิดเป็นน้ำท่วมหรือน้ำป่าอย่างฉับพลันส่วนในฤดูแล้งก็จะเกิดภาวะภัยแล้งอันเนื่องมาจากปริมาณน้ำในแหล่งน้ำและน้ำใต้ดินลดลง
4. ผลกระทบต่อสัตว์ป่าและสิ่งมีชีวิตเล็กๆ ในป่า โดยไฟป่าที่มีความรุนแรงจะเป็นปัจจัยที่ฆ่าสัตว์ป่าและสิ่งมีชีวิตเล็กๆ ในป่าได้ทุกชนิด อีกทั้งยังทำลายแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร และแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ทำให้ประชากรและความหลากหลายของสัตว์ป่าและสิ่งมีชีวิตเล็กๆ ในป่าลดลง
5. ผลกระทบจากไฟป่าต่อเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยว โดยไฟป่าและหมอกควันไฟป่าทำให้ทัศนวิสัยไม่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นหุบเขาประสบกับปัญหาหมอกควันอย่างรุนแรงในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนของทุกปีทำให้ทัศนวิสัยไม่ดี สร้างความเสียหายต่อการเดินทาง และการท่องเที่ยว ทำให้ต้องสูญเสียรายได้อย่างมหาศาล

จากผลกระทบดังกล่าว ปัญหาไฟป่าและหมอกควันที่ลอยอยู่ในอากาศแล้วยังกระจายครอบคลุมทุกพื้นที่ในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงจนทำให้ได้รับผลกระทบจากปัญหาหมอกควันด้วย ปัญหาหมอกควันจึงเป็น “**ปัญหาสาธารณะ**” ที่ถือว่าสร้างความท้าทายต่อศักยภาพของคณะผู้บริหารท้องถิ่นและข้าราชการประจำขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงในการบริหารจัดการพื้นที่เชิงรุกแบบบุกเบิกและพัฒนาท้องถิ่นให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ซึ่งการเข้าถึงพื้นที่ก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก กอปรกับบุคลากรมีจำนวนน้อยและมีชั่วโมงในท้องถิ่น จึงทำให้ความยุ่งยากและเป็นปัญหาในการติดต่อสื่อสารระหว่างคนในท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างในชาติพันธุ์ แต่ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะ

ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังนั้น การเข้าพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้านของคณะทำงานจะต้องไม่ไปเบียดเบียนวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ฉะนั้น การหาแนวร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า จึงเกิดขึ้นจากทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นผลมาจากสถานการณ์และผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากปัญหาไฟป่าและหมอกควันทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น การมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงต้องหาเวลาที่เหมาะสมต่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เช่น การจัดเวทีประชาคมตำบลแม่ฟ้าหลวงต้องจัดในเวลากลางคืน เนื่องจากในช่วงเวลากลางคืนเป็นช่วงเวลาที่ว่างเว้นจากการประกอบอาชีพของประชาชน จึงทำให้ประชาชนสามารถเข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นได้อย่างทั่วถึงและผลที่ได้รับนั้นก็จะมีมาจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงได้ดำเนินการบริหารจัดการปัญหาหมอกควันและไฟป่าในท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนบนพื้นฐานความโปร่งใส โดยถือว่าปัญหาหมอกควันและไฟป่าเป็นปัญหาสาธารณะที่ทุกคนต้องจัดอันดับให้เป็นความสำคัญเร่งด่วนที่ทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน ด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) บรรจุอยู่ในแผนแม่บทหรือแผนพัฒนา 3 ปี โดยการกำหนดรายละเอียดแผนงาน/โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นในแต่ละปี ที่มีความต่อเนื่องและครอบคลุมระยะเวลา 3 ปี โดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีของท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด นอกจากนั้น ยังให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ตั้งแต่การร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมตรวจสอบและร่วมแบ่งปันความสุขกับความสำเร็จและผลสัมฤทธิ์ของงาน นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยแท้ ตามนโยบายการบริหารงาน **“ถูกต้อง โปร่งใส ประทับใจ ให้มีส่วนร่วม”**

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ความกดดันบริบทแวดล้อมและความแตกต่างของคนในชุมชน แต่ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจของคณะผู้บริหาร ประชาชนและทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยจิตใจยึดมั่นในพระมหากรุณาธิคุณขององค์สมเด็จพระเจ้า ทำให้องค์การ

บริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง ภายใต้วิสัยทัศน์ “พระตำหนักดอยตุง ผดุงวัฒนธรรม แดนเก่าชาผิมน สู่ถิ่นสมเด็จย่า” แสดงให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงเป็นท้องถิ่นที่อยู่ภายใต้แผ่นดินที่ประทับของแม่ฟ้าหลวง “สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี หรือสมเด็จย่า” ซึ่งเป็นที่เคารพยกย่องและเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในตำบลแม่ฟ้าหลวงมาโดยตลอด จากสภาพภูมิศาสตร์และสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งความหลากหลายของชาติพันธุ์ดังกล่าว องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงยังคงรักษาและสานต่อให้อยู่คู่กับแผ่นดินแม่ฟ้าหลวง นั่นคือ **ความเป็นอัตลักษณ์ของแม่ฟ้าหลวง** ในมิติวัฒนธรรม ภาษา ความเชื่อ และวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ

1. เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการของทุกภาคส่วนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าในพื้นที่ตำบลแม่ฟ้าหลวงอย่างเป็นระบบและยั่งยืน
2. เพื่อสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมและปลูกฝังความสามัคคีของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าในพื้นที่ตำบลแม่ฟ้าหลวง
3. เพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมของประชาชนในปัญหาหมอกควันและไฟป่าในพื้นที่ตำบลแม่ฟ้าหลวง
4. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ชุมชนให้กับประชาชนเกี่ยวกับปัญหาสาธารณสุขขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง

กระบวนการดำเนินงาน

ลักษณะการดำเนินงานมีการระดมบุคลากรขององค์การส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงและเครือข่ายความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสร้างแนวทางปฏิบัติที่ดีและสามารถทำให้เกิดผลสำเร็จ มีการแข่งขันตอนป้องกันและแก้ไขปัญหา ดังนี้

“การป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง”
โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. ขั้นตอนก่อนเกิดหมอกควันและไฟป่า

- 1.1 จัดทำโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า
- 1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาหมอกควันและไฟป่า และคณะกรรมการร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าในชุมชน ซึ่งมีสมาชิกมาจากตัวแทนในชุมชนทั้ง 19 ชุมชนและผู้แทนจากหน่วยงาน/ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นต้นเนื่องจากการแก้ปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนตั้งแต่ระดับประเทศ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับท้องถิ่นเพื่อให้ได้แนวทางการป้องกันปัญหาให้เกิดผลเป็นรูปธรรมและยั่งยืน พร้อมทั้งมีการตั้งศูนย์ประสานงานช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาหมอกควันและไฟป่าประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน
- 1.3 จัดซื้อวัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็น เช่น หน้ากาก ผ้าปิดจมูก กระจกเชือกเครื่องฉีดน้ำดับไฟป่าและทำผนังแนวกันไฟในพื้นที่เสี่ยงของชุมชนเพื่อให้ง่ายในการควบคุมไฟป่าและจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ให้มีสภาพพร้อมใช้งานตลอดเวลา

- 1.4 ประชุมคณะทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหามอกควันและไฟฟ้าและประสานงานหน่วยราชการอื่นในการเตรียมการป้องกันปัญหามอกควันและไฟฟ้า
- 1.5 ติดตามสถานการณ์ปริมาณหมอกควันที่ลอยอยู่บนอากาศในชุมชน โดยมีผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษาและจัดหาเครื่องมือวัดหมอกควันทุกระยะดำเนินการประชาสัมพันธ์แจ้งเตือนประชาชนในการป้องกันตนเองและแจ้งข้อมูลข่าวสารให้กับหน่วยงานเคลื่อนที่เร็วขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงเมื่อมีเหตุไฟฟ้า

2. ขั้นตอนการปฏิบัติเมื่อเกิดหมอกควันและไฟฟ้า

- 2.1 ติดตามสถานการณ์ปริมาณหมอกควันที่ลอยในอากาศ และการเฝ้าระวังไฟฟ้าในชุมชนและในเขตป่าชุมชน โดยแจ้งเตือนและประสานงานหน่วยราชการอื่นๆที่เกี่ยวข้อง
- 2.2 ดำเนินการประชาสัมพันธ์แจ้งเตือนประชาชนในการอพยพเคลื่อนย้ายเมื่อมีเหตุการณ์ไฟฟ้า
- 2.3 จัดหาเครื่องอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและจัดหาปัจจัย 4 ที่จำเป็นไว้ให้บริการประชาชนที่ประสบปัญหาหมอกควันและไฟฟ้า

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าของประชาชนและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงในชุมชน

ปัญหาหมอกควันและไฟป่า เป็นปัญหาสาธารณสุขที่ประชาชนทุกคนต้องให้ความสำคัญ เพราะทุกคนต่างได้รับผลกระทบทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้น จึงถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนและของทุกภาคส่วนในท้องถิ่นที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อกำหนดนโยบายและมาตรการป้องกันและแก้ไข ปัญหาหมอกควันและไฟป่าในชุมชนทั้งแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาระยะสั้นและระยะยาว นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้เฝ้าระวังสถานการณ์ปัญหาหมอกควันและไฟป่าในช่วงฤดูหนาวและฤดูร้อนอีกด้วย ในส่วนของแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาระยะยาวองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงได้จัดประชุมสังเคราะห์และจัดเวทีประชาคมเพื่อระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาระยะยาวโดยได้กำหนดแนวทาง/ มาตรการในการดำเนินการดังนี้

- 3.1 ประกาศ ข้อบังคับของท้องถิ่นเกี่ยวกับบทลงโทษของการเผาป่า โดยให้ดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยเคร่งครัดและสร้างจิตสำนึกร่วมของชาวบ้านในการเฝ้าระวังไฟป่าที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและจากฝีมือมนุษย์ภายในชุมชน เช่น ประกาศกรมป่าไม้ ลงวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 เรื่อง กำหนดมาตรการในการป้องกันไฟป่าและควบคุมหมอกควันเพื่อให้ราษฎรได้ตระหนักถึงผลเสียหายของการเกิดไฟป่า และขอความร่วมมือราษฎรช่วยดับไฟป่าหรือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าดำเนินการรวมทั้งบทลงโทษผู้ลักลอบเผาป่าประกาศกรมป่าไม้ ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 เรื่อง ห้ามเข้าบุกรุกยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าที่เสียหายจากการเกิดไฟป่า และประกาศของจังหวัดเชียงราย โดยนายพงษ์ศักดิ์ ว่างเสมอ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย ได้ใช้มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษไฟป่าและหมอกควัน ประจำปี 2557 เพื่อให้คุณภาพอากาศในบรรยากาศของจังหวัดเชียงรายอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

โดยจังหวัดเชียงราย ขอความร่วมมือจากหน่วยงานและประชาชน ดำเนินการ ดังนี้

- 1) ให้หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทุกหน่วยงาน ปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดีในการงดการเผาทุกชนิดในพื้นที่รับผิดชอบ
- 2) ขอให้ประชาชนงดการกระทำใดๆ อันเป็นเหตุให้เกิด กลิ่น แสง รั้วสี เสียง ความร้อน สิ่งมีพิษ ฝุ่นละออง เขม่า เถ้า ในช่วง 60 วันอันตรายระหว่างวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2557 จนถึงวันที่ 21 เมษายน 2557 หากมีการฝ่าฝืนจะถูกดำเนินคดี ตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข มีโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท ได้แก่ งดเผา เศษวัสดุในครัวเรือน เศษวัสดุในที่รกร้าง การเผาหญ้าในเขตไหล่ทาง และงดการเผาในพื้นที่การเกษตรโดยเด็ดขาด ให้เปลี่ยนวิธีการกำจัดวัชพืช ในพื้นที่การเกษตร ด้วยการทำปุ๋ยหมัก หรือใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพในการเร่งการย่อยสลาย และห้ามการเผา ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ป่าสงวนแห่งชาติ โดยเด็ดขาด ถ้าเกิดการเผา เป็นเหตุให้เกิดไฟไหม้ป่า ถือเป็นกรกระทำผิดตามกฎหมาย จะถูกดำเนินคดี ทางแพ่งและอาญา มีโทษปรับสูงสุด 150,000 บาท จำคุกสูงสุด 15 ปี ถ้าผู้ใดฝ่าฝืน จะต้องได้รับโทษมีความผิด และสั่งการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประชาสัมพันธ์และ บังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดกับผู้ฝ่าฝืนทำให้เกิดหมอกควันและไฟป่า ถ้าพบเห็นการเกิดไฟป่าให้แจ้งไปยังหน่วยงานสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 15 เชียงราย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชโทรศัพท์ 053 -711402 หรือ สายด่วนเกิดไฟป่า 1362 ตลอด 24 ชั่วโมง

- 3.2 การจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างแนวกันไฟป่าในชุมชน ถ้าป้องกันการเกิดไฟป่าได้ ปัญหาหมอกควันก็ไม่เกิดขึ้น
- 3.3 การตั้งหน่วยเคลื่อนที่เร็ว ซึ่งรับสมัครผู้ที่มีจิตสาธารณะในชุมชนเพื่อคอยให้ความช่วยเหลือกรณีเกิดไฟป่าหรือเกิดสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่าย

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่างๆที่มีต่อการดำเนินการโครงการ “ปัญหาหมอกควันและไฟป่า” มีดังนี้

1. องค์กรชุมชนทั้งระดับชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน เช่น ศูนย์ประสานงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน คณะกรรมการชุมชนทั้ง 19 หมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน และอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวร่วมสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงในการดำเนินโครงการดังจะเห็นได้จากกรณีการเฝ้าระวังสถานการณ์ไฟป่าในช่วงฤดูร้อนระหว่างเดือนมีนาคมถึงเมษายนของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงฤดูร้อนและแห้งแล้งหากเกิด

ไฟฟ้าจะได้ป้องกันและแก้ไขปัญหาได้ทันที โดยประชาชนทั้ง 19 หมู่บ้านจัดตั้งเวรยามเพื่อเฝ้าระวังสถานการณ์ไฟฟ้าและหมอกควันในพื้นที่ที่เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟฟ้า นอกจากนี้ในส่วนของกำนันผู้ใหญ่บ้านและผู้เฒ่าในท้องถิ่นก็ได้เข้ามามีบทบาทในช่วงเตรียมการก่อนเกิดไฟฟ้าและหมอกควันขณะเกิดไฟฟ้าและหมอกควันและหลังเกิดไฟฟ้าและหมอกควัน ดังนี้

1.1 เตรียมการก่อนเกิดไฟฟ้าและหมอกควัน

- จัดเตรียมพื้นที่ปลอดภัยในหมู่บ้านไว้รองรับการอพยพหากเกิดไฟฟ้า
- ประสานกับอำเภอ/องค์การบริหารส่วนตำบลในการฝึกซ้อมแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหากจากไฟฟ้าและหมอกควัน
- จัดคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกับอาสาสมัคร “ศูนย์เตือนไฟฟ้าและหมอกควัน” เฝ้าระวังติดตามสภาพอากาศและจัดให้มีระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า เช่น การเคาะเกราะให้สัญญาณและการแจ้งทางหอกระจายข่าว เป็นต้น
- ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเตรียมความพร้อมในการเผชิญเหตุการณ์สำรองอาหารน้ำดื่มยารักษาโรคและระบบไฟ
- ประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดหาวัสดุอุปกรณ์และพื้นที่รองรับประชาชนตลอดจนติดตั้งเครื่องแจ้งเตือนโดยเฉพาะตำบลหมู่บ้านเสี่ยงภัยรวมตลอดถึงการฝึกซ้อมแผนหากจำเป็น

1.2 ขณะเกิดไฟฟ้าและหมอกควัน

- หากเกิดไฟฟ้าและหมอกควันประชาชนร่วมกับท้องถิ่นจัดทำป้ายเตือนหรือวางแผนปิดกั้นทางจราจร

- หากมีผู้สูญหาย เสียชีวิตหรือทรัพย์สินได้รับความเสียหายให้จัดชุดเคลื่อนที่เร็วเข้าช่วยเหลือ
- ประสานจังหวัดอำเภอ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดหาเครื่องยังชีพที่จำเป็นแก่ราษฎรที่ประสบภัย
- แจ้งข้อมูลความเสียหายของสาธารณภัยต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรืออำเภอเพื่อซ่อมแซม

1.3 หลังเกิดไฟป่าและหมอกควัน

- แจ้งข้อมูลความเสียหายในพื้นที่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมูลนิธิอำเภอและจังหวัดเพื่อให้การช่วยเหลือต่อไป

3. หน่วยงานระดับท้องถิ่น กรณีที่เกิดไฟป่าและหมอกควันต้องเตรียมการการวางแผนเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาเร่งด่วน พร้อมทั้งกำหนดบทบาทของแต่ละหน่วยงานในการดำเนินงานร่วมกันให้ชัดเจนตลอดจนจัดตั้งสายด่วนกรณีเกิดปัญหา

การระดมทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

การระดมทรัพยากรและการใช้ทรัพยากรร่วมกันในการดำเนินโครงการ “ปัญหาหมอกควันและไฟป่า” มี ดังนี้

1. ด้านงบประมาณ

องค์กรชุมชนและหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า อาทิ งบประมาณด้านการสร้างแนวกันไฟป่าในพื้นที่สูง การจัดซื้อเครื่องดับเพลิงและหน้ากากป้องกันหมอกควัน เป็นต้น

2. ด้านบุคลากรและเครือข่ายความร่วมมือ

มีการเตรียมบุคลากรทั้งจากตัวแทนจากชุมชนเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงและความร่วมมือแบบพหุภาคีโดยการประสานความร่วมมือจากภาคประชาชนและภาคส่วนต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าในชุมชน อาทิ ประชาชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน สำนักงานส่งเสริมสุขภาพตำบลแม่ฟ้าหลวง สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย แขวงทางจังหวัดเชียงราย ทหารพรานหน่วยเฉพาะกิจกรรมทหารพรานที่ 31 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง เป็นต้น

3. ด้านวัสดุอุปกรณ์

มีการเตรียมอุปกรณ์ในการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า โดยการประสานความร่วมมือจากเครือข่ายเพื่อจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นที่เกี่ยวกับปัญหาหมอกควันและไฟป่า เช่น ระดมเครื่องดับไฟและหน้ากากป้องกันหมอกควัน เป็นต้น

ผลสำเร็จในการดำเนินงาน

การดำเนินการโครงการการป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า ประสบผลสำเร็จมาจากการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ดังนี้

1. เกิดความร่วมมือแบบพหุภาคีทั้งที่เป็นการประสานความร่วมมือจากภาคประชาชนและภาคส่วนต่างๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า อาทิ ประชาชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ทหารพรานหน่วยเฉพาะกิจกรมทหารพรานที่ 31 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2. เกิดการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเพิ่มขึ้น เป็นการพัฒนาโครงสร้างการทำงานและการแก้ไขปัญหาต่างๆของแต่ละหมู่บ้าน ทำให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและเกิดการระดมกำลังจนสามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างชัดเจน ด้วยการเชื่อมโยงแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชนภายใต้โครงสร้างการทำงานแบบเครือข่ายชุมชน/หมู่บ้าน เช่น ศูนย์ประสานงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติประจำหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้านและอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

3. เกิดรูปแบบการทำงานที่สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือและการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาชุมชนใน 2 ลักษณะ คือ

3.1 ความร่วมมือในเชิงพื้นที่ เป็นการรวมกลุ่มองค์กรที่อาศัยในพื้นที่ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเบื้องต้น เริ่มจากหน่วยงานท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่ฟ้าหลวง เป็นแกนนำหลักในการมาช่วยกันระดมความคิดและร่วมด้วยช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ทหารพรานหน่วยเฉพาะกิจกรมทหารพรานที่ 31 สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3.2 ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าระหว่างชุมชนสถานศึกษา องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนในลักษณะของพหุภาคีหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาควิชาการ ที่มีได้ประสบปัญหาหมอกควันและไฟป่าดังกล่าวและตระหนักและรับรู้ ตลอดจนเป็นห่วงคุณภาพชีวิตของผู้ประสบปัญหาหมอกควันและไฟป่าในพื้นที่ที่ประสบปัญหาหมอกควันและไฟป่า จากปัญหาหมอกควันและไฟป่าจึงได้จัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาดังกล่าว เช่น การจัดพิธีสืบชะตาต้นไม้และรักษาป่าต้นน้ำ กิจกรรมร่วมกันบริจาคเงินและสิ่งของและการจัดกิจกรรมรณรงค์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของสถาบันการศึกษาทุกระดับ เป็นต้น

อุปสรรคในการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหา

การดำเนินโครงการปัญหาหมอกควันและไฟป่าขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวง ถึงแม้ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาดังกล่าว แต่ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานดังกล่าว ก็ยังปรากฏให้เห็นและทำให้การดำเนินงานล่าช้าหรือไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ ดังนี้

1. สภาพภูมิศาสตร์ของตำบลแม่ฟ้าหลวง ที่ล้อมรอบด้วยภูเขาสลับซับซ้อน ทำให้เกิดความยากลำบากและใช้งบประมาณสูงในการสร้างแนวกันไฟป่าของชุมชน

2. ชุมชน/ท้องถิ่นบางพื้นที่ไม่ได้ให้ความสนใจเข้าร่วมในโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหามอกควันและไฟป่าเท่าที่ควรและยังเข้าใจว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของภาครัฐเพียงอย่างเดียว การดำเนินโครงการขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงจึงให้ความสำคัญและชี้ให้เห็นถึงความรุนแรงของภัยพิบัติที่ก่อให้เกิดความเสียหายซ้ำซากทุกปี โดยให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามอกควันและไฟป่าในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนโครงการ การกำหนดพื้นที่ดำเนินโครงการ ปฏิบัติตามโครงการ จนถึงขั้นการติดตามประเมินผล ตลอดจนประชาชนจะมีส่วนในการดูแลรักษาโครงการนั้น ๆ ต่อไป

3. การออกข้อบังคับ กฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษผู้ตัดไปทำลายป่า และเผาป่า ควรมีบทลงโทษตามกฎหมายและต้องบังคับใช้กับทุกคน โดยเฉพาะพวกนายทุนที่บุกรุกเขตป่าสงวนเพื่อปลูกยางพารา โดยจ้างชาวบ้านในชุมชนแผ้วถางป่าแล้วก็เผาป่าเพื่อเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูกทำให้เกิดปัญหามอกควันตามมา

4. โครงการป้องกันและแก้ไขปัญหามอกควันและไฟป่า ต้องอาศัยการร่วมมือกันหลายหน่วยงานในการแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการให้ครอบคลุมทั้งอำเภอแม่ฟ้าหลวงและจังหวัดเชียงราย จึงต้องอาศัยเวลาการประสานงานเพื่อจัดประชุม บางครั้งยังขาดการมีส่วนร่วมจากบางภาคส่วน องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงจึงได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากภาคสังคมต่าง ๆ เพื่อมาดำเนินการช่วยเหลือชุมชนในการจัดการโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหามอกควันและไฟป่าในการจัดเตรียมแผนรับมือปัญหาดังกล่าว

ความยั่งยืนของโครงการ

ในการดำเนินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหามอกควันและไฟป่า มีปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินโครงการดังนี้

1. การเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมแก้ไขป้องกันและแก้ไขปัญหามอกควันและไฟป่า ตั้งแต่ขั้นตอนการคิด การตัดสินใจ การปฏิบัติงาน การติดตามประเมินผลเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มีการร่วมระดมการตรวจสอบพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการประสบปัญหาหมอกควันและไฟป่า โดยร่วมวางแผนเตรียมการแก้ไขปัญหาเพื่อลดความรุนแรงของปัญหาให้ได้มากที่สุด อีกทั้งชุมชนมีการเตรียมการรับมือโดยการร่วมกันสอดส่องดูแลไฟป่าในพื้นที่ของแต่ละชุมชน

2. การสร้างความร่วมมือแบบพหุภาคี ประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐเอกชนและภาคประชาชน/ชุมชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. การแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การสร้างแนวกันไฟและการปลูกสร้างบ้านเรือนโดยปลูกสร้างตามลักษณะทางกายภาพของพื้นที่เป็นหลัก

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงาน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ทำให้การดำเนินการโครงการ “ปัญหาหมอกควันและไฟป่า” ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ฟ้าหลวงสามารถดำเนินโครงการจนสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้นั้น มีดังนี้

1. ความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอและจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทสบาล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่ตระหนักถึงปัญหาหมอกควันและไฟป่า รวมทั้งปัญหาการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทั้งในแง่ของกฎเกณฑ์และกติกาต่างๆ รวมทั้งการปฏิบัติงานการป้องกันไฟป่าในชุมชนซึ่งอาจจะส่งผลต่อพื้นที่ข้างเคียงที่อยู่นอกเขตป้องกันไฟป่าซึ่งอาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งได้

2. การมีส่วนร่วมของหน่วยงานราชการระดับตำบล อำเภอและจังหวัดในฐานะที่เป็นฝ่ายปกครองที่มีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยในภาพรวมทั้งจังหวัดเชียงราย โดยโครงการนี้เป็นการสนับสนุนให้จังหวัดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานสอดประสานร่วมกันอย่างกลมกลืน โดยอยู่ในรูปแบบการเป็นคณะกรรมการร่วมวางแผนปฏิบัติการร่วมกัน เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาชน ทั้งในฐานะผู้ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาภัยพิบัติดังกล่าวเพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่าในโครงการเป็นอย่างดี

4. การดำเนินการโครงการเพื่อมุ่งแก้ปัญหาให้สำเร็จ มีการวางแผนแก้ไขปัญหทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมโดยมุ่งเน้นไปที่เป้าหมายแห่งความสำเร็จด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การสร้างแนวกันไฟป่าในพื้นที่เสี่ยง และการจัดพิธีสืบชะตาต้นไม้และรักษาป่าต้นน้ำ เป็นต้น

เครือข่ายโครงการรักษ์ป่าโคกหลวง

องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน
อำเภอเมืองจาศรี จังหวัดขอนแก่น

พนารัตน์ มาศมาดล¹

บริบทและข้อมูลทั่วไป ขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน

องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (ขนาดกลาง) เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2539 มีพื้นที่ 40,750 ไร่ หรือ 64 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 14 หมู่บ้าน และมีประชากร 7,640 คน แยกเป็น ชาย 3,755 คน หญิง 3,885 คน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนมีพื้นที่ป่าสาธารณะที่อยู่ในความรับผิดชอบคือป่าโคกมีพื้นที่ 10,513 ไร่ วิสัยทัศน์ในการพัฒนา คือ **“องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน มุ่งมั่นพัฒนาตำบลสวนหม่อน ให้เป็นเมืองน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม สู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการบริหารจัดการที่ดี”** ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาตำบลสวนหม่อนให้เป็นตามวิสัยทัศน์ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงได้กำหนดพันธกิจการพัฒนาไว้ทั้งสิ้น 5 ด้าน คือ

1. พัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรม มีความรอบรู้อย่างเท่าทัน มีสุขภาวะที่ดี มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. พัฒนาตำบลสวนหม่อน ให้เป็นเมืองน่าอยู่
3. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การบริการ และการท่องเที่ยว

¹ อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

4. เสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ ควบคู่กับการรักษาสิ่งแวดล้อมให้สมดุลอย่างยั่งยืน

5. พัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นจากทุกภาคส่วน

เพื่อให้การพัฒนาสามารถดำเนินไปตามวิสัยทัศน์และพันธกรณีข้างต้นแล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงได้วางยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ทั้งสิ้น 5 ด้าน (แบ่งออกเป็น 24 แนวทางการพัฒนา) ได้แก่ 1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคม 2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองและชุมชนให้น่าอยู่ 3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการแข่งขัน 4. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 5. ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่ดี จากแนวทางของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนทั้ง 5 ประการถือเป็นแผนที่ทำหน้าที่ในการกำหนดหน้าที่ในการพัฒนาตำบลสวนหม่อนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการบริหารจัดการที่ดี

สืบเนื่องจากสภาพพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนมีพื้นที่ป่าสาธารณะที่จำเป็นต้องได้รับการอนุรักษ์ไว้ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงได้ดำเนินโครงการ “**เครือข่ายโครงการรักษ์ป่าโคกหลวง**” เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ที่ 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบล ภายใต้แนวทางการพัฒนาไว้ทั้งสิ้น 5 แนวทาง คือ

1. เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน
2. อนุรักษ์ ป่า และเพิ่มพื้นที่ป่า และป่าต้นน้ำลำธารให้เกิดความอุดมสมบูรณ์
3. พัฒนาพื้นที่แหล่งน้ำและการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ
4. การพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพดินให้อุดมสมบูรณ์
5. เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะชุมชน สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย

สำหรับโครงการ “**เครือข่ายรักษ์ป่าโคกหลวง**” นอกจากจะได้รับการส่งเสริมและจัดทำขึ้นภายใต้ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนแล้ว ยังถือเป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ภายใต้นโยบายการพัฒนาตำบลสวนหม่อนที่ได้แถลงนโยบายต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน (ตามที่ปรากฏในตามแผนยุทธศาสตร์สามปี ระหว่าง 2557-2559)

ถึงนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นไว้ 5 ด้าน ซึ่งหนึ่งในนโยบายที่ได้แถลงไว้ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน คือ ด้านการจัดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปลูกป่า ฟื้นฟูธรรมชาติแหล่งน้ำลำธาร ในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพดี รณรงค์สร้างจิตสำนึกให้ความรู้แก่ประชาชน ให้เกิดจิตสำนึกร่วมกันในการเฝ้าระวังแหล่งกำเนิดของมลพิษ

องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน

สถานที่ตั้ง : ตำบลสวนหม่อน อำเภอแม่จวนจาศีร์ จังหวัดขอนแก่น 40160

โทรศัพท์ : 043-040-023

โทรสาร : 043-040-02

เว็บไซต์ : <http://www.suanmon.go.th/>

คณะผู้บริหาร

1. นายธนวรรธน์ สังข์ทอง	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน
2. นายกทอง นาเหล็ก	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน
3. นางสุทศิณี เพ็ชรนนท์	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน

สภาพปัญหาและสถานการณ์ก่อนเริ่มดำเนินโครงการ

ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตำบลสวนหม่อนที่เป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชน คือ “ป่าโคกหลวง” ที่มีพื้นที่ 10,513 ไร่ ตั้งอยู่บนพื้นที่เชื่อมต่อของ 4 ตำบล จึงก่อเกิดเป็นพื้นที่รับผิดชอบร่วมกันขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแปน องค์การบริหารส่วนตำบลโพนเพ็ก และองค์การบริหารส่วนตำบลคำแคน สภาพแต่เดิมของป่าโคกหลวงมีสภาพพื้นที่โล่งเตียน เนื่องจากมีการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย เช่น ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกอ้อย เป็นต้น ถือเป็น การบุกรุกพื้นที่ป่าไม้โคกหลวงเกือบทั้งหมด ส่งผลให้พื้นที่ป่าโคกหลวงขาดความสมดุลทางทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่สีเขียวลดน้อยลง ระบบนิเวศน์เสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก เมื่อวิถีการดำเนินชีวิตที่จำเป็นต้องพึ่งพิงและใช้ประโยชน์จากป่าตลอดเวลา เช่น การอาศัยพื้นที่(บางส่วน)ของเขตป่าเป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์ที่นิยม เช่น วัว ควาย เป็นต้น นอกจากนี้ ป่ายังเป็นแหล่งอาหารและสมุนไพรที่สำคัญ ทำให้ป่าโคกหลวงเป็นพื้นที่สำคัญสำหรับประชาชนในบริเวณใกล้เคียงป่าไม้สำหรับใช้เป็นที่ทำมาหาอยู่หากิน ตลอดจนการอยู่ร่วมกับป่า จึงเกิดการริเริ่มโครงการอนุรักษ์ป่าโคกหลวงขึ้นเพื่อขอคืนพื้นที่ป่าโคกหลวงในปี

พ.ศ. 2539 โดยมีจุดเริ่มต้นจากราษฎรทั้ง 14 หมู่บ้านของตำบลสวนหม่อน ในการเข้าร่วมเวทีประชาคมจนได้มติของประชาคมในการขอคืนพื้นที่ป่าโคกหลวงจากผู้ที่ถูกรุกป่าเพื่อดำเนินการพัฒนาเป็นป่าชุมชนของตำบลสวนหม่อนให้มีสภาพพื้นที่เป็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ พร้อมทั้งพัฒนาและปรับปรุงป่าที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่ระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์อีกครั้ง เมื่อได้รับมติขอคืนพื้นที่ป่าไม้โคกหลวงจากราษฎรทั้ง 14 หมู่บ้านในการขอคืนพื้นที่ป่าไม้โคกหลวงจึงเป็นการดำเนินการในลักษณะที่มีองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนเป็นผู้ทำหน้าที่ในการประสานงานทั้งประชาชนและหน่วยงานตลอดจนเจ้าหน้าที่ภาครัฐให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญของชุมชน การดำเนินโครงการอนุรักษ์ป่าโคกหลวงในระยะแรกจึงเกิดขึ้นในลักษณะของกลุ่มเครือข่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่อำเภอัญจาคีรีทั้ง 4 ตำบล เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีป่าไม้ติดกัน ซึ่งได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแปน องค์การบริหารส่วนตำบลโพนเพ็ก และองค์การบริหารส่วนตำบลคำแคน

ปัจจุบันสภาตำบลสวนหม่อนได้จัดสรรพื้นที่ของป่าโคกหลวงออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่หนึ่ง ป่าข้างทาง เกิดจากการปลูกร่วมกันกับอำเภอัญจาคีรี สำหรับป่าส่วนนี้ได้มีการดำเนินการปลูกต้นยูคาลิปตัส อันถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถปลูกหมุนเวียนและจำหน่ายได้ โดยเงินที่จำหน่ายได้จะนำเข้าไปเป็นรายรับขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน

ส่วนที่สอง ป่าบ้านโนนเขวา ถือเป็นป่าปกปัก มีพื้นที่จำนวน 940 ไร่สำหรับป่าปกปักนี้ถูกใช้เป็นที่ในโครงการของมูลนิธิอนุรักษ์พันธุกรรมพืชสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (มูลนิธิอพ.สธ.)

ส่วนที่สาม ป่านานาพันธุ์

ส่วนที่สี่ ป่าเสื่อมโทรม สำหรับใช้เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์

ภายหลังจากนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนก็ได้ดำเนินการเพื่อกระจายกลุ่มผู้รับผิดชอบสำหรับพื้นที่ป่าโคกหลวงภายในเขตพื้นที่ของตนเองออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ จนปัจจุบันประกอบด้วยกลุ่มเครือข่ายที่ดำเนินงานร่วมกันทั้งสิ้น 7 เครือข่าย ได้แก่ เครือข่าย (รศทป.) เครือข่าย (อปพร.) เครือข่ายกลุ่มผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) เครือข่าย (อสม.) เครือข่ายภาครัฐ และ เครือข่ายเยาวชน ตลอดจนชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากป่าโคกหลวง (โดยจะนำเสนอในรายละเอียดต่อไป)

วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ

1. เพื่อทวงคืนพื้นที่ป่าโคกหลวงที่ถูกบุกรุกคืนเพื่อให้เป็นพื้นที่ป่าสาธารณะของชุมชน
2. เพื่อปรับปรุงป่าเสื่อมโทรมให้คืนสภาพความเป็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์
3. เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนเครือข่ายภาครัฐ เอกชนทุกภาคส่วน ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ปลูกฝังความรัก และห่วงแหนทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่นของตน รวมทั้งคอยดูแล สอดส่อง มิให้มีการบุกรุก และลักลอบตัดไม้ผ่านกิจกรรมปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวันพระราชสมภพสำคัญต่าง ๆ
4. เพื่อรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่า
5. เพื่อสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับพันธุ์ไม้นานาชนิด และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลที่สนใจได้

กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการดำเนินงานของเครือข่ายโครงการรักษ่าป่าโคกหลวงมีจุดเริ่มต้นจากการที่ประชาชนภายในท้องถิ่นหันมาให้ความสำคัญกับทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะป่าโคกหลวงซึ่งถือเป็นพื้นที่สาธารณะของประชาชนตำบลสวนหม่อม ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2539 จึงเกิดการเริ่มต้นโครงการอันเป็นที่มาของการสร้างเครือข่ายโครงการรักษ่าป่าโคกหลวงให้ขยายตัวออกเป็นเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อแบ่งหน้าที่ในการร่วมกันทำหน้าที่เพื่ออนุรักษ์ป่าโคกหลวงให้คงความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืนตลอดไป กระบวนการดำเนินงานของเครือข่ายโครงการรักษ่าป่าโคกหลวงจึงแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อหลัก ดังนี้

1. บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อม

องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อมถือว่าเป็นผู้รับผิดชอบโครงการรักษ่าป่าโคกหลวงหลัก โดยมีจุดเริ่มต้นการสร้างเครือข่ายโดยการจัดทำเวทีประชาคมภายในพื้นที่ตำบลสวนหม่อมเพื่อขอคืนพื้นที่ป่าไม้สาธารณะและได้มีมติขอคืนพื้นที่ป่าโคกหลวงจากผู้ที่บุกรุกป่าเพื่อดำเนินการพัฒนาเพื่อทำเป็นป่าชุมชนของตำบลสวนหม่อมให้มีสภาพพื้นที่เป็นป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ภายหลังจากการขอคืนพื้นที่ป่าโคกหลวงได้สำเร็จ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อมจึงได้ดำเนินการขอความร่วมมือของกลุ่มผู้นำชุมชนต่าง ๆ ทั้ง 14 หมู่บ้านของตำบลสวนหม่อม เพื่อสร้างเครือข่ายในการดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าไม้ที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่สภาพที่เขียวขจีอีกครั้ง

การดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายรักษป่าโคกหลวงจึงเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกภายใต้การประสานงานตลอดจนการจัดทำโครงการต่าง ๆ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนกับสภาองค์กรชุมชนระหว่างตำบล ร่วมกับคณะทำงานเครือข่ายระหว่างตำบล ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน (กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน) เครือข่ายทำงานกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ อปพร. อสม. รสทป. เครือข่ายภาครัฐ เช่น สำนักงานป่าไม้ที่ 7 จังหวัดขอนแก่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ตลอดจนประชาชนหรือชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ตำบลสวนหม่อนทั้ง 14 หมู่บ้าน โดยแต่ละเครือข่ายจะต้องรับผิดชอบดูแลผืนป่าที่อยู่ในพื้นที่ของตนเองและการประสานเครือข่ายในการออกตรวจกับองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2540 การดำเนินโครงการรักษป่าโคกหลวงได้ จึงได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระราชทานธง “พิทักษ์ป่า เพื่อรักษาชีวิต” การดำเนินงานของเครือข่ายรักษป่าโคกหลวงจึงเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนภายใต้ความร่วมมือของเครือข่ายต่างๆ ทั้งเครือข่ายที่เกิดขึ้นในระยะเริ่มต้นโครงการและการขยายเครือข่ายให้เพิ่มเติมขึ้นครอบคลุมทุกกลุ่มภายในท้องถิ่นสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

2. กลไกที่ทำให้เกิดการดำเนินงานร่วมกันของภาคีเครือข่าย

องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนได้ดำเนินงานโครงการเครือข่ายรักษป่าโคกหลวงผ่านกลไกของการกระจายความรับผิดชอบให้แก่ทุกเครือข่ายในการร่วมกันรักษาป่าไม้โคกหลวง โดยการแบ่งเวรเพื่อเฝ้าระวังป่าโคกหลวงให้แก่ทุกภาคส่วน โดยมีวิธีการในการเสริมสร้างเครือข่ายในการทำงาน มีดังนี้

- ๑ การจัดเวทีสาธารณะเพื่อชี้แจงโครงการต่อประชาคมตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนได้สนับสนุนงบประมาณในการดูแลรักษาป่าโคกหลวง
- ๑ การจัดเวทีบันทึกข้อตกลงความร่วมมือการดูแลรักษาป่าโคกหลวง ตลอดจนการร่วมชี้แจงเพื่อหาแนวทางการดูแลรักษาป่าโคกหลวงระหว่างเครือข่าย ซึ่งได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน สภาองค์กรชุมชน และหัวหน้าสำนักงานป่าสงวนแห่งชาติป่าโคกหลวง
- ๑ การจัดประชุมเสนอแนวทางให้มีการบันทึกตกลงความร่วมมือดูแลรักษาป่าโคกหลวงระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนกับเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ อันประกอบด้วย สถานีตำรวจ หัวหน้าป่าสงวนแห่งชาติป่าโคกหลวง หัวหน้าหน่วยป้องกันและรักษาป่าโคกหลวง ประธานป่าชุมชน ผู้นำชุมชน และสภาองค์กรชุมชน
- ๑ ภายหลังจากการบันทึกความตกลงในการร่วมมือดูแลรักษาป่าโคกหลวง องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนได้สนับสนุนงบประมาณเพื่อให้อปพร. และ รสทป. เป็นหน่วยงานหลักในการเข้าร่วมออกตรวจลาดตระเวนในพื้นที่ป่าโคกหลวงที่รับผิดชอบจำนวน 10,513 ไร่

การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนได้ยึดแนวทางการบริหารตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน โดยเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน ตั้งแต่ผู้บริหาร สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ส่วนราชการที่อยู่ในพื้นที่ ตลอดจนส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในพื้นที่ โดยการเน้นให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ รวมถึงร่วมตรวจสอบผลการดำเนินงานทุกเรื่อง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของแต่ละฝ่ายจะอยู่รูปแบบของการจัดประชุมและเน้นการทำงานในลักษณะเป็นคณะกรรมการ การบริหารงานในลักษณะดังกล่าวผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงไม่สามารถใช้อำนาจผูกขาดในการตัดสินใจได้เพียงคนเดียว การบริหารงานในลักษณะนี้จึงต้องมีการสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องเสมอ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงเป็นสื่อกลางในการดำเนินการ โดยมีการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

- ๑ ทุกวันที่ 5 ของเดือนจะมีการประชุมประจำเดือนขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน โดยการเชิญกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ผู้บริหารส่วนราชการในพื้นที่ เช่น ผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 8 แห่ง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ 2 แห่ง และส่วนราชการระดับอำเภอ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอ สถานีตำรวจภูธรมัญจาคีรี สำนักงานไฟฟ้า ส่วนภูมิภาคอำเภอมัญจาคีรี ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ท้องถิ่นอำเภอ เข้าร่วมประชุมเพื่อชี้แจงข้อราชการที่เกี่ยวข้อง และรับข้อเสนอแนะจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- ๑ จัดเวทีสาธารณะในทุกสามเดือน (4 ครั้ง/ปี) โดยมีกลุ่มเป้าหมายเพื่อการเข้าร่วมประชุม คือ ตัวแทนประชาคมหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 10 คน ตลอดจนกลุ่มผู้นำต่าง ๆ ตามที่ได้ระบุไว้ สำหรับวัตถุประสงค์ในการจัดเวทีสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนเพื่อต้องการให้เป็นสถานที่ให้นายกององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนได้แถลงผลการดำเนินงานที่ได้ดำเนินการมาแล้วในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา และแจ้งแผนการดำเนินงานที่ได้ดำเนินต่อไปในอีก 3 เดือนข้างหน้า และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมเวทีสาธารณะได้ซักถามปัญหา ข้อสงสัยต่าง ๆ ตลอดจนการแสดงความความคิดเห็น และข้อตำหนิตติติงต่าง ๆ ในการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน การจัดเวทีสาธารณะดังกล่าวจึงช่วยลดความขัดแย้งภายในขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน เนื่องจากเป็นการดำเนินการตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประชาชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการประชาธิปไตย ตลอดจนเป็นการสร้างความเป็นผู้นำซึ่งมาจากตัวแทนของประชาชนอันก่อให้เกิดการพัฒนาเป็น

เครือข่ายในการมีส่วนร่วมในการดูแลผลประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชน ก่อให้เกิด การตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจบริหารงานของผู้บริหาร และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ในองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมาย การดำเนินงาน ในลักษณะดังกล่าวจึงทำให้ประชาชนเข้าใจบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหาร ส่วนตำบลสวนหม่อนมากขึ้นอันเป็นการสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น

3. บทบาทของแต่ละภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานความร่วมมือระหว่างภาคี เครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

จากการสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์ป่าโคกหลวงขององค์การบริหาร ส่วนตำบลสวนหม่อนได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน องค์การบริหาร ส่วนตำบลสวนหม่อนได้ดำเนินการประสานงานระหว่างเครือข่ายในการอนุรักษ์ ป่าโคกหลวงซึ่งมีทั้งสิ้น 7 เครือข่ายหลัก โดยแต่ละกลุ่มจะแบ่งหน้าที่และกำหนดบทบาทในการเข้ามามี ส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้ในแต่ละด้าน รายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสป.)

โครงการฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสป.) มีขึ้นเนื่องจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงมีพระราชประสงค์ให้ “คน” กับ “ป่า” อยู่ร่วมกันได้อย่าง สันติสุข โดยพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้ราษฎรทุกหมู่เหล่าต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณจึงได้ ร่วมแรงร่วมใจกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในบริเวณแหล่งชุมชน โดยมีแนวพระราชดำริให้ราษฎร อยู่ร่วมกับป่าไม้อย่างสันติสุข พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยชุมชน/หมู่บ้าน ได้มีการจัดตั้งองค์การ ในการร่วมกันดูแลรักษาป่าและสภาพแวดล้อม แหล่งต้นน้ำลำธารจึงก่อให้เกิดโครงการเพื่อดำเนิน ตามพระราชประสงค์ ได้แก่ โครงการฝึกอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสป.) ขึ้น เพื่อเป็นการฝึกอบรมราษฎรในชุมชนที่อยู่ใกล้กับแนวเขตป่าให้มีความรู้ความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ ปลูกฝังความรัก และหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ในท้องถิ่นของตน รวมทั้งคอยดูแล สอดส่อง มิให้มีการบุกรุก และลักลอบตัดไม้ทำลายป่าแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐ (สำนักป้องกันรักษาป่า และควบคุมไฟป่า กรมป่าไม้ 61: สิงหาคม 2557) และ โครงการธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต โดยในปี พ.ศ. 2540 ได้มีพระมหากรุณาธิคุณทรงพระราชทานธง “พิทักษ์ป่า เพื่อรักษาชีวิต” ให้กับชุมชน ตำบลสวนหม่อน อันก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจแก่พสกนิกรชาวตำบลสวนหม่อนในการดำเนินชีวิต เพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ต่อ ๆ ไป

เมื่อราษฎรทั้ง 14 หมู่บ้านของตำบลสวนหม่อนได้ลงประชามติในการขอคืนพื้นที่ป่า โคกหลวงในปี พ.ศ. 2539 องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้

ราษฎรในเขตพื้นที่ของตนเข้าร่วมฝึกอบรมราษฎรอาสาเพื่อเข้าร่วมโครงการอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสบท.) จำนวน 50 คน ประกอบด้วยสมาชิกทั้ง 14 หมู่บ้านของตำบลสวนหม่อน เพื่อเข้าอบรมเพื่อเรียนรู้การดูแลรักษาป่าไม้ร่วมกับเครือข่ายสภาองค์กรการบริหารส่วนตำบลที่มีพื้นที่ติดกับพื้นที่ป่าโคกหลวงอีก 3 แห่ง คือ องค์กรการบริหารส่วนตำบลหนองแปน องค์กรการบริหารส่วนตำบลโพนเพ็ก และองค์กรการบริหารส่วนตำบลคำแคน ณ อุทยานแห่งชาติน้ำพอง อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น สมาชิกราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสบท.) จึงมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในการปกป้องและรักษาป่าไม้โคกหลวง ดังนี้

- 1) ชี้แจงประชาสัมพันธ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้หมู่บ้านต่าง ๆ ในทุกโอกาสที่จะกระทำได้
- 2) ทำหน้าที่ป้องกัน โดยการลาดตระเวนในเขตพื้นที่ป่าไม้ร่วมกับเครือข่ายอื่น ๆ เพื่อป้องกันและสกัดกั้นผู้กระทำผิดกฎหมายต่อป่าโคกหลวง
- 3) ทำหน้าที่อนุรักษ์ฟื้นฟูป่าไม้โดยการปลูกต้นไม้ทดแทนในพื้นที่ป่าโคกหลวงที่เสื่อมโทรมและพื้นที่ว่างเปล่าตลอดจนในพื้นที่พักอาศัย ตลอดจนการอนุรักษ์สัตว์ป่าในช่วงฤดูวางไข่ไม่ให้ถูกล่าจากบุคคลภายนอกพื้นที่

สมาชิกเครือข่าย (รสบท.) จึงถือเป็นเครือข่ายกำลังหลักที่สำคัญกลุ่มแรกในการดำเนินการเพื่ออนุรักษ์ป่าโคกหลวงขึ้นและได้ดำเนินการร่วมกับเครือข่ายอื่น ๆ ในการดูแลรักษาป่าไม้ ดังนี้

- ๑ การทำงานในลักษณะความร่วมมือแบบเครือข่ายร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน
- ๑ การทำงานในลักษณะความร่วมมือแบบเครือข่ายร่วมกับเครือข่ายระดับตำบล เช่น เครือข่าย อปพร. เครือข่าย อสม. เครือข่ายเยาวชน เป็นต้น
- ๑ การทำงานในลักษณะความร่วมมือแบบเครือข่ายร่วมกับผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน
- ๑ การทำงานในลักษณะความร่วมมือแบบเครือข่ายร่วมกับหน่วยงานระดับจังหวัด ได้แก่ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 7 และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

ตัวอย่างของการดำเนินงานของเครือข่าย รสบท. ในการเข้าร่วมกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น กิจกรรมโครงการปลูกต้นกล้า,โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ, โครงการดูแลรักษาป่าโคกหลวง, ตลอดจนการเข้าร่วมออกตรวจลาดตระเวนในพื้นที่ป่าโคกหลวงที่รับผิดชอบจำนวน 10,513 ไร่ เป็นต้น

ผลการดำเนินงานของราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.) ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนที่ได้ผ่านการฝึกอบรมความรู้ในการดูแลรักษาผืนป่ามาแล้วย่อมมีความรู้ความเข้าใจต่อทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และวิธีการอนุรักษ์ ตลอดจนผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และได้นำความรู้เหล่านั้นลงสู่ภาคปฏิบัติเพื่อการดูแลรักษาผืนป่าในเขตพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้านที่ตนเองอาศัยอยู่และพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของส่วนรวม เช่น โครงการป่าชุมชนบ้านโนนพะยอม โครงการป่าชุมชนบ้านโนนเขวา โครงการรักษาป่าโคกหลวง นอกจากนี้ ราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.) ยังสามารถถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวนี้สู่ญาติพี่น้องในครอบครัวก่อให้เกิดจิตสำนึกร่วมกันของราษฎรในพื้นที่ให้เกิดความรักหวงแหนป่าไม้และสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของป่าไม้ด้วยกัน อันเป็นการสร้างจิตสำนึกและอุดมการณ์ร่วมกันในการป้องกันรักษาป่าอีกทางหนึ่ง

3.2 เครือข่ายอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)

อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2522 เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนภาคราชการในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ประจำท้องถิ่นตนเอง โดยมิได้หวังผลประโยชน์ตอบแทน จึงถือเป็นผู้บุคคลที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกัน แก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งอื่นใด

โดยกระทรวงมหาดไทยได้มีนโยบายเพิ่มจำนวนและพัฒนาศักยภาพสมาชิก อปพร. ทั่วประเทศ เพื่อช่วยเหลืองานด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยกำหนดเป้าหมายเฉพาะพื้นที่ให้แต่ละเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (ยกเว้นองค์การบริหารส่วนจังหวัด) ดำเนินการฝึกอบรมเพื่อให้มีจำนวนสมาชิก อปพร. ที่พร้อมปฏิบัติงานไม่น้อยกว่าร้อยละ 2 ของจำนวนประชากร ดังนี้ จากนโยบายของกระทรวงมหาดไทยในการเพิ่มและพัฒนาสมาชิกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงได้ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว โดยการจัดตั้งอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) จากประชากรทั้ง 14 หมู่บ้านในตำบลสวนหม่อน ขึ้นมาในปี พ.ศ. 2540 เป็นจำนวน 150 คน (จำนวนประชากร 7,648 คน) เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนได้มีทักษะในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเบื้องต้น และเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยเหลือราชการในการปกป้องคุ้มครองประชาชนให้พ้นจากภัยอันตรายและภัยพิบัติต่าง ๆ

สำหรับบทบาทหลักของสมาชิกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ที่มีหน้าที่ในการป้องกันสาธารณภัยแล้ว สมาชิกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนยังมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจัดทำขึ้น เช่น โครงการบริการทางการแพทย์ฉุกเฉินเบื้องต้น โดยมีสมาชิกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) เข้าร่วมเป็นพนักงานบริการทางการแพทย์ฉุกเฉิน

นอกจากนี้ สมาชิกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ยังมีบทบาทในการร่วมอนุรักษ์ป่าโคกหลวงอันเป็นป่าไม้ของชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนได้เข้ามามีบทบาทในการร่วมสนับสนุนให้สมาชิกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) เข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการอนุรักษ์ป่าโคกหลวงร่วมกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น

- ๑ การเข้าร่วมดำเนินการออกตรวจป่าโคกหลวงร่วมกับสมาชิกเครือข่าย รสทป. เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในการจัดเวรยามร่วมตรวจป่าโคกหลวงจำนวนครั้งละ 10 คน ในการเข้าลาดตระเวนสัปดาห์ละสองครั้ง เพื่อป้องกันการบุกรุกเพื่อลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและการลักลอบจับสัตว์ป่าในช่วงเวลาที่ชาวบ้านทำประชาคมตีห้ามจับสัตว์เพื่อการอนุรักษ์และเพิ่มจำนวนสัตว์ให้ยังคงมีอยู่อย่างสมบูรณ์
- ๑ หน้าที่ในการร่วมส่งเสริมสนับสนุนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการดูแลรักษาป่าโคกหลวงให้แก่ประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อให้ทุกคนร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้อันเป็นสมบัติของส่วนรวม

องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงถือเป็นผู้นำหลักในการประสานงานระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนยังได้จัดให้มีการฝึกอบรมปีละครั้ง เพื่อให้เกิดการพัฒนาและทบทวนความรู้อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่สมาชิกอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) เสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายพร้อมทั้งความสามารถในการต่อยอดความรู้เพื่อการถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับให้กับญาติพี่น้องในครอบครัวต่อไป

3.3 เครือข่ายผู้นำชุมชน

สำหรับเครือข่ายผู้นำชุมชน ประกอบด้วยกำนันและผู้ใหญ่บ้านประจำตำบลสวนหม่อนรวมทั้งสิ้น 14 หมู่บ้าน มีบทบาทหน้าที่ในทางปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน ตลอดจนการดูแลทุกข์สุขของประชาชนในหมู่บ้านทั่วทั้งตำบล ตลอดจนการนำประกาศคำสั่งหรือแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องไปแจ้งให้ประชาชนในหมู่บ้านได้รับทราบและถือปฏิบัติ

สำหรับบทบาทของเครือข่ายผู้นำชุมชนในการเข้ามีส่วนร่วมในการดูแลป่าโคกหลวงนั้น เครือข่ายผู้นำชุมชนถือเป็นกลุ่มเครือข่ายหลักที่สำคัญอีกเครือข่ายอันจะขาดเสียมิได้ในการดำเนินการรักษาป่าโคกหลวงของตำบลสวนหม่อนให้ประสบความสำเร็จด้วยดีตลอดมา โดยเครือข่ายผู้นำชุมชนได้เข้ามีส่วนร่วมมาตั้งแต่การเริ่มต้นโครงการในลักษณะของการทำงานร่วมกันกับองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวการจัดเวทีประชาคมเพื่อการขอมติในการขอคืนพื้นที่ป่าโคกหลวงที่ถูกบุกรุก เพื่อสงวนรักษาและจัดสรรให้เป็น

พื้นที่สาธารณะเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชนทุกคน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ในการรับสมัครราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.) จนทำให้ในปี พ.ศ. 2540 ตำบลสวนหม่อนได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถที่ทรงพระราชทานธง **“พิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต”** ให้กับชุมชนตำบลสวนหม่อน ภายหลังจากการขอคืนพื้นที่ป่าโคกหลวงได้เป็นผลสำเร็จ เครือข่ายผู้นำชุมชนก็ได้มีบทบาทอย่างต่อเนื่องในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าโคกหลวง โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนเป็นผู้ประสานงานกับเครือข่ายผู้นำชุมชนในการร่วมประชุมประจำเดือน ตลอดจนการเข้าร่วมเวทีประชาคมที่จัดขึ้นทุกสามเดือน รวมถึงการเข้าร่วมในกิจกรรมอื่น ๆ ที่จัดทำขึ้นโดยหน่วยงานภาครัฐเพื่อการอนุรักษ์ดูแลป่าโคกหลวง เช่น โครงการปลูกป่า การร่วมออกลาดตระเวนในการตรวจป่า ตลอดจนการประกาศประชาสัมพันธ์แจ้งเรื่องต่าง ๆ รวมถึงโครงการต่าง ๆ ให้ประชาชนในหมู่บ้านได้รับทราบ เพื่อขอความร่วมมือในการปฏิบัติตามมติของที่ประชุมหมู่บ้าน กฎเกณฑ์ ระเบียบ กฎหมายหรือนโยบายอื่น ๆ ในการดูแลรักษาป่าไม้

การต่อยอดและพัฒนาเครือข่ายผู้นำชุมชนตำบลสวนหม่อนโดยการการเข้าร่วมประชุมประจำเดือนตลอดทุกเดือน ณ ที่ว่าการอำเภอมัญจาคีรี รวมถึงการประชุมชี้แจงงานประจำเดือนในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน และการเข้าร่วมเวทีสาธารณะที่จัดขึ้นโดยองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนเพื่อพัฒนาศักยภาพและรับทราบข้อมูลข่าวสารและเพื่อนำข้อมูลข่าวสารไปเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กับลูกบ้านหรือประชาชนในหมู่บ้านของตนให้รับทราบและร่วมมือปฏิบัติตามต่อไป เพื่อพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

3.4 เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เกิดขึ้นจากกลวิธีหลักในการพัฒนาสาธารณสุขของประเทศโดยกระทรวงสาธารณสุข ภายใต้อำนาจส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเองในรูปแบบของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในฐานะแกนนำด้านการพัฒนาสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชน โดยผ่านกระบวนการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขภายใต้สโลแกน **“แก๊งค์ชาวบ้าน กระจายข่าวดี ชี้บริการประสานงานสาธารณสุข บำบัดทุกข์ประชาชน ดำรงตนเป็นตัวอย่างที่ดี”** ในฐานะแกนนำด้านการพัฒนาสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จึงถือเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชนหมู่บ้าน ชุมชน และเป็นผู้การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชน ตลอดจนการสร้างกระแสการเคลื่อนไหวของประชาชนให้มีส่วนร่วมพัฒนาสุขภาพของชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน จึงได้ดำเนินการเพื่อพัฒนาแกนนำและเครือข่ายในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น 142 คน จากทั้ง 14 หมู่บ้านของตำบลสวนหม่อน สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จึงถือเป็นแกนนำภาคประชาชนที่มีโครงสร้างเครือข่ายครอบคลุมทุกพื้นที่และมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการเชื่อมโยงการพัฒนาในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ผ่านการดำเนินการทางโครงการต่าง ๆ อาทิเช่น โครงการพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและเครือข่ายรวมพลังสร้างสุขภาพ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะ เช่น การเตรียมความพร้อมเพื่อรับสถานการณ์โรคติดต่อ การจัดประชุมแกนนำเครือข่ายเพื่อการรณรงค์ป้องกันโรคและควบคุมโรค การจัดประชุมสรุปผลการดำเนินงานสร้างเสริมสุขภาพในระดับอำเภอ เป็นต้น

องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานของเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ควบคู่ไปกับกระทรวงสาธารณสุข โดยการสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณและการจัดทำแผนงานอย่างมีระบบ อันเป็นการเพิ่มช่องทางหรือการสร้างโอกาสในการประสานและขยายขอบข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กับเครือข่ายอื่น ๆ ที่มีอยู่ในตำบลสวนหม่อน ความร่วมมือหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเครือข่ายของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ร่วมกับเครือข่ายอื่น ๆ ในการเข้าพิทักษ์รักษาป่าโคกหลวง โดยการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการให้ความรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่าโคกหลวง ตลอดจนการร่วมลงพื้นที่สำรวจสมุนไพรมะเข็ดป่าโคกหลวง และส่งเสริมให้ประชาชนใช้ยาสมุนไพรในการดูแลสุขภาพ

3.5 เครือข่ายเด็กและเยาวชนตำบลสวนหม่อน

สำหรับเครือข่ายเด็กและเยาวชนตำบลสวนหม่อน ได้เกิดขึ้นเพื่อการเข้าร่วมสนองพระราชดำริโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชกับมูลนิธิอนุรักษ์พันธุกรรมพืชสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (มูลนิธิอพ.สธ.) ในจังหวัดขอนแก่น เป็นการสืบทอดงานอนุรักษ์ทรัพยากรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในกิจกรรมการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยพัฒนาภูมิปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนตำบลสวนหม่อนผู้ใฝ่รู้และสนใจในกิจกรรมอนุรักษ์พันธุกรรมพืช กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมพันธุกรรมพืช กิจกรรมปลูกรักษา กิจกรรมอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์พันธุกรรม กิจกรรมศูนย์ข้อมูลพันธุกรรม กิจกรรมวางแผนพัฒนาพันธุ์พืช กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา และฟื้นฟูสภาพป่าให้คงประโยชน์อย่างยั่งยืน เกิดความหวงแหนและความเป็นเจ้าของป่า

ร่วมกัน เพื่อรักษาและฟื้นฟูความสมดุลทางธรรมชาติให้กลับคืนมาเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ได้อย่างยั่งยืน

ในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการพระราชดำริฯ ถือเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผนงานขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนในการจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อการพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสร้างประโยชน์กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการรับสมัครเด็กและเยาวชนในตำบลสวนหม่อนเพื่อเข้าร่วมโครงการพระราชดำริฯ ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนตลอดถึงบุคคลทั่วไปให้เข้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ของพันธุกรรมพืชให้รู้จักหวงแหน รู้จักการนำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งมีความสำคัญต่อการจัดการ การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรของประเทศ

ลักษณะการดำเนินงานของเครือข่ายเด็กและเยาวชนตำบลสวนหม่อนในการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าโคกหลวงควบคู่กับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช มีดังนี้

- 1) การสมัครเด็กและเยาวชนเพื่อเข้าร่วมโครงการ
- 2) การประชุมเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการ
- 3) การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมสำรวจพันธุกรรมพืช กิจกรรมปกป้องพันธุกรรมพืช กิจกรรมเก็บรวบรวมพันธุกรรมพืช กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พันธุกรรมพืช กิจกรรมวางแผนพัฒนาพันธุ์พืช กิจกรรมเพาะพันธุ์ไม้นานาพรรณ กิจกรรม “งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน” เป็นสื่อการเรียนรู้ และเป็นแหล่งรวบรวมพรรณไม้ที่มีชีวิต มีที่เก็บพรรณไม้แห้ง พรรณไม้ดอง มีห้องสมุดค้นคว้ามีการศึกษาต่อเนื่องรวมทั้งให้โรงเรียนเป็นที่รวบรวมพรรณไม้ท้องถิ่นที่หายาก ใกล้เคียงพันธุ์ และเป็นที่รวมภูมิปัญญาท้องถิ่น

เครือข่ายเด็กและเยาวชนตำบลสวนหม่อนจึงถือเป็นกำลังหลักในการอนุรักษ์ป่าไม้ของชุมชนให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เนื่องจากการปลูกฝังจิตสำนึกและความรักในการหวงแหนผืนป่าไม้ให้แก่เด็กและเยาวชนที่จะโตไปเป็นผู้ใหญ่ซึ่งเป็นอนาคตที่ดีของประเทศชาติต่อไป ทำให้เด็กและเยาวชนเหล่านี้สามารถดำเนินวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกปฏิบัติและอบรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน พร้อมกับความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับให้กับบุคคลที่สนใจได้ นอกจากนี้ กิจกรรมที่ดำเนินการภายใต้เครือข่ายเด็กและเยาวชนตำบลสวนหม่อนยังมีส่วนช่วยให้เกิดการประสานงานระหว่างเครือข่ายอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนเป็นผู้ทำหน้าที่ในการประสานงานดังกล่าว เช่น การประสานงานเพื่อขอรับการสนับสนุนวิทยากรบรรยายโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่อง

มาจากพระราชดำริฯ (อพ.สธ.) การขอความอนุเคราะห์ขอรับการสนับสนุนพันธุ์กล้าไม้จากสำนักงาน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดขอนแก่น เป็นต้น

3.6 เครือข่ายหน่วยงานภาครัฐส่วนต่าง ๆ

การดำเนินการของเครือข่ายภาครัฐนั้น โดยปกติองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน
จะเป็นผู้ดำเนินการในการประสานงานขอความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐส่วนต่าง ๆ ตามกิจกรรม
หรือโครงการที่ได้จัดทำขึ้น โดยในส่วนของโครงการรักษ่าป่าโคกหลวงนั้น เนื่องจากเป็นโครงการที่มี
การดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จึงทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้การอนุรักษ์
ป่าไม้หลายกิจกรรม ดังนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงต้องทำหน้าที่ในการขอความร่วมมือ
จากหน่วยงานภาครัฐแต่ละแห่งเป็นรายกิจกรรมที่จัดทำขึ้น เช่น

- ๑ การขอความร่วมมือกับสำนักงานป่าไม้ที่ 7 และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
ในการสนับสนุนงบประมาณในการดูแลรักษาป่าไม้ ตลอดจนการขอบริจาคพันธุ์พืช
เพื่อนำมาให้กลุ่มเครือข่ายชาวตำบลสวนหม่อนได้ดำเนินการปลูกป่าร่วมกันตาม
กิจกรรมที่จัดขึ้นเนื่องในวโรกาสวันสำคัญต่าง ๆ เช่น การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น
- ๑ การขอความร่วมมือจากส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการขอสนับสนุนบุคลากร
เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น จากผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษา
ทั้ง 8 แห่งในตำบลสวนหม่อน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล 2 แห่ง
สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ เป็นต้น

3.7 ประชาชนชาวตำบลสวนหม่อน

การดำเนินงานเพื่อการเสริมสร้างเครือข่ายภาครัฐ เอกชนและประชาสังคมจะประสบ
ความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ในการดำเนินโครงการรักษ่าป่าโคกหลวงของชุมชนตำบลสวนหม่อน
ถือเป็นโครงการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลทุกกลุ่มและทุกฝ่าย กำลังของเครือข่าย
ที่ยิ่งใหญ่และมีพลังมากที่สุด คือ เครือข่ายที่ประกอบด้วยพี่น้องประชาชนในพื้นที่ตำบลสวนหม่อน
ทุกคน อันเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งในการให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าโคกหลวงให้กลับคืนสู่สภาพ
ที่อุดมสมบูรณ์ขึ้นอีกครั้ง

การระดมทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินโครงการเครือข่ายรักษ่าป่าโคกหลวงนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วการสร้าง
เครือข่ายมักจะต้องอาศัยทรัพยากรบุคคลเพื่อการดำเนินการเป็นกำลังสำคัญ ดังนั้น ในส่วนของ
ทรัพยากรบุคคลที่ใช้สำหรับโครงการรักษ่าป่าโคกหลวง องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนได้อาศัย

เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายใต้โครงการรักษ่าป่าโคกหลวง

ส่วนของงบประมาณที่ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาของเครือข่ายสำหรับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าโคกหลวง องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงได้ดำเนินการบรรจุโครงการรักษ่าป่าโคกหลวงไว้ในแผนพัฒนาสามปี พ.ศ.2557-2559 เพื่อการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- ๑ งบประมาณสนับสนุนการดูแลรักษาที่สาธารณะป่าโคกหลวง (เพื่อฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสป.) งบประมาณปีละ 150,000 บาท
- ๒ การตั้งโครงการประสานงบประมาณสนับสนุนดูแลรักษาป่าโคกหลวงอีกปีละ 1,000,000 บาท

นอกจากงบประมาณเพื่อการฝึกอบรมเครือข่ายภายในชุมชนแล้ว องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนยังได้ตั้งงบประมาณเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน โดยการตั้งโครงการปลูกต้นไม้ 1 คน 1 ต้น 1 ฝน และโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติฯ อันเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้แก่บริเวณพื้นที่ป่าโคกหลวงเช่นเดียวกัน โดยการตั้งงบประมาณไว้ปีละ 60,000 บาท (ต่อสองโครงการหลัง) โดยมีสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนร่วมกับสภาองค์กรชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ

สำหรับระยะเวลาในการดำเนินโครงการรักษ่าป่าโคกหลวงนั้นถือเป็นการดำเนินโครงการที่ดำเนินการต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลาหลายปีแล้ว และถือเป็นโครงการที่ต้องอาศัยระยะเวลาตลอดทั้งปี (ไม่ว่าจะเป็นช่วงฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว) จึงจำเป็นต้องมีเครือข่ายชุมชนเพื่อเฝ้าระวังพื้นที่ป่าไม่ให้ถูกทำลาย การดำเนินโครงการดังกล่าวนี้จึงเป็นการดำเนินการในลักษณะต่อเนื่องตลอดไปไม่มีระยะเวลาสิ้นสุดเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและรักษาไว้ซึ่งพื้นที่สีเขียวตลอดระยะเวลา ดังนั้นทรัพยากรที่ต้องใช้ในการดำเนินโครงการรักษ่าป่าโคกหลวงโดยเฉพาะงบประมาณในการสนับสนุนจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องบรรจุไว้ในแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี เพื่อให้เกิดการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนเครือข่ายและการดำเนินกิจกรรมให้คงอยู่ตลอดไป

ผลสำเร็จในการดำเนินงาน

ผลจากการดำเนินโครงการรักษ่าป่าโคกหลวง ส่งผลให้ระบบนิเวศน์ของทรัพยากรป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น ปริมาณต้นไม้ในป่าโคกหลวงมีการเจริญเติบโตที่สมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น และมีพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด ทำให้ราษฎรในพื้นที่ทั้ง 14 หมู่บ้าน รวมทั้งราษฎรในพื้นที่ตำบลใกล้เคียง

ได้รับผลประโยชน์จากป่าทั้งโดยตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ ยังถือเป็นโครงการที่ก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายการดำเนินการของภาครัฐ เอกชนและประชาสังคม เพราะเป็นการดำเนินกิจกรรมที่ต้องอาศัยประชาชนทุก ๆ กลุ่มเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมรักษาป่าไม้ สำหรับผลที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายโครงการรักษป่าโคกหลวง ผู้ศึกษาแบ่งแยกออกเป็น 3 ประเด็น คือ

1. ผลสำเร็จในการดำเนินโครงการสร้างเครือข่ายรักษป่าโคกหลวง

ผลสำเร็จที่เกิดจากการดำเนินโครงการรักษป่าโคกหลวง จัดแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท โดยพิจารณาจากผลที่ได้รับจากการดำเนินการในเชิงรูปธรรมที่เป็นผลจากการร่วมมือกันของเครือข่ายในการอนุรักษ์ป่าโคกหลวง และผลที่ได้รับจากการดูแลรักษาป่าโคกหลวงในเชิงนามธรรม มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ผลสำเร็จในเชิงนามธรรม

จัดแบ่งผลสำเร็จที่ได้รับจากการดูแลรักษาป่าโคกหลวงออกเป็นด้าน ๆ ดังนี้

- ๑ ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าการดำเนินโครงการรักษป่าโคกหลวงก่อให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ สภาพพื้นป่ามีความสมบูรณ์ขึ้น พื้นที่ป่าไม้ขยายตัวมากขึ้น โดยมีต้นไม้ที่สำคัญประจำป่าโคกหลวง ได้แก่ สมอไทย ด้วงขาว มะขามป้อม ไม้ประดู่ ไม้ยอป่า ไม้พันชาติ ไม้แดง ไม้เต็ง ไม้จิก ไม้ตะขบป่า เป็นต้น
- ๑ เมื่อสภาพป่าไม้อุดมสมบูรณ์เพิ่มมากขึ้น ผลลัพธ์ที่ตามมานอกจากป่าไม้ ได้แก่ ระบบนิเวศน์ที่สร้างขึ้นโดยธรรมชาติ ปริมาณของสัตว์ป่าจึงมีปริมาณที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น เพื่อให้การอนุรักษ์สัตว์ป่าที่หายาก เครือข่ายชุมชนตำบลสวนหม่อนจึงได้ร่วมกันอนุรักษ์สัตว์ป่า โดยการห้ามจับสัตว์ป่าบางประเภท เช่น แอ้ ในระยะเวลาหนึ่งเพื่อป้องกันไม่ให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์ เป็นต้น
- ๑ ด้านเศรษฐกิจ ทำให้ชุมชนลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ จากการหาอาหารป่าจำหน่าย เป็นรายได้เสริม และเป็นแหล่งอาหารทำให้ลดรายจ่าย
- ๑ ด้านสุขภาพ เมื่อสภาพแวดล้อมที่ประกอบด้วยต้นไม้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ต้นไม้สามารถสร้างปริมาณออกซิเจนในปริมาณที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้อากาศในบริเวณที่มีต้นไม้ปกคลุมอยู่มีอากาศที่ปลอดโปร่งโล่งสบาย ส่งผลที่ดีต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว นอกจากนี้ การที่ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวได้รับประโยชน์จากการเก็บอาหารป่ามาเพื่อประกอบอาหารจึงส่งผลให้สุขภาพโดยรวมของประชากรในชุมชนมีสุขภาพที่ดีขึ้น และผลสำรวจสุขภาพจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสวนหม่อนพบว่าจากการคัดกรองสุขภาพของ

ประชาชนตำบลสวนหม่อนเพื่อตรวจหาโรคเบาหวาน พบว่ามีผู้ป่วยเป็นโรคเบาหวานจำนวนน้อยลง

- ๑ ด้านสังคม ทำให้เกิดความร่วมมือของชาวบ้านในการทำกิจกรรมดูแลรักษาป่า นำไปสู่การป้องกันปรามการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ป่าโคกหลวงได้ นอกจากนี้ ผลที่เกิดขึ้นในด้านสังคมจากการดำเนินโครงการรักษป่าโคกหลวง นำมาซึ่งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนใกล้เคียง รวมทั้งเครือข่ายภาครัฐต่าง ๆ ในการให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณและด้านวิชาการ
- ๑ เมื่อประชาชนในชุมชนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายประชาสังคมเพื่อการดูแลป่าโคกหลวงได้รับความร่วมมือจากประชาชน จึงก่อให้เกิดความหวงแหนทรัพยากรของตัวเอง ตัวอย่างจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าองค์กรบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนที่ร่วมกับเครือข่าย รสทป. เครือข่าย อปพร. เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ตลอดจนเครือข่ายอื่น ๆ ได้รับการแจ้งเบาะแสการบุกรุกเพื่อตัดไม้จนก่อให้เกิดการจับกุมผู้กระทำความผิด
- ๑ ด้านการพัฒนาตนเอง ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เช่น เรียนรู้การวางแผน และการติดตามผลการดำเนินงาน การได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน การได้ความรู้เพิ่มเติมจากการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม

1.2 ผลสำเร็จในเชิงรูปธรรมจากโครงการรักษป่าโคกหลวง

ความสำเร็จจากการสร้างเครือข่ายเพื่อการดูแลรักษาป่าโคกหลวงในเชิงรูปธรรมที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปร่างลักษณะที่ชัดเจน มีดังนี้

- ๑ เกิดการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง เช่น เครือข่ายราษฎรอาสาพิทักษ์ป่า (รสทป.) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่หลักในการพิทักษ์ดูแลรักษาป่าไม้ จนสามารถทำงานร่วมกันกับรสทป. ในเขตพื้นที่ใกล้เคียงกันทั้ง 4 ตำบล เพื่อเฝ้าระวังดูแลป่าโคกหลวงร่วมกัน ตลอดจนการร่วมปักแนวเขตและร่วมเฝ้าระวังแนวเขตทั้ง 4 ตำบลให้ชัดเจน จึงเป็นผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากโครงการรักษป่าโคกหลวงที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม เป็นต้น
- ๑ ประกาศบ้านโนนเขวา หมู่ที่ 6 ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น เรื่อง กฎระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน (ป่าโคกหลวง) ประกาศ ณ วันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2556 เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ป่าชุมชน (ป่าโคกหลวง) ครอบคลุมทั้งหมู่บ้านโนนเขวา หมู่ที่ 6 ตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น

สาระสำคัญของกฎระเบียบป่าชุมชนโคกหลวง บ้านโนนเขวา มีดังนี้

1. ห้ามตัดไม้ และห้ามนำไม้ทุกชนิดออกจากป่าโดยเด็ดขาด
 2. ห้ามล่าสัตว์และจับสัตว์ทุกชนิด
 3. ห้ามบุกรุก แฝ้วถาง หรือจุดไฟเผาพื้นที่ป่า
 4. การเก็บเห็ด อีรอก ไช้มัดแดง สมุนไพร ส่วนพืชผักอื่น ๆ สามารถเก็บหาได้
- ๑ ประกาศองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน เรื่อง กฎระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน (ป่าโคกหลวง) องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน โดยประกาศกฎระเบียบดังกล่าวนี้ได้เริ่มมีการประกาศใช้ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2557 เกิดขึ้นจากการที่ประชาชนในพื้นที่ 14 หมู่บ้านในตำบลสวนหม่อน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่นได้ร่วมตัดสินใจและจัดทำขึ้น จึงส่งผลให้มีสภาพบังคับใช้ครอบคลุมพื้นที่ 14 หมู่บ้านในตำบลสวนหม่อน

สาระสำคัญของกฎระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน (ป่าโคกหลวง) มีลักษณะของข้อบังคับที่คล้ายกันกับกฎระเบียบป่าชุมชนโคกหลวง บ้านโนนเขวา แต่ความแตกต่างระหว่างกฎระเบียบของบ้านโนนเขวาและองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน เช่น

- ๑ กฎระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน (ป่าโคกหลวง) องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนได้มีการกำหนดอัตราค่าปรับจากการฝ่าฝืนกฎระเบียบดังกล่าวไว้ตั้งแต่อัตรา 500 – 2,000 บาท
- ๑ กฎระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน (ป่าโคกหลวง) มีข้อกำหนดห้ามนำกล้วยไม้ทุกชนิดออกจากป่าชุมชน (โคกหลวง) ห้ามขุดรากผักหวานออกจากป่าชุมชน

ตารางเปรียบเทียบการจัดทำกฎระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน
ปี พ.ศ. 2556 – 2557

กฎระเบียบฯ ปี พ.ศ. 2556	กฎระเบียบฯ ปี พ.ศ. 2557
ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในเขตป่าชุมชน (โคกหลวง)	ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในเขตป่าชุมชน (โคกหลวง)
อนุญาตให้ตัดไม้ในเขตป่าชุมชนเพื่อใช้งานส่วนรวม และเพื่อให้คนยากจนและแยกครอบครัวใหม่	อนุญาตให้ตัดไม้ในเขตป่าชุมชนเพื่อใช้งานส่วนรวม
การตัดไม้ต้องได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการหมู่บ้าน	การตัดไม้ต้องได้รับอนุมัติจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน
ห้ามนำสมุนไพรที่หายากออกจากป่า	ห้ามนำสมุนไพรที่หายากออกจากป่า
ห้ามล่าสัตว์ทุกชนิดในเขตป่าชุมชน	ห้ามล่าสัตว์ทุกชนิดในเขตป่าชุมชนในช่วงปิดป่า คือ เดือนมีนาคมถึงเดือนตุลาคม
การนำหิน ดิน ในเขตป่าชุมชนไปใช้ประโยชน์ ต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้าน	การนำหิน ดิน ในเขตป่าชุมชนไปใช้ประโยชน์ ต้องได้รับอนุญาตจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน
ห้ามราษฎรหมู่บ้านอื่นมาหาสัตว์ป่าทุกชนิด	ห้ามราษฎรหมู่บ้านอื่นมาหาสัตว์ป่าทุกชนิด
ไม้ล้มในป่าตามธรรมชาติให้ใช้ประโยชน์ส่วนรวม	ไม้ล้มในป่าตามธรรมชาติให้ใช้ประโยชน์ส่วนรวม
	ห้ามนำกล้วยไม้ทุกชนิดออกจากป่าชุมชน
	อนุญาตให้ราษฎรหมู่บ้านอื่นเข้ามาเก็บเห็ดได้
	ห้ามขุดรากฝักหวานออกจากป่าชุมชน
	ห้ามหาไขมดแดงในป่าชุมชน
	ห้ามเผาป่าบริเวณชุมชน และห้ามชิงเผาตามไร่อ้อย บริเวณใกล้เขตป่าชุมชน

2. ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการสร้างเครือข่ายรักษูป่าโคกหลวง

การดำเนินการตามโครงการสร้างเครือข่ายรักษูป่าโคกหลวงนั้น โดยส่วนมากมักจะเกิดผลสำเร็จซึ่งเป็นผลในทางที่ดีแทบทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินการเพื่อรักษาป่าไม้ อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลบางกลุ่มที่ต้องการหาประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้โคกหลวง เนื่องจากการประกาศขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน เรื่อง กฎระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน

(ป่าโคกหลวง) เช่น ข้อบังคับที่ห้ามคนภายในพื้นที่และคนต่างถิ่นบุกรุกตัดไม้ ตลอดจนการห้ามราษฎรหมู่บ้านอื่นมาหาสัตว์ป่าทุกชนิด ย่อมส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิของบุคคลกลุ่มนั้นขึ้นอย่างไรก็ดี การดำเนินการเพื่อให้กฎระเบียบเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน (ป่าโคกหลวง) สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดทำขึ้น องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงได้ดำเนินการประกาศประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนโดยทั่วไปได้รับทราบถึงกฎระเบียบนี้ผ่านทางป้ายชี้แจงในบริเวณจุดต่าง ๆ ก่อนทางเข้าป่าโคกหลวง

อุปสรรคในการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหา

ปัญหาหรืออุปสรรคในการในการดำเนินการรักษป่าโคกหลวงที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนพบนั้นจัดแบ่งพิจารณาออกเป็นข้อจำกัดในการดำเนินการด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ข้อจำกัดด้านสภาพบังคับตามกฎหมาย กฎหมาย ในการดำเนินโครงการรักษป่าโคกหลวง

จากการดำเนินงานในลักษณะของเครือข่ายในการร่วมอนุรักษ์ป่าโคกหลวง จากการร่วมเวทีประชาคมหมู่บ้านทั้ง 14 หมู่บ้านของตำบลสวนหม่อนเพื่อลงมติให้มีการประกาศใช้กฎ ระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน (ป่าโคกหลวง) องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ในปี พ.ศ. 2557 พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน ตลอดทั้งแนวร่วมเครือข่ายไม่ใช่หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการจับกุมผู้กระทำความผิดกฎระเบียบ หรือข้อบังคับอันจะสามารถดำเนินคดีได้ตามกฎหมายโดยอำนาจของตนเอง จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดำเนินการตามกระบวนการในทางกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การดำเนินการเพื่อตรวจตราพื้นที่ป่าไม้โคกหลวงก็ยังคงได้รับความร่วมมือระหว่างประชาชนในท้องถิ่นในการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ออกมาใช้ร่วมกันของชุมชน เช่น การปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ตนร่วมลงมติให้มีผลใช้บังคับกับประชาชนทั้งตำบลเกี่ยวกับป่าโคกหลวง ตลอดทั้งความร่วมมือในการแจ้งหรือรายงานยังเครือข่ายที่ออกลาดตระเวนป่าถึงการที่มีบุคคลภายนอกลักลอบเข้ามาล่าสัตว์ เป็นต้น

2. ด้านบุคลากร

การอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้โคกหลวงซึ่งมีขนาดพื้นที่ขนาดใหญ่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะบุคคลในท้องถิ่น และเนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาป่าไม้ จึงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนยังคงได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมเป็นเครือข่ายเป็นอย่างดี นอกจากองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนแล้ว ยังได้ร่วมมือกับกลุ่มเครือข่ายที่มีอยู่เดิม ทั้งเครือข่าย รสทป. อปพร. อสม. ผู้นำชุมชน ในการขยายเครือข่ายลงสู่ภาคเยาวชนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ให้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืนต่อไปอย่างไรก็ตามเมื่อมีการขยายเครือข่ายลงสู่ภาคเด็กและเยาวชนตำบลสวนหม่อนแล้วพบว่าการดำเนิน

กิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ป่าโคกหลวงนี้มีข้อจำกัดในด้านระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน จึงจำเป็นต้องวางแผนในการเข้าร่วมกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืชในช่วงเวลาวันหยุดของเด็กและเยาวชน

3. ด้านงบประมาณและอุปกรณ์

ในการดำเนินการตามโครงการเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าไม้เป็นการดำเนินโครงการที่ต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการตลอดทั้งปี ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการมักจะเป็นเรื่องของงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการที่อาจจะไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมตลอดทั้งปี องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงได้ดำเนินแนวทางสำหรับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการทำหนังสือประสานกับกลุ่มเครือข่ายภาครัฐหรือกลุ่มเครือข่ายอื่น ๆ เช่น สำนักงานป่าไม้ที่ 7 และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เพื่อขอสนับสนุนงบประมาณในการดูแลรักษาป่า ตลอดจนการขอวิทยากรทางด้านวิชาการเพื่อฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้ให้แก่กลุ่มเครือข่าย

4. ด้านการสร้างการยอมรับจากประชาชน

การดำเนินงานเพื่อจัดให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนได้ใช้แนวทางโดยการเปิดเวทีสาธารณะให้ประชาชนในตำบลได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน การดำเนินโครงการรักษูป่าโคกหลวงจึงเป็นอีกหนึ่งโครงการที่ได้เข้าสู่เวทีสาธารณะเพื่อการลงประชามติในตำบลอันเป็นการสร้างการยอมรับจากประชาชนเพื่อให้โครงการดังกล่าวสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างของการสร้างการยอมรับจากประชาชนหลังจากการดำเนินโครงการรักษูป่าโคกหลวง เช่น

- ๑ การออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้ป่าโคกหลวงเพื่อให้มีสภาพบังคับใช้ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงจำเป็นต้องนำเรื่องดังกล่าวเข้าสู่เวทีประชาคมเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นลงประชามติว่าจะให้กฎระเบียบเหล่านั้นมีสภาพการบังคับใช้กับตนหรือบุคคลในท้องถิ่นได้หรือไม่
- ๑ พื้นที่ป่าโคกหลวงได้มีการจัดสรรพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน โดยการจัดสรรพื้นที่ส่วนที่หนึ่งเป็น “ป่าข้างทาง” ถือเป็นดำเนินการปลูกป่าร่วมกันของประชาชนในตำบลสวนหม่อนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน สำหรับป่าส่วนนี้ได้มีการดำเนินการปลูกต้นยูคาลิปตัส อันถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถปลูกหมุนเวียนและจำหน่ายได้ โดยเงินที่จำหน่ายได้จะนำเข้าเป็นรายรับขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อน เงินที่ได้จะถูกนำมาพัฒนาตำบลสวนหม่อนต่อไป ทุกคนจึงให้ความยินยอมด้วยดี (นายเพชรรัตน์ศิริสังข์ไชย: ตัวแทนจากชุมชนตำบลสวนหม่อน)

5. ด้านเทคนิคการดำเนินงาน

การดำเนินโครงการรักษป่าโคกหลวงเป็นกิจกรรมที่ต้องดำเนินการตลอดทั้งปี โดยการร่วมออกลาดตระเวนพื้นที่เขตแนวป่าโคกหลวงควบคู่กับการปลูกป่าและอนุรักษ์สัตว์ป่า ดังนั้น ในส่วนที่เครือข่ายรักษป่าโคกหลวงประสบข้อจำกัดในด้านการดำเนินงาน คือ ปัญหาในเรื่อง “ฤดูกาลดินฟ้าอากาศ” เช่น

- ๑ ในช่วงฤดูฝนเป็นช่วงที่สภาพภูมิประเทศแถบป่าโคกหลวงชื้นแฉะ ส่งผลให้การออกตรวจตราลาดตระเวนพื้นที่ป่าประสบปัญหาการติดลุ่มเป็นต้น
- ๑ ในช่วงฤดูร้อน ประสบปัญหาต้นไม้ปลูกไม่ขึ้นเนื่องจากขาดน้ำ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนแก้ไขปัญหานี้โดยการใช้รถขนส่งน้ำเพื่อหล่อเลี้ยงต้นกล้าให้สามารถเจริญเติบโตต่อไปได้
- ๑ ในช่วงฤดูฝน / ฤดูทำนา ประสบข้อจำกัดในเรื่องจำนวนเวรยามที่เป็นสมาชิกเครือข่ายในการออกลาดตระเวนมีจำนวนน้อยลง เนื่องจากต้องไปทำนาในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่ออันตรายในการออกลาดตระเวนหากเจอผู้บุกรุกป่าเป็นต้น

ความยั่งยืนของโครงการ

เนื่องจากการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม่เป็นการดำเนินโครงการที่ต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินโครงการต่อเนื่องตลอดไปเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงทำหน้าที่เป็นตัวกลางเพื่อประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อการรักษาพื้นที่ป่าไม้โคกหลวง ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมเพื่อการขยายตัวของพื้นที่ป่าไม้ให้เพิ่มจำนวนขึ้นโดยการปลูกต้นไม้ภายในพื้นที่บริเวณป่าโคกหลวงให้มากขึ้น โดยมีการดำเนินโครงการเพื่อสร้างความยั่งยืนและการต่อยอดโครงการ ดังนี้

1. นวัตกรรมถูกบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่นเพื่อรองรับการดำเนินงานเป็นการเฉพาะ

องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนซึ่งถือเป็นหน่วยงานหลักในการเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มต่าง ๆ ให้เข้าร่วมกิจกรรมในการดูแลรักษาป่าโคกหลวง ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดูแลรักษาป่าไม้โคกหลวง ในการดำเนินการบริหารและพัฒนาตำบลที่ต้องมีแผนพัฒนาเพื่อกำหนดกิจกรรมและงบประมาณที่จะดำเนินการ องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนจึงได้นำนวัตกรรมโครงการรักษป่าโคกหลวงบรรจุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นประจำทุกปี เพื่อรองรับการดำเนินงานเป็นการเฉพาะ การดำเนินการบรรจุโครงการไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นนั้นไม่ได้อาศัยเพียงเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนเท่านั้น เนื่องจากในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละครั้ง

จำเป็นจะต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนภายในท้องถิ่นด้วย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการที่ตำบลสวนหม่อนได้บรรจุโครงการรักษาป่าโคกหลวงตลอดทั้งโครงการที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น ประชาชนภายในท้องถิ่นต่างให้การสนับสนุนและผลักดันให้มีโครงการในลักษณะดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้เกิดความยั่งยืนและก่อให้เกิดการต่อยอดของเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้ตลอดไป เพราะความร่วมมือร่วมใจกันทั้งของหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคมนั่นเอง

2. การทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับเครือข่ายความร่วมมือเพื่ออนุรักษ์ป่าไม้สิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน

สำหรับบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เกิดขึ้นระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนกับสถานตำรวจภูธรมัธยาศิรี หัวหน้าสำนักงานป่าไม้สงวนแห่งชาติ (ป่าโคกหลวง) ประธานศูนย์เครือข่ายพื้นที่การศึกษา เขตที่ 12 หัวหน้าหน่วยป้องกันรักษาป่าโคกหลวง ประธานป่าชุมชน และผู้นำชุมชนตำบลสวนหม่อน เพื่อดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม (ป่าโคกหลวง) เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ป่าไม้สิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน โดยบันทึกฉบับนี้ได้มีข้อตกลงร่วมมือกันเพื่อส่งเสริม สนับสนุนการบริหารจัดการ การดำเนินการทางด้านวิชาการ เพื่อสร้างให้ป่าโคกหลวงเป็นแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ ส่งเสริมการเรียนรู้และอาชีพให้แก่คนในท้องถิ่น พร้อมทั้งเป็นการร่วมมือกันของทุก ๆ เครือข่ายในการร่วมกันป้องกันการบุกรุกทำลายป่าและอนุรักษ์สัตว์ป่า การทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งเครือข่ายภาครัฐและเครือข่ายภาคประชาสังคมก่อให้เกิดความยั่งยืนในการอนุรักษ์ดูแลป่าไม้พร้อมทั้งเป็นการต่อยอดให้โครงการรักษาป่าโคกหลวงสามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่องเป็นประจำ นอกจากนี้ ยังมีการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือดังกล่าว จึงถือเป็นการดำเนินการที่สอดคล้องไปกับแผนพัฒนาท้องถิ่นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนได้บรรจุโครงการรักษาป่าโคกหลวงไว้ อันเป็นการดำเนินนโยบายและเป็นการจัดกิจกรรมที่ต่อเนื่องเรื่อยมาตั้งแต่การริเริ่มโครงการในปี พ.ศ. 2539

3. การปลูกสร้างจิตสำนึกในการรักษาป่าโคกหลวง

ในการดำเนินการเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกในการรักษาป่าไม้นั้นถือเป็นหน้าที่หลักของทุกเครือข่ายในการร่วมมือกันเพื่อรักษาป่าไม้นั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ คือ ประชาชนในท้องถิ่นต้องมีจิตสำนึกหรือความเป็นจิตใจเดียวกันในการรักษาป่าไม้ การที่คนหมู่มากหรือคนส่วนมากเมื่อมีจิตสำนึกที่ดีในทางเดียวกันย่อมก่อให้เกิดปฏิบัติต่อป่าที่ดี และก่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน เพื่อการนี้ องค์กรเครือข่ายความร่วมมือในการรักษาป่าโคกหลวงมีมุมมองความคิดที่ว่า “ป่าเป็นชุมทองและในปัจจุบันมองว่าชาวบ้านเข้าใจหมดแล้ว มองว่าป่าโคกหลวงเป็นมรดก” (นายสนิท กันยาไม้: ผู้ใหญ่บ้านโนนเขลา ตำบล

สวนหม่อน อำเภอัญญาจาคีรี จังหวัดขอนแก่น) ดังนั้นประชาชนตำบลสวนหม่อนจึงหันมามุ่งเน้นการปลูกสร้างจิตสำนึกในการรักษ่าโคกหลวงให้แก่เครือข่ายเด็กและเยาวชนชาวสวนหม่อนให้มีจิตสำนึกรักษ่าป่าและผืนตัวเองเข้ามาทำกิจกรรมในการอนุรักษ์โดยการเป็นจิตอาสา

ข้อสังเกต ในแง่ของปัจจัยที่จะทำให้เกิดการร่วมมือระหว่างเครือข่ายรักษ่าป่าโคกหลวง จำเป็นต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ประสานงานที่มีประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้ การดำเนินโครงการรักษ่าป่าโคกหลวงมีแนวโน้มที่จะเกิดการร่วมมืออย่างยั่งยืน เนื่องจากเป็นโครงการที่ช่วยอนุรักษ์ป่าอันเป็นสมบัติของทุกคนในชุมชนแล้ว การดำเนินโครงการดังกล่าวยังมีขึ้นเพื่อตอบสนองต่อพระราชดำริพระบรมราชินีนาถฯ ตลอดจนความร่วมมือระหว่างเครือข่ายเพื่อปลูกป่าเพื่อเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ ของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประชาชนชาวไทยเคารพและเทิดทูนเป็นอย่างยิ่ง จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่ความยั่งยืนในด้านความร่วมมือของประชาชนในเครือข่ายจะมีตลอดไป

4. จัดอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

การดูแลรักษ่าป่าโคกหลวงเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคม ดังนั้น เพื่อให้การดูแลป่าโคกหลวงเป็นไปอย่างยั่งยืน องค์การบริหารงานส่วนตำบลสวนหม่อนที่ถือเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์ป่าได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาเครือข่าย โดยการเพิ่มทักษะและองค์ความรู้ทั้งในแง่วิชาการและการลงมือภาคปฏิบัติให้แก่เครือข่ายต่าง ๆ โดยการจัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่สมาชิกเครือข่าย เพื่อหวังให้เกิดการต่อยอดความรู้ให้แก่บุคคลในครอบครัวและบุคคลที่สนใจให้สามารถนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปต่อยอดในการดูแลรักษ่าป่าไม้ให้มีความอุดมสมบูรณ์ตราบนานเท่านานยังเกิดเป็นมรดกแก่ลูกหลานต่อไป

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการ

ปัจจัยที่เป็นเหตุเงื่อนไขเอื้ออำนวยให้การดำเนินโครงการเครือข่ายรักษ่าป่าโคกหลวงประสบความสำเร็จแยกได้เป็น 2 ปัจจัยหลัก กล่าวคือ

1. การจัดกิจกรรมอันเป็นการส่งเสริมให้เกิดโครงการรักษ่าป่าโคกหลวง

การที่โครงการรักษ่าป่าโคกหลวงสามารถสร้างการยอมรับจากประชาชนในท้องถิ่นจนก่อให้เกิดพัฒนาการทางเครือข่ายเพื่อร่วมอนุรักษ์ป่าโคกหลวงได้ประสบความสำเร็จด้วยดีตลอดมา เป็นผลมาจาก

- 1.1 การจัดเวทีสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลสวนหม่อนในการเปิดเวทีเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมลงประชามติในประเด็น

ต่าง ๆ ถือเป็น การสร้างการยอมรับในตัวโครงการและกิจกรรมที่จะทำต่อไป ประกอบกับการดำเนินงานโดยการจัดประชุมประจำเดือน เพื่อแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ให้แก่เครือข่ายผู้นำท้องถิ่นนำไปประชาสัมพันธ์ถึงลูกบ้านในข้อห้ามและข้อปฏิบัติ ที่มีเกี่ยวกับป่าโคกหลวง ดังนั้น การจัดกิจกรรมทั้งสองประเภทดังกล่าวจึงถือเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้โครงการรักษป่าโคกหลวงสามารถดำเนินการประสบความสำเร็จด้วยดีตลอดมา

- 1.2 การจัดกิจกรรมเพื่อเทิดพระเกียรติแก่สถาบันกษัตริย์อันเป็นที่เคารพรักของประชาชนชาวไทย เช่น การปลูกหญ้าแฝกตามพระราชดำริ เนื่องในวโรกาสวันแม่แห่งชาติ โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ เป็นต้น ถือเป็นโครงการที่สามารถระดมกำลังเครือข่ายและภาคประชาชนโดยทั่วไปให้เข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมากด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสถาบันกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ทำให้ประชาชนคนไทยอยากจะทำความดีเพื่อถวายแก่สถาบันกษัตริย์

2. ปัจจัยด้านตัวบุคคล

ปัจจัยความสำเร็จในโครงการรักษป่าโคกหลวงในด้านตัวบุคคลนั้น อยู่ที่ “การมีเครือข่ายผู้นำที่เข้มแข็ง” เมื่อหัวเรือมีความเข้มแข็ง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเอาใจใส่ เป็นผลให้โครงการหรือแผนงานที่วางไว้สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ สำหรับตัวบุคคลที่เป็นผู้นำเครือข่ายเพื่อดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้นั้น หมายรวมถึง กลุ่มผู้นำและคณะผู้บริหารงานขององค์การปกครองส่วนตำบลสวนหม่อน ผู้นำเครือข่าย รสทป. ผู้นำเครือข่าย อปพร. ผู้นำเครือข่าย อสม. ผู้นำเครือข่ายผู้นำชุมชน ตลอดจนผู้นำเครือข่ายเด็กและเยาวชนตำบลสวนหม่อน บุคคลที่เป็นผู้นำเครือข่ายเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดโครงการรักษป่าโคกหลวงประสบความสำเร็จด้วยดีตลอดมา เนื่องจากถือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีส่วนสำคัญต่อการผลักดันกิจกรรมและการดำเนินงานให้เป็นไปตามโครงการที่วางไว้ และถือเป็นบุคคลที่สามารถประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งถ่ายทอดข้อมูลให้กับประชาชนในเครือข่ายได้ร่วมรับรู้ รับทราบและร่วมลงมือปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

“การบริหารจัดการน้ำท่วม”

เครือข่ายแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก

เทศบาลเมืองเขาสامยอ
อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

เครือข่ายแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก

เทศบาลเมืองเขาสามยอต
อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรดาสีทิ์ พานแก้ว¹

บริบทและข้อมูลทั่วไปของเทศบาลเมืองเขาสามยอต

บริบทการปกครอง บริบททางสังคม และบริบทพื้นที่

เทศบาลเมืองเขาสามยอต ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 1.5 กิโลเมตร มีพื้นที่รับผิดชอบ 32.5 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 20,148 ไร่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 34 ชุมชน บริหารงานแบบคณะกรรมการชุมชน เทศบาลเมืองเขาสามยอต มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 29,988 คน แยกเป็นชาย 16,624 คน หญิง 13,364 คน (ความหนาแน่นเฉลี่ย 923 คน/ตารางกิโลเมตร) และมีจำนวนครัวเรือน 11,253 ครัวเรือน (ความหนาแน่นเฉลี่ย 346 ครัวเรือน/ตารางกิโลเมตร) ลักษณะสังคมเป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ชำรชากร เนื่องด้วยเขตพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นที่ตั้งของหน่วยทหาร จึงมีชุมชนของกลุ่มข้าราชการ ขณะที่บางชุมชนเป็นกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มผู้ค้าของเก่าหรืออาชีพรับจ้าง

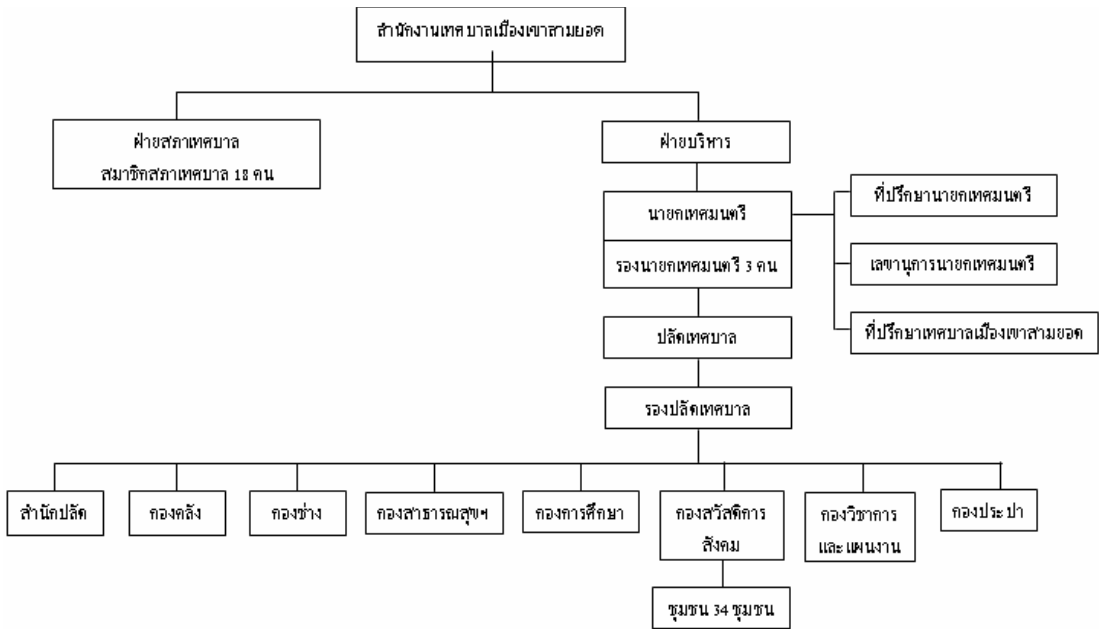
ลักษณะภูมิประเทศของเทศบาลเมืองเขาสามยอตเป็นที่ราบ มีแนวภูเขาอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นแนวยาว ภูมิอากาศอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากลมมรสุมทั้งสองแล้วยังได้รับอิทธิพลจากพายุดีเปรสชั่นและพายุไต้ฝุ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประมาณร้อยละ 20 ของพื้นที่เป็นป่าไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยเฉพาะบริเวณภูเขา

¹ อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บริบทการบริหารงานและการเมือง

เทศบาลเมืองเขาสامยออด มีการแบ่งส่วนราชการออกเป็นสำนักและกองต่าง ๆ ได้แก่ สำนักปลัดเทศบาล กองคลัง กองช่าง กองสาธารณสุข กองการศึกษา กองสวัสดิการสังคม กองวิชาการ และแผนงาน และกองประปา โดยมีจำนวนบุคลากรในหน่วยงานทั้งหมด 214 คน แยกเป็น ชาย 92 คน หญิง 122 คน

สภาพการเมืองภายในของเทศบาลเมืองเขาสامยออดมีความเป็นเอกภาพสูง ไม่ปรากฏความขัดแย้งใดในองค์กร มีผู้บริหาร คือ นางสาวใจ เลิศวิริยะประภา ดำรงตำแหน่งมาเป็นระยะเวลาานานกว่า 15 ปี² โดยได้รับการยอมรับจากประชาชนด้วยคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งที่ท่วมท้นทุกสมัย ส่งผลให้ผู้บริหารมีความใกล้ชิดกับประชาชน และบุคลากรในองค์กร จึงได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน อันมีผลให้องค์กรแห่งนี้ได้รับรางวัลจำนวนมากมาย สมัชชิกสภาท้องถิ่นรวมทั้งหมด 18 คน แยกเป็นชาย 13 คน หญิง 5 คน

² ตั้งแต่การเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยออด 2 สมัย (สมัยที่ 1 ตั้งแต่ 6 มกราคม 2543 – 24 สิงหาคม 2546 และสมัยที่ 2 ตั้งแต่ 5 มกราคม 2547 – 23 สิงหาคม 2550) ภายหลังองค์การบริหารส่วนตำบลเขาสามยออดได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง ก็ได้รับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรีเมืองเขาสามยออด (ธันวาคม 2550 – ปัจจุบัน)

เทศบาลเมืองเขาสามยอต

สถานที่ตั้ง : 259/4-6 ถนนนเรศวรตำบลเขาสามยอต อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี 15000

โทรศัพท์ : 036-627377

โทรสาร : 036-627377

เว็บไซต์ : <http://khaosamyod.net/>

คณะผู้บริหาร

1. นางสาวใจ เลิศวิริยะประภา	นายกเทศมนตรีเมืองเขาสามยอต
2. นายฐิติกร สุขดี	ประธานสภาเทศบาลเมืองเขาสามยอต
3. ส.ต.ต.สินชัย ขวัญเขียว	ปลัดเทศบาลเมืองเขาสามยอต

สภาพปัญหาและสถานการณ์ก่อนเริ่มดำเนินโครงการ

พื้นที่เทศบาลเมืองเขาสามยอต และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงประสบกับปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี เนื่องจากพื้นที่ของเทศบาลเมืองเขาสามยอตมีลักษณะภูมิประเทศเป็นแอ่งกระทะติดภูเขา ในฤดูฝนน้ำจากภูเขาสามยอดจะไหลเข้าสู่หมู่บ้าน เมื่อฝนตกหนักจะกลายเป็นน้ำป่าไหลเข้าท่วมหมู่บ้านทุกปี ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินของประชาชน และก่อให้เกิดปัญหาทางสุขภาพกาย สุขภาพจิตของประชาชนในพื้นที่

ในปี พ.ศ. 2550 ปัญหาน้ำท่วมของเทศบาลเมืองเขาสามยอตได้ขยายพื้นที่ออกไปมากขึ้น เพราะประชาชนมีการถมที่ดินในพื้นที่ของตนเอง และก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างที่ขวางทางน้ำเพิ่มขึ้น เทศบาลเมืองเขาสามยอตตระหนักถึงความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเร่งด่วน จึงเริ่มแก้ไขปัญหาในพื้นที่ก่อนในระดับหนึ่ง โดยประสานกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อบริหารจัดการน้ำ ดำเนินการติดตั้งเครื่องสูบน้ำและชุดลอกคลองระบายน้ำ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชน แต่ด้วยข้อจำกัดทางด้านงบประมาณและบุคลากรของเทศบาล จึงทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทั้งหมดแต่เพียงลำพัง

อย่างไรก็ตาม เมื่อนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเขาสามยอต ได้ติดตามสถานการณ์ปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ร่วมกับบุคลากรของเทศบาลมาอย่างต่อเนื่อง จึงมีความเข้าใจกับสภาพปัญหาอย่างแท้จริง และต้องการแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งระบบ จึงมีนโยบายริเริ่มให้เทศบาลเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน และประสานเชื่อมต่อโครงการของหน่วยงานต่างๆ เพื่อการแก้ปัญหาน้ำท่วมทั้งระบบ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 จนถึงปัจจุบัน โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ

เทศบาลเมืองเขาสองยอดดำเนินโครงการเครือข่ายแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก มีวัตถุประสงค์เพื่อรับทราบปัญหา ความต้องการ และความเดือดร้อนของประชาชนจากปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี พร้อมทั้งพยายามหาทางในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมดังกล่าว และนำข้อมูลที่ได้รับมาจัดทำเป็นฐานข้อมูลสำหรับการจัดทำโครงการป้องกันปัญหาน้ำท่วมในระยะต่อไป

นอกจากนี้ การดำเนินโครงการดังกล่าว ยังมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำแผนบูรณาการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม โดยนำปัญหาของพื้นที่ที่กำหนดเป็นเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานระดับ กระทรวง กรม จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน เพื่อใช้กำหนดแผนขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร ยานพาหนะ สำหรับแก้ไขปัญหาน้ำท่วม

กระบวนการดำเนินงาน

โครงการเครือข่ายการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก มีการดำเนินงาน ดังนี้

1. เทศบาลเมืองเขาสองยอดศึกษาปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่เทศบาลและสามารถแก้ไขปัญหาได้เองในระดับหนึ่ง โดยประสานกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมทรัพยากรน้ำ, แขวงทางหลวงจังหวัดลพบุรี, ศูนย์อำนวยการสร้างอาวูธ ศูนย์การอุตสาหกรรมป้องกันประเทศและพลังงานทหาร (ศอว. ศอพท.) เป็นต้น เพื่อบริหารจัดการน้ำ ดำเนินการติดตั้งเครื่องสูบน้ำและชุดลอกคลองระบายน้ำแต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคิดได้ทั้งหมด

2. เทศบาลเมืองเขาสองยอดศึกษาปัญหาเชิงลึก โดยศึกษาจากฐานข้อมูล ปริมาณน้ำ ทิศทางการไหลของน้ำ จุดพักน้ำ เพื่อหาวิธีชะลอการไหลของน้ำ พร้อมกับแสวงหาแนวร่วมมาช่วยดำเนินการแก้ไข โดยการเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมประชุมหาวิธีการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน

3. เทศบาลเมืองเขาสองยอดประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานชลประทาน, กรมทรัพยากรน้ำ, แขวงทางหลวงจังหวัดลพบุรี, สำนักงานโยธาธิการและผังเมือง, ศูนย์อำนวยการสร้างอาวูธ ศูนย์การอุตสาหกรรมป้องกันประเทศและพลังงานทหาร (ศอว. ศอพท.) เพื่อร่วมกันเป็นเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม โดยร่วมลงพื้นที่สำรวจปัญหา ค้นหาแนวทางดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน และร่วมเป็นภาคีเพื่อประสานให้หน่วยงานอื่นที่มีศักยภาพสูงกว่า (เช่น งบประมาณเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ จำนวนบุคลากร เป็นต้น) เข้ามาแก้ไขปัญหาน้ำท่วมร่วมกัน

4. เมื่อได้แนวทางการแก้ไขปัญหามาจากเครือข่ายที่ลงพื้นที่ศึกษาปัญหาร่วมกันในเบื้องต้นแล้ว เทศบาลเมืองเขาสองยอด และเครือข่ายนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหามาเวทีประชาคม เพื่อขอรับฟังความเห็นจากภาคประชาชนในพื้นที่ โดยแนวทางการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมดังกล่าว เป็นการ

บูรณาการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ ตามศักยภาพและความเชี่ยวชาญของแต่ละหน่วยงาน พร้อมกับการวางแผนดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมได้ทั้งระบบ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ให้การสนับสนุนกับแนวทางการแก้ไขปัญหาในรูปแบบดังกล่าว

5. นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเขาสามยอต นำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำท่วมต่อผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี เพื่อประสานแผนบูรณาการโครงการระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดลพบุรี อาทิ สำนักชลประทาน, ธารักษ์จังหวัด, แขวงทางจังหวัด, กรมทรัพยากรน้ำ, หน่วยงานทหาร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นข้างเคียง

6. เทศบาลเมืองเขาสามยอต ทำหน้าที่ประสานงบประมาณ ประสานพื้นที่ในการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมกับเครือข่ายเช่น เทศบาลประสานหน่วยทหารเจ้าของพื้นที่บริเวณศูนย์อำนวยการสร้างอาวุธ ศูนย์การอุตสาหกรรมป้องกันประเทศและพลังงานทหาร (ศอว. ศอพท.) เพื่อขอใช้พื้นที่สำหรับการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม ซึ่งดำเนินโครงการจัดทำรางระบายน้ำวางท่อระบายน้ำ คันกั้นน้ำแก้มลิง โดยทำโครงการเชื่อมต่อกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งประสานหน่วยงานอื่นๆ เช่น แขวงทางจังหวัด เพื่อจัดทำโครงการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่เป็นต้น

นอกจากนี้ เทศบาลเมืองเขาสามยอต ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน และประสานความร่วมมือจากหน่วยงานเครือข่ายแก้ไขปัญหาน้ำท่วมต่างๆ สามารถจำแนกเครือข่ายของเทศบาลเมืองเขาสามยอตออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

- 1) เครือข่ายระดับชุมชน ได้แก่ชุมชนเขาสามยอตทั้ง 34 ชุมชน และหน่วยอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ตำบลเขาสามยอต
- 2) เครือข่ายระดับท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลตำบลเขาพระงาม เทศบาลตำบลท่าศาลา เทศบาลตำบลโคกตูม เทศบาลตำบลถนนใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลชุบศร องค์การบริหารส่วนตำบลป่าตาล และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าแค
- 3) เครือข่ายระดับจังหวัด ได้แก่ สำนักงานจังหวัดลพบุรี โยธาธิการจังหวัด แขวงทางจังหวัดลพบุรี ธารักษ์จังหวัดลพบุรี และหน่วยงานทหารในพื้นที่
- 4) เครือข่ายระดับชาติ ได้แก่ สำนักชลประทาน กรมธารักษ์ กรมทรัพยากรน้ำ สมุทรโรตารีประเทศไทย และเทศบาลอากาศิควา ประเทศญี่ปุ่น

7. เทศบาลเมืองเขาสามยอตจัดทำโครงการ และร่วมดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ยาติ

๑๐ **โครงการฝึกอบรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย**

- *เป้าหมาย:* จัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่เยาวชนนักเรียนภายในตำบลเขาสามยอด
- *วัตถุประสงค์:* เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตนเมื่อเกิดภัย, เพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, เพื่อให้เทศบาลเมืองเขาสามยอดมีเครือข่ายและอาสาสมัครป้องกันภัยเพิ่มมากขึ้น

๑๑ **โครงการฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)**

- *เป้าหมาย:* จัดฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ทีมกู้ชีพกู้ภัยเจ้าหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พนักงานเทศบาล
- *วัตถุประสงค์:* เพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของ อปพร. และเพื่อให้การช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนได้อย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์

๑๒ **โครงการขุดลอกคลอง**

- *เป้าหมาย:* ขุดลอกคลองในเขตเทศบาลเมืองเขาสามยอด
- *วัตถุประสงค์:* เพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วม ลดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สิน เป็นการบูรณาการร่วมกับหน่วยทหารในพื้นที่ขุดลอกคลอง

๑๓ **โครงการปรับปรุงฟื้นฟูแหล่งน้ำ (ซึ่งบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยทหาร (ศอว.ศอพท.), กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และกรมทรัพยากรน้ำ)**

- *เป้าหมาย:* สร้างอ่างเก็บกักน้ำ เพื่อป้องกันปัญหาน้ำท่วมในเขตตำบลเขาสามยอด และสามารถนำน้ำมาใช้ทำน้ำประปา เพื่อให้ประชาชนได้ อุปโภค บริโภค การเกษตร สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไปได้

ซึ่งโครงการต่างๆ ที่กล่าวมาในข้างต้น ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2550 จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมจำเป็นต้องดำเนินการทั้งระบบ จึงจะสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. นอกจากการประสานงานและขับเคลื่อนโครงการแล้ว เทศบาลเมืองเขาสามยอดยังประชุมร่วมกันกับเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งลงสำรวจพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาเพื่อจัดทำนวัตกรรมร่วมกับเครือข่าย

ลักษณะการดำเนินงานของเครือข่าย

เทศบาลเมืองเขาสยามยอดดำเนินโครงการเครือข่ายแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน และประสานความร่วมมือจากหน่วยงานเครือข่ายต่างๆ ซึ่งสามารถจำแนกเครือข่ายออกเป็น 4 ระดับ แต่ละเครือข่าย จะมีบทบาท/หน้าที่ในการเข้าร่วมดำเนินโครงการดังนี้

1. เครือข่ายระดับชุมชน ได้แก่

- ๑ ประธานชุมชนทุกชุมชน, ประชาชนในทุกชุมชน, สมาชิกสภาเทศบาลทั้ง 3 เขต, อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน และเยาวชนอาสาป้องกันภัย มีหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่/ประชาชน แจ้งข้อมูลข่าวสารเหตุด่วนสาธารณภัย เผื่อระวังภัยที่จะเกิดขึ้น
- ๑ หน่วยงานทหารในพื้นที่ มีหน้าที่สนับสนุนกำลังพล วัสดุอุปกรณ์ ยานพาหนะ
- ๑ สถานีอนามัย มีหน้าที่ให้บริการทางการแพทย์

2. เครือข่ายระดับท้องถิ่น ได้แก่

- ๑ เทศบาลตำบลเขาพระงาม, เทศบาลตำบลท่าศาลา, เทศบาลตำบลโคกตูม, เทศบาลตำบลถนนใหญ่, องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลชุบศร, องค์การบริหารส่วนตำบลป่าตาล และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าแคมีหน้าที่ สนับสนุนเจ้าหน้าที่ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ยานพาหนะ
- ๑ หน่วยงานทหาร มีหน้าที่สนับสนุนกำลังพล วัสดุอุปกรณ์ ยานพาหนะ

3. เครือข่ายระดับจังหวัด ได้แก่

- ๑ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด มีหน้าที่บริหารจัดการ สนับสนุน บุคลากร อุปกรณ์ยานพาหนะ
- ๑ องค์การบริหารส่วนจังหวัดลพบุรี มีหน้าที่สนับสนุนบุคลากร เครื่องจักร เครื่องสูบน้ำ
- ๑ สำนักงานชลประทาน มีหน้าที่ให้ข้อมูลปริมาณน้ำ สนับสนุนอุปกรณ์เครื่องสูบน้ำ
- ๑ สำนักงานท้องถิ่นจังหวัด มีหน้าที่ดูแลงบประมาณ ประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใกล้เคียง
- ๑ มณฑลทหารบกที่ 13 มีหน้าที่สนับสนุนกำลังพล วัสดุอุปกรณ์ ยานพาหนะ

- ๑ สถานีตำรวจภูธรจังหวัด มีหน้าที่จัดจรรยาบรรณรักษาความสงบเรียบร้อย
- ๑ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลพบุรี มีหน้าที่ให้บริการทางการแพทย์ ดูแลและสุขอนามัย
- ๑ สำนักงานอุตุนิยมวิทยา มีหน้าที่แจ้งข้อมูลสภาพอากาศ ปริมาณน้ำฝน
- ๑ โรงพยาบาลพระนารายณ์มหาราช มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้ป่วย
- ๑ ที่ทำการปกครองจังหวัด มีหน้าที่สนับสนุนประสานงานกับอำเภอเมืองลพบุรี
- ๑ มูลนิธิ องค์กรการกุศล มีหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ อำนาจความสะดวกด้านการจราจร ช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ
- ๑ วิทยาลัยเทคโนโลยีละโว้ และวิทยาลัยเทคนิคลพบุรี มีหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ ฟื้นฟูซ่อมอุปกรณ์ เครื่องใช้ไฟฟ้า รถจักรยานยนต์ รถยนต์

4. เครือข่ายระดับชาติ ได้แก่

- ๑ กรมทรัพยากรน้ำสนับสนุนด้านโครงการ งบประมาณ
- ๑ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สนับสนุนงบประมาณ บริหารจัดการ
- ๑ สโมสรโรตารีประเทศไทยผู้สนับสนุนรถยนต์ดับเพลิง
- ๑ เทศบาลอากาศีควา ประเทศญี่ปุ่นให้ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความรู้

โดยแต่ละเครือข่ายจะบูรณาการร่วมกันป้องกันและบรรเทาผลกระทบ ต่อชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนที่เกิดอุทกภัย รวมถึงดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยอย่างมีประสิทธิภาพ และฟื้นฟูพื้นที่ที่ประสบภัยให้กลับสู่สภาวะปกติโดยเร็ว ตลอดจนร่วมกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์กรเครือข่ายทุกภาคส่วน ในการป้องกันและบรรเทาสถานการณ์ฉุกเฉินจากอุทกภัย ในรูปแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ

เทศบาลเมืองเขาสามยอต มีการจัดประชุมร่วมกับเครือข่ายต่างๆ ทุกเดือน รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมของแต่ละเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน อีกทั้งยังมีการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของเครือข่าย เช่น อบรมพัฒนาความรู้ความสามารถ ฝึกซ้อมแผนป้องกันภัยร่วมกัน เป็นต้น

เครือข่ายการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วมของเทศบาลเมืองสามยอด

การระดมทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

ในการดำเนินโครงการเครือข่ายแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก ใช้ทรัพยากรสำหรับดำเนินงานมาจากหลายภาคส่วน ดังนี้

1. เทศบาลเมืองสามยอด สนับสนุนงบประมาณจากการตั้งยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันบรรเทาสาธารณภัยไว้ โดยเน้นด้านป้องกันแก้ไขปัญหาน้ำท่วม ปีละประมาณ 400,000 – 650,000 บาท (พ.ศ. 2556 - 2558) และสนับสนุนบุคลากรเพื่อดำเนินโครงการ/ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม รวมถึงการดำเนินโครงการ/ กิจกรรมที่ต่อยอดจากโครงการนี้ เช่น โครงการฝึกอบรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โครงการฝึกอบรมเสริมสร้างศักยภาพอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) เป็นต้น

2. เครือข่ายในทุกระดับ ได้แก่ เครือข่ายระดับชุมชน เครือข่ายระดับท้องถิ่น เครือข่ายระดับจังหวัด และเครือข่ายระดับชาติ จะมีการระดมทรัพยากรที่แตกต่างกันออกไปตามบทบาท โครงการ และกิจกรรมที่ร่วมดำเนินการ ทั้งการสนับสนุนงบประมาณ สถานที่ บุคลากร (ประสานงาน ช่วยเหลือ สนับสนุน ฝึกอบรม ฯลฯ) ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เป็นต้น

ผลสำเร็จในการดำเนินงาน

ผลสำเร็จจากการดำเนินโครงการเครือข่ายแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก มีหลายประการ ดังนี้

1. ประชาชนในพื้นที่เทศบาลเขาสามยอตทั้ง 34 ชุมชนได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วมลดลง เนื่องจากจำนวนพื้นที่ประสบภัยน้ำท่วมลดลง จากเดิม 20 ชุมชน เหลือ 5 ชุมชน และระยะเวลาที่น้ำท่วมลดลง จากเดิมท่วม 45 วัน เหลือท่วมไม่เกิน 15 วัน ส่งผลให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้น

2. เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน องค์กรต่างๆ จากทั้งในและนอกพื้นที่เทศบาลเมืองเขาสามยอต เพื่อร่วมดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาน้ำท่วม โดยมีเครือข่ายในทุกระดับตั้งแต่เครือข่ายระดับชุมชน เครือข่ายระดับท้องถิ่น เครือข่ายระดับจังหวัด และเครือข่ายระดับชาติ ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนการแก้ไขปัญหาร่วมกัน และยังสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการทำงานเป็นเครือข่ายระหว่างหน่วยงานทั้งในและนอกพื้นที่เทศบาลอีกด้วย

นอกจากนี้ การเกิดเครือข่ายดังกล่าวส่งผลให้เกิดการถ่ายทอดแนวคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงประสบการณ์ในการดำเนินงานระหว่างกัน

3. เกิดการต่อยอดโครงการ ซึ่งมีตัวอย่างของการต่อยอดโครงการจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น นำน้ำที่กักเก็บไว้จากการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมไปใช้เพื่อการเกษตร และทำน้ำประปาบริโภคในหน่วยทหาร, การพัฒนาพื้นที่ด้วยการสร้างสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สวนสุขภาพ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวในหน่วยงานทหาร และแหล่งท่องเที่ยวของเทศบาล, การสร้างเครือข่ายแก้ปัญหาน้ำท่วมทั้งอำเภอในพื้นที่รอยต่อระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ, การสร้างเครือข่ายการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยให้มีศักยภาพ, การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานอื่นที่มาศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ เป็นต้น

4. เทศบาลเมืองเขาสามยอตสามารถเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ได้ง่ายขึ้น เนื่องจากแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในรูปแบบของการทำงานแบบเครือข่าย ซึ่งเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ส่งผลให้ประชาชนมีความใกล้ชิดกับเทศบาล อันจะนำไปสู่ความร่วมมือด้านต่างๆ ระหว่างกันในอนาคต

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ในการดำเนินโครงการเครือข่ายแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก พบอุปสรรคที่สำคัญ คือ เรื่องขนาดและสภาพความซับซ้อนของปัญหา ซึ่งไม่สามารถแก้ไขได้แต่เพียงลำพัง ในช่วงแรกทางเทศบาลเมืองเขาสามยอตได้ศึกษาปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่เทศบาลและสามารถแก้ไขปัญหาเองได้ระดับหนึ่ง แต่ไม่สามารถแก้ไขได้ทั้งหมด ต้องสูญเสียงบประมาณ ระยะเวลา และกำลังคนในการแก้ไขปัญหามาก

หลังจากนั้นเทศบาลเมืองเขาสามยอตได้ค้นหาแนวทางในการแก้ไขอุปสรรคในการดำเนินโครงการดังกล่าว โดยร่วมประชุมหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จนนำไปสู่แนวทางแก้ไขที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ผ่านการดำเนินงานในลักษณะ “เครือข่าย” ที่มีเทศบาลเป็นหน่วยงานริเริ่ม และเป็นศูนย์กลาง ประสานเชื่อมต่อโครงการของหน่วยงานต่างๆ จนนำไปสู่ความสำเร็จของโครงการ

ความยั่งยืนของโครงการ

โครงการเครือข่ายแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก เป็นโครงการลักษณะต่อยอดมาจากระบบการจัดการน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม (เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2550) ซึ่งทางคณะผู้บริหารของเทศบาลเมืองเขาสามยอตให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการดังกล่าว จึงมีความยั่งยืนในการดำเนินงาน เนื่องจากเป็นโครงการที่มีสภาพปัญหากระทบกับประชาชนในพื้นที่มาอย่างยาวนาน แม้ว่าในปัจจุบันจะมีจำนวนพื้นที่ที่ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาน้ำท่วมลดลง แต่โครงการยังมีความจำเป็นต้องดำเนินการต่อ เพราะการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ และบูรณาการการทำงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมกัน

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงาน

การดำเนินโครงการเครือข่ายแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากของเทศบาลเมืองเขาสามยอตนั้นพบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานหลายประการ ดังนี้

1. ผู้บริหารท้องถิ่น

ด้วยความที่ผู้บริหารของเทศบาลเมืองเขาสามยอต ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน การบริหารงานจึงมีความต่อเนื่อง และเข้าใจสภาพปัญหาในพื้นที่เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีความใกล้ชิดกับบุคลากรท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนมีความตั้งใจจริงในการแก้ไขปัญหา จึงสามารถประสานงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การดำเนินโครงการต่างๆ ของทางเทศบาลประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ผู้บริหารของเทศบาล ยังให้ความสำคัญกับการดำเนินงานในลักษณะ “เครือข่าย” และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ซึ่งเห็นได้จากกรณีที่เทศบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการดำเนินงานในทุกขั้นตอน เมื่อเทศบาลมีการบริหารงานในลักษณะดังกล่าว ตามนโยบายของผู้บริหารแล้ว การดำเนินโครงการต่างๆ ย่อมมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จ

2. หน่วยงานเครือข่าย

ความร่วมมือในการดำเนินโครงการของหน่วยงานเครือข่ายต่างๆ ซึ่งร่วมระดมทรัพยากร (ตามบทบาท/ หน้าที่ของแต่ละเครือข่าย) เพื่อร่วมดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ถือเป็นปัจจัยสำคัญ อีกประการหนึ่งที่ทำให้การดำเนินโครงการเครือข่ายแก้ไขปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากประสบความสำเร็จ เนื่องจากหากปราศจากความร่วมมือดังกล่าวแล้ว เทศบาลเมืองเขาสามยอตจะไม่สามารถดำเนินโครงการดังกล่าวได้เพียงลำพัง เพราะไม่มีงบประมาณ และบุคลากรที่เพียงพอ

นอกจากนี้ “การบำรุงเครือข่าย” ของเทศบาลเมืองเขาสามยอต เช่น จัดประชุมร่วมกับเครือข่ายต่างๆ ทุกเดือน จัดอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรของเครือข่าย เป็นต้น ส่งผลให้หน่วยงานเครือข่ายต่างๆ มีความร่วมมือกันอย่างยั่งยืน ซึ่งมีส่วนสำคัญที่สามารถทำให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จ

3. ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่

ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่เทศบาลเมืองเขาสามยอตมีความเข้าใจต่อสภาพปัญหา และการดำเนินโครงการของเทศบาลเป็นอย่างดี ส่งผลให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งผู้นำชุมชนยังมีส่วนช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการของเทศบาล กับประชาชนในพื้นที่ จึงทำให้เทศบาลสามารถดำเนินโครงการได้อย่างต่อเนื่อง

**“การรับมือกับการเปลี่ยนแปลง
สภาพภูมิอากาศ”**

**เครือข่ายเมืองเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง
สภาพภูมิอากาศของเมือง
เทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย**

เครือข่ายเมืองเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมือง

เทศบาลนครเชียงราย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

วิลาวัลย์ หงษ์นคร¹

บริบทและข้อมูลทั่วไปของเทศบาลนครเชียงราย

บริบทการปกครอง บริบททางเศรษฐกิจ และบริบททางสังคม

เขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงรายเป็นพื้นที่เมืองหรือศูนย์กลางความเจริญของจังหวัดเชียงราย ทั้งทางด้านประชากร เศรษฐกิจ การคมนาคม และการท่องเที่ยว เขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงราย มีพื้นที่รวม 60.85 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยพื้นที่ทั้งหมด 4 ตำบล คือตำบลเวียงทั้งตำบล รอบเวียง (หมู่ที่ 1-26) ตำบลริมกก (หมู่ที่ 1 - 6) และตำบลสันทราย (หมู่ที่ 6 และ 13) โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 64 ชุมชนอาณาเขตทิศเหนือติดกับตำบลบ้านดู่และตำบลแม่ยาว ทิศใต้ติดกับตำบลสันทรายและตำบลท่าสาย ทิศตะวันออกติดกับอำเภอเวียงชัย และทิศตะวันตกติดกับตำบลป่าอ้อดอนชัยและตำบลรอบเวียงทั้งนี้ เขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงรายเป็นบริเวณที่พักอาศัยและย่านการค้าการพาณิชย์ ซึ่งมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎรรวม 70,136 คน แบ่งเป็น ชาย 33,432 คน และหญิง 36,704 คน มีจำนวนครัวเรือน 41,530 หลังคาเรือน ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ย 1,152 คนต่อ ตร.กม. (ข้อมูลปี พ.ศ. 2556 จากเทศบาลนครเชียงราย) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง บริการ และรับราชการ ขณะที่เมืองมีรายได้จากภาคการเกษตรมากที่สุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 31.84 ของรายได้รวมของเมือง รองลงมา มีรายได้จากการขายส่ง ขายปลีก และการซ่อมแซมยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 17.50 และอันดับสาม รายได้จากการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 10.80²

¹ นักวิชาการวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

² โครงการเครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. (2557). ยุทธศาสตร์การรับมือของเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเมืองเชียงราย. นนทบุรี : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, หน้า 16.

อย่างไรก็ตาม การเจริญเติบโตของเมืองเชียงรายได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหลากหลายรูปแบบ กล่าวคือ

- ๑ เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากเดิมเป็นพื้นที่ทางการเกษตร เปลี่ยนเป็นพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรม ย่านธุรกิจการค้า และที่อยู่อาศัย
- ๑ มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำ ทั้งนี้ ความต้องการใช้น้ำเกิดขึ้นทั้งในภาคเกษตรกรรม ธุรกิจ และการท่องเที่ยว ขณะที่ เมืองเชียงรายมีแม่น้ำกกเป็นแหล่งน้ำเพียงแห่งเดียวสำหรับการผลิตน้ำประปาและใช้ในภาคเกษตรกรรม ส่งผลให้ในช่วงฤดูแล้งเกิดการแย่งชิงการใช้น้ำเพราะน้ำมีไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ทั้งหมด
- ๑ พื้นที่สีเขียวและพื้นที่รับน้ำลดลง ส่งผลให้เกิดน้ำท่วมขังในช่วงฤดูน้ำหลาก เนื่องจากมีสิ่งปลูกสร้างรุกล้ำทางน้ำ ขวางทางน้ำไหล และขวางการระบายน้ำ
- ๑ เกิดไฟป่าและหมอกควันจากการเผาป่า จากการทำเกษตรกรรม หาของป่า รวมทั้งการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการอยู่อาศัย
- ๑ เกิดปัญหาขยะล้นเมือง เนื่องจากปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในแต่ละวันมีปริมาณมาก และไม่สามารถจัดการและกำจัดขยะได้อย่างเหมาะสม

บริบทการบริหารงาน

เทศบาลนครเชียงรายมีโครงสร้างการบริหารงาน ประกอบด้วย ฝ่ายผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบัน นายวันชัย จงสุทธานามณี ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีนครเชียงราย ฝ่ายสภาท้องถิ่น มี นายสมศักดิ์ เวียงโอสถ ดำรงตำแหน่งประธานสภา มีสมาชิกสภาท้องถิ่น รวม 24 คน และฝ่ายข้าราชการประจำ มี นางสุรนิศย์ อ่องพะ ดำรงตำแหน่งปลัดเทศบาล อัตรากำลังพนักงานเทศบาล ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างของเทศบาล มีจำนวนรวม 1,083 คน

จำนวนพนักงานเทศบาล ลูกจ้างประจำ พนักงานจ้างของเทศบาลนครเชียงราย

ข้อมูล ณ วันที่ 31 พฤษภาคม 2556

สำนัก/กอง	พนักงาน เทศบาล	ลูกจ้าง ประจำ	พนักงาน จ้าง	รวมทั้งสิ้น
1. ปลัดเทศบาล / รองปลัดเทศบาล	4	-	-	4
2. สำนักปลัดเทศบาล	30	6	84	120
3. กองคลัง	36	2	63	101
4. กองช่าง	31	15	134	180
5. กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	25	14	187	226
6. สำนักการศึกษา	22	1	16	39
7. กองสวัสดิการสังคม	7	-	9	16
8. กองวิชาการและแผนงาน	19	1	10	30
9. โรงเรียนเทศบาล 1 - 8	315	9	42	366
10. หน่วยงานตรวจสอบภายใน	1	-	-	1
รวม	490	48	545	1,083

ที่มา: เทศบาลนครเชียงราย

เทศบาลนครเชียงราย

สถานที่ตั้ง : 59 ถนนอุตรกิจ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57000

โทรศัพท์ : 053-711-333

โทรสาร : 053-713-272

เว็บไซต์ : <http://www.chiangraicity.go.th/home.php>

คณะผู้บริหาร

1. นายวันชัย จงสุทธานามณี	นายกเทศมนตรีนครเชียงราย
2. นางสาวนิตย์ อ่องพะ	ปลัดเทศบาลนครเชียงราย
3. นายสมศักดิ์ เวียงโอสถ	นายสมศักดิ์ เวียงโอสถ

สภาพปัญหาและสถานการณ์ก่อนเริ่มดำเนินโครงการ

ด้วยเมืองเชียงรายนี้อุณหภูมิประเทศเป็นป่าไม้และเทือกเขาสูง ทำให้ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมทะเลน้อยมาก ในอดีตฤดูร้อนกับฤดูหนาวมีสภาพอากาศแตกต่างกันค่อนข้างมาก กล่าวคือเดือนธันวาคมของทุกปีอุณหภูมิจะต่ำมาก ขณะที่ เดือนเมษายนของทุกปีอุณหภูมิจะค่อนข้างสูง³ อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี (พ.ศ. 2552) อยู่ที่ 24.8 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุด ประมาณ 37.5 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุด ประมาณ 8.7 องศาเซลเซียส ทั้งนี้ สภาพอากาศแบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ – กลางเดือนพฤษภาคม อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 27.3 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดประมาณ 37.5 องศาเซลเซียส (วันที่ 23 เม.ย. 2552)

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม – กลางเดือนตุลาคม อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 26.7 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 1,625 มิลลิเมตร

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม - กลางเดือนกุมภาพันธ์ อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 21.3 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 8.7 องศาเซลเซียส (วันที่ 16 ม.ค. 2552)⁴

เมื่อเทียบกับในอดีตที่ผ่านมา สภาพอากาศของเมืองเชียงรายในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก โดยอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีเพิ่มสูงขึ้นถึง 3 องศาเซลเซียส จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าในช่วงปี พ.ศ. 2523-2551 อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีอยู่ที่ 27 องศาเซลเซียส ซึ่งเพิ่มขึ้นจากช่วงปี พ.ศ. 2504-2533 ที่มีอุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ที่ 24 องศาเซลเซียส และจากการคาดการณ์สภาพอากาศของเมืองเชียงรายในอนาคต พบว่า อุณหภูมิจะเพิ่มสูงขึ้นอีก นอกจากนี้ ฤดูร้อนมีช่วงระยะเวลายาวนานมากขึ้น จำนวนวันที่มีอากาศร้อนหรือมีอุณหภูมิสูงกว่า 35 องศาเซลเซียสก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ฤดูหนาวมีอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นและมีช่วงระยะเวลาสั้นลง ขณะที่ ฤดูฝน ปริมาณน้ำฝนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น แต่จำนวนวันที่ฝนตกกลับลดลง ประกอบกับ ฝนทิ้งช่วงนาน เกิดการคลาดเคลื่อนของฤดูกาลโดยมีแนวโน้มว่า ฤดูฝนจะช้ากว่าเดิมประมาณ 1 เดือน⁵

สภาพอากาศที่มีอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นและแปรปรวนเช่นนี้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของเมืองเชียงราย ทั้งการเปลี่ยนแปลงของปริมาณน้ำฝน ฤดูกาลที่เปลี่ยนแปลงไป และเกิดภัยธรรมชาติ อาทิ

³ กรมอุตุนิยมวิทยา. สภาพอากาศประเทศไทย เดือนเมษายน 2553. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.tmd.go.th/> (วันที่ค้นข้อมูล : 10 มิถุนายน 2558).

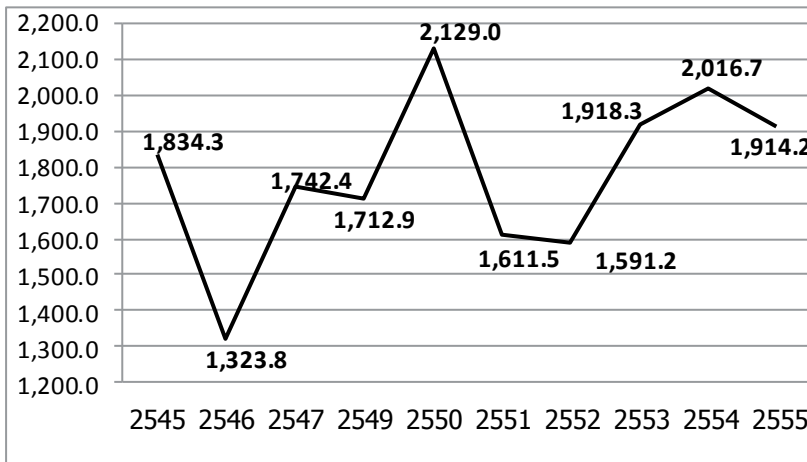
⁴ เทศบาลนครเชียงราย. แผนพัฒนาสามปี 2556-2558, หน้า 2.

⁵ โครงการเครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. (2557). ยุทธศาสตร์การรับมือของเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเมืองเชียงราย. นนทบุรี : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, หน้า 21-22.

ภัยแล้ง อุทกภัย วาตภัย และไฟฟ้า โดยภัยธรรมชาติเหล่านี้เกิดเหตุบ่อยครั้งมากขึ้น มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น และช่วงระยะเวลาในการเกิดเหตุยาวนานมากขึ้นกว่าเดิม⁶ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- ๑ การเปลี่ยนแปลงของปริมาณน้ำฝน ในช่วงปี พ.ศ. 2545-2555 ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปีค่อนข้างมีความแปรปรวน อาทิ ในปี พ.ศ. 2546 ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยเพียง 1,323.8 มิลลิเมตร ขณะที่ปี พ.ศ. 2550 มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยอยู่ที่ 2,129 มิลลิเมตร, ปริมาณน้ำฝนเดือนกันยายน ปี พ.ศ. 2554 อยู่ที่ 530.1 มิลลิเมตร ซึ่งเป็นปริมาณมากที่สุดในรอบ 10 ปี และส่งผลให้เกิดน้ำท่วมขังสูงถึง 80 เซนติเมตร เป็นระดับน้ำท่วมที่สูงที่สุดในรอบ 30 ปี และเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 มีฝนตกหนักและน้ำทะเลลักเข้าท่วมเมืองเชียงราย ซึ่งไม่เคยเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมในเดือนนี้มาก่อน⁷ ความแปรปรวนของปริมาณน้ำฝนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ทำให้เมืองเชียงรายไม่สามารถคาดการณ์ถึงปริมาณน้ำฝนในแต่ละปีได้ และไม่สามารถเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการน้ำฝนได้

ปริมาณน้ำฝนของเมืองเชียงรายเฉลี่ยรายปี พ.ศ. 2545-2555

ที่มา: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2558). “เมืองเชียงราย: การรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” ใน เมืองปรับตัว. นนทบุรี: บริษัท มาตา การพิมพ์ จำกัด.

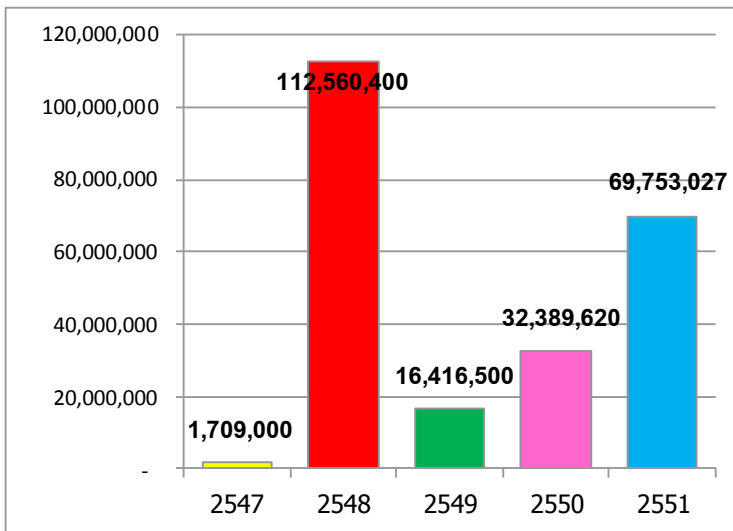
- ๑ น้ำแล้งและน้ำล้นเนื่องจากปริมาณน้ำฝนลดน้อยลงอย่างมากในช่วงฤดูร้อน เกิดภาวะแล้งฝน หรือฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน หรือมีความคลาดเคลื่อนของฤดูฝน เมืองเชียงรายจึงประสบกับภัยแล้งมากขึ้น น้ำในแม่น้ำแห่งขุดและไม่มีน้ำใช้ในการอุปโภคและบริโภค อาทิ สถานการณ์ภัยแล้งในช่วงเดือนมีนาคม – เมษายน พ.ศ. 2557 ที่ทำให้เมืองเชียงราย

⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁷ เรื่องเดียวกัน.

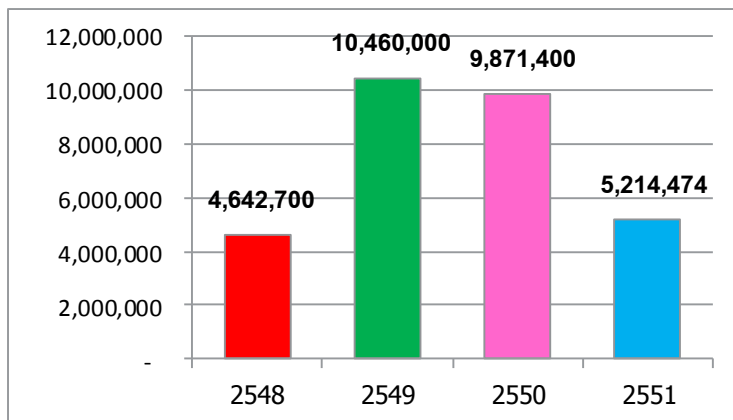
ต้องประกาศพื้นที่ภัยแล้งถึง 18 อำเภอ^๘ ขณะที่ในช่วงฤดูฝน ปริมาณน้ำฝนกลับมีปริมาณมาก น้ำในแม่น้ำเอ่อล้น เกิดน้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมฉับพลัน และดินโคลนถล่ม นอกจากนี้ยังมีการคาดการณ์ถึงปริมาณน้ำฝนของเมืองเชียงรายในอนาคตด้วยว่าในช่วงฤดูแล้ง ปริมาณฝนจะยิ่งลดน้อยลง และในช่วงฤดูฝน ปริมาณฝนก็จะยิ่งเพิ่มขึ้น

มูลค่าความเสียหายจากอุทกภัยของเมืองเชียงราย ปี พ.ศ. 2547-2551

ที่มา: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2558). “เมืองเชียงราย: การรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” ใน เมืองปรับตัว. นนทบุรี: บริษัท มาตา การพิมพ์ จำกัด.

มูลค่าความเสียหายจากภัยแล้งของเมืองเชียงราย ปี พ.ศ. 2548-2551

ที่มา: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2558). “เมืองเชียงราย: การรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” ใน เมืองปรับตัว. นนทบุรี: บริษัท มาตา การพิมพ์ จำกัด.

^๘ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2558). ตัวชี้วัดความสามารถรับมือของเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กรณีศึกษา เมืองเชียงรายและเมืองหาดใหญ่. นนทบุรี : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, หน้า 9.

- ๑ เกิดไฟป่า เนื่องจากอากาศที่ร้อนมากขึ้น ทำให้เกิดไฟป่าได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น และไฟปายังส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดหมอกควันในพื้นที่เมืองเชียงราย

จำนวนครั้งในการดับไฟป่าและจำนวนพื้นที่ที่ถูกไฟไหม้ของเมืองเชียงรายปี พ.ศ. 2545-2557

พ.ศ.	ดับไฟป่า (ครั้ง)	พื้นที่ถูกไฟไหม้ (ไร่)
2545	408	3,096
2546	243	890
2547	378	3,444
2548	267	1,634
2549	189	1,264
2550	336	4,151
2551	147	934
2552	145	709
2553	179	987
2554	31	85
2555	181	922
2556	98	690
2557	91	905

ที่มา: สำนักป้องกัน ปราบปราม และควบคุมไฟป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. สถิติการเกิดไฟป่า. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.dnp.go.th/forestfire/> (วันที่ค้นข้อมูล :10 มิถุนายน 2558).

- ๑ เกิดวาตภัยและพายุ การเผชิญสภาพอากาศสุดขั้วเป็นสาเหตุของการเกิดพายุรุนแรงและลูกเห็บขนาดใหญ่ ดังเช่น พายุลูกเห็บที่ถล่มเมืองเชียงรายในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 ที่ลูกเห็บมีขนาดใหญ่เท่าลูกมะนาว ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่บ้านเรือนและทรัพย์สินของประชาชนมากที่สุดในรอบ 40 ปีที่ผ่านมา^๑

^๑ เรื่องเดียวกัน.

ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือการที่สภาพอากาศมีอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นได้สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของชาวเมืองเชียงราย อาทิ ภัยแล้งในปี พ.ศ. 2548 สร้างความเสียหายมูลค่ากว่า 112 ล้านบาท ภัยแล้งในปี พ.ศ. 2556 สร้างความเสียหายทางการเกษตรกว่า 200,000 ไร่ และอุทกภัยในปี พ.ศ. 2549 สร้างความเสียหายมูลค่ากว่า 10 ล้านบาท เป็นต้น นอกจากนี้ ภาคเกษตรกรรม การท่องเที่ยว และการสาธารณสุขก็ได้รับผลกระทบและเกิดเสียหายด้วยเช่นเดียวกัน¹⁰ อาทิ

- ๑ **ภาคการเกษตร:** ผลผลิตทางการเกษตรของเมืองเชียงรามีปริมาณลดลง ไม่ว่าจะเป็น ข้าว ข้าวโพด สับปะรด ลิ้นจี่ ลำไย และกาแฟ, เกิดการขาดแคลนน้ำในการประกอบเกษตรกรรม, มีการแย่งชิงน้ำระหว่างการอุปโภคและเกษตรกรรม, มีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรลดลง, บางพื้นที่ไม่สามารถทำนาปรังได้ และมีผลต่อสุขภาพของเกษตรกรที่ต้องทำงานกลางแจ้งในสภาพอากาศร้อน
- ๑ **ภาคการท่องเที่ยว:** ฤดูกาลท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาวสั้นลง, จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงหรือความนิยมในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและการทำงานกลางแจ้งลดลง, แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลงหรือได้รับความเสียหายและไม่สวยงามเช่นเดิม
- ๑ **ภาคการสาธารณสุข:** การขาดแคลนน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภคและบริโภค, การแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกและมาลาเรีย, การเจ็บป่วยด้วยโรคท้องเสีย/ท้องร่วง โรคทางเดินหายใจ เช่น หอบหืด ภูมิแพ้ การระคายเคืองจากหมอกควัน และสุขภาพจิตที่หงุดหงิด อารมณ์เสียจากสภาพอากาศร้อน

ด้วยสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงรายนี่เพิ่มสูงขึ้นและส่งผลกระทบในหลายมิติดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับความเป็นเมืองที่ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง เทศบาลนครเชียงราย ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแลรับผิดชอบเขตพื้นที่เมือง ได้รับการกระตุ้นให้เป็นหน่วยงานหลักในการเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมือง โดยเมืองเชียงรายได้รับการคัดเลือกจากมูลนิธิรีค็อกกีเฟลเลอร์ให้เข้าร่วมเป็นหนึ่งในเมืองนำร่องของโครงการ “**เครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ**” ซึ่งเทศบาลได้ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมืออย่างเป็นทางการ เพื่อรับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานเป็นระยะเวลา 5 ปี

¹⁰ โครงการเครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. (2557). **ยุทธศาสตร์การรับมือของเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเมืองเชียงราย**. นนทบุรี : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, หน้า 21-22.

โครงการ “เครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” หรือ Asian Cities Climate Change Resilience Network (ACCCRN) จัดขึ้นโดยมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์¹¹ (The Rockefeller Foundation) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เมืองทำการพัฒนาศักยภาพ และเตรียมความพร้อมในการรับมือกับผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โครงการนี้เริ่มดำเนินการตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 กระทั่งปี พ.ศ. 2559 และดำเนินการใน 4 ประเทศในภูมิภาคเอเชีย ได้แก่ ไทย เวียดนาม อินโดนีเซีย และอินเดีย โดยมีเมืองนำร่อง รวม 10 แห่ง ได้แก่ 1) เมืองสุรัต ประเทศอินเดีย (Surat - Gujarat) 2) เมืองอินดอร์ ประเทศอินเดีย (Madhya Pradesh) 3) เมืองโกร์คัพัวร์ ประเทศอินเดีย (Gorakhpur Pradesh) 4) เมืองดานัง ประเทศเวียดนาม (Danang) 5) เมืองควินยอง ประเทศเวียดนาม (Quy Nhon) 6) เมืองคานทาว ประเทศเวียดนาม (Can Tha) 7) เมืองเชียงราย ประเทศไทย (Chiang Rai) 8) เมืองหาดใหญ่ ประเทศไทย (Hat Yai) 9) เมืองบันดาร์ ลัมปุง ประเทศอินโดนีเซีย (Bandar Lampung) และ 10) เมืองเซมารัง ประเทศอินโดนีเซีย (Semarang)

สำหรับประเทศไทย สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย¹² (Thailand Environment Institute) เป็นผู้ประสานงานหลัก และได้ร่วมกับศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย¹³ (Asian

¹¹ มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1913 โดย John D. Rockefeller เป็นมูลนิธิเก่าแก่ที่สุดของสหรัฐอเมริกา มีพันธกิจเพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษยชาติ และมีเป้าหมายในการดำเนินงาน 2 ประการ คือ 1) การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อกระจายความมั่งคั่งให้กว้างขวางมากขึ้น และ 2) การเสริมสร้างประชาชน ชุมชน และหน่วยงาน ในการเตรียมความพร้อมรับมือหรือต่อสู้กับวิกฤตการณ์ต่างๆ ทั้งนี้ มูลนิธิมุ่งเน้นการดำเนินงานใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การส่งเสริมสุขภาพ 2) การฟื้นฟูระบบนิเวศวิทยา 3) ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และ 4) การเตรียมความพร้อมให้แก่เมืองเพื่อรับมือกับปัญหาความท้าทายหรือความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ปัจจุบัน มูลนิธิดำเนินงานทั้งในสหรัฐอเมริกาและประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่ายและให้ทุนสนับสนุนการดำเนินงาน

¹² สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2536 ดำเนินงานภายใต้มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ด้วยรูปแบบสถาบันวิชาการอิสระ มีได้แสวงหากำไร สถาบันมีวิสัยทัศน์ “เป็นองค์กรหลักของประเทศด้านสิ่งแวดล้อม” โดยมีการดำเนินงานวิจัยและขึ้นนำนโยบายประเทศ งานภาคสนาม และการพัฒนาขีดความสามารถบุคลากรของประเทศด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจน ผลักดันให้เกิดการประสานการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน และสถาบันวิชาการอื่นๆ เพื่อเชื่อมโยงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลภายใต้หลักธรรมาภิบาล อันจะเป็นรากฐานสำคัญสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับสากล (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. **เกี่ยวกับมูลนิธิ.** [ออนไลน์]. เข้าถึงได้ จาก <http://www.tei.or.th/about/index.html> สืบค้นข้อมูลเมื่อ : 10 มิถุนายน 2558.)

¹³ ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1986 เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินงานในหลายประเทศในทวีปเอเชีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเสี่ยงจากสาธารณภัยในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ศูนย์ได้ดำเนินการพัฒนาระบบและข้อมูลเพื่อการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย โดยมุ่งเน้นมิติการเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการความเสี่ยง การจัดการความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของเมือง และการพัฒนาระบบการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยในระดับประเทศและ

Disaster Preparedness Center – ADPC) ทำการคัดเลือกเมืองนำร่องของประเทศไทย ซึ่งเมืองเชียงรายและหาดใหญ่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นเมืองนำร่องของไทย โดยเมืองเชียงรายผ่านเกณฑ์การพิจารณาด้วยเหตุผล ดังนี้

- ๑ เป็นเมืองขนาดใหญ่และมีความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือภาวะโลกร้อน ซึ่งเมืองเชียงรายได้ประสบกับสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นและได้รับผลกระทบดังรายละเอียดที่กล่าวไปแล้วข้างต้น อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่สภาพอากาศของเมืองเชียงรายจะมีอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นอีก
- ๒ เป็นเมืองที่ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ และสามารถส่งเสริมความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการรับมือกับภัยพิบัติในอนาคต กล่าวได้ว่า การสร้างความร่วมมือจากหลายภาคส่วน หรือการสร้างเครือข่ายในการทำงานเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของนายกเทศมนตรีนครเชียงรายในขณะนั้น (ปี พ.ศ. 2552) คือ นายสมพงษ์ กุลวงศ์ ซึ่งส่งผลให้เทศบาลนครเชียงรายใช้กลยุทธ์การทำงานในลักษณะเครือข่าย โดยใช้เครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมเป็นฟันเฟืองขับเคลื่อนการดำเนินงาน เพราะเทศบาลตระหนักดีว่า เทศบาลเพียงลำพังไม่สามารถดำเนินงานให้เกิดผลสำเร็จและยั่งยืนได้ ต่อมา นโยบายการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายในการทำงานได้รับการสานต่อจากนายกเทศมนตรีคนใหม่ นายวันชัย จงสุทธานามณี ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีนครเชียงราย เมื่อปี พ.ศ. 2555 กระทั่งปัจจุบัน ดังนั้น เทศบาลนครเชียงรายจึงใช้กลยุทธ์การดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายเรื่อยมา

นอกจากนี้ หากกล่าวถึงการยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานและการส่งเสริมความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ แล้ว เทศบาลนครเชียงรายได้รับรางวัลจากสถาบันพระปกเกล้า และสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ รางวัลพระปกเกล้าด้านการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม ในปี พ.ศ. 2552-2557 และรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งการได้รับรางวัลทั้งสองนี้อย่างต่อเนื่องย่อมเป็นการยืนยันได้ในทางหนึ่งว่า การบริหารงานของเทศบาลนครเชียงรายยึดหลักธรรมาภิบาลที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ และมุ่งเน้นความโปร่งใสในการบริหารงานอย่างจริงจัง

ท้องถิ่น แนวทางการดำเนินงานของศูนย์มุ่งเน้นการทำงานร่วมกันกับภาครัฐทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้สนับสนุนทุน และภาคส่วนอื่นๆ (ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย. About us ADCP At A Glance. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.adpc.net/igo/contents/adpcpage.asp?pid=2> สืบค้นข้อมูลเมื่อ : 10 มิถุนายน 2558.)

- ๑ มีความพยายามในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเมือง ความพยายามของเทศบาลนครเชียงรายในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเมืองในขณะนั้น (พ.ศ. 2552) สะท้อนผ่านวิสัยทัศน์และนโยบายของ นายสมพงษ์ กุลวงค์ อดีตนายกเทศมนตรี โดยกำหนดวิสัยทัศน์ให้เมืองเชียงรายเป็น “เมืองน่าอยู่” และมีการแถลงนโยบายให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมของเมืองด้วยการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนเมือง จากวิสัยทัศน์และนโยบายดังกล่าวนำไปสู่การแปลงเป็นแผนพัฒนาและเกิดเป็นโครงการ/กิจกรรมที่เป็นรูปธรรมหลากหลายตลอดระยะเวลา 3 ปี อาทิ โครงการลดโลกร้อน ศูนย์การเรียนรู้ความหลากหลายทางชีวภาพ การปรับปรุงสวนสาธารณะเดิมและก่อสร้างสวนสาธารณะแห่งใหม่ การปรับปรุงภูมิทัศน์ในบริเวณต่างๆ การปรับปรุงพื้นที่ปลูกต้นไม้ การจัดสวน ฯลฯ

ต่อมา การพัฒนาให้เมืองเชียงรายเป็น “เมืองน่าอยู่ นครแห่งความสุข” ยังเป็นวิสัยทัศน์ที่นายกเทศมนตรีคนใหม่ นายวันชัย จงสุทธานามณี สานต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน และได้กำหนดให้การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นนโยบายสำคัญด้านหนึ่ง ดังนั้น เทศบาลนครเชียงราย จึงได้วางแผนพัฒนาเมือง และดำเนินโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมมาโดยตลอด อาทิ การเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อเป็นปอดของเมือง การเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาระบบบำบัดน้ำเสีย น้ำท่วมขัง และการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล การปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ การมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำ ฯลฯ

นอกจากนี้ เทศบาลนครเชียงรายได้รับรางวัลเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ในปี พ.ศ. 2555 และ พ.ศ. 2558 จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย และมูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อม ซึ่งตัวชี้วัดประกอบด้วยเรื่องการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพชีวิตให้คงไว้ซึ่งระบบนิเวศที่ดี, การจัดการของเสียและมลพิษอย่างถูกต้องเหมาะสม, การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น และการใช้ชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จากนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นและการได้รับรางวัลแสดงให้เห็นว่าเทศบาลให้ความสำคัญและมีการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

- ๑ มีศักยภาพในการสนับสนุนการดำเนินโครงการทั้งทางด้านทัศนคติ บุคลากรงบประมาณ ฯลฯ หากพิจารณาศักยภาพของเทศบาลนครเชียงราย จะเห็นได้ว่า วิสัยทัศน์และนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นทั้งสองชุด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ถึงปัจจุบัน ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของเมืองเชียงราย ขณะที่ บุคลากรของเทศบาลส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่จึงรู้จักและเข้าใจสภาพแวดล้อมของเมืองเป็นอย่างดี และด้วยความรักในบ้านเกิดเมืองนอนจึงต้องการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเมืองเชียงราย ดังนั้น ทั้งผู้บริหาร

และบุคลากรของเทศบาลจึงมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะดำเนินโครงการเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นอกจากนี้ เทศบาลยังเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ ที่มีความพร้อมทั้งอัตรากำลังคนและงบประมาณ โดยมีบุคลากร (พนักงานเทศบาล ลูกจ้างประจำ และพนักงานจ้าง) เฉลี่ยต่อปีตั้งแต่ พ.ศ. 2552 ถึงปัจจุบัน ประมาณ 1,000 คน (ข้อมูลจากแผนพัฒนาสามปี 2552 - 2554 กระทั่งแผนพัฒนาสามปี 2558 - 2560) มีการจัดโครงสร้างองค์กรให้มีกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เพื่อทำหน้าที่และรับผิดชอบภารกิจด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นการเฉพาะ¹⁴ รวมทั้ง ยังมีศักยภาพทางด้านงบประมาณ เพราะมีงบประมาณเฉลี่ยต่อปี ประมาณ 350 ล้านบาท และเทศบาลได้ตั้งงบประมาณสำหรับโครงการนี้ ประมาณ 5 ล้านบาท

วัตถุประสงค์ของโครงการ

โครงการ “เครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อให้เมืองที่เข้าร่วมโครงการมีการเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยประสานงานกันเป็นเครือข่ายระหว่างเมือง ซึ่งแต่ละเมืองมุ่งเน้นการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาคีภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมภายในพื้นที่ และดำเนินการกระตุ้นให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พร้อมทั้งพัฒนายุทธศาสตร์และมาตรการเตรียมความพร้อมรับมือและจัดการกับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อเมืองและประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและผู้ด้อยโอกาส ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องการความช่วยเหลือในลำดับต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า โครงการนี้จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของเมืองในเชิงนโยบาย การวางแผน และการพัฒนาเมืองเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ เสริมสร้างเครือข่ายระหว่างเมืองและเครือข่ายระหว่างภาคีภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ พร้อมทั้งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตลอดจนขยายผลการดำเนินงานไปยังเมืองอื่นๆ ให้ครอบคลุมต่อไป¹⁵

¹⁴ เทศบาลนครเชียงราย แบ่งส่วนการบริหารงานออกเป็น 7 กอง ได้แก่ 1) สำนักปลัดเทศบาล 2) กองวิชาการและแผนงาน 3) กองคลัง 4) กองช่าง 5) กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม 6) สำนักการศึกษา และ 7) กองสวัสดิการสังคม

¹⁵ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. วัตถุประสงค์โครงการและผลที่คาดว่าจะได้รับ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://thaicity-climate.org/> (วันที่ค้นข้อมูล :14 มกราคม 2559).

กระบวนการดำเนินงาน

1. เริ่มต้นด้วยการเชื่อมประสานภาคีเครือข่าย

เทศบาลนครเชียงราย ในฐานะหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน เริ่มต้นด้วยการประสานเชื่อมโยงทุกภาคส่วนภายในเมืองให้เข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายในการดำเนินงาน โดยเทศบาลประสานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทำการแต่งตั้งคณะทำงาน “**โครงการเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ**” จำนวน 40 คน ขึ้นอย่างเป็นทางการ ซึ่งมีตัวแทนจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาคเอกชน นักวิชาการ ประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียงโดยมีการลงนามในคำสั่งแต่งตั้ง เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2553

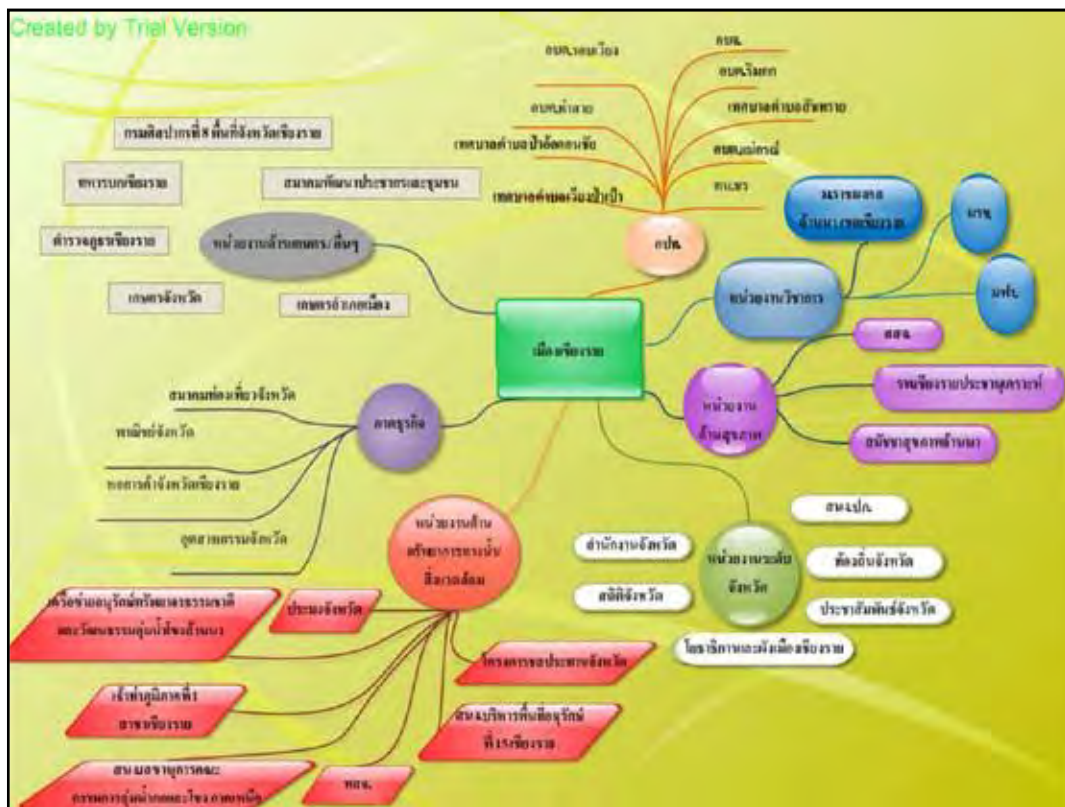
ประธานคณะทำงาน ได้แก่ ปลัดเทศบาลนครเชียงราย

รองประธานคณะทำงาน ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายจัดสรรและปรับปรุงระบบชลประทาน สำนักงานชลประทานเชียงราย, ผู้อำนวยการกองส่งเสริมคุณภาพชีวิต องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงรายและนักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

คณะทำงาน ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายยุทธศาสตร์ฯ สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย, สมัชชาสุขภาพเชียงราย, เกษตรอำเภอมืองเชียงราย, นายช่างเครื่องกลชำนาญงาน, นักวิชาการประมงชำนาญการ สำนักประมงจังหวัดเชียงราย, รองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเวียง, อาจารย์มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, นักวิชาการสิ่งแวดล้อมปฏิบัติการ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงราย, หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล เทศบาลนครเชียงราย, หัวหน้าฝ่ายแบบและก่อสร้าง เทศบาลนครเชียงราย, วิศวกรโยธา เทศบาลนครเชียงราย, อุปนายกฝ่ายนโยบายและแผนสมาคมท่องเที่ยวเชียงราย, นายช่างสำรวจ เทศบาลนครเชียงราย, เจ้าพนักงานการเกษตรชำนาญการ โครงการชลประทานเชียงราย, หัวหน้างานวิจัยและประเมินผล เทศบาลนครเชียงราย, หัวหน้างานประชาสัมพันธ์ เทศบาลนครเชียงราย, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการสำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรอำเภอมืองเชียงราย, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรอำเภอมืองเชียงราย, นายช่างโยธาชำนาญงาน สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการลุ่มน้ำกกและโขงภาคเหนือ, ผู้อำนวยการบริการวิชาการแก่สังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ผู้อำนวยการสำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคที่ 1 สาขาเชียงรายและเจ้าหน้าที่ สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคที่ 1 สาขาเชียงราย, นักวิเคราะห์ผังเมืองชำนาญการพิเศษ สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดเชียงราย, นักผังเมืองชำนาญการพิเศษ สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดเชียงราย และหัวหน้าฝ่ายแผนงานและงบประมาณ เทศบาล

นครเชียงราย, หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน เทศบาลนครเชียงราย, หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ เทศบาลนครเชียงราย, หัวหน้าฝ่ายบริการสาธารณสุข เทศบาลนครเชียงราย, หัวหน้าฝ่ายการโยธา เทศบาลนครเชียงราย, รักษาการหัวหน้าฝ่ายช่างสุขาภิบาล เทศบาลนครเชียงราย, หัวหน้างานแผนงานสาธารณสุข นักวิชาการส่งเสริมสุขภาพ 5, รองปลัดเทศบาลนครเชียงราย, ผอ.กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครเชียงราย และหัวหน้าฝ่ายบริหารงานสาธารณสุข เทศบาลนครเชียงราย

เครือข่ายการดำเนินงาน “โครงการเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ”

ที่มา : เทศบาลนครเชียงราย

หลังจากที่ได้แต่งตั้งคณะทำงานเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เพื่อให้คณะทำงานซึ่งจะกลายเป็นแกนนำในการดำเนินงาน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน และกระบวนการดำเนินงาน รวมทั้ง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อเมือง เทศบาลจึงได้จัดกิจกรรมเปิดตัวโครงการและจัดสัมมนาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวให้แก่คณะทำงาน ในวันที่ 19 มกราคม 2553 โดยมีสถาบัน

สิ่งแวดล้อมไทยเป็นที่เล็งทางด้านวิชาการในการจัดประชุมและมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเป็นวิทยากร การสัมมนาในครั้งนี้ ส่งผลให้ภาคีเครือข่ายได้เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อเมือง ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา และได้ร่วมกันพูดคุย แลกเปลี่ยนความเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ที่ควรดำเนินงาน

กล่าวได้ว่า เมื่อเทศบาลนครเชียงรายทำการประสานเชื่อมโยงภาคส่วนต่างๆ ให้เข้ามา ร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานแล้ว ยังได้สร้างการรับรู้ถึงปัญหาร่วมกัน และพัฒนาศักยภาพ ให้มีความรู้ความเข้าใจ เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งได้แก่ วิสัยทัศน์และ ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

2. จัดตั้งหน่วยประสานงานภาคีเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากการแต่งตั้งคณะทำงานโดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นศูนย์กลางในการ ประสานงานแล้ว เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนในทางปฏิบัติ เทศบาล นครเชียงราย จึงจัดทำแผนการดำเนินงานของเทศบาล ที่มีชื่อว่า “โครงการประสานงานเครือข่าย ความหลากหลายการเรียนรู้เพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย” ซึ่งได้ มีการจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศูนย์ฯ เป็นศูนย์กลางในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อรับมือกับ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย เป็นพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและถ่ายทอด องค์ความรู้ รวมทั้งเป็นองค์กรกลางในการประสานงานระหว่างภาคีเครือข่ายทั้งในระดับเมือง เชียงรายและระดับภูมิภาค เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และความร่วมมือในการพัฒนาเมือง เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ศูนย์การเรียนรู้เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย

ที่มา: เทศบาลนครเชียงราย

ศูนย์การเรียนรู้เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย มีคณะทำงาน ประกอบด้วย ผู้แทนจากเทศบาลนครเชียงราย ผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 9 แห่งที่อยู่ในเขตเมือง และผู้แทนจากภาคส่วนการท่องเที่ยวและการเกษตร ทั้งนี้ เทศบาลนครเอราวัณหรืออาคารสถานที่ของเทศบาลให้เป็นที่ทำการของศูนย์ฯ ที่ผ่านมา ศูนย์ฯ ได้ดำเนินกิจกรรมหลากหลายและที่สำคัญยังเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิดเห็นระหว่างภาคีเครือข่ายหลายครั้ง กระทั่งผลการพูดคุยปรึกษาหารือตกผลึกกลายเป็นยุทธศาสตร์และแผนงานเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศนอกจากนี้ ศูนย์ฯ ยังผลักดันให้มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือในด้านต่างๆ ระหว่างภาคีเครือข่าย และมีการถ่ายทอดความรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศสู่ชุมชน ตลอดจนสร้างเสริมอาสาสมัครให้เป็นแกนนำในการติดต่อประสานงานภายในพื้นที่ชุมชน

3. ภาคีเครือข่ายร่วมคิด ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์

คณะทำงาน “โครงการเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” และ “ศูนย์การเรียนรู้เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย” จัดให้มีการประชุมในลักษณะที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิดเห็นร่วมกัน (Share Learning Dialogues - SLD) โดยมีการพูดคุยกันในประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด อาทิ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงรายที่ผ่านมาและในอนาคต, ผลกระทบและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นต่อเมืองจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่เสี่ยงภัย ฯลฯ การประชุมครั้งแรกจัดขึ้นในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2553 และได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ และผู้ปฏิบัติงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากหน่วยงานในระดับพื้นที่และระดับประเทศมาร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากการประชุมในครั้งนี้ คณะทำงานสามารถสรุปผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่จะเกิดขึ้นต่อเมืองเชียงรายได้ในสามมิติ คือ การเกษตร การท่องเที่ยว และสุขภาพ และนำข้อมูลที่ได้จากการประชุมครั้งนี้ไปใช้ประกอบการประเมินผลกระทบต่อเมืองในเชิงลึกต่อไป

นอกจากนี้ คณะทำงานยังได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ “10 เมืองเครือข่าย ACCCRN” เรื่อง “เทคนิคการวางแผนการรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” ซึ่งจัดขึ้นโดย ISET เพื่อเรียนรู้การจัดทำร่างแผนการรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

คณะทำงานจัดประชุมในลักษณะที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิดเห็นร่วมกัน (Share Learning Dialogues - SLD) ทั้งหมด จำนวน 2 ครั้ง โดยมีการพูดคุยกันในเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในแต่ละมิติ รวมทั้งได้ปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับความสามารถในการร่วมมือกัน

ของแต่ละภาคีเครือข่าย รวมทั้ง สถาบันวิชาการและผู้เชี่ยวชาญได้เข้ามาช่วยทำการศึกษาศึกษาเพื่อประเมินผลกระทบและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Vulnerability Assessments) โดยทำการศึกษากลุ่มเป้าหมายและพื้นที่เสี่ยงภัยที่ได้รับผลกระทบ รวมทั้ง ศึกษาถึงสถานการณ์และแนวโน้มของผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จากนั้นได้นำข้อมูลเสนอต่อคณะทำงาน เพื่อให้คณะทำงานประชุมระดมความคิดเห็น และกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อเมืองเชียงราย เมื่อคณะทำงานกำหนดยุทธศาสตร์ได้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว สถาบันวิชาการและผู้เชี่ยวชาญยังช่วยทำการศึกษาศึกษาถึงความเหมาะสมของยุทธศาสตร์อีกครั้งหนึ่ง โดยพิจารณาว่า ยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นมานั้นสามารถใช้รับมือกับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น หรือช่วยลดความเสี่ยงของเมืองจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้จริงหรือไม่

ผลจากการประชุมร่วมกันของภาคีเครือข่ายและการศึกษาโดยสถาบันวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทำให้ทราบว่า ภาคส่วนสำคัญที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศคือ ภาคการเกษตร และการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแหล่งเศรษฐกิจหลักของเมืองเชียงราย รวมทั้ง จะเกิดปัญหาด้านสุขภาพที่มีสาเหตุมาจากการขาดแคลนน้ำ สภาพอากาศแห้งแล้ง และอุทกภัย ด้วยเหตุนี้คณะทำงานจึงร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ 5 ประการ หรือแนวทางในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย โดยมุ่งเน้นให้คนในเมืองเชียงรายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และมุ่งเน้นให้คนในเมืองเชียงรายสามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศได้ รวมทั้ง ยังผลักดันให้การเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศกลายเป็นวาระของจังหวัดเชียงรายอีกด้วย

วิสัยทัศน์

ทุกภาคส่วนในอำเภอเมืองเชียงใหม่มีความรู้ ความเข้าใจ
สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ยุทธศาสตร์

- ยุทธศาสตร์ที่ 1** การเสริมสร้างศักยภาพแก่หน่วยงานภาคีและประชาชน ให้มีความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักในเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับเมือง
- ยุทธศาสตร์ที่ 2** ส่งเสริมเกษตรในเมืองและเกษตรอินทรีย์ เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรรอบเมือง ผู้มีรายได้น้อยในเมือง มีอาชีพและรายได้ รวมทั้งเพิ่มความมั่นคงทางด้านอาหาร ให้กับชุมชนเมือง
- ยุทธศาสตร์ที่ 3** ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการท้องถิ่น โดยมุ่งให้ผู้ประกอบการตระหนักถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งเสริมการให้บริการการท่องเที่ยวสีเขียว และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง การสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทุกฤดูกาล ซึ่งเน้นเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- ยุทธศาสตร์ที่ 4** ยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มุ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาพื้นที่ เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดโรคติดต่อและโรคระบาดจากสภาพอากาศ รวมทั้ง เสริมสร้างพฤติกรรมสุขภาพระดับชุมชนให้สามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- ยุทธศาสตร์ที่ 5** การพัฒนาการบริหารจัดการน้ำให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มุ่งเน้นเสริมสร้างศักยภาพของภาคีเครือข่ายในการจัดทำระบบฐานข้อมูลด้านทรัพยากรน้ำให้มีความทันสมัยและถูกต้องเชื่อถือได้ พร้อมทั้ง พัฒนาเครือข่ายเพื่อจัดทำแผนการรับมือด้านทรัพยากรน้ำในระดับพื้นที่

กล่าวได้ว่า คณะทำงานซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญจากสาขาต่างๆ รวมทั้ง บางส่วนยังเป็นคนในพื้นที่ผู้ซึ่งรู้จักและเข้าใจสภาพและลักษณะพื้นที่เมืองเชียงราย ดีที่สุด ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็น และร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานด้วยตนเอง โดยมีสถาบันทางวิชาการเข้ามาให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ ตลอดกระบวนการ เพื่อมุ่งหวังให้ยุทธศาสตร์มีความเหมาะสมและการดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย

4. ภาคเครือข่ายเป็นฟันเฟืองขับเคลื่อนงาน

นอกจากคณะทำงานได้ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และกำหนดยุทธศาสตร์ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงรายแล้ว คณะทำงานยังเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน โดยเฉพาะหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ ร่วมกันวางแผนและเสนอโครงการนำร่องที่คาดว่าจะช่วยให้เมืองเชียงรายสามารถเตรียมความพร้อมรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ ซึ่งมูลนิธิรีอ็อกกี้เฟลเลอร์ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และคณะทำงานเมืองเชียงราย ได้ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกโครงการนำร่องที่ตอบโจทย์ปัญหาสำคัญที่สุด 3 ด้าน คือ ด้านการเกษตร การท่องเที่ยว และสุขภาพ ซึ่งเป็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย โดยคัดเลือกและดำเนินการใน 3 โครงการ ได้แก่

1) โครงการนำร่อง “โครงการพัฒนาพื้นที่เขตเมืองเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศพื้นที่ชุ่มน้ำหนองปิง”

โครงการนี้เป็นการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่หนองน้ำสาธารณะขนาด 10 ไร่ ที่มีชื่อว้าหนองปิง โดยพัฒนาให้เป็นแก้มลิงหรืออ่างกักเก็บน้ำสำหรับอุปโภคในช่วงฤดูแล้ง และเป็นพื้นที่ชะลอน้ำช่วงฤดูน้ำหลากเพื่อป้องกันการทลายของหน้าดินหรือดินถล่มในพื้นที่เสี่ยง รวมทั้งเป็นโครงการเพิ่มพื้นที่สีเขียว และลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งของภาวะโลกร้อนเนื่องจากบริเวณโดยรอบหนองปิงเป็นพื้นที่ทำการเกษตรขนาดใหญ่มากกว่า 400 ไร่

โครงการนี้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2553 โดยเทศบาลนครเชียงรายจัดประชุมชี้แจงโครงการให้แก่ประชาชนในชุมชนหนองปิง ซึ่งมีจำนวนมากถึง 1,194 คน หรือ 453 ครัวเรือน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและความร่วมมือในการดำเนินงาน ประกอบกับ เกษตรอำเภोजัดประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่กลุ่มเกษตรกรควบคู่กัน ทั้งนี้ การดำเนินโครงการประกอบไปด้วย 3 กิจกรรมย่อย ได้แก่ 1) การพัฒนาแหล่งน้ำหนองปิง 2) การสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพ และ 3) การลดการเผาตอซังและฟางข้าวในพื้นที่ทำนา โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม

การพัฒนาแหล่งน้ำหนองบึงได้ทำการขุดลอก ปรับแต่งตลิ่ง ทำกำแพงกันดินทรุดตัว ตัดต้งน้ำพุเพื่อเพิ่มออกซิเจนในน้ำ สร้างอาคารสูบน้ำเพื่อบริการน้ำอุปโภคสำหรับประชาชนในพื้นที่ ชาติแดนน้ำในเขตอำเภอเมือง สร้างลานเอนกประสงค์ และปรับภูมิทัศน์โดยรอบด้วยการปลูกต้นไม้ และดอกไม้ประดับเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว

ขณะที่การสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งน้ำหนองบึงเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน แม้ว่ามีคณะทำงานที่เป็นผู้แทนจากภาคีเครือข่าย เช่น ป่าไม้ จังหวัด ประมงจังหวัด สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงราย และชุมชน เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน แต่การสำรวจก็จำเป็นต้องอาศัยกำลังคนจำนวนมาก ที่สำคัญเพื่ออนุรักษ์และรักษาแหล่งน้ำไว้ให้ได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยความรู้สึกรัก ห่วงแหน และความ เป็นเจ้าของแหล่งน้ำของประชาชนในพื้นที่ จึงได้มีการเชิญชวนประชาชนที่อาศัยในบริเวณโดยรอบ เข้ามาร่วมสำรวจแหล่งน้ำ การดำเนินกิจกรรมนี้ส่งผลให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญ ในการรักษาแหล่งน้ำ ทราบถึงความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ในแหล่งน้ำ และมีการจัดทำฐาน ข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งน้ำ

สำหรับภาคการเกษตร ได้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการลดการปล่อยก๊าซ คาร์บอนไดออกไซด์จากการเผาตอซังและฟางข้าวในพื้นที่ทำนาให้แก่กลุ่มเกษตรกร และมีการจัดตั้ง กลุ่มเกษตรกรอาสาสมัครเพื่อเฝ้าระวังและตรวจสอบการเผาในพื้นที่

กิจกรรมภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่เขตเมืองเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศพื้นที่ ชุ่มน้ำหนองบึง

ที่มา: เทศบาลนครเชียงราย

การพัฒนาพื้นที่เขตเมืองเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศพื้นที่ชุ่มน้ำหนองปิ้งใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ปี โครงการสิ้นสุดเมื่อปี พ.ศ. 2554 ส่งผลให้พื้นที่แหล่งน้ำหนองปิ้งได้รับการพัฒนาทางกายภาพ จนสามารถเป็นพื้นที่รองรับน้ำหลากในช่วงฤดูฝน เป็นแหล่งน้ำสำรองไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้ง น้ำมีคุณภาพดีขึ้นส่งผลให้สัตว์น้ำเจริญเติบโตและมีความหลากหลายทางชีวภาพ เกษตรกรลดการเผาและการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ทำให้มีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น และมีพื้นที่เอนกประสงค์ในการพักผ่อนหย่อนใจและทำกิจกรรมต่างๆ

2) โครงการย่อย (Intervention Project) “โครงการฟื้นฟูระบบนิเวศและส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนพื้นที่แม่น้ำกน้อย”

โครงการนี้เป็นการฟื้นฟูแม่น้ำกน้อยที่ถูกทิ้งร้างเสื่อมโทรมให้กลับมาเป็นพื้นที่สีเขียวและพื้นที่สาธารณประโยชน์ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนและภาคส่วนต่างๆ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการปรับปรุงพื้นที่และลงมือปฏิบัติ

แม่น้ำกน้อยเป็นทางน้ำเดิมของแม่น้ำกสายใหญ่ ไหลผ่านเขตพื้นที่เมืองหรือเขตเทศบาลนครเชียงราย มีความยาวกว่า 2 กิโลเมตร แต่เดิมพื้นที่ริมสองฝั่งน้ำเป็นพื้นที่สีเขียวที่มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติและมีบ้านเรือนตั้งอยู่ ต่อมา เนื่องจากมีการพัฒนาพื้นที่ทางตอนเหนือของแม่น้ำกน้อย จึงทำให้แนวการไหลของน้ำเปลี่ยน ลำน้ำมีสภาพตื้นเขิน ทางน้ำเป็นเพียงทางระบายน้ำฝนและน้ำทิ้งจากอาคารบ้านเรือน กลายเป็นแอ่งน้ำเสีย พื้นที่สองข้างทางมีสภาพรกร้าง เสื่อมโทรม มีวัชพืชปกคลุม และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงและที่อยู่ของสัตว์มีพิษ

โครงการฟื้นฟูระบบนิเวศและส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนพื้นที่แม่น้ำกน้อย มุ่งศึกษาสำรวจ วางแผน และออกแบบฟื้นฟูระบบนิเวศของแม่น้ำกน้อย ให้บริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่มีประโยชน์สอดคล้องตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ ดังนั้น ชุมชนโดยรอบน้ำทั้งห้าชุมชน ได้แก่ ชุมชนริ้วเหล็กใต้ ชุมชนริ้วเหล็กเหนือ ชุมชนเทิดพระเกียรติ ชุมชนเกาะลอย และชุมชนกองยาว รวมถึงโรงเรียนในพื้นที่และใกล้เคียง หน่วยงานราชการ และสถาบันการศึกษา ต่างได้รับการเชิญชวนจากเทศบาลนครเชียงรายให้เข้ามามีส่วนร่วมคิดวิเคราะห์ เสนอความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะร่วมตัดสินใจ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งในเชิงองค์ความรู้ทางวิชาการ เทคนิค และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการจัดเวทีระดมความคิดเห็นซึ่งมีนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ดำเนินกระบวนการ

โครงการนี้ได้ดำเนินกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศพื้นที่แม่น้ำกน้อย
กล่าวคือ

- ๑ การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพในพื้นที่น้ำร่อง ระยะทาง 550 เมตร หรือประมาณ 1 ใน 4 ของแม่น้ำกน้อย โดยทำการปรับปรุงห้องคลอง เสริมขอบเขื่อนป้องกัน ดึงพัง ถมผนังคลอง และออกแบบคันดิน นอกจากนี้ เทศบาลยังร่วมกับชุมชน ปลูกต้นไม้ พืช และผักท้องถิ่นริมฝั่งลำน้ำเพื่อความสวยงาม และเป็นอาหารของคนในชุมชน การพัฒนาทางกายภาพเช่นนี้อาศัยข้อมูลทางด้านอุทกวิทยาและ นิเวศวิทยา รวมถึงออกแบบให้ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนมากที่สุด
- ๑ การจัดทำแผนที่สีเขียว (Green Map) ชุมชนโดยรอบลำน้ำทั้งห้าร่วมกับเทศบาล จัดทำแผนที่สีเขียว เพื่อสำรวจทรัพยากรที่มีอยู่ สถานที่สำคัญ และสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ รวมทั้งร่วมกันค้นหาแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสม ซึ่งแผนที่สีเขียว จะแสดงถึงที่ตั้งและตำแหน่งของทรัพยากร สถานที่ และสิ่งปลูกสร้างสำคัญ ในชุมชน รวมถึงสถานที่ที่ควรได้รับการพัฒนา
- ๑ การจัดการน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิด เทศบาลส่งเสริมให้บ้านเรือนและผู้ประกอบการ ในพื้นที่ทำการจัดการน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดให้เหมาะสม โดยแยกน้ำทิ้งที่สกปรก น้อยกลับมาบำบัดด้วยสวนน้ำขนาดเล็กและนำน้ำกลับมาใช้ประโยชน์ก่อนปล่อย ลงสู่แม่น้ำ รวมทั้งสร้างต้นแบบการบำบัดน้ำเสียด้วยบึงประดิษฐ์ ซึ่งน้ำที่ผ่านการบำบัดสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ในการรดน้ำต้นไม้ ล้างถนน และเป็น น้ำสำรองไว้ใช้ในยามขาดแคลน¹⁶
- ๑ ทำพิธีสืบชะตาแม่กน้อย เป็นการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนโดยรอบลำน้ำ มีความรักและหวงแหนดูแลรักษาลำน้ำโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ความเชื่อ และความศรัทธาเป็นหัวใจจุดประกาย
- ๑ ส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน มีการจัดทำลานกิจกรรมเอนกประสงค์ สร้างเส้นทาง สัญจร จัดระเบียบบ้านเรือน ส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในพื้นที่ ธรรมชาติให้ประชาชนจัดการขยะและน้ำเสียโดยวิธีธรรมชาติก่อนปล่อยน้ำลงสู่แม่น้ำ

¹⁶ โครงการเครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. (2557). **ถอดบทเรียน** โครงการฟื้นฟูระบบนิเวศและส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนพื้นที่แม่กน้อย. นนทบุรี : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, หน้า 49.

กิจกรรมการฟื้นฟูระบบนิเวศพื้นที่แม่น้ำกกน้อย

ที่มา: เทศบาลนครเชียงราย

การดำเนินโครงการนี้ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ปี สิ้นสุดเมื่อปี พ.ศ. 2555 ซึ่งการดำเนินงานส่งผลเป็นรูปธรรมในการฟื้นฟูระบบนิเวศแม่น้ำกกน้อยให้มีสภาพดีขึ้น สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสภาพแวดล้อมของเมืองเชียงราย ภายหลังจากการดำเนินงาน แม่น้ำกกน้อยสามารถช่วยบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง เป็นทางระบายน้ำในช่วงน้ำหลาก มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ตลอดจนเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวและพื้นที่สาธารณะประโยชน์ให้แก่ประชาชนในการทำกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ ยังส่งผลในเชิงวัฒนธรรมที่ช่วยปลูกฝังพฤติกรรมของคนให้รู้จักการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ

3) โครงการย่อย (Intervention Project) “โครงการการพัฒนาแผนการรับมือและแผนพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองเชียงรายภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ”

โครงการนี้มุ่งเสริมสร้างศักยภาพให้เมืองเชียงรายเป็นเมืองที่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ โดยใช้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเป็นกลไกสำคัญ โครงการนี้ดำเนินกิจกรรมย่อยมากถึง 5 กิจกรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่คาดว่าจะช่วยเตรียมความพร้อมให้เมืองเชียงรายรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ กิจกรรมทั้งหมดประกอบด้วย

กิจกรรมหลักที่ 1 การจัดทำแบบจำลองเหตุการณ์พัฒนาเมือง

คณะทำงาน “โครงการเครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินกิจกรรมนี้ โดยจัดทำแบบจำลองการพัฒนาเมืองเชียงรายที่มีความสอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศที่คาดว่าจะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต แบบจำลองการพัฒนาเมืองนี้เป็นการจำลองเหตุการณ์การพัฒนาเมืองเชียงรายในอนาคตทั้งในทางเศรษฐกิจ การบริหารจัดการน้ำ การจัดการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ภายใต้การคาดการณ์ถึงสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น มีการใช้ข้อมูลจากแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ แผนพัฒนาเมือง แผนการบริหารจัดการน้ำ และความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย รวมทั้ง ในแบบจำลองยังมีการจัดทำผังความเชื่อมโยงขององค์กร/หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมือง เพื่อประสานและบูรณาการการพัฒนาเมือง

ในกระบวนการจัดทำแบบจำลอง สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและผู้เชี่ยวชาญได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการ เก็บรวบรวมข้อมูล และพัฒนาแบบจำลอง ขณะที่ คณะทำงานพยายามดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อร่างแบบจำลองผ่านเวทีการประชุมกลุ่มย่อย และในขั้นสุดท้าย นายกเทศมนตรีนครเชียงรายเป็นผู้ให้ความเห็นชอบและอนุมัติการใช้แบบจำลอง

การจัดทำแบบจำลองช่วยให้องค์กร/หน่วยงานต่างๆ ภายในเมืองเชียงราย โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ร่วมเป็นภาคีเครือข่าย ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนเริ่มดำเนินการวางแผนเตรียมความพร้อมรับมือกับเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมได้ทำการบรรจุเรื่องนี้ไว้ในแผนพัฒนาของตน

กิจกรรมหลักที่ 2 การพัฒนาและวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการ

สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินกิจกรรมนี้ และได้ทำการประสานองค์กรภาคเอกชน ซึ่งได้แก่ หอการค้าจังหวัดเชียงราย และชมรมธนาคาร ให้รวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นคณะทำงาน ที่เรียกว่า “ทีมเชียงราย”

“ทีมเชียงราย” ได้ประชุมร่วมกันและจัดทำ “แผนแม่บทการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายแบบบูรณาการ” ซึ่งเป็นแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเมืองเชียงราย ที่จะลดความเสี่ยงและความเปราะบางของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในท้องถิ่นจากผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งสร้างการรับมือที่ดีในด้านการท่องเที่ยวของเมืองต่อการ

เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งกระบวนการในการจัดทำแผนแม่บทได้รับการสนับสนุนทางด้านวิชาการจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้¹⁷

- ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อร่วมกันร่างแผนแม่บทการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จังหวัดเชียงรายแบบบูรณาการ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
- ขั้นตอนที่ 2 การสร้างชุมชนต้นแบบในการใช้แผนแม่บท ซึ่งชุมชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ วางแผน และร่วมปฏิบัติ
- ขั้นตอนที่ 3 ปรับแก้แผนแม่บทให้มีความสมบูรณ์ โดยการถอดบทเรียนจากการนำไปใช้ในชุมชนต้นแบบ
- ขั้นตอนที่ 4 ประชาสัมพันธ์โครงการชุมชนต้นแบบในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบบูรณาการ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

หลังจากการจัดทำแผนแม่บทเป็นที่เรียบร้อยแล้ว “ทีมเชียงราย” ได้แต่งตั้ง “คณะกรรมการและคณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย” เพื่อทำหน้าที่จัดทำแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเชียงรายให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ของแผนแม่บท โดยคณะกรรมการและคณะทำงานทำการประสานเครือข่ายและพัฒนาความร่วมมือในการทำงาน ดังนี้

1. ทำการบูรณาการงบประมาณของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเมืองเชียงราย อาทิ จังหวัด กลุ่มจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และองค์การมหาชน (อพท.สสปน.)
2. การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดอื่นๆ ผ่านทางสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสมาพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยวส่วนภูมิภาคแห่งประเทศไทย

¹⁷ โครงการเครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศประเทศไทย. (2558). ถอดบทเรียนโครงการพัฒนาแผนการรับมือและแผนพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองเชียงรายภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. นนทบุรี : มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, หน้า 29.

3. การจัดสัมมนา เผยแพร่ “แผนแม่บทการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายแบบบูรณาการ” และการนำแผนแม่บทไปทดลองใช้ในพื้นที่นำร่อง

การจัดทำแผนแม่บทช่วยให้เมืองเชียงรายมีทิศทางและเป้าหมายในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมือง ซึ่งจะช่วยให้เมืองเกิดการปรับตัวและรับมือที่ดี รวมทั้ง ช่วยลดความเสี่ยงให้แก่กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

กิจกรรมหลักที่ 3 การส่งเสริมการทำพื้นที่สีเขียวและเกษตรในเมือง

สำหรับกิจกรรมนี้ มีเกษตรอำเภอเมืองเชียงราย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน และมีการแต่งตั้งคณะทำงาน 2 ชุด ได้แก่ 1) คณะทำงานกิจกรรมเกษตรในเมือง ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัด เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ชุมชน กลุ่มสหกรณ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด และผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์ และ 2) คณะทำงานกิจกรรมพื้นที่เมืองสีเขียว ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 9 แห่งในเขตผังเมืองเชียงราย และกรมโยธาธิการและผังเมือง

กิจกรรมนี้เป็นการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยให้พื้นที่สาธารณะเป็นแหล่งผลิตอาหารและพื้นที่สีเขียว เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การดำเนินงานได้มีการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการและฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่ อาทิ การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การปลูกผักปลอดสารพิษ การปลูกข้าวอินทรีย์ การปลูกไม้ผล ฯลฯ รวมทั้ง มีแผนการส่งเสริมด้านการตลาดเพื่อจัดจำหน่ายผลผลิตที่ได้ โดยจัดสถานที่สำหรับการจำหน่ายผลผลิต ได้แก่ กิจกรรมถนนอาหารปลอดภัยซึ่งจัดทำซุ้มจำหน่ายผลผลิต จุดจำหน่ายหน้าแปลงเพาะปลูก ตลาดนัด และตลาดขายส่งให้แก่พ่อค้าคนกลาง ทั้งนี้ กิจกรรมได้ดำเนินการในหลายพื้นที่ภายในเมือง อาทิ ชุมชนเทิดพระเกียรติ ชุมชนเกาะลอย และมีการขยายพื้นที่ออกไปยังชุมชนอื่นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ กิจกรรมพื้นที่สีเขียวยังได้จัดพื้นที่สาธิตการทำเกษตรกรรมภายในบริบทเมือง ณ ศูนย์การเรียนรู้หลายแห่ง พร้อมทั้งจัดทำคู่มือถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจ กิจกรรมนี้ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่ง สำนักงานเกษตรอำเภอเกษตรกร พ่อค้า ฯลฯ

กิจกรรมการทำพื้นที่สีเขียวและเกษตรในเมือง

ที่มา: เทศบาลนครเชียงราย

เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้และเทคนิคใหม่ในการทำเกษตรกรรม ซึ่งสามารถนำไปใช้พัฒนาผลผลิตทางการเกษตรได้ และเกษตรกรยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อผลผลิตทางการเกษตร เข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำในภาคการเกษตร โดยหากเมืองมีความต้องการใช้น้ำเพิ่มสูงขึ้น ก็จะส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรมีน้ำใช้น้อยลง รวมทั้งเข้าใจในการใช้ประโยชน์ที่ดิน นอกจากนี้ ผลประโยชน์ทางอ้อมที่เกษตรกรได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม คือ การมีรายได้เพิ่มขึ้นจากผลผลิตทางการเกษตรที่มีปริมาณมากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น

กิจกรรมหลักที่ 4 การพัฒนาและวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างบูรณาการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และชลประทานจังหวัด เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินกิจกรรมนี้ และมีการแต่งตั้งคณะทำงาน

ประกอบด้วย เทศบาลนครเชียงราย เทศบาลเมืองเชียงแสน เทศบาลเมืองเชียงของ กรมชลประทาน จังหวัด และคณะกรรมการแม่น้ำกก-โขง กิจกรรมนี้ได้ทำการวิเคราะห์การบริหารจัดการน้ำสำหรับการอุปโภคและการบริโภค โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

- ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและทำการวิเคราะห์ความสมดุลในการใช้น้ำ (Water Balance) เพื่อทราบถึงปัญหาในการจัดการน้ำของเมืองเชียงราย โดยมองเห็นความสัมพันธ์ของปริมาณน้ำที่เข้ามาในระบบ (Supply) และ ปริมาณความต้องการใช้น้ำ ตลอดจนทราบถึงข้อจำกัดของภูมิประเทศ
- ขั้นตอนที่ 2 การจัดทำแบบจำลองประเมินสถานการณ์ทรัพยากรน้ำจากการพัฒนาเมือง ซึ่งจะช่วยคาดการณ์ถึงปัญหาในการจัดการน้ำที่เกิดจากการพัฒนาเมือง อาทิ การก่อสร้างถนนหรือสะพาน และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ ที่ดินที่มีลักษณะกีดขวางทางน้ำ ซึ่งจะให้น้ำระบายไม่ทันและเกิดน้ำท่วม
- ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินกิจกรรมในพื้นที่นำร่องโดยครู นักเรียน ผู้นำชุมชน และคนในชุมชน ได้แก่
 - ๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพภูมิอากาศ ข้อมูลน้ำฝน น้ำท่า ปริมาณน้ำต้นทุน ปริมาณความต้องการใช้น้ำ ฯลฯ
 - ๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน และข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อทรัพยากรน้ำ

ข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดถูกส่งไปยังศูนย์การเรียนรู้เพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเมืองเชียงราย เพื่อจัดเก็บเป็นฐานข้อมูล ขณะที่ การดำเนินกิจกรรมจริงในพื้นที่ช่วยกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงความเสี่ยงในการเกิดภัยพิบัติ อันมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และยังช่วยให้เกิดเครือข่ายระหว่างครู พระ ผู้นำชุมชน และคนในชุมชน ซึ่งได้ทราบถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ขณะที่ เครือข่ายครูยังช่วยกันออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงรายให้แก่เด็กนักเรียน พร้อมทั้ง ทำสื่อการเรียนรู้ประกอบการเรียนการสอน นอกจากนี้ ยังมีการถอดบทเรียนจากชุมชนนำร่องเพื่อนำไปจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการดำเนินงาน และขยายผลการดำเนินงานไปสู่ชุมชนอื่นต่อไป

กิจกรรมหลักที่ 5 ประเมินผลกระทบของเมืองโดยการบูรณาการสภาพภูมิอากาศ

กิจกรรมนี้เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบจากการพัฒนาเมืองที่มีต่อสภาพภูมิอากาศ โดยมีผู้รับผิดชอบหลัก คือ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงราย และมีคณะทำงานร่วมประกอบด้วยผู้แทนจากเทศบาลนครเชียงราย และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาจังหวัดเชียงราย ซึ่งการดำเนินงาน ประกอบด้วย

- ๑ **การวิเคราะห์สภาพการจราจรบนถนนสายหลัก** เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของถนนสายหลักที่ใช้ในการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศไทย พม่า และลาว ในการเปิดการค้าเสรี ทั้งนี้ ได้มีการจำลองสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้น อาทิ สภาพการจราจร และปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ปริมาณขยะ และน้ำเสีย จากนั้นจึงทำการกำหนดมาตรการและแนวทางที่เหมาะสมในการรับมือ

การวิเคราะห์สภาพการจราจรบนถนนสายหลัก

ที่มา: เทศบาลนครเชียงราย

- ๑ **การวิเคราะห์การวางผังเมืองการออกแบบถนน และระบบระบายน้ำ** เพื่อวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ และการใช้พื้นที่ในเขตเทศบาลนคร เชียงราย ทั้งนี้ ได้มีการออกแบบระบบถนนและความสามารถในการระบายน้ำ ในเขตเทศบาลเมื่อปริมาณน้ำฝนเกินค่าเฉลี่ย
- ๑ **การวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อม** อันมีสาเหตุมาจากการขยายตัวของชุมชนเมือง เพื่อรวบรวมข้อมูลคุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ และแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลนครเชียงราย

การประเมินผลกระทบของเมืองทำให้เมืองเชียงรายสร้างมาตรการและทางเลือกที่เหมาะสมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม พลังงาน การคมนาคมขนส่ง และการพัฒนาเศรษฐกิจ

5. ภาคีเครือข่ายร่วมติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

คณะทำงานจัดประชุมในลักษณะที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิดเห็นร่วมกัน (Share Learning Dialogues - SLD) ครั้งที่ 3 เพื่อพัฒนารอบแนวทางการติดตามและประเมินผล เกณฑ์และตัวชี้วัดที่จะใช้ในการติดตามประเมินผลโครงการ/กิจกรรม ภายหลังจากการดำเนินโครงการและกิจกรรม คณะทำงานได้ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามรอบ เกณฑ์ และตัวชี้วัดที่ได้กำหนดไว้ พร้อมกับมีผู้เชี่ยวชาญเข้ามาร่วมติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการ นำร่องเพื่อพิจารณาภาพรวมว่า การดำเนินโครงการเช่นนี้สามารถช่วยให้เมืองเชียงรายรับมือกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้หรือไม่

กล่าวได้ว่า เมืองเชียงราย ได้ดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในสามมิติ คือ ด้านการเกษตร ด้านการท่องเที่ยว และด้านสุขภาพ โดยดำเนินการตามยุทธศาสตร์ 5 ข้อ ที่ภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ได้ร่วมกันกำหนดไว้ โดยเทศบาลนครเชียงราย เป็นตัวกลางประสานงาน เชื่อมโยงทุกภาคส่วนภายในเมืองให้เข้ามาเป็นภาคีเครือข่าย และให้เครือข่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมตัดสินใจ ร่วมเป็นพันธมิตรเพื่อนปฏิบัติงาน และร่วมติดตามและประเมิน

การเสริมสร้างเครือข่ายในการดำเนินงาน

เนื้อหาส่วนนี้เป็นการถอดบทเรียนและวิเคราะห์ความเป็นเครือข่าย บทบาทของภาคีเครือข่ายในการดำเนินงาน และบทบาทของเทศบาลนครเชียงรายในการเสริมสร้างเครือข่าย เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเกิดขึ้น ลักษณะ และแนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ในการเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

1. องค์ประกอบความเป็นเครือข่าย

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า ให้คำจำกัดความคำว่า “เครือข่ายพัฒนาท้องถิ่น” ว่าหมายถึง “กลุ่มและองค์กรภาคส่วนอื่นๆ ซึ่งอาจเป็นส่วนราชการ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่สมัครใจดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานร่วมกันในการพัฒนาท้องถิ่นและการจัดบริการสาธารณะ มีการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างกัน แบ่งปันข้อมูลข่าวสารและทรัพยากร และมีกลไกประสานความร่วมมือซึ่งอาจเป็นทางการและไม่เป็นทางการก็ได้ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการดำเนินงานสามารถเป็นได้เฉพาะกิจหรือมีความเป็นหุ้นส่วนดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยที่กลุ่มและองค์กรเหล่านั้นยังคงดำรงโครงสร้างและความเป็นอิสระในการดำเนินภารกิจเฉพาะหน่วยงานของตน”¹⁸

จากความหมายข้างต้น วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า สามารถสรุปองค์ประกอบสำคัญของเครือข่าย ได้ 5 ประการ กล่าวคือ

1. มีกลุ่ม/องค์กรตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป
2. มีวัตถุประสงค์และมีแนวทางร่วมในการดำเนินการ
3. มีระบบการประสานความร่วมมือ
4. มีความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่ม/องค์กร
5. แต่ละกลุ่ม/องค์กรยังมีความเท่าเทียมและมีอิสระในการดำเนินงานของตน

หากพิจารณาเครือข่ายการดำเนินโครงการ “เครือข่ายเมืองเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมือง” พบว่า เครือข่ายมีองค์ประกอบครบทั้ง 5 ประการดังกล่าวข้างต้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

¹⁸ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า. (2553). บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า' 52 ด้านการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, หน้า 6.

1.1 มีกลุ่ม/องค์กรตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป

สำหรับเครือข่ายการดำเนินโครงการ “เครือข่ายเมืองเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมือง” ของเทศบาลนครเชียงรายมีสมาชิกเครือข่าย ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมทั้งสิ้น 37 กลุ่ม/องค์กร ได้แก่ 1) องค์กรบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย 2) เทศบาลนครเชียงราย 3) เทศบาลตำบลสันทราย 4) เทศบาลตำบลป่าอ้อดอนชัย 5) เทศบาลตำบลเวียงป่าเป้า 6) องค์กรบริหารส่วนตำบลริมกก 7) องค์กรบริหารส่วนตำบลแม่กรณ์ 8) องค์กรบริหารส่วนตำบลรอบเวียง 9) องค์กรบริหารส่วนตำบลท่าสาย 10) สำนักงานจังหวัดเชียงราย 11) สำนักงานการปกครองจังหวัดเชียงราย 12) ท้องถิ่นจังหวัด 13) ประชาสัมพันธ์จังหวัด 14) สำนักงานสถิติจังหวัด 15) โยธาธิการและผังเมืองจังหวัด 16) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเขตเชียงราย 17) มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 18) มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 19) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 20) โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ 21) สมัชชาสุขภาพล้านนา 22) ประมงจังหวัด ชลประทานจังหวัด 23) สำนักงานบริหารพื้นที่เขื่อนอุบลรัตน์ 15 เชียงราย 24) สำนักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด 25) เจ้าท่าภูมิภาคที่ 1 สาขาเชียงราย 26) สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการลุ่มน้ำกกและโขงภาคเหนือ 27) เครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงล้านนา 28) เกษตรอำเภอมือง 29) เกษตรจังหวัด 30) กรมศิลปากรที่ 8 พื้นที่จังหวัดเชียงราย 31) ตำรวจภูธรเชียงราย 32) ทหารบกเชียงราย 33) สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน 34) พาณิชยจังหวัด 35) อุตสาหกรรมจังหวัด 36) หอการค้าจังหวัดเชียงราย และ 37) สมาคมท่องเที่ยวจังหวัด

ทั้งนี้ เครือข่ายเกิดขึ้นจากการจัดตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงาน “โครงการเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” ขึ้นอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตาม เทศบาลนครเชียงราย ในฐานะผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากมูลนิธิรีอ็อกกีเฟลเลอร์ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย ได้เป็นผู้ริเริ่มหรือจุดประกายความคิดในการประสานเชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในระดับพื้นที่ให้เข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายในการดำเนินงาน โดยเทศบาลประสานขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในระดับจังหวัด เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงทุกภาคส่วนให้เข้ามาร่วมดำเนินงาน เพราะเทศบาลเล็งเห็นว่า ด้วยบทบาทอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด ย่อมสามารถเชื่อมประสานทุกภาคส่วนภายในจังหวัดให้เข้ามาร่วมดำเนินงานได้ดีกว่าที่เทศบาลเป็นผู้เชื่อมประสานด้วยตนเอง

เทศบาลนครเชียงรายตระหนักดีว่า หากเทศบาลทำงานเพียงลำพัง การเตรียมความพร้อมรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงรายคงไม่บรรลุผลสำเร็จ หากแต่ความสำเร็จและความยั่งยืนในการดำเนินงานจะเกิดขึ้นได้ ย่อมเกิดจากการมี

ส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งหลักการในการทำงานเช่นนี้หรือการเสริมสร้างเครือข่ายในการทำงาน เป็นนโยบายสำคัญของนายกเทศมนตรีนครเชียงรายที่สืบต่อกันมา แม้ว่าผู้บริหารท้องถิ่นชุดเดิม (นายสมพงษ์ กุลวงศ์ ดำรงตำแหน่งเมษายน 2551- มีนาคม 2555) และชุดปัจจุบัน (นายวันชัย จงสุทธนามณี ดำรงตำแหน่งสิงหาคม 2555 - ปัจจุบัน) มีได้สังกัดกลุ่มการเมืองเดียวกันก็ตาม แต่นโยบายดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นแนวทางการปฏิบัติงานของข้าราชการและพนักงานเทศบาลมาโดยตลอด

1.2 มีวัตถุประสงค์และมีแนวทางร่วมในการดำเนินการ

หลังจากที่ได้แต่งตั้งคณะทำงานที่มาจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ให้มาร่วมเป็นเครือข่ายในการดำเนินงานแล้ว เพื่อให้คณะทำงานซึ่งจะกลายเป็นแกนนำในการดำเนินงานต่อไป มีความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อเมืองมีความเข้าใจในปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เทศบาลนครเชียงราย จึงจัดสัมมนาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่คณะทำงาน โดยมีสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยเป็นที่เลี้ยงทางด้านวิชาการ การสัมมนาในครั้งนี้ส่งผลให้ภาคีเครือข่ายได้เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อเมือง เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา รู้สึกเป็นเจ้าของปัญหา และมีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหา ร่วมกัน แม้ว่าคณะทำงานอาจมีใช้คนในพื้นที่หรือมีภูมิลำเนาในเมืองเชียงรายทั้งหมด แต่ก็ได้อยู่อาศัยในเมืองเชียงรายเป็นเวลานาน และได้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น

จากการสัมมนาในครั้งนี้ได้นำไปสู่การประชุมคณะทำงานร่วมกันหลายครั้ง ในลักษณะที่เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิดเห็นร่วมกัน (Share Learning Dialogues - SLD) โดยมีการพูดคุยกันในประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด อาทิ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ผ่านมาและที่จะเกิดขึ้นในอนาคต, ผลกระทบและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นต่อเมืองจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่เสี่ยงภัย ฯลฯ กระทั่งได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ 5 ประการในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อเมืองเชียงราย ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งเตรียมความพร้อมและแก้ไขปัญหา ในมิติที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบมากที่สุดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กล่าวคือ มิติด้านการเกษตร การท่องเที่ยว และสุขภาพ นับได้ว่า การกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดเป้าหมาย ทิศทาง และแนวทางร่วมที่เป็นภาพเดียวกันของภาคีเครือข่ายในการดำเนินงาน โดยมีสถาบันวิชาการคอยให้การสนับสนุนและเป็นที่เลี้ยงทั้งในเชิงกระบวนการประชุมและการศึกษาถึงความเหมาะสมของยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นว่า สามารถใช้รับมือกับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นหรือช่วยลดความเสี่ยงของเมืองจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้จริงหรือไม่

1.3 มีระบบการประสานความร่วมมือ

เพื่อให้เกิดการประสานงานระหว่างภาคีเครือข่ายในทางปฏิบัติและมีการประสานงานอย่างเป็นระบบ เทศบาลนครเชียงราย จึงจัดทำ “โครงการประสานงานเครือข่ายความหลากหลายการเรียนรู้เพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย” ซึ่งได้มีการจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งคือ ให้ศูนย์เป็นกลไกหรือองค์กรกลางในการประสานงานระหว่างองค์กรและภาคีเครือข่ายทั้งในระดับเมืองเชียงรายและระดับภูมิภาค

ทั้งนี้ ศูนย์มีคณะทำงาน ประกอบด้วย ผู้แทนจากเทศบาลนครเชียงราย ผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 9 แห่งที่อยู่ในเขตพื้นที่เมือง และผู้แทนจากภาคส่วนการท่องเที่ยวและการเกษตร โดยเทศบาลให้การอนุเคราะห์อาคารสถานที่ของเทศบาลเป็นที่ทำการของศูนย์

1.4 มีความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างภาคีเครือข่าย

ภาคีเครือข่ายโครงการ “เครือข่ายเมืองเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมือง” มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในหลายลักษณะ ได้แก่

- ๑ มีการประชุม พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ภาคีเครือข่ายได้ประชุมเพื่อปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันบ่อยครั้ง ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังดำเนินงาน โดยเทศบาลนครเชียงรายจัดให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึก และสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของปัญหาาร่วมกัน รวมทั้ง ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดหลายครั้ง อาทิ การคาดการณ์ถึงสภาพภูมิอากาศที่จะเปลี่ยนแปลงไป และผลกระทบร้ายแรงที่จะเกิดขึ้น ฯลฯ จนนำไปสู่การประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน นอกจากนี้ ยังมีการประชุมเพื่อวางแผนงาน การตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน
- ๒ มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงาน ภาคีเครือข่ายได้จัดกลุ่มคณะทำงานและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์เพื่อรับมือกับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นใน 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านการเกษตร ด้านการท่องเที่ยว และด้านสุขภาพ โดยพิจารณาจากบทบาทอำนาจหน้าที่และความเชี่ยวชาญของแต่ละภาคีเครือข่าย และแบ่งกลุ่มภาคีเครือข่ายออกเป็นคณะทำงาน 4 ด้าน ดังนี้

- *คณะกรรมการด้านการเกษตร* ประกอบด้วย เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ กรมศิลปากรที่ 8 พื้นที่จังหวัดเชียงราย สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ทหารบกเชียงราย และตำรวจภูธรเชียงราย คณะทำงานด้านนี้ดำเนินโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียว การทำเกษตรกรรม และการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ภายในเมือง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน ผังเมือง การใช้น้ำ และสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง
- *คณะกรรมการด้านทรัพยากรทางน้ำและสิ่งแวดล้อม* ประกอบด้วย ชลประทานจังหวัด สำนักงานบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 15 เชียงราย สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ประมงจังหวัด เครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงล้านนา เจ้าท่าภูมิภาค สมาคมเลขาธิการลุ่มน้ำกกและโขงจังหวัดเชียงราย คณะทำงานด้านนี้ดำเนินโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้แก่ เป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับน้ำ การจำลองสถานการณ์น้ำจากการพัฒนาเมืองและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การพัฒนาแหล่งน้ำในบริเวณต่างๆ อาทิ หนองปิง และแม่น้ำกนกน้อย เป็นต้น การจัดการน้ำเสียให้มีความอุดมสมบูรณ์ในระบบนิเวศ มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งน้ำสำรองไว้ใช้ยามขาดแคลน และเป็นพื้นที่กักเก็บน้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก
- *คณะกรรมการด้านสุขภาพ* ประกอบด้วย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ และสมัชชาสุขภาพล้านนา คณะทำงานด้านนี้ดำเนินการเตรียมความพร้อมรับมือกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ
- *คณะกรรมการด้านธุรกิจท่องเที่ยว* ประกอบด้วย สมาคมท่องเที่ยวจังหวัด พาณิชย์จังหวัด ท้องการค้าจังหวัด และอุตสาหกรรมจังหวัด คณะทำงานด้านนี้ จัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมือง โดยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้ภาคธุรกิจการท่องเที่ยวเตรียมความพร้อมในการปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงช่วยลดความเสี่ยงให้แก่กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

- ๑ มีการ**เกื้อหนุนพึ่งพาซึ่งกันและกัน** ถึงแม้ว่าเทศบาลนครเชียงรายเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน แต่เทศบาลตระหนักดีว่า การดำเนินงานเพียงหน่วยงานเดียวไม่อาจช่วยให้เมืองเชียงรายเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน แม้ว่าเทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมรับผิดชอบภารกิจด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นการเฉพาะและมีความพร้อมในอัตรากำลังคนและงบประมาณ ดังรายละเอียดที่กล่าวไปแล้ว แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในเรื่องขององค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะทางที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น เทศบาล จึงมุ่งเสริมสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานเพื่อพึ่งพาอาศัยภาคีเครือข่ายให้ร่วมเป็นกลไกขับเคลื่อนงาน โดยอาศัยจุดแข็งของแต่ละภาคีเครือข่ายมาเรียนรู้และสนับสนุนซึ่งกันและกัน อาศัยการแบ่งปันทรัพยากรระหว่างกัน และผนึกกำลัง (synergy) กัน เพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลลัพธ์ที่ดีกว่าการดำเนินงานเพียงหน่วยงานเดียวหรือต่างคนต่างทำ

กล่าวได้ว่า การเสริมสร้างภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานนี้เป็นการ**เกื้อหนุนพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน** เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งระหว่างภาคีเครือข่าย และนำจุดแข็งของภาคีเครือข่ายไปช่วยเติมเต็มข้อจำกัดของสมาชิก เพื่อให้การเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเกิดผลสำเร็จและได้ผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ภาคีเครือข่ายได้มีการ**เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน**ในหลายลักษณะตามบทบาทอำนาจหน้าที่และจุดแข็งของตน ได้แก่

- ๑ **หน่วยงานในระดับจังหวัด** ได้แก่ สำนักงานจังหวัด สถิติจังหวัด โยธาธิการและผังเมืองเชียงราย ประชาสัมพันธ์จังหวัด และท้องถิ่นจังหวัด ให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือเกี่ยวกับฐานข้อมูล ข้อมูลเชิงสถิติ องค์ความรู้ทางวิชาการด้านการผังเมือง การออกแบบถนนและระบบระบายน้ำ และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร/โครงการ/กิจกรรมต่างๆ
- ๑ **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ใกล้เคียง** จำนวน 8 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบลสันทราย เทศบาลตำบลเวียงป่าเป้า เทศบาลตำบลป่าอ้อดอนชัย องค์การบริหารส่วนตำบลริมกก องค์การบริหารส่วนตำบลแม่กรณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าสาย และองค์การบริหารส่วนตำบลรอบเวียง ร่วมกันดำเนินโครงการ/กิจกรรมโดย

มิได้แบ่งแยกการดำเนินงานตามเขตการปกครองแต่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมของปัญหาเป็นสำคัญ

- ๑ **หน่วยงานทางวิชาการ** ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาเขตเชียยราย มหาวิทยาลัยราชภัฏเวียงชัย และมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการในกระบวนการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การจัดทำยุทธศาสตร์ การจัดทำแผนแม่บท การทำแบบจำลอง และการประเมินผลกระทบของเมือง

นอกจากนี้ ระหว่างภาคีเครือข่ายยังแบ่งปันทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงานร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ สถานที่ องค์ความรู้ และเวลาในการดำเนินงาน

1.5 แต่ละกลุ่ม/องค์กรมีความเท่าเทียมและมีอิสระในการดำเนินงานของตน

ภาคีเครือข่ายทั้ง 37 กลุ่ม/องค์กร ต่างมีโครงสร้างกลุ่ม/องค์กรและมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจของตน มิได้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาต่อกัน แม้จะมีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่ละกลุ่ม/องค์กรต่างก็มีความเท่าเทียมกันและมีความเป็นอิสระจากกันในการปฏิบัติภารกิจเฉพาะหน่วยงานของตน

2. บทบาทของภาคีเครือข่ายในการดำเนินงาน

ภาคีเครือข่ายมีบทบาทอย่างมากในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมเป็นเจ้าของร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ ดังนี้

2.1 การร่วมเป็นเจ้าของ

ภาคีเครือข่ายได้รับการกระตุ้นผ่านการสัมมนาให้รับทราบและเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวโน้มที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ความสำคัญของปัญหา และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียยราย ซึ่งส่งผลให้ภาคีเครือข่ายให้รู้สึกว่าเป็นเจ้าของปัญหา มีความต้องการหรือเกิดจิตสำนึกในการแก้ปัญหา โดยถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของเมืองเชียยราย ทั้งนี้ การร่วมเป็นเจ้าของแสดงให้เห็นจากทัศนคติและพฤติกรรมของภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบในการดำเนินงานทุกขั้นตอนด้วยความเต็มใจและเต็มกำลังความสามารถ เพื่อมุ่งตอบสนองต่อวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน

2.2 การร่วมคิด

ภาคีเครือข่ายร่วมกันพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องหลายครั้ง อาทิ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงรายที่ผ่านมาและในอนาคต, ผลกระทบและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นต่อเมืองจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่เสี่ยงภัย ฯลฯ และได้ระดมสมองจัดลำดับความสำคัญของผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่จะเกิดขึ้นต่อเมืองเชียงราย ซึ่งสามารถสรุปผลกระทบที่สำคัญได้สามด้าน ได้แก่ ด้านการเกษตร ด้านการท่องเที่ยว และด้านสุขภาพ จากนั้น ภาคีเครือข่ายยังร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ 5 ประการที่จะเป็นแนวทางในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยมุ่งเน้นให้คนในเมืองเชียงรายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และมุ่งเน้นให้คนในเมืองเชียงรายสามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศได้ ซึ่งยุทธศาสตร์ 5 ประการ ประกอบด้วย การดำเนินงานด้านการเกษตรที่เพิ่มพื้นที่สีเขียวและการเกษตรอินทรีย์ การบริหารจัดการน้ำ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร และการเสริมสร้างศักยภาพของภาคีเครือข่ายในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

2.3 การร่วมวางแผน

ภาคีเครือข่ายร่วมกันตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการ/กิจกรรมใดบ้างตามยุทธศาสตร์ โดยเริ่มต้นจากการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนโดยเฉพาะหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ เสนอโครงการนำร่องที่คาดว่าจะช่วยให้เมืองเชียงรายสามารถเตรียมความพร้อมรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ ซึ่งมูลนิธิรีออคก็เฟลเลอร์ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และภาคีเครือข่าย ได้ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกโครงการนำร่องที่คิดว่าตอบโจทย์กับการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย โดยได้คัดเลือก 3 โครงการเพื่อดำเนินการ ได้แก่ 1) โครงการพัฒนาพื้นที่เขตเมืองเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศพื้นที่ชุ่มน้ำหนองปิง 2) โครงการฟื้นฟูระบบนิเวศและส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน พื้นที่แม่น้ำกอน้อย และ 3) โครงการการพัฒนาแผนการรับมือและแผนพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองเชียงรายภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นอกจากนี้ ภาคีเครือข่ายยังร่วมกันกำหนดกิจกรรมย่อยๆ อีกจำนวนมากภายใต้โครงการใหญ่เหล่านี้ อาทิ การจัดทำแบบจำลองเหตุการณ์พัฒนาเมือง การพัฒนาและวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการ การส่งเสริมการทำพื้นที่สีเขียวและเกษตรในเมือง การพัฒนาและวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างบูรณาการ และการประเมินผลกระทบของเมืองโดยการบูรณาการสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น

นอกจากการร่วมกันตัดสินใจว่าจะดำเนินโครงการ/กิจกรรมใดบ้างแล้ว ภาคีเครือข่ายยังร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน โดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ และจัดหางบประมาณ และทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินโครงการ/กิจกรรม ทั้งนี้ ภาคีเครือข่ายแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานโดยพิจารณาจากบทบาทอำนาจหน้าที่และความเชี่ยวชาญของแต่ละภาคีเครือข่าย ซึ่งได้มีการแบ่งคณะทำงานออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) คณะทำงานด้านการเกษตร 2) คณะทำงานด้านทรัพยากรทางน้ำและสิ่งแวดล้อม 3) คณะทำงานด้านสุขภาพ และ 4) คณะทำงานด้านการธุรกิจท่องเที่ยว สำหรับการดำเนินกิจกรรมย่อย ภาคีเครือข่ายยังวางแผนให้มีหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม อาทิ สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการพัฒนาและวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการ, เกษตรอำเภอเมืองเชียงราย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการส่งเสริมการทำพื้นที่สีเขียวและเกษตรในเมือง, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการพัฒนาและวางแผนการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างบูรณาการ และสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงราย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการประเมินผลกระทบของเมืองโดยการบูรณาการสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น ภายหลังจากดำเนินโครงการและกิจกรรม ภาคีเครือข่ายยังวางแผนให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโดยมีการประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดกรอบการติดตามและประเมินผล เกณฑ์ และตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมินผล

2.4 การร่วมดำเนินงาน

ภาคีเครือข่ายร่วมดำเนินโครงการ/กิจกรรมด้วยความเต็มใจและเต็มกำลังความรู้ความสามารถของตน ยิ่งกว่านั้น ยังส่งเสริมให้ชุมชนและประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการด้วย ดังนี้

- ๑) โครงการพัฒนาพื้นที่เขตเมืองเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศพื้นที่ชุ่มน้ำหนองปิ้ง เป็นโครงการพัฒนาหนองน้ำสาธารณะขนาด 10 ไร่ ที่มีชื่อว่า “หนองปิ้ง” ให้เป็นแก้มลิงหรืออ่างเก็บน้ำสำหรับอุบ้กในชวงฤดูแล้ง และเป็นพื้นที่ชะลอน้ำชวงฤดูน้ำหลากเพื่อป้องกันการทลายของหน้าดินหรือดินถล่มในพื้นที่เสี่ยง ภายใต้โครงการนี้ มีการดำเนินกิจกรรมควบคู่กัน 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) การทำแก้มลิงหรืออ่างเก็บน้ำโดยเทศบาลนครเชียงรายทำการขุดลอก ปรับแต่งตลิ่ง ทำกำแพงกันดินทรุดตัวติดตั้งน้ำพุเพื่อเพิ่มออกซิเจนในน้ำ สร้างอาคารสูบน้ำเพื่อบริการน้ำอุปโภคสำหรับประชาชนในพื้นที่ขาดแคลนน้ำในเขตอำเภอเมือง สร้างลานเอนกประสงค์ และปรับภูมิทัศน์โดยรอบด้วยการปลูกต้นไม้และดอกไม้ประดับเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว ซึ่งเทศบาลใช้งบประมาณและกำลังคนของตน

2) การเพิ่มพื้นที่สีเขียวและลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ โดยเกษตรกรอำเภออบรมให้ความรู้แก่กลุ่มเกษตรกรเกี่ยวกับการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากการเผาตอซังและฟางข้าวในพื้นที่ทำนาโดยรอบหนองปิง ซึ่งเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่กว่า 400 ไร่ และมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรอาสาสมัครเพื่อเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังและตรวจสอบการเผาในพื้นที่และ

3) การสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งน้ำหนองปิงซึ่งมีป่าไม้จังหวัด ประมงจังหวัด สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เชียงราย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน แต่ได้เชิญชวนประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบเข้ามาร่วมสำรวจแหล่งน้ำและจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพในแหล่งน้ำเพราะการสำรวจแหล่งน้ำจำเป็นต้องอาศัยกำลังคนจำนวนมาก และเพื่อเป็นการสร้างความรักความหวงแหน รวมถึงปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์และรักษาแหล่งน้ำ

- ๑๐ **โครงการฟื้นฟูระบบนิเวศและส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน** พื้นที่แม่น้ำกกน้อย เป็นการฟื้นฟูแม่น้ำกกน้อยที่ถูกทิ้งร้างเสื่อมโทรมให้กลับมาเป็นพื้นที่สีเขียว และพื้นที่สาธารณประโยชน์ซึ่งเทศบาลนครเชียงราย ได้เชิญชวนชุมชนโดยรอบ 5 ชุมชน โรงเรียนในพื้นที่และใกล้เคียง หน่วยงานราชการ และสถาบันการศึกษาให้มาร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ 1) การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพในพื้นที่นาร่อง ระยะทาง 550 เมตร ของแม่น้ำกกน้อย โดยเทศบาลทำการปรับปรุงท้องคลอง เสริมขอบเขื่อนป้องกันตลิ่งพัง ถมผนังคลอง และออกแบบคันดิน ขณะที่ ชุมชนร่วมปลูกต้นไม้ พืช และผักท้องถิ่นริมฝั่ง เพื่อความสวยงามและเป็นอาหารของคนในชุมชน 2) การจัดทำแผนที่สีเขียว (Green Map) เทศบาลและชุมชนร่วมกันสำรวจทรัพยากรที่มีอยู่ สถานที่สำคัญ และสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ รวมทั้งค้นหาแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ที่เหมาะสม จากนั้นจัดทำแผนที่สีเขียวที่แสดงถึงที่ตั้งและตำแหน่งของทรัพยากร สถานที่ และสิ่งปลูกสร้างสำคัญในชุมชน รวมถึงสถานที่ที่ควรได้รับการพัฒนา 3) การจัดการน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดเทศบาลส่งเสริมให้บ้านเรือนและผู้ประกอบการในพื้นที่ทำการจัดการน้ำทิ้งจากแหล่งกำเนิดให้เหมาะสม โดยทำการบำบัดน้ำทิ้งที่สกปรกน้อยด้วยสวนน้ำขนาดเล็กและนำน้ำกลับมาใช้ประโยชน์ก่อนปล่อยลงสู่แม่น้ำ 4) การทำพิธีสืบชะตาแม่กกน้อย เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนโดยรอบลำน้ำมีความรักและหวงแหนดูแลรักษาลำน้ำและ 5) การส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน โดยจัดทำลานกิจกรรมเอนกประสงค์ สร้างเส้นทางสัญจร

จัดระเบียบบ้านเรือน ส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในพื้นที่
รณรงค์ให้ประชาชนจัดการขยะและน้ำเสียโดยวิธีธรรมชาติก่อนปล่อยน้ำ
ลงสู่แม่น้ำ

- ๑) โครงการการพัฒนาแผนการรับมือและแผนพัฒนาเศรษฐกิจของเมือง
เชียงรายภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โครงการนี้มุ่งเสริม
สร้างศักยภาพของเมืองเชียงรายให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพ
ภูมิอากาศได้ โดยมีการดำเนินกิจกรรมย่อยมากถึง 5 กิจกรรม ได้แก่

1) **การจัดทำแบบจำลองเหตุการณ์พัฒนาเมือง** ภาศึเครือข่ายจัดทำ
แบบจำลองเหตุการณ์การพัฒนาเมืองเชียงรายในอนาคตทั้งในทางเศรษฐกิจ
การบริหารจัดการน้ำ การจัดการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยคาดการณ์ถึงสภาพ
ภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น รวมทั้ง มีการจัดทำ
ผังความเชื่อมโยงขององค์กร/หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมือง
เพื่อประสานและบูรณาการการพัฒนาเมือง ในกระบวนการจัดทำแบบ
จำลอง สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยและผู้เชี่ยวชาญได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือ
ทางด้านวิชาการ เก็บรวบรวมข้อมูล และพัฒนาแบบจำลอง ขณะที่ ภาศึ
เครือข่ายตั้งชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อร่างแบบ
จำลองผ่านเวทีการประชุมกลุ่มย่อย และในขั้นตอนสุดท้าย นายกเทศมนตรี
นครเชียงรายเป็นผู้ให้ความเห็นชอบและอนุมัติการใช้แบบจำลอง

2) **การพัฒนาและวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการ**
กิจกรรมนี้มีสภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย เป็นผู้รับผิดชอบ
หลัก และได้ทำการประสานองค์กรภาคเอกชน ซึ่งได้แก่ หอการค้าจังหวัด
เชียงราย และชมรมธนาคาร ให้รวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นคณะทำงาน ที่เรียกว่า
“ทีมเชียงราย” ทั้งนี้ “ทีมเชียงราย” ได้ประชุมร่วมกันและจัดทำ “แผน
แม่บทการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายแบบบูรณาการ” ซึ่งเป็นแผนการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเมืองเชียงราย โดยในการจัดทำแผนแม่บทได้
เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมกันจัดทำร่างแผนแม่บท และสร้างชุมชน
ต้นแบบในการใช้แผนแม่บท ซึ่งชุมชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ วางแผน
และร่วมปฏิบัติ นอกจากนี้ “ทีมเชียงราย” ยังแต่งตั้ง “คณะกรรมการและ
คณะทำงานพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย” ให้ทำหน้าที่จัดทำแผน
งาน โครงการ และกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองเชียงราย
ให้เป็นไปตามแผนแม่บท โดยคณะกรรมการได้บูรณาการงบประมาณของ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในจังหวัดเชียงรายและจังหวัดอื่นๆ

3) การส่งเสริมการทำพื้นที่สีเขียวและเกษตรในเมือง มีเกษตรอำเภอเมืองเชียงรายเป็นผู้รับผิดชอบหลัก และมีการแต่งตั้งคณะทำงาน 2 ชุด ได้แก่ 1) คณะทำงานกิจกรรมเกษตรในเมือง ซึ่งประกอบด้วย เจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัด เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ชุมชน กลุ่มสหกรณ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด และผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์ และ 2) คณะทำงานกิจกรรมพื้นที่เมืองสีเขียว ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 9 แห่งในเขตผังเมืองเชียงราย และกรมโยธาธิการและผังเมือง กิจกรรมนี้เป็นการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยให้พื้นที่สาธารณะกลายเป็นแหล่งผลิตอาหารและพื้นที่สีเขียวเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การดำเนินงานได้ทำการอบรมให้ความรู้ทางการเกษตรแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการและให้ฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่ มีแผนการส่งเสริมด้านการตลาดเพื่อจัดจำหน่ายผลผลิตที่ได้โดยจัดหาสถานที่สำหรับการจำหน่ายผลผลิต และยังจัดพื้นที่สาธิตการทำเกษตรกรรมภายในบริบทเมือง ณ ศูนย์การเรียนรู้หลายแห่ง พร้อมทั้งจัดทำคู่มือถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตรให้แก่ผู้สนใจ

4) การพัฒนาและวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างบูรณาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีเขตเชียงราย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และชลประทานจังหวัด เป็นผู้รับผิดชอบหลัก ในการดำเนินกิจกรรมนี้ และมีการแต่งตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วย เทศบาลนครเชียงราย เทศบาลเมืองเชียงแสน เทศบาลเมืองเชียงของ กรมชลประทานจังหวัด และคณะกรรมการแม่น้ำกก-โขง กิจกรรมนี้ได้ทำการวิเคราะห์การบริหารจัดการน้ำสำหรับการอุปโภคและการบริโภค โดยเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานและทำการวิเคราะห์ความสมดุลในการใช้น้ำ (Water Balance) เพื่อทราบถึงปัญหาในการจัดการน้ำของเมืองเชียงราย จากนั้น จัดทำแบบจำลองประเมินสถานการณ์ทรัพยากรน้ำจากการพัฒนาเมือง ซึ่งจะช่วยคาดการณ์ถึงปัญหาในการจัดการน้ำที่เกิดจากการพัฒนาเมือง ทั้งนี้ ในกระบวนการดำเนินงาน ครู นักเรียน ผู้นำชุมชน และคนในชุมชน เข้ามาร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพภูมิอากาศ ข้อมูลน้ำฝน น้ำท่า ปริมาณน้ำต้นทุน ปริมาณความต้องการใช้น้ำ การใช้ประโยชน์ที่ดิน และข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อทรัพยากรน้ำ

5) การประเมินผลกระทบของเมืองโดยการบูรณาการสภาพภูมิอากาศ กิจกรรมนี้เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบของการพัฒนาเมืองที่มีต่อ สภาพภูมิอากาศ โดยมีผู้รับผิดชอบหลัก คือ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงราย และมีคณะทำงานร่วมประกอบด้วยผู้แทน จากเทศบาลนครเชียงราย และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา จังหวัดเชียงราย การดำเนินงานประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพการจราจร บนถนนสายหลัก เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของถนนสายหลักที่ใช้ในการ ขนส่งสินค้าระหว่างประเทศไทย พม่า และลาว ในการเปิดการค้าเสรี, การวิเคราะห์การวางผังเมือง การออกแบบถนน และระบบระบายน้ำ เพื่อ วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ และการใช้พื้นที่ในเขตเทศบาลนคร เชียงราย และการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อม อันมี สาเหตุมาจากการขยายตัวของชุมชนเมือง จากการประเมินผลกระทบของ เมืองทำให้ภาคีเครือข่ายมีฐานข้อมูลสำหรับการคิดค้นมาตรการและทาง เลือกที่เหมาะสมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทั้งในด้าน สิ่งแวดล้อม พลังงาน การคมนาคมขนส่ง และการพัฒนาเศรษฐกิจต่อไป

2.5 การร่วมติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

ภาคีเครือข่ายประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิดเห็นร่วมกัน (Share Learning Dialogues - SLD) เพื่อพัฒนารอบแนวทางการติดตามและประเมินผล เกณฑ์และ ตัวชี้วัดที่จะใช้ในการติดตามประเมินผลโครงการ/กิจกรรม ภายหลังจากการดำเนินโครงการและ กิจกรรม ภาคีเครือข่ายได้ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามกรอบ เกณฑ์ และตัวชี้วัด ที่กำหนดไว้ พร้อมกับมีผู้เชี่ยวชาญเข้ามาร่วมติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการนำร่อง เพื่อพิจารณาภาพรวมว่า การดำเนินโครงการเช่นนี้สามารถช่วยให้เมืองเชียงรายรับมือกับผลกระทบ ที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้หรือไม่

2.6 การร่วมรับผลประโยชน์

ภาคีเครือข่ายและประชาชนที่เข้าร่วมในการดำเนินโครงการย่อมได้รับประโยชน์ ร่วมกัน นั่นก็คือ ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานที่ช่วยให้เมืองเชียงรายสามารถรับมือกับ ผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้ดังจะกล่าวต่อไป และในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่ง ของเมืองเชียงรายย่อมเกิดความสุขความพอใจที่มีสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมถึงรู้สึกภูมิใจ ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงาน นอกจากนี้ ภาคีเครือข่ายยังได้เสริมสร้างศักยภาพของตนจากการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานร่วมกัน และมีสายสัมพันธ์หรือเครือข่ายในการทำงานเรื่องอื่นๆ ต่อไป

3. บทบาทของเทศบาลนครเชียงรายในการเสริมสร้างเครือข่าย

เทศบาลนครเชียงราย ในฐานะผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน มีแนวทางการเสริมสร้างเครือข่าย ดังนี้

3.1 ประสานภาคีเครือข่ายในการดำเนินงาน

หลังจากที่เทศบาลนครเชียงรายได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน จากมูลนิธิรีอ็อกกีเฟลเลอร์ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติ แห่งเอเชีย เทศบาลเริ่มต้นด้วยการประสานเชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในพื้นที่ให้เข้ามาร่วมเป็นภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยประสานขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทำคำสั่งแต่งตั้งทุกภาคส่วนในพื้นที่ให้มาร่วมเป็นคณะกรรมการของโครงการอย่างเป็นทางการ ซึ่งคณะกรรมการมีสมาชิก รวม 40 คน เป็นผู้แทนจาก 37 กลุ่ม/องค์กร และมีการกำหนดโครงสร้างคณะกรรมการ ได้แก่ ประธานคณะกรรมการ 1 คน รองประธาน 3 คน และคณะกรรมการ 36 คน

เทศบาลนครเชียงราย มีเทคนิคในการประสานเครือข่ายโดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในระดับจังหวัด เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงทุกภาคส่วนให้เข้ามาร่วมดำเนินงาน เพราะด้วยบทบาทอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด ย่อมสามารถเชื่อมประสานทุกภาคส่วนภายในจังหวัดให้เข้ามาร่วมดำเนินงานได้ดีกว่าที่เทศบาลเป็นผู้เชื่อมประสานด้วยตนเอง

ฐานคิดสำคัญของเทศบาลนครเชียงรายในการเสริมสร้างเครือข่ายมาจากการที่ผู้บริหารท้องถิ่นเล็งเห็นว่า การทำงานในลักษณะเครือข่ายที่ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ย่อมก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายและความยั่งยืนในการดำเนินงานที่มีผลดีกว่าการทำงานเพียงลำพังหรือต่างคนต่างทำ ซึ่งหลักการในการทำงานเช่นนี้เป็นนโยบายสำคัญของนายกเทศมนตรี นครเชียงรายชุดเดิมและชุดปัจจุบัน ซึ่งมีได้สังกัดกลุ่มการเมืองเดียวกัน (นายสมพงษ์ กุลวงศ์ ดำรงตำแหน่งเมษายน 2551- มีนาคม 2555 และ นายวันชัย จงสุทธานามณี ดำรงตำแหน่งสิงหาคม 2555 – ปัจจุบัน) และได้กลายเป็นแนวทางการปฏิบัติงานของข้าราชการและพนักงานเทศบาล มาโดยตลอด

3.2 สร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่าย กระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ

เทศบาลนครเชียงรายจัดประชุมสัมมนาให้แก่ภาคีเครือข่าย เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดตั้งเครือข่าย วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน สภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงรายที่เกิดขึ้น แนวโน้มที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมา โดยมีสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย เป็นพี่เลี้ยงทางด้านวิชาการในการจัดประชุมและ

มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางร่วมเป็นวิทยากร การสัมมนาในครั้งนี้ส่งผลให้ภาคีเครือข่ายเข้าใจวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่ายและการดำเนินงาน ได้เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อเมือง ได้รับการกระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา และในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของเมืองเชียงราย เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหา

3.3 สร้างระบบการติดต่อประสานงาน

เทศบาลนครเชียงราย จัดทำ “โครงการประสานงานเครือข่ายความหลากหลายการเรียนรู้เพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย” ซึ่งได้มีการจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศูนย์ฯ เป็นองค์กรกลางในการประสานงานอย่างเป็นทางการระหว่างภาคีเครือข่ายทั้งในระดับเมืองเชียงรายและระดับภูมิภาค ทั้งนี้ ศูนย์มีคณะทำงาน ประกอบด้วย ผู้แทนจากเทศบาลนครเชียงราย ผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 9 แห่งที่อยู่ในเขตพื้นที่เมือง และผู้แทนจากภาคส่วนการท่องเที่ยวและการเกษตร โดยเทศบาลให้การอนุเคราะห์อาคารสถานที่ของเทศบาลเป็นที่ทำการของศูนย์

3.4 ให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

เทศบาลนครเชียงรายจัดการประชุมหลายครั้งในลักษณะที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิดเห็นร่วมกัน (Share Learning Dialogues - SLD) โดยมีการพูดคุยกันเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่จะเกิดขึ้นในแต่ละมิติเพื่อจัดทำวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การดำเนินงานของเครือข่าย

สถาบันวิชาการและผู้เชี่ยวชาญได้เข้ามาช่วยทำการศึกษาเพื่อประเมินผลกระทบและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Vulnerability Assessments) โดยทำการศึกษากลุ่มเป้าหมายและพื้นที่เสี่ยงภัยที่จะได้รับผลกระทบ รวมทั้ง ศึกษาถึงสถานการณ์ผลกระทบที่เกิดขึ้นและแนวโน้มของผลกระทบที่จะเกิดขึ้น จากนั้นได้นำข้อมูลเสนอต่อภาคีเครือข่าย เพื่อให้ภาคีเครือข่ายประชุมระดมความคิดเห็น เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และกำหนดยุทธศาสตร์ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อเมืองเชียงราย เมื่อภาคีเครือข่ายกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ได้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว สถาบันวิชาการและผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยทำการศึกษาถึงความเหมาะสมของยุทธศาสตร์อีกครั้งหนึ่ง โดยพิจารณาดูว่า ยุทธศาสตร์ที่กำหนดขึ้นมานั้นสามารถใช้รับมือกับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น หรือช่วยลดความเสี่ยงของเมืองจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้จริงหรือไม่

ผลจากการศึกษาโดยสถาบันวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทำให้ทราบว่า มิติสำคัญที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คือ มิติทางด้านการเกษตร การท่องเที่ยว และสุขภาพ ด้วยเหตุนี้ ภาศึเครือข่ายจึงร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ 5 ประการ เพื่อเป็นแนวทางในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย โดยมุ่งเน้นให้คนในเมืองเชียงรายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และมุ่งเน้นให้คนในเมืองเชียงรายสามารถปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศได้ ซึ่งยุทธศาสตร์ 5 ประการ ประกอบด้วย การดำเนินงานด้านการเกษตรที่เพิ่มพื้นที่สีเขียวและการเกษตรอินทรีย์ การบริหารจัดการน้ำ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร และการเสริมสร้างศักยภาพของภาศึเครือข่ายในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

3.5 ให้ภาศึเครือข่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน

เทศบาลนครเชียงรายวางแผนการดำเนินงานร่วมกับภาศึเครือข่าย โดยกำหนดแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน ดังนี้

- ๑ การคัดเลือกโครงการที่จะดำเนินการ เทศบาลและภาศึเครือข่ายกำหนดให้หน่วยงานในพื้นที่เสนอโครงการนำร่องที่เป็นการเตรียมความพร้อมของเมืองเชียงรายเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จากนั้นจึงทำการคัดเลือกโครงการที่เหมาะสมร่วมกัน
- ๑ การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ เทศบาลและภาศึเครือข่ายจัดกลุ่มสมาชิกเป็นคณะทำงานใน 4 ด้านเพื่อรับมือกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในสามมิติ คือ มิติการเกษตร การท่องเที่ยว และสุขภาพ โดยจัดกลุ่มตามบทบาทอำนาจหน้าที่และความเชี่ยวชาญของแต่ละภาศึเครือข่าย ได้แก่ 1) คณะทำงานด้านการเกษตร 2) คณะทำงานด้านทรัพยากรทางน้ำและสิ่งแวดล้อม 3) คณะทำงานด้านสุขภาพ และ 4) คณะทำงานด้านการธุรกิจท่องเที่ยว สำหรับการดำเนินกิจกรรมย่อย ภาศึเครือข่ายยังวางแผนให้มีหน่วยงานรับผิดชอบหลักและคณะทำงานที่ เป็นผู้แทนจากภาศึเครือข่ายดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม
- ๑ การจัดสรรทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน สำหรับงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินโครงการภาพรวม เทศบาลนครเชียงรายในฐานะผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน ได้จัดสรรงบประมาณ จำนวน 5 ล้านบาท ซึ่งงบประมาณส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิรีออคกีเฟลเลอร์ อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

ไม่ได้มีเพียงงบประมาณเท่านั้น แต่ยังจำเป็นต้องใช้บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ฯลฯ ภาคีเครือข่ายจึงตกลงที่จะแบ่งปันทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงานร่วมกัน โดยการจัดหาหรือจัดการทรัพยากรให้เป็นหน้าที่ของ คณะทำงานหรือผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินแต่ละโครงการ/กิจกรรม

3.6 ให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

เทศบาลเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติหรือดำเนินโครงการ/กิจกรรมอย่างเต็มที่ ดังเห็นได้จากบทบาทของภาคีเครือข่ายในการร่วมดำเนินงานตามที่ได้กล่าวไปแล้ว ขณะที่ เทศบาลเองก็ลงมือปฏิบัติหรือดำเนินงานในทุกโครงการ/กิจกรรม โดยส่งผู้แทนจากเทศบาล ร่วมเป็นคณะทำงานในทุกโครงการ/กิจกรรม

3.7 ให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

เทศบาลจัดการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิดเห็นร่วมกับภาคีเครือข่าย (Share Learning Dialogues - SLD) เพื่อพัฒนารอบแนวทางการติดตามและประเมินผล เกณฑ์และตัวชี้วัดที่จะใช้ในการติดตามประเมินผลโครงการ/กิจกรรม ภายหลังจากการดำเนินโครงการและกิจกรรม ภาคีเครือข่ายได้ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามกรอบ เกณฑ์ และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ พร้อมกับมีผู้เชี่ยวชาญเข้ามาร่วมติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการ นำร่องเพื่อพิจารณาภาพรวมว่า การดำเนินโครงการเช่นนี้สามารถช่วยให้เมืองเชียงรายรับมือกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้หรือไม่

3.8 แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายระดับนานาชาติ และนำกลับมาพัฒนาภาคีเครือข่ายระดับพื้นที่

เมืองเชียงรายเป็นหนึ่งในสิบเมืองของภูมิภาคเอเชีย¹⁹ ที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมโครงการ “เครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” เทศบาล นครเชียงรายในฐานะผู้รับผิดชอบหลัก จึงกลายเป็นภาคีเครือข่ายกับหน่วยงานรับผิดชอบหลักของเมืองอื่นๆ ในการเตรียมความพร้อมของเมืองเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เทศบาล ได้เข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินงานกับภาคีเครือข่ายระดับภูมิภาคหลายครั้ง เพื่อเรียนรู้การดำเนินงานของเมืองอื่นและพัฒนาการดำเนินงานไปพร้อมกัน หลังจากนั้น เทศบาล

¹⁹ สิบเมืองในภูมิภาคเอเชีย ประกอบด้วย เมืองสุรัต ประเทศอินเดีย (Surat - Gujarat), เมืองอินดอร์ ประเทศอินเดีย (Madhya Pradesh), เมืองโกรคัฟวร์ ประเทศอินเดีย (Gorakhpur Pradesh), เมืองดานัง ประเทศเวียดนาม (Danang), เมืองควินยง ประเทศเวียดนาม (QuyNhon), เมืองคานโทว ประเทศเวียดนาม (Can Tha), เมืองเชียงราย ประเทศไทย (Chiang Rai), เมืองหาดใหญ่ ประเทศไทย (Hat Yai), เมืองบันดาร์ลัมปุง ประเทศอินโดนีเซีย (Bandar Lampung) และเมืองเซมารัง ประเทศอินโดนีเซีย (Semarang)

ได้นำประสบการณ์และความรู้ที่ได้รับกลับมาบอกเล่าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับภาคีเครือข่ายในระดับพื้นที่ เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพภาคีเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งและพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ผลสำเร็จและความยั่งยืนของโครงการ

การดำเนินโครงการ “เครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 – 2559 โดยใช้กลยุทธ์ให้เครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเป็นผู้ขับเคลื่อนงาน ส่งผลให้เมืองเชียงรายได้มีการเตรียมความพร้อมรับมือกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศใน 3 ด้าน คือ ด้านการเกษตร ด้านการท่องเที่ยว และด้านสุขภาพ ซึ่งเกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมหลายประการ ได้แก่

- ๑ มีการจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงรายได้” เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญและเกี่ยวข้อง ซึ่งข้อมูลจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ ศูนย์ยังเป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงานระหว่างภาคีเครือข่าย ส่งผลให้ภายในเครือข่ายมีช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างเป็นทางการและเป็นระบบ ตลอดจน ศูนย์ยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเตรียมความพร้อมรับมือกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นให้แก่ประชาชนและภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่
- ๒ มีแนวทางการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงรายได้ในหลายด้าน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดเหตุการณ์จริง ซึ่งการเตรียมรับมือที่ดีช่วยลดความเสี่ยงและความเสียหายในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้ โดยแนวทางในการรับมือ ประกอบด้วย
 - มาตรการและแนวทางในการรับมือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อเมืองในด้านจราจร ผังเมือง ที่ดิน การระบายน้ำ และสิ่งแวดล้อม
 - แผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ที่มีข้อมูลปริมาณน้ำและความต้องการใช้น้ำ ข้อมูลการประเมินสถานการณ์ทรัพยากรน้ำ และการคาดการณ์ปัญหาในการจัดการน้ำของเมือง
 - แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อการอนุรักษ์และไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเมืองและช่วยลดความเสี่ยงให้แก่กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

- แบบจำลองการพัฒนาเมืองเชียงรายในอนาคต ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การคมนาคมขนส่ง การท่องเที่ยว การเกษตร การบริหารจัดการน้ำ การจัดการสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ภายใต้การคาดการณ์ถึงสภาพภูมิอากาศที่จะเปลี่ยนแปลงไปและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ซึ่งการจัดทำแบบจำลองช่วยให้องค์กร/หน่วยงานต่างๆ ภายในเมืองเชียงราย โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนเริ่มดำเนินการวางแผนเตรียมความพร้อมรับมือกับเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทำการบรรจุเรื่องนี้ไว้ในแผนพัฒนา

- ๑ หนองบึงได้รับการพัฒนาฟื้นฟูให้กลายเป็นแหล่งกักเก็บน้ำสำรองในช่วงฤดูแล้ง เพื่อเป็นแหล่งน้ำสำหรับการอุปโภคของประชาชนในพื้นที่ขาดแคลนน้ำในเขตอำเภอเมือง และกลายเป็นแก้มลิงในช่วงฤดูน้ำหลาก รวมทั้ง ด้วยคุณภาพน้ำที่ดีขึ้นจึงกลายเป็นแหล่งน้ำที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์และมีความหลากหลายทางชีวภาพ
- ๑ แม่น้ำกกได้รับการพัฒนาฟื้นฟูจากน้ำเน่าเสียให้กลายเป็นน้ำใส สามารถช่วยบรรเทาปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้งและเป็นทางระบายน้ำในช่วงน้ำหลาก รวมทั้งกลายเป็นแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ
- ๑ มีพื้นที่สีเขียวภายในเมืองเพิ่มมากขึ้น ทั้งในเชิงเกษตรกรรมและไม้ปลูก โดยเฉพาะบริเวณใกล้แหล่งน้ำ เพื่อเป็นแหล่งผลิตออกซิเจนหรือเป็นปอดของเมืองและดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน
- ๑ ที่ดินถูกใช้ให้เป็นประโยชน์โดยพื้นที่สาธารณะกลายเป็นพื้นที่สีเขียวและแหล่งผลิตอาหาร เช่น การเลี้ยงปลา การเลี้ยงกบ การปลูกผักปลอดสารพิษ การปลูกข้าวอินทรีย์ การปลูกไม้ผล ฯลฯ

นอกจากนี้ ประชาชน เด็กและเยาวชน เกษตรกร ผู้ประกอบการ และประชากรกลุ่มต่างๆ ในเมืองเชียงราย ได้เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งช่วยให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา ปรับพฤติกรรมอันเป็นสาเหตุที่ทำให้คุณภาพของเมืองเชียงรายเพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งเกิดจิตสำนึกและพฤติกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น อาทิ เกษตรกรลดการเผาในการเพาะปลูก ซึ่งจะช่วยลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อผลผลิตทางการเกษตร เกษตรกรรู้จักการใช้ที่ดินว่างเปล่าให้เป็นประโยชน์ในการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์เพื่อดำรงชีพ เกษตรกรเรียนรู้การใช้ในการเพาะปลูก สถานประกอบการและครัวเรือนใกล้แหล่งน้ำทำการบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยทิ้งลงสู่แม่น้ำ ประชาชน

เด็ก และเยาวชน รักและหวงแหนแหล่งน้ำมากขึ้น โดยไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง ช่วยกันดูแลรักษาคลอง และปลูกต้นไม้ดอกไม้ตามบ้านเรือนและแหล่งน้ำ เป็นต้น

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมอีกประการหนึ่ง คือ เกิดเครือข่ายระดับพื้นที่ในการดำเนินงาน ซึ่งมีสมาชิกจากทั้งหน่วยงานภาครัฐ สถาบันวิชาการ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน และประชาชน การทำงานในลักษณะเครือข่ายเช่นนี้ส่งผลให้เกิดความสำเร็จขึ้นได้ในระดับเมืองและยังคงมีการขยายผลการดำเนินงานต่อไป อาทิ เครือข่ายครูช่วยกันออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงรายให้แก่เด็กนักเรียน พร้อมทั้ง ทำสื่อการเรียนรู้ประกอบการเรียนการสอน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานไม่ได้จบเพียงเท่านี้ แต่ได้พยายามขยายผลออกไปยังพื้นที่หรือเมืองอื่นๆ โดยเครือข่ายการดำเนินโครงการเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้ผลักดันการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศให้กลายเป็นนโยบายระดับประเทศ ซึ่งภายหลังจากการดำเนินโครงการ เครือข่ายได้มีการจัดทำเอกสารรวบรวมตัวอย่างที่ดี บทเรียน และประสบการณ์ในการดำเนินงาน เพื่อใช้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเมืองอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศ และใช้เผยแพร่ผ่านสื่อในหลายช่องทาง อาทิ เว็บไซต์โครงการ การจัดนิทรรศการในงานสัมมนา และการจัดประชุมสัมมนา เป็นต้น ประกอบกับ สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในระดับประเทศที่ประสานงานเรื่องการเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้จัดสัมมนาระดับประเทศ เพื่อเป็นเวทีในการประสานและนำเสนอผลการดำเนินโครงการให้แก่ผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันเรื่องนี้เข้าสู่นโยบายระดับประเทศต่อไป

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงาน

การดำเนินโครงการ “เครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” ตลอดระยะเวลา 7 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 – 2559 มีพัฒนาการการดำเนินงาน มีการขยายผลการดำเนินงาน และสั่งสมประสบการณ์การดำเนินงานเรื่อยมาในแต่ละปี ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย

1. ความเชื่อมั่นของผู้บริหารท้องถิ่นในการทำงานลักษณะเครือข่าย

การดำเนินโครงการ “เครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” ของเทศบาลนครเชียงราย อยู่ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของผู้บริหารท้องถิ่นสองชุด คือ ผู้บริหารท้องถิ่นชุดเดิม ที่มี นายสมพงษ์ กุลวงศ์ ดำรงตำแหน่งเป็นนายกเทศมนตรีในช่วงเมษายน 2551 - มีนาคม 2555 และผู้บริหารท้องถิ่นชุดปัจจุบัน ที่มี นายวันชัย จงสุทธนามณี ดำรงตำแหน่งเป็นนายกเทศมนตรีตั้งแต่สิงหาคม 2555 เป็นต้นมา ผู้บริหารท้องถิ่นทั้งสองชุดต่างมีความเชื่อมั่นในการทำงานลักษณะเครือข่าย

ความเชื่อมั่นนี้เกิดจากประสบการณ์ในการบริหารงานที่ผ่านมา ผู้บริหารท้องถิ่นพบว่าเทศบาลยังมีข้อจำกัดในการดำเนินงานบางอย่าง เช่น องค์กรความรู้ งบประมาณ ความยืดหยุ่นและความรวดเร็วในการทำงานภายใต้ระบบราชการ ฯลฯ บ่อยครั้งที่เทศบาลทำงานเพียงลำพังแล้วไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร เทศบาลจึงเรียนรู้และพัฒนาการทำงานโดยนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ โดยเฉพาะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และพยายามเสริมสร้างการทำงานในลักษณะเครือข่ายร่วมกับภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมในพื้นที่ ผลปรากฏว่า การทำงานในลักษณะเช่นนี้สามารถช่วยให้เกิดผลสำเร็จได้มากขึ้น ที่สำคัญ ผลสำเร็จมีความยั่งยืน นอกจากนี้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อเทศบาลแล้ว ผู้บริหารท้องถิ่นยังพบว่า ประชาชนและภาคส่วนต่างๆ ที่เข้ามาเป็นเครือข่ายของเทศบาล ได้พัฒนาศักยภาพและความเข้มแข็งของตนด้วย

ผู้บริหารท้องถิ่นได้ถ่ายทอดและปลูกฝังการทำงานในลักษณะเครือข่ายให้แก่บุคลากรของเทศบาล โดยประกาศเป็นนโยบายในด้านการบริหารจัดการให้บุคลากรรับทราบและนำไปสู่การปฏิบัติ พร้อมทั้ง ปลูกฝังให้เกิดเป็นวัฒนธรรมการทำงานขององค์กรผ่านการพูดคุยในที่ประชุมระหว่างผู้บริหารและข้าราชการของเทศบาล ผู้บริหารจะชี้ชวนให้บุคลากรเห็นถึงข้อจำกัดของการทำงานโดยเทศบาลเพียงลำพัง และข้อดีของการทำงานในลักษณะเครือข่ายที่ช่วยเติมเต็มจุดอ่อนของเทศบาล ในทางปฏิบัติ บ่อยครั้งที่ผู้บริหารท้องถิ่นเริ่มเป็นผู้ประสานงานกับภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ด้วยตนเองเพื่อให้เกิดเป็นเครือข่ายในการทำงาน โดยอาศัยการรู้จักคุ้นเคยกันในระดับหัวหน้าองค์กร/หน่วยงาน หรือการเป็นที่รู้จักมักคุ้นของกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ในพื้นที่

ที่ผ่านมา เทศบาลมีการทำงานในลักษณะเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ยิ่งเทศบาลเห็นผลสำเร็จของการทำงานในลักษณะเครือข่าย ก็ยิ่งเชื่อมั่นต่อการทำงานในลักษณะนี้และลงมือปฏิบัติเรื่อยมา จนเทศบาลกลายเป็นองค์กรหนึ่งที่มีการทำงานร่วมกับเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมในพื้นที่ได้อย่างเข้มแข็ง

ทั้งนี้ โครงการ “เครือข่ายเมืองในเอเชียเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” เป็นโครงการขนาดใหญ่ที่มุ่งหวังให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในระดับเมือง และมุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชน ซึ่งต้องดำเนินกิจกรรมหลากหลาย บ่อยครั้ง และต่อเนื่องยาวนาน รวมทั้ง มีความจำเป็นที่ต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินงานค่อนข้างมาก ทั้งความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ระยะเวลา งบประมาณ กำลังคน ฯลฯ เทศบาลจึงเลือกใช้กลยุทธ์การทำงานในลักษณะเครือข่าย เพื่อให้ภาคีเครือข่ายร่วมเป็นพันธมิตรขับเคลื่อนการดำเนินงาน และเกื้อหนุนกันในการทำงาน ซึ่งผลการดำเนินงานก็ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย

กล่าวได้ว่า หากผู้บริหารท้องถิ่นไม่มีความเชื่อมั่นในการทำงานลักษณะเครือข่าย คงไม่มีจุดเริ่มต้นหรือจุดกำเนิดของการทำงานในลักษณะเครือข่ายในพื้นที่เมืองเชียงราย และคงไม่เกิดเครือข่ายในการทำงานที่มีสมาชิกมาจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ดังเช่นทุกวันนี้

2. การออกแบบรูปแบบการทำงานให้ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม

เทศบาลนครเชียงราย ได้ออกแบบรูปแบบการทำงานที่สนับสนุนส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการอย่างเต็มที่ กล่าวคือ

๑ การแต่งตั้งคณะกรรมการที่ประกอบด้วยทุกภาคส่วนในพื้นที่เมืองเชียงราย ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม จำนวนมากถึง 37 หน่วย/องค์กร เพื่อให้คณะกรรมการชุดนี้กลายเป็นเครือข่ายของเทศบาลในการจัดทำแผนและยุทธศาสตร์ของโครงการ ไม่เพียงเท่านั้น ภาคีเครือข่ายได้แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามภารกิจหน้าที่และความรู้ความสามารถของตน และจัดเป็นคณะกรรมการสำหรับการดำเนินงานใน 4 ด้าน ได้แก่

- คณะทำงานด้านการเกษตร ดำเนินโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียว การทำเกษตรกรรม และการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ภายในเมือง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน ผังเมือง การใช้น้ำ และสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง
- คณะทำงานด้านทรัพยากรทางน้ำและสิ่งแวดล้อม ดำเนินโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้แก่ เป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับน้ำ การจำลองสถานการณ์น้ำจากการพัฒนาเมืองและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การพัฒนาแหล่งน้ำในบริเวณต่างๆ อาทิ หนองปิง และแม่น้ำกกน้อย เป็นต้น การจัดการน้ำเสียให้มีความอุดมสมบูรณ์ในระบบนิเวศ มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งน้ำสำรองไว้ใช้ยามขาดแคลน และเป็นพื้นที่กักเก็บน้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก
- คณะทำงานด้านสุขภาพ ดำเนินการเตรียมความพร้อมรับมือกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ
- คณะทำงานด้านการธุรกิจท่องเที่ยว จัดทำแผนแม่บทการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมือง โดยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้ภาคธุรกิจการท่องเที่ยวเตรียมความพร้อมในการปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงช่วยลดความเสี่ยงให้แก่กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

นอกจากนี้ ในการดำเนินแต่ละโครงการ/กิจกรรมย่อย ยังมีการแต่งตั้งคณะกรรมการของแต่ละโครงการ/กิจกรรมย่อยเป็นการเฉพาะ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาและวางแผน

ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการ, คณะทำงานการส่งเสริมการทำพื้นที่สีเขียว และเกษตรในเมือง, คณะทำงานการพัฒนาและวางแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างบูรณาการ และคณะทำงานประเมินผลกระทบของเมืองโดยการบูรณาการสภาพภูมิอากาศ ซึ่งคณะทำงานประกอบด้วยผู้แทนจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ/กิจกรรมนั้น และมีการกำหนดผู้รับผิดชอบหลักไว้

ทั้งนี้ การแต่งตั้งให้มีคณะทำงานหลายชุด ได้แก่ คณะทำงานเชิงยุทธศาสตร์ คณะทำงานตามประเด็นปัญหา และคณะทำงานเชิงปฏิบัติการ เพื่อส่งเสริมให้ภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ได้เข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้ได้มากที่สุด

- ๑ การกำหนดความสัมพันธ์ของภาคีเครือข่ายเป็นแนวราบ (Horizontal relationship) สมาชิกเครือข่ายอยู่ในฐานะหุ้นส่วน (partner) ที่ทำงานกันเป็นทีมหรือคณะทำงาน การทำงานไม่มีลักษณะของการสั่งการแบบเจ้านายกับลูกน้อง หรือสมาชิกเครือข่ายมิได้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาต่อกัน แม้จะมีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย แต่ละกลุ่ม/องค์กรต่างก็มีความเท่าเทียมกันและมีความเป็นอิสระจากกัน ในการปฏิบัติการกิจของหน่วยงานตน ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ในแนวราบหรือการเป็นหุ้นส่วนกันยิ่งส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมเต็มตัว เพราะรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบต่อโครงการนี้โดยตรง
- ๑ การออกแบบให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด โดยร่วมกันเป็นเจ้าของในการดำเนินงานที่ตระหนักรู้ถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของเมืองเชียงรายและดำเนินงานด้วยความเต็มใจและเต็มกำลังความสามารถ ร่วมกันคิดและพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นบ่อยครั้ง กระทั่งความคิดตกผลึกกลายเป็นวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ร่วมกันวางแผนโครงการย่อยและกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์เพื่อให้โครงการใหญ่บรรลุเป้าหมาย ร่วมกันลงมือปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย ร่วมกันติดตามประเมินผลเพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย และในท้ายที่สุดร่วมกันรับผลประโยชน์หรือความสำเร็จที่เกิดขึ้น

3. มีการติดต่อสื่อสารกันภายในเครือข่าย

ภาคีเครือข่ายมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอตลอดระยะเวลาในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการติดต่อสื่อสารสองทางทั้งระหว่างปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย เพื่อทำการประสานงาน เชื่อมโยง ทำความเข้าใจ แลกเปลี่ยน

ข้อมูล และรักษาสัมพันธ์ภาพระหว่างภาคีเครือข่าย ส่งผลให้การดำเนินงานตรงตามวัตถุประสงค์ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีเอกภาพ ทั้งนี้ ภาคีเครือข่ายใช้วิธีการติดต่อสื่อสารกันหลากหลายรูปแบบ ได้แก่

- ๑ การติดต่อสื่อสารผ่าน “ศูนย์การเรียนรู้เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงราย” ที่เทศบาลนครเชียงรายจัดตั้งขึ้น โดยศูนย์ทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางในการประสานงานระหว่างภาคีเครือข่ายทั้งในระดับเมืองเชียงรายและระดับภูมิภาคและเป็นศูนย์กลางในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายเพื่อเป็นฐานข้อมูลให้ภาคีเครือข่ายอื่นนำไปใช้ต่อไป
- ๑ การประชุมจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอตลอดการดำเนินงาน ซึ่งการประชุมแต่ละครั้งมีวัตถุประสงค์ในการสื่อสารระหว่างภาคีเครือข่ายแตกต่างกัน ได้แก่
 - การประชุมสัมมนาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดตั้งเครือข่ายวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน สภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของเมืองเชียงรายที่เกิดขึ้น แนวโน้มที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมา การสัมมนาในครั้งนี้เป็นการสื่อสารให้ภาคีเครือข่ายเข้าใจวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่ายและการดำเนินงาน เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อเมือง และเป็นการกระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของปัญหา และมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหา ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของเมืองเชียงราย
 - การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความคิดเห็นร่วมกัน (Share Learning Dialogues - SLD) โดยมีการพูดคุยกันในประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด อาทิ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ผ่านมาและที่จะเกิดขึ้นในอนาคต, ผลกระทบและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นต่อเมืองจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, กลุ่มเป้าหมายและพื้นที่เสี่ยงภัย ฯลฯ
 - การประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อเมืองเชียงราย
 - การประชุมเพื่อแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างภาคีเครือข่าย การจัดสรรทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน การวางแผนการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล

- การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างทักษะในการดำเนินงานให้แก่ภาคีเครือข่าย เรื่อง “เทคนิคการวางแผนการรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” ซึ่งจัดขึ้นโดย ISET เพื่อเรียนรู้การจัดทำแผนการรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
 - การประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดำเนินงานกับภาคีเครือข่ายสิบเมือง ในระดับภูมิภาคเอเชียหลายครั้ง เพื่อเรียนรู้การดำเนินงานของเมืองอื่นและพัฒนาการดำเนินงานไปพร้อมกัน ซึ่งเทศบาลได้นำประสบการณ์และความรู้ที่ได้รับกลับมาบอกเล่าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับภาคีเครือข่ายในระดับพื้นที่
- ๑ การส่งหนังสือหรือจดหมายแจ้งเวียนข่าวหรือข้อมูลต่างๆ ให้ภาคีเครือข่ายทราบหรือพิจารณา

นอกจากนี้ ภาคีเครือข่ายยังมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างไม่เป็นทางการอีกหลายช่องทางด้วยกัน เช่น การบอกปากต่อปาก, โทรศัพท์, อีเมล (E-mail), ไลน์ (Line) และ Facebook เป็นต้น

“การบริหารจัดการขยะ”

**โครงการปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ
ขยะครัวเรือนภายใต้โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ
ขยะชุมชนตามแนวทาง “ขยะลด ขนส่งปลอดภัย
รวมพลังคัดแยกขยะ”**

เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

โครงการชุมชนปลอดขยะ

เทศบาลเมืองสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

โครงการปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการขยะครัวเรือน ภายใต้โครงการ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะชุมชน ตามแนวทาง “ขยะลงถุง ถนนปลอดภัย รวมพลังคัดแยกขยะ”

เทศบาลตำบลแม่สะเรียง
อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
อมาร ปรังษี¹

บริบทและข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง

บริบทการปกครอง

เทศบาลตำบลแม่สะเรียง ตั้งอยู่ในชุมชนในเวียง เลขที่ 999 หมู่ที่ 2 ตำบลแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เทศบาลตำบลแม่สะเรียงเดิมเป็นสุขาภิบาล ต่อมาได้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ปัจจุบันมีนายพัลลพ หว่าละ เป็นนายกเทศมนตรี ตำบลแม่สะเรียงมีพื้นที่ 1,384 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุม 9 ชุมชน มีประชากร 3,100 คน เป็นชาย 1,539 คน หญิง 1,561 คน

บริบททางเศรษฐกิจ

เทศบาลตำบลแม่สะเรียง มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ซึ่งอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเล 800 เมตร มีพื้นที่ทิศตะวันตกอยู่ติดริมแม่น้ำยวม ดังนั้น ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 90 และใช้พื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยมากกว่าการทำเกษตรกรรม โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนเป็นจำนวนเงิน 7,597 บาท (ข้อมูลจาก หน่วยจัดเก็บรายได้ เทศบาลตำบลแม่สะเรียง, 2557) นอกจากนี้ ยังมีสถานประกอบการเชิงพาณิชย์ในท้องถิ่น เช่น โรงทำน้ำแข็ง ผลิตน้ำตาลดื่ม ผลิตขนมจีน ผลิตลูกชิ้น และผลิตขนมปัง เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันด้วยบริบทของสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสม ทำให้เทศบาลตำบลแม่สะเรียงมีกระแสหมุนเวียนทางเศรษฐกิจมาจากการ

¹ อาจารย์ประจำสาขาการพัฒนารัฐบาลชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ท่องเที่ยวในพื้นที่แม่สะเรียง โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม เช่น พระธาตุสี่จอมวัดในเขตเทศบาล 9 วัด หุ่นบัวตอง ดอยแม่เหาะ และแม่น้ำสาละวิน ประเพณีออกหว่า ประเพณีแห่เทียนแหง ประเพณีลอยกระทง และประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

บริบททางสังคม

เทศบาลตำบลแม่สะเรียง ประชากรนับถือหลายศาสนาขึ้นอยู่กับความเชื่อและศรัทธา โดยจะเห็นได้จากการตั้งชื่อชุมชนตามการนับถือศาสนา เช่น ชุมชนมุสลิม และชุมชนคริสเตียน เป็นต้น แต่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีการส่งเสริมการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงการศึกษาระดับมัธยมศึกษา รวมทั้งการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีสถาบันการศึกษาจำนวน 4 แห่ง รวมทั้ง มีโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของประชากรในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นโรงพยาบาล สถานีอนามัย ศูนย์สาธารณสุข การไฟฟ้า ประปา ถนนหนทาง และไปรษณีย์ เพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารภายในและภายนอกชุมชน นอกจากนี้ ยังมีการรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อสืบสานศิลปะประเพณีในท้องถิ่นให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชน

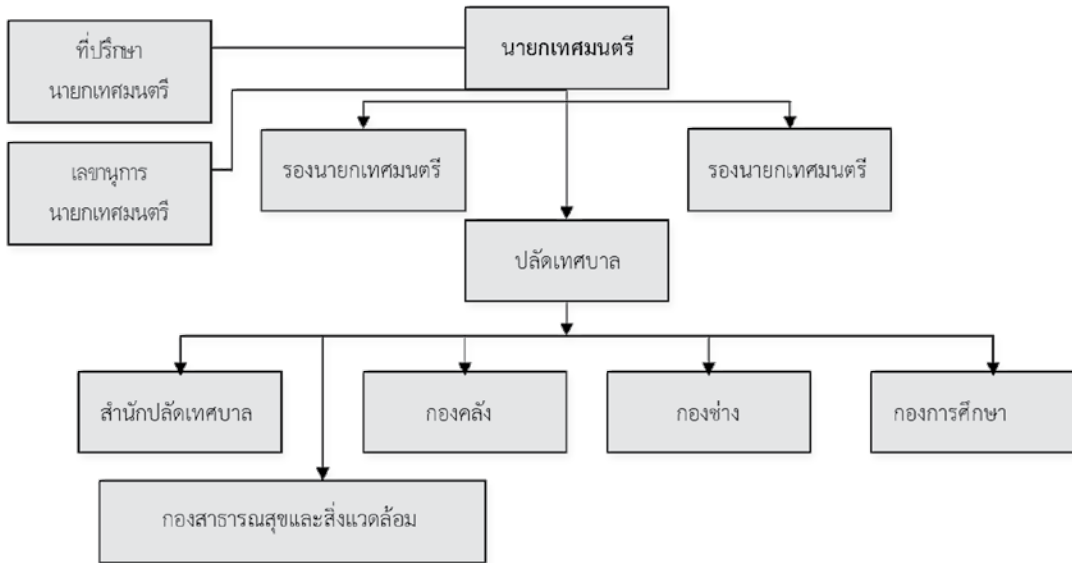
บริบทการบริหารงาน

เทศบาลตำบลแม่สะเรียงเป็นเทศบาลชั้นกลาง มีจำนวนสมาชิกสภาเทศบาล จำนวน 12 คน แบ่งการทำงานออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร มีคณะผู้บริหารจำนวน 5 คน ทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารและมีสมาชิกเทศบาลจำนวน 12 คน (ฝ่ายนิติบัญญัติ) ทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมการดำเนินการบริหาร มีอัตราพนักงานและลูกจ้างทั้งหมด 66 คน มีรายได้ 29,838,968.57 บาท (รวมเงินอุดหนุนทั่วไป เงินจากรายได้หมวดต่างๆ และเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ) โดยนายพัลลพ หว่าละ เป็นนายกเทศมนตรีตำบลแม่สะเรียง และมีนายมนตรี บำรุงกิจ เป็นประธานสภาเทศบาลตำบลแม่สะเรียง โดยมีหมู่บ้านหรือชุมชนอยู่ในการปกครอง จำนวน 9 ชุมชน คือ ชุมชนในเวียง ชุมชนบ้านทุ่ง ชุมชนจองคำ ชุมชนมุสลิม ชุมชนคริสเตียน ชุมชนมะขามจุม ชุมชนมงคลทอง ชุมชนบ้านโป่งใน และชุมชนบ้านโป่ง

เทศบาลตำบลแม่สะเรียง มีวิสัยทัศน์ที่เป็นทิศทางการบริหาร คือ “วัฒนธรรมเด่น เน้นบริการ บริหารงานโปร่งใส ใส่ใจสิ่งแวดล้อม พร้อมพัฒนาเศรษฐกิจ” โดยยึดหลักการบริหารงานแบบการมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อตนเองและส่วนรวม ดังนั้น ผลสำเร็จของการพัฒนาจึงขึ้นอยู่กับการสนับสนุนของประชาชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเข้มแข็ง ทั้งนี้ เทศบาลตำบลแม่สะเรียงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารงานของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง ที่ประชาชน

จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกๆระดับ เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุดตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

โครงสร้างเทศบาลตำบลแม่สะเรียง

เทศบาลตำบลแม่สะเรียง

สถานที่ตั้ง : เลขที่ 999 ม.2 ถ.แม่สะเรียง ต.แม่สะเรียง อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน 58110

โทรศัพท์ : 053-681-231

โทรสาร : 053-681-231

เว็บไซต์ : www.maesariang.go.th

คณะผู้บริหาร

1. นายพัลลภ หว่าลະ	นายกเทศมนตรีตำบลแม่สะเรียง
2. นายภคเดช วิชชโลภ	ประธานสภาเทศบาลตำบลแม่สะเรียง
3. นายสรณะ เทพเนาว์	ปลัดเทศบาลตำบลแม่สะเรียง

สภาพปัญหาและสถานการณ์ก่อนเริ่มดำเนินโครงการ

เทศบาลตำบลแม่สะเรียง เป็นเมืองที่มีแนวโน้มที่จะขยายตัวเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว มีสถานบริการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนเมืองเพิ่มมากขึ้น ประชากรหนาแน่นขึ้น ฉะนั้น ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม จึงเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชากรในอำเภอแม่สะเรียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชน ปัญหาขยะนำมาซึ่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพร่างกายและชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนและสิ่งแวดล้อม โดยมีสาเหตุสำคัญที่ส่งผลมาจากการบริโภคของประชาชนที่ใช้ทรัพยากรอย่างไม่คุ้มค่า ทำให้ปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้นจนเกินขีดความสามารถของเทศบาลตำบลแม่สะเรียงที่จะกำจัดให้หมดไปได้ ปัญหาจึงถูกสะสมมาจนถึงปัจจุบัน จากการสำรวจปริมาณขยะที่เกิดขึ้นต่อวันของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง พบว่า ปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นวันละประมาณ 4-5 ตัน และไม่มีการคัดแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง ประกอบกับไม่มีพื้นที่ในการกำจัดขยะมูลฝอยในชุมชน จึงทำให้เทศบาลตำบลแม่สะเรียงประสบปัญหาการกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชน การแก้ปัญหาขยะในอดีต คือ การจ้างบริษัท บ้านตาลกรุ๊ป อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ มาขนขยะจากเทศบาลตำบลแม่สะเรียงและเทศบาลเมืองยวมใต้ ในราคาเที่ยวละ 25,000 บาท อาทิตย์ละ 2 เที่ยว รวมเป็นเงิน 50,000 บาท หรือปีละ 2,400,000 บาท ซึ่งเป็นงบประมาณที่สูงมาก เทศบาลตำบลแม่สะเรียงมีงบประมาณไม่เพียงพอที่จะจ่ายเงินเพื่อการจัดการขยะมูลฝอยด้วยวิธีนี้ จึงได้ยกเลิกไป จากปัญหาและผลกระทบของปริมาณขยะเพิ่มขึ้นในชุมชน ทำให้ผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นร่วมกับผู้นำเทศบาลตำบลแม่สะเรียงได้จัดเวทีประชาคมถึงแนวทางการบริหารจัดการขยะและมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะในชุมชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะอย่างถูกวิธีและคุ้มค่า นอกจากนี้ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแม่สะเรียงได้ประกาศให้เป็นนโยบายเร่งด่วนที่จำเป็นและสำคัญเพราะมีผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

จากปัญหาดังกล่าว เทศบาลตำบลแม่สะเรียงได้คิดนวัตกรรมใหม่เพื่อจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วม คือ โครงการปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะครัวเรือนเทศบาลตำบลแม่สะเรียง โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะชุมชนตามแนวทาง “ขยะลงถูง ถนอมปลอดภัย รวมพลังคัดแยกขยะ” ซึ่งโครงการดังกล่าว เป็นการลดปริมาณขยะ โดยการคิดจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม เพื่อคนในชุมชน ด้วยวิธีการให้ประชาชนทิ้งขยะและคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ขยะส่วนหนึ่งที่คัดแยกจะเป็นขยะมีมูลค่านำไป Reuse หรือ Recycle ได้ ขยะส่วนหนึ่งนำไปทำเป็นปุ๋ยหมักได้ จึงคงเหลือส่วนที่จะทิ้งน้อยลงจากปัญหาที่ประชาชนทิ้งขยะไม่เป็นที่ เป็นทาง จนถูกเรียกว่า “ขยะสังคมของคนแม่สะเรียง” ปัจจุบันประชาชนในชุมชนให้ความสำคัญและตระหนักในปัญหาขยะมูลฝอย ที่ก่อให้เกิดมลภาวะทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสุขภาพและสังคมชุมชนในอนาคต จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพิ่มพลังการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ

อย่างคุ้มค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มของขยะควบคู่กันไปผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน
ในชุมชน

บริบทชุมชนที่เป็นชุมชนเมือง
เป็นสถานที่ประชากรทั้งในและนอกเขต
เข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่
ทำให้ปริมาณขยะมีมากขึ้น

ท้องถิ่นสีเขียว

กรณีศึกษา “การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

ปริมาณขยะมีจำนวนมากขึ้น ทั้งขยะไม่เป็นระเบียบ ไม่สะอาดและไม่ถูกสุขอนามัย

สถานการณ์ปัญหาขยะถูกลอบเผาในบ่อขยะเทศบาลตำบลแม่สะเรียง ในวันที่ 8 มกราคม 2555

ชาวบ้านหนองหวาย และชาวบ้านห้วยจุมรวมตัวกันปิดบ่อขยะของเทศบาลแม่สะเรียง

วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ

1. เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะในครัวเรือนให้เป็นรูปธรรม อย่างเป็นระบบและอย่างยั่งยืน
2. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญในการคัดแยกขยะ รวมทั้งสร้างจิตสำนึก การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดแก่ประชาชน กรณีวิกฤติปัญหาขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง
3. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง
4. เพื่อสร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง
5. เพื่อขยายเครือข่ายการเรียนรู้ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนให้ถูกวิธี

6. เพื่อศึกษาความคุ้มค่าการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบและครบวงจรตั้งแต่การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การตรวจติดตามการดำเนินงานและการประเมินความคุ้มค่าการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง

กระบวนการดำเนินงาน

เทศบาลตำบลแม่สะเรียงได้สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน โดยเริ่มต้นที่การจัดการขยะครัวเรือน ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1) ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงาน เพื่อบริหารจัดการขยะอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยมาจากตัวแทนทุกภาคส่วน ประกอบด้วย

(1) นายอินทร นันทสมบุรณ์	ประธานกรรมการ	ผู้แทนเทศบาล
(2) นายภาคเดช วิชชโลกา	รองประธาน	ผู้แทนเทศบาล
(3) นายยุทธนา คำมงคล	เลขานุการ	ผู้แทนเทศบาล
(4) นางนภัสสรพี พรสิทธิ์	เหรัญญิก	ผู้แทนเทศบาล
(5) สมาชิกสภาเทศบาลทุกคน	กรรมการ	สภาเทศบาล
(6) นางศรีพรรณ อินตะ	กรรมการ	ผู้แทน อสม.
(7) นางชนานันท์ เ่งสุวรรณ	ประชาสัมพันธ์	ผู้แทน อสม.
(8) นางจรินทร์ ไทรทอง	กรรมการ	ผู้แทนชุมชน
(9) นายอดิศักดิ์ จันท์ธีระโรจน์	กรรมการ	ผู้แทน อสม.
(10) นายยูคา กวางทุ	กรรมการ	ผู้แทนชุมชน
(11) ประธานชุมชน ทั้ง 9 ชุมชน	กรรมการ	ผู้แทนชุมชน
(12) นายภูษิษ ธรรมพันธ์	ผู้ประสานโครงการฯ	ผู้แทนเทศบาล
(13) นายดำรง วงศ์น้อย	ที่ปรึกษา	ผู้ทรงคุณวุฒิ
(14) นายสุรียา อร่ามวงศ์	ที่ปรึกษา	ผู้ทรงคุณวุฒิ
(15) กำนัน หมู่ 2	ที่ปรึกษา	ผู้แทนตำบล
(16) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 12	ที่ปรึกษา	ผู้แทนหมู่บ้าน
(17) สาธารณสุขอำเภอ	ด้านวิชาการ	สาธารณสุขฯ
(18) วิทยาลัยชุมชน	ด้านวิชาการ	สถานศึกษา

จากนั้นทางคณะทำงานประชุมวางแผนทางเดินยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการขยะอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ในเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง

การประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อทำแผนที่ทางเดินด้านยุทธศาสตร์ด้านการจัดการขยะ

2) จัดเวทีประชาคมในชุมชนทั้ง 9 ชุมชน ซึ่งประชาชนได้เสนอแนวทาง ในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนของตน ได้แก่ การคัดแยกขยะรีไซเคิล ชุมชนจะนำไปขายสร้างรายได้ ที่จุดรับซื้อขยะจากประชาชนในพื้นที่ ขยะเปียกจากเศษอาหาร ผักและผลไม้ ชุมชนจะนำไปทำน้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยหมัก ขยะอันตรายและขยะขวดแก้ว ชุมชนจะคัดแยกให้หน่วยจัดเก็บขยะและสิ่งปฏิกูลของเทศบาลตำบลแม่สะเรียงเป็นผู้จัดเก็บเพื่อลดปริมาณขยะปลายทางให้เหลือน้อยที่สุด

“การบริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

เวทีประชาคมการจัดการขยะ ชุมชนมุสลิม

เวทีประชาคมการจัดการขยะ ชุมชนโป่งนอก-โป่งใน

เวทีประชาคมการจัดการขยะ ชุมชนคริสเตียน

ห้องพิเศษ

กรณีศึกษา "การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม"

3) ในส่วนคณะกรรมการได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะชุมชนเทศบาลตำบลแม่สะเรียงอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียงจังหวัดแม่ฮ่องสอน²

4) ดำเนินการจัดหาพื้นที่บริหารจัดการขยะในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง เพื่อสร้างเตาเผาขยะ โดยการทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ร่วมกับ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อขอใช้พื้นที่ 120 ไร่ เพื่อก่อสร้างเตาเผาขยะ ที่ได้มาตรฐาน และจัดเก็บขยะตลอดเส้นทางที่รถเทศบาลตำบลแม่สะเรียงวิ่งผ่าน โดยมีมติที่ประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่คงเป็นเอกฉันท์ ให้เทศบาลตำบลแม่สะเรียงตั้งระบบเตาเผาและดูแลขยะบ้านทุ่งแล้ง และตลอดทางที่รถขยะวิ่งผ่าน

**เวทีประชาคมของบ้านทุ่งแล้ง โดยเทศบาลตำบลแม่สะเรียง
ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลแม่คง เพื่อขอมติจากชาวบ้านในการเทศบาลแม่สะเรียง
ตั้งระบบเตาเผาและดูแลขยะอย่างถูกวิธี**

² กันทนา ใจสุวรรณ. “รูปแบบการจัดการขยะชุมชนเทศบาลตำบลแม่สะเรียงอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”, วิทยาลัยชุมชน. 2555

เทศบาลตำบลแม่สะเรียงพาชาวบ้านไปศึกษาดูงานการผลิตเตาเผาไร่หมพิษ
และการจัดการขยะ ณ จังหวัดเชียงใหม่

5) จากนั้นจัดเวทีอบรมเชิงปฏิบัติการ สร้างความรู้ ความเข้าใจการคัดแยกขยะมูลฝอย
ที่ถูกต้องและถูกวิธีแก่ประชาชนที่อยู่ในเขตอำเภอแม่สะเรียง พร้อมทั้งจัดทำเตาเผาขยะไร่หมพิษ
และประหยัดพลังงานขึ้นในเขตหมู่บ้านทุ่งแล้ง พร้อมทั้ง ปรับภูมิทัศน์ในบริเวณรอบโรงเรือนเตาเผา
เพื่อความสะอาด ร่มรื่นและสวยงาม

ห้องประชุม

กรณีศึกษา "การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม"

การดำเนินการก่อสร้างเตาเผาขยะไร้มลพิษและประหยัดพลังงานขึ้นในเขตหมู่บ้านทุ่งแล้ง

การปรับปรุงทัศนียภาพในบริเวณรอบโรงเรียนเตาเผา เพื่อความสะอาด ร่มรื่นและสวยงาม

6) เมื่อประชาชนในชุมชนได้รับความรู้ ความเข้าใจในวิธีการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ถูกต้องและถูกวิธี จึงเกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดวิธีการคัดแยกขยะมูลฝอยในระดับครัวเรือน ดังนี้

6.1 ครัวเรือนแต่ละครัวเรือนจะมีการแยกขยะแต่ละประเภท โดยแบ่งออกเป็นถึงๆ ดังนี้

ท้องถิ่นสีเขียว

กรณีศึกษา “การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

- (1) ขยะสดที่เป็นเศษอาหารมีการกำจัดโดยทิ้งใส่ถังหมักที่มีกากน้ำตาลเพื่อเป็นปุ๋ยหมักชีวภาพนำไปบำรุงดิน หรือพัฒนาเป็นน้ำหมักไล่แมลงรดพืชผัก ต้นไม้ที่ปลูกในสวนหรือไร่นา
 - (2) ขยะแห้งให้มีการคัดแยกแต่ละชนิดในครัวเรือน พลาสติก กระดาษ แก้ว โดยแยกขยะใส่ภาชนะที่จัดเก็บหรือใช้ถุงปุ๋ยที่มีมากอยู่แล้วในชุมชนเก็บไว้ แล้วทำการนัดหมายสมาชิกกลุ่มมารวบรวมขยะเพื่อจะบันทึกน้ำหนักขยะของแต่ละครัวเรือน พร้อมนัดหมายรถรับซื้อขยะเข้ามาซื้อขยะ สำหรับการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ในชุมชน เช่น ขวดน้ำดื่มหรือกระป๋องน้ำอัดลมนำมาทำเป็นศิลปะประดิษฐ์เพื่อตกแต่งบ้านเรือนหรือนำไปจำหน่ายในชุมชน ส่วนเงินที่ได้บริหารจัดการขยะตามข้อตกลงของกลุ่มชุมชนจะนำมาใช้ในกิจการของชุมชน เช่น การพัฒนาชุมชนในวันเทศกาลประเพณีของชุมชน หรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในชุมชน เป็นต้น
- 7) จัดกิจกรรมรณรงค์การคัดแยกขยะมูลฝอยในตลาดเช้าและกำหนดกติกาข้อบังคับในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนอย่างเป็นระบบ

กิจกรรมรณรงค์การคัดแยกขยะมูลฝอย

8) เคาะประตูบ้านสร้างความรู้ ความเข้าใจและแจกใบสมัครเข้าร่วมแต่ละครัวเรือนเพื่อติดธงเขียว บ้านหรือครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ มีการคัดแยกขยะ จำนวน 747 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 49.80 เพื่อสร้างแนวร่วมนำร่องในการสร้างตัวอย่างและต้นแบบที่ดีในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน

กิจกรรมการเคาะประตูบ้าน “บ้านนี้เข้าร่วมโครงการคัดแยกขยะเพื่อนำไปสู่เมืองสุภาพะ”

9) จัดกิจกรรมทอดผ้าป่าขยะมูลฝอยร่วมกับวิทยาลัยชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยจัดแม่สะเรียง นอกจากจะแสดงถึงการนำขยะที่ถูกต้องในแต่ละครัวเรือนมาสร้างให้เกิดคุณค่าและมูลค่าเพิ่มผ่านการทำบุญและยังเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาเพื่อปลูกจิตสำนึกที่ดีให้กับนักเรียนและเยาวชนในชุมชน

ท้องถิ่นสีเขียว

กรณีศึกษา “การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

กิจกรรมทอดผ้าป่าขยะมูลฝอยร่วมกับภักวีวิทยาลัยชุมชน

10) สร้างจิตสำนึกร่วมของนักเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่เทศบาลตำบลแม่สะเรียง โดยการให้ความรู้ถึงวิธีการและแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอย ทั้งในโรงเรียนและบ้านของตน เพื่อนำไปเผยแพร่ให้กับสมาชิกครัวเรือนเพื่อสร้างการร่วมมือและแนวร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือน

สื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ในการรณรงค์คัดแยกขยะ

11) การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย เช่น วิทยู สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยแม่สะเรียง หอกระจายข่าวในชุมชนและแจกแผ่นพับประชาสัมพันธ์เพื่อการช่วยกันคัดแยกขยะในครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง

การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง

12) การจัดชุดปฏิบัติการเคลื่อนที่เร็วเพื่อออกตรวจ กรณีประชาชนที่นอกเขตเทศบาลนำขยะมูลฝอยในพื้นที่อื่นมาทิ้งเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียงควบคู่ไปกับการออกประกาศมาตรการการลงโทษในการกระทำความผิดดังกล่าว พร้อมทั้งประกาศให้ทราบถึงมาตรการลงโทษเกี่ยวกับการทิ้งขยะมูลฝอยทั้งภายในและภายนอกเทศบาลตำบลแม่สะเรียง

13) มีการกำหนดกติการ่วมกับชุมชนในการจัดเก็บขยะและประเภทของขยะในแต่ละวัน เช่น ขยะเปียกและขยะแห้ง มีการจัดเก็บตั้งแต่วันจันทร์ –วันเสาร์ ขยะรีไซเคิล ขวดแก้วมีการจัดเก็บทุกวันพุธ ตลอดถึงการร่วมกันคัดแยกขยะในแต่ละประเภท เช่น ขยะเปียกให้ทิ้งลงถุงสีฟ้า ขยะแห้งให้ทิ้งลงถุงสีส้ม เป็นต้น

14) ให้ความรู้กับชาวบ้านในการนำขยะมาใช้ใหม่ นำมาขาย และการทำปุ๋ยหมักชีวภาพเพื่อลดปริมาณจัดการขยะ

กิจกรรมการคัดแยกขยะ

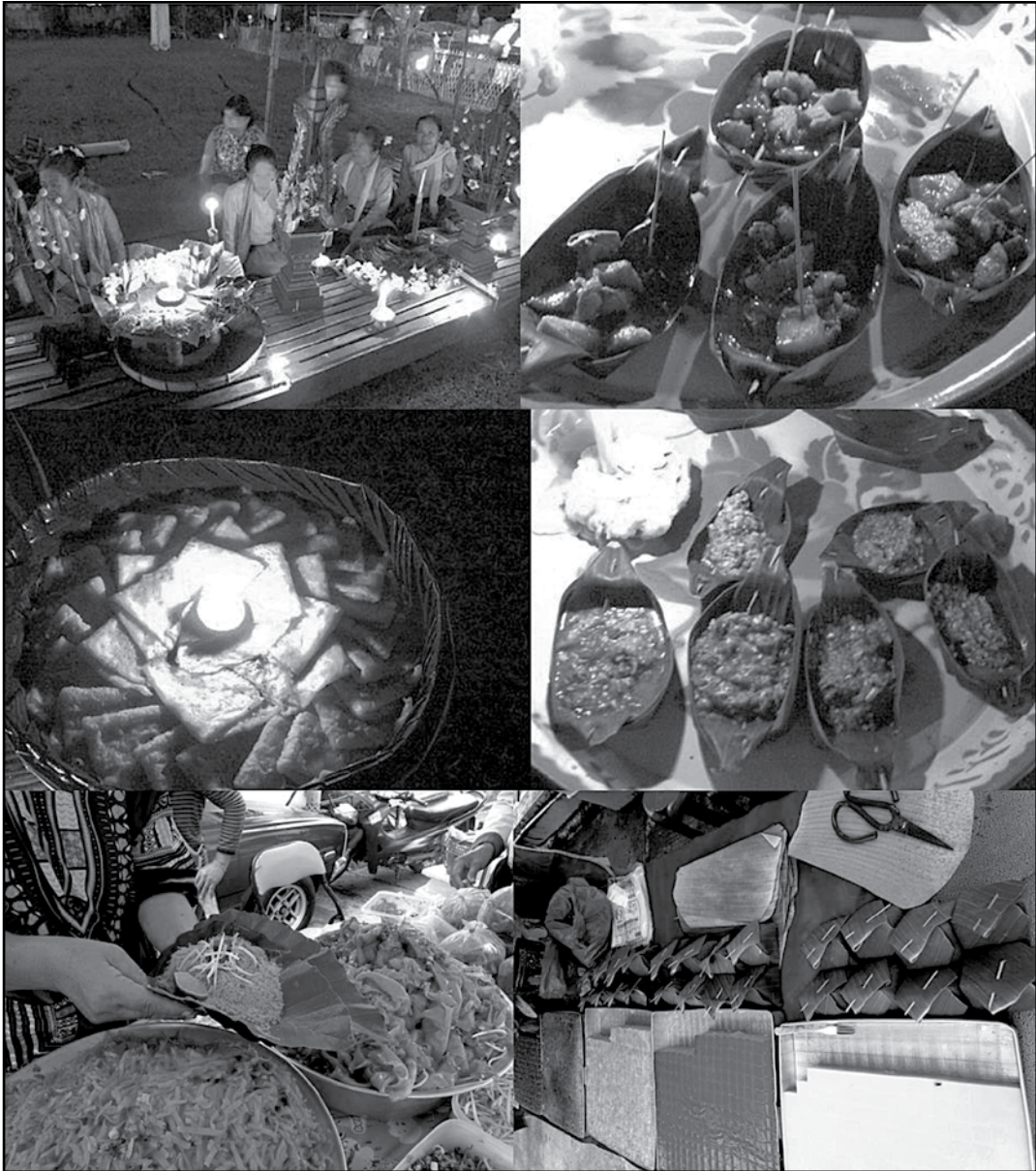

การนำขยะมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

จากผลการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา เทศบาลตำบลแม่สะเรียง สามารถลดปริมาณขยะในชุมชนได้อย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับจากปี 2554 – 2557 ปริมาณขยะมีจำนวนประมาณ 4 – 5 ตันต่อวัน ส่วนปี 2557 มีปริมาณขยะจำนวนประมาณ 3 ตันต่อวัน (ลดลงประมาณ 1 – 2 ตัน) นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดการต่อยอดโครงการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อลดปริมาณขยะที่ปลายทาง โดยคณะกรรมการเสริมสร้างเมืองสุขภาวะภาคประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง ได้ทำข้อตกลงร่วมกับสำนักงานรณรงค์สื่อสารสังคมและส่งเสริมการออกกำลังกาย (สสส.สำนัก 5) เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย เพื่อให้ประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆ เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมและเกิดผลอย่างยั่งยืนต่อไป

การใช้ใบตองแทนถุงพลาสติกเพื่อลดปริมาณขยะ

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีเครือข่าย

ลักษณะการดำเนินงานบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและเครือข่ายพันธมิตร ได้มีการระดมทรัพยากรบุคคลทุกภาคส่วนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสร้างแนวทางปฏิบัติที่ดี และสามารถทำให้เกิดผลสำเร็จต่อการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของแต่ละภาคส่วนมีบทบาทดังนี้

ท้องถิ่นสีเขียว

กรณีศึกษา “การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

1. ประชาชน ชุมชนทุกชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง รวมทั้งชุมชนมุสลิมและชุมชนคริสเตียน โดยมีการจัดเวทีประชาคมทั้ง 9 ชุมชนในเขตเทศบาล เพื่อรับฟังความคิดเห็นของชาวชุมชนว่าจะป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะอย่างไรให้เกิดผลคุ้มค่า เช่น ชมรมผู้สูงอายุตำบลแม่สะเรียง เป็นแกนนำการจัดการขยะในครัวเรือน เนื่องจากผู้สูงอายุจะมีเวลาวางอยู่กับบ้าน ก็จะใช้เวลาวางทำการคัดแยกขยะแล้วนำมาขายที่ธนาคารขยะในชุมชนและโรงเรียน เป็นต้น

2. โรงเรียนส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเข้ามาร่วมเรียนรู้และเป็นยุวทูตน้อยในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเพื่อเป็นแกนนำหลักที่จะไปเชิญชวนและจูงใจให้ผู้ปกครองทั้งขยะและจัดการขยะอย่างไรให้เกิดความคุ้มค่าและถูกต้อง รวมทั้งมีการอบรมหลักสูตรระยะสั้นในการบริหารจัดการขยะเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับนักเรียนแล้วสามารถนำไปถ่ายทอดในระดับครัวเรือนได้ นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการให้ความรู้แก่ครูและนักเรียนโดยบูรณาการเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมธนาคารขยะในโรงเรียน

3. กลุ่มเยาวชนจิตอาสาอาสาสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมที่สำคัญ เช่น การรณรงค์เก็บขยะตามแนวถนน การทำความสะอาดสถานที่ราชการ และวัด เป็นต้น

4. ส่วนราชการในตำบลแม่สะเรียง เช่น วิทยาลัยชุมชน วิทยาลัยการอาชีพ สถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและขั้นพื้นฐาน สำนักอนุรักษ์ป่าไม้ที่ 16 ปกครองอำเภอ รัฐวิสาหกิจ (ไฟฟ้าและประปา) พัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ สถานีวิทยุกระจายเสียงอำเภอแม่สะเรียง วัฒนธรรมอำเภอแม่สะเรียง และสถานีตำรวจภูธรแม่สะเรียง เป็นต้น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและถ่ายทอดวิธีการจัดการขยะที่ถูกต้อง เช่น โรงเรียนในสังกัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดตั้งธนาคารขยะ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการคัดแยกขยะมูลฝอย โดยเน้นกลุ่มนักเรียนและเยาวชนเป็นหลัก ซึ่งหลักการ คือให้สมาชิกนำขยะรีไซเคิลมาส่งที่ธนาคาร ทางธนาคารจะคิดมูลค่าของขยะเป็นจำนวนเงินและบันทึกลงในสมุดบัญชีของสมาชิกแต่ละคน ถ้าสมาชิกต้องการถอนเงินก็สามารถทำได้เหมือนธนาคารทั่วไป นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมนำขยะมาแลกไข่ในชุมชน เป็นต้น

5. ภาคเอกชน สถานประกอบการ โรงแรม เกสต์เฮ้าส์ ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึกและบริษัทนำเที่ยว เป็นต้น จำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โดยจัดหางถังขยะพร้อมติดป้ายถึงถังขยะแต่ละประเภทให้ชัดเจน และร่วมจัดกิจกรรมรณรงค์การคัดแยกขยะ เช่น ชมรมผู้ประกอบการร้านค้าอาหารและร้านขายของชำทำการรณรงค์ลดขยะประเภทถุงพลาสติกและการเก็บเศษอาหารไว้สำหรับเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

6. ศาสนสถาน วัดในเขตเทศบาลตำบลแม่สะเรียง ทั้ง 9 วัด ต้องร่วมด้วยช่วยกันจัดหางถังขยะพร้อมติดป้ายถึงถังขยะแต่ละประเภทให้ชัดเจน เพื่อที่ผู้มาทำบุญที่วัดจะได้ทิ้งขยะแต่ละประเภทได้อย่างถูกต้อง

การระดมทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

ด้านงบประมาณ

งบประมาณที่ใช้ในการบริหารจัดการโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะชุมชนตามแนวทาง “ขยะลดลง ถนนปลอดภัย รวมถึงคัดแยกขยะ” โดยได้รับทุนสนับสนุนทั้งจากการจัดสรรงบประมาณของเทศบาลตำบลแม่สะเรียงและจากหน่วยงานภายนอก เช่น กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สำหรับงบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนโครงการดังกล่าวได้นำไปจัดซื้อเตาเผาขยะ โรงเรือนคัดแยกขยะ ค่าวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ รวมค่าตอบแทนบุคลากรในการดำเนินงาน ซึ่งถือว่าเทศบาลตำบลแม่สะเรียงได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการดำเนินโครงการดังกล่าวสูง คือ มากกว่า 3,599,000 บาท ซึ่งงบประมาณส่วนใหญ่ที่ใช้ไปเป็นการลงทุนในสิ่งปลูกสร้างเพื่อความคุ้มค่าในระยะยาว เพราะเมื่อประชาชนมีจิตสำนึกร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในแต่ละครัวเรือนอย่างถูกต้องและถูกวิธี ความคุ้มค่าในการใช้แรงงานคน งบประมาณ เวลา และจำนวนปริมาณขยะในชุมชนก็น้อยลง ซึ่งเป็นผลมาจากการร่วมด้วยช่วยกันของคนในชุมชน สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ควบคู่ไปกับการดำเนินโครงการ คือ การบริหารจัดการโครงการต้องมีคณะกรรมการจัดสรรงบประมาณด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน

ด้านบุคลากร

การระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนและทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ โดยการเริ่มต้นที่ระดับครัวเรือนเป็นหลัก ขณะเดียวกันแนวร่วมที่สำคัญ เทศบาลตำบลแม่สะเรียงได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งภายในและภายนอก เช่น ประชาชนทั้ง 9 ชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สำนักงานเกษตรอำเภอแม่สะเรียง สำนักงานพัฒนาที่ดินอำเภอแม่สะเรียง สำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่สะเรียง โรงพยาบาลแม่สะเรียง วิทยาลัยชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน (หน่วยจัดแม่สะเรียง) โรงเรียนทองสวดีวิทยาการ โรงเรียนอนุบาลแม่สะเรียง (บ้านโป่ง) และภาคเอกชน เป็นต้น สำหรับลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมจะเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการแก้ปัญหาร่วมกันเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย รวมทั้งการร่วมมือกับกลุ่มผู้ประกอบการรับซื้อของเก่าในเขตพื้นที่อำเภอแม่สะเรียง กำหนดจุดรับซื้อและวันเวลารับซื้อขยะมูลฝอยในชุมชน ในโรงเรียนและสถาบันการศึกษามีส่วนรวมในการดำเนินการคัดแยกขยะในโรงเรียน ตลอดจนหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักบรรณรักษ์สื่อสารสังคมและส่งเสริมการออกกำลังกาย (สสส.สำนัก 5) สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมการจัดการขยะในชุมชน ชมรม อสม. เทศบาลตำบลแม่สะเรียง มีส่วนร่วมในการรณรงค์และส่งเสริมการคัดแยกขยะชุมชน นอกจากนี้ก็ยังส่งเสริมความรู้เรื่องการจัดการขยะและทักษะการจัดการขยะในครัวเรือน สุดท้ายการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างการยอมรับและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับเทศบาลตำบลแม่สะเรียง คือ การส่งเสริมและสนับสนุนการทำวิจัยและจัดทำข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับปัญหาขยะที่เกิดขึ้น โดยนางกันทนา ใจสุวรรณ นักวิจัยจาก

วิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน หน่วยจัดแม่สะเรียง ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการขยะชุมชน เทศบาลตำบลแม่สะเรียงอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนเพื่อหาแนวทางการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม

ด้านวัสดุอุปกรณ์

การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ส่วนใหญ่เทศบาลตำบลแม่สะเรียงเป็นหน่วยจัดหาและอำนวยความสะดวก เพราะวัสดุอุปกรณ์เป็นงบประมาณในสิ่งปลูกสร้าง แต่ในวัสดุอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนหนึ่งมาจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริจาค เช่น บริจาคถุงขยะ บริการอาหารและเครื่องดื่ม เวลาว่างกิจกรรมรณรงค์การคัดแยกขยะและภาคเอกชนจะสนับสนุนสื่อตีพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์ การดำเนินโครงการคัดแยกขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง

ผลสำเร็จในการดำเนินงาน

ผลสำเร็จเชิงปริมาณ

จากการดำเนินโครงการดังกล่าวตั้งแต่ปี 2555 จนถึงปัจจุบัน ถือว่ามีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ผลของการดำเนินโครงการ ทำให้จำนวนและปริมาณขยะลดลงประมาณ 3 ตันต่อวัน (ลดลงประมาณ 1 – 2 ตัน) และจากการร่วมมือของประชาชนในระดับครัวเรือนได้หันกลับมาใช้วัสดุธรรมชาติในการบรรจุหีบห่อเพื่อให้ง่ายต่อการย่อยสลาย จากพฤติกรรมดังกล่าวกลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในท้องถิ่นที่ต้องปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการจัดการขยะในครัวเรือนจนกลายเป็นลักษณะนิสัยที่ดีในการร่วมด้วยช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง นอกจากนี้ พบว่าจำนวนผู้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการขยะมูลฝอยมีจำนวนเพิ่มขึ้นและร่วมด้วยช่วยกันด้วยความสมัครใจ

ผลสำเร็จเชิงคุณภาพ

จากกระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนอย่างแท้จริงในการจัดการขยะมูลฝอย โดยเฉพาะประชาชนในระดับครัวเรือนและนักเรียนในโรงเรียนซึ่งถือว่าเป็นแกนนำหลักที่สำคัญที่จะทำให้การบริหารจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจรประสบผลสำเร็จ หากทุกคนให้ความสำคัญและตระหนักในวิกฤติปัญหาขยะมูลฝอยในท้องถิ่นโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการไม่ทิ้งขยะ หากต้องทิ้งให้ถูกวิธี โดยการคัดแยกขยะแต่ประเภทก่อนทิ้งลงถังขยะ รวมทั้งหันมาใช้วัสดุธรรมชาติที่ย่อยสลายง่าย เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนไปพร้อมกัน นอกจากนี้ จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการฯ เพิ่มจำนวนมากขึ้นและเข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจและยังเกิดเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วน

อุปสรรคในการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหา

จากการลงพื้นที่และการวิเคราะห์เอกสารข้อมูลทางวิชาการของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง ได้เห็นพลังการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคประชาชน ภาควิชาการและภาคเอกชนที่ให้ความสำคัญและตระหนักในปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชน หากประชาชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรบรีโภคแบบรักเรา รักขัโลก ย่อมส่งผลให้สังคมและชุมชนเกิดความสุขความเจริญอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งปรากฏผลให้เห็นในเชิงประจักษ์ทั้งความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองและรางวัลของคนทำงาน เช่น รางวัลพระปกเกล้าและรางวัลเชิดชูเกียรติสำหรับผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชน แต่ขณะเดียวกัน การอยู่ร่วมกันของคนจำนวนมากในสังคมทั้งคนในท้องถิ่นเองและคนต่างถิ่นที่อพยพเข้ามาอาศัยในพื้นที่นี้ย่อมก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคได้ไม่ว่าจะมากหรือน้อย แต่คณะผู้บริหารมองปัญหาเป็นโอกาสในการสร้างและขับเคลื่อนความสำเร็จของชุมชน โดยเฉพาะการดำเนินการแก้ไขปัญหามูลฝอยของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง เป็นการดำเนินงานที่ได้มีการเตรียมการและได้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ รวมถึงการกำหนดเป็นนโยบายและแนวทางการบริหารงานของคณะผู้บริหาร ได้มีการศึกษาข้อมูลความเป็นไปได้ และการประเมินความเสี่ยงในด้านต่างๆ แล้วก็ตาม ก็ยังประสบปัญหาต่างๆ ดังนี้

1) ปัญหาการบริหารจัดการขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องหลายมิติ ทั้งมิติสิ่งแวดล้อม มิติเศรษฐกิจ และมิติสังคม โดยเฉพาะคุณภาพชีวิตและพฤติกรรมมนุษย์ ตลอดจนถึงกระบวนการสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจในการแก้ไขปัญหามูลฝอยและการสร้างกระบวนการคิดที่เป็นสาธารณสุขให้กับประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและการสร้างความตระหนักเป็นเรื่องยาก ซึ่งต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และวัฒนธรรมดั้งเดิมของประชาชน ซึ่งมีความหลากหลายชาติพันธุ์ ดังนั้น จึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในระดับครัวเรือนและสถาบันการศึกษาเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนปัญหามูลฝอยในชุมชน ไปพร้อมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) ข้อจำกัดด้านกฎหมายที่มีความซับซ้อนเพื่อประกอบการขออนุญาตใช้พื้นที่ในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ประกอบกับข้อจำกัดของกฎหมายมีความเกี่ยวข้องกับปัญหามูลฝอยซึ่งเป็นปัญหาสาธารณสุขและมีผลกระทบเชื่อมโยงในหลายมิติขององค์กรและเชิงพื้นที่ เช่น หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเจ้าของพื้นที่ กรมป่าไม้ และสำนักงานที่ดิน เป็นต้น

ความยั่งยืนของโครงการ

เทศบาลตำบลแม่สะเรียงมีการทำงานเชิงรุกและมีการประเมินผลกระทบของโครงการอย่างเป็นระบบโดยเฉพาะการสร้างจิตสำนึกและสร้างการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะมูลฝอยอย่างครบวงจรตั้งแต่เริ่มต้น ระหว่างดำเนินกิจกรรมและการสิ้นสุดโครงการอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงให้เกิดความยั่งยืนที่ประชาชนเกิดจิตสำนึกร่วมและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรบรีโภคจนกลายเป็น “รักเรา รักขัโลก”

ดังนั้น เทศบาลตำบลแม่สะเรียงต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินโครงการนี้เป็นโครงการที่เกิดความคุ้มค่าและก่อให้เกิดการต่อยอดในการขับเคลื่อนให้เห็นเชิงประจักษ์ โดยเฉพาะการให้ประชาชนมีความตระหนักในปัญหาสาธารณสุขที่ก่อให้เกิดผลกระทบร่วมกันทั้งทางตรงและทางอ้อม จนประชาชนให้ความสำคัญและถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตประจำวัน ที่ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนในการรับผิดชอบร่วมกันในปัญหาขยะดังกล่าว จนก่อให้เกิดลักษณะนิสัยที่ดีที่สามารถนำมาเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ดีและเป็นต้นแบบความสำเร็จของประชาชนอย่างแท้จริง ตลอดจนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการขยะมูลฝอยไปยังสังคมชุมชนอื่นๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นระดับครัวเรือน ระดับชุมชนและระดับตำบล ที่เทศบาลตำบลแม่สะเรียงต้องการให้ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสาธารณสุขที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมด้วยช่วยกัน ในลักษณะที่ “รู้จริง ทำได้ ถ่ายทอดเป็น” ซึ่งเป็นการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีและยั่งยืนที่คณะผู้บริหารและสังคมต้องการจากประชาชนตำบลแม่สะเรียง เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเทศบาลตำบลแม่สะเรียง “วัฒนธรรมเด่น เน้นบริการ บริหารโปร่งใส ใส่ใจสิ่งแวดล้อม พร้อมพัฒนาเศรษฐกิจ”

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงาน

1) **ภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่นและผู้นำชุมชน/หมู่บ้าน** การตัดสินใจเริ่มต้นโครงการของผู้นำท้องถิ่นถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จ ที่เริ่มต้นด้วยการจุดประกายการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการบนพื้นฐานของวิกฤติปัญหาขยะในชุมชน ที่ส่งผลกระทบในวงกว้าง ทั้งคน และเงิน ดังนั้นภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่นและผู้นำชุมชน/หมู่บ้านที่กล้าคิดกล้าทำ กล้าเปลี่ยนแปลง นี่คือปัจจัยแห่งความสำเร็จหลักของการดำเนินโครงการเพราะคณะผู้บริหารมีแนวคิดที่ก้าวหน้า มีการนำเอาปัญหาที่ผ่านมาเป็นกรอบแนวคิด รวมถึงมีการคาดการณ์และประเมินความเสี่ยงว่าจะต้องเกิดปัญหาเพิ่มขึ้นหากไม่มีการดำเนินการในการแก้ไขและป้องกันปัญหา ประกอบกับแนวคิดที่ว่าปัญหาขยะเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขโดยเทศบาลตำบลแม่สะเรียงเพียงลำพัง การแก้ไขปัญหาที่เป็นสาธารณะจำเป็นต้องให้เกิดการร่วมมือกันแบบสาธารณะและมีมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงแนวคิดต่างๆ แบบเดิมๆ ที่ประชาชนพึงพอใจเพียงเพื่อขยะหมดไปจากหน้าบ้านของตนเองเพียงเท่านั้น แต่กลับสร้างปัญหาและเกิดปัญหาใหม่ขึ้นอีกที่หนึ่ง การเตรียมการต่างๆ ที่เป็นระบบเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแนวคิดของประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อหาทางในการแก้ไขปัญหา

2) **การสร้างการเปลี่ยนแปลงแบบมีส่วนร่วม** การจะดำเนินการที่มีผลกระทบต่อสาธารณะถือว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเร่งด่วนที่เทศบาลตำบลแม่สะเรียงต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก และต้องใช้กลยุทธ์ในหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีมาเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการ โดยเริ่มตั้งแต่การศึกษาดูงานร่วมกันเพื่อให้เห็นถึงกระบวนการจัดการปัญหาจากสถานที่อื่นๆ ที่ต้องประยุกต์ใช้กับพื้นที่ รวมถึงการสร้างแนวคิดที่เป็นสาธารณะ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่างๆ

ของประชากรในพื้นที่เพื่อรองรับกับการดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ของโครงการที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การทำประชาคมรับฟังความคิดเห็น การศึกษาวิจัยเพื่อประเมินผลกระทบของโครงการขยะมูลฝอย ตลอดจน การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเข้ามาร่วมด้วยช่วยกันป้องกันและแก้ไขขยะมูลฝอยในชุมชนอย่างเป็นระบบและเกิดความคุ้มค่าในชุมชน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต

3) การสร้างกระบวนการทำงานที่เป็นระบบและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างฝ่ายบริหารท้องถิ่นและฝ่ายข้าราชการประจำ โดยเริ่มจากผู้นำ เทศบาลตำบลแม่สะเรียงได้มีการมอบหมายหน้าที่และแบ่งงานกันทำตามความรู้ ความสามารถและศักยภาพของบุคลากรของเทศบาลเอง เริ่มตั้งแต่งานด้านวิชาการและงบประมาณ งานด้านการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน งานด้านการเงินการคลัง ด้านสาธารณสุข และงบประมาณ งานด้านโยธา และงานด้านกฎหมาย เป็นต้น รวมถึงการร่วมกันของฝ่ายสมาชิกสภาเทศบาล ประธานกรรมการชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยให้ผู้นำเหล่านี้เป็นตัวอย่างในการเปลี่ยนแปลงและการอุทิศตนเพื่อสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม มีการเชิญชวนทำความเข้าใจ ปรับเปลี่ยนทัศนคติต่างๆ รวมถึงการร่วมประเมินผลการดำเนินงานทุกขั้นตอนอย่างใกล้ชิด รวมถึงการเป็นหน่วยงาน ครีวเรือนต้นแบบในการคัดแยกขยะ การร่วมกันสร้างการเปลี่ยนแปลงแบบมิตรภาพ ถึงแม้จะมีปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ ระหว่างการดำเนินโครงการ/กิจกรรม ผู้นำเหล่านี้จะต้องร่วมกันชี้แจง ให้เหตุผล ทำความเข้าใจ ชี้ให้เห็นถึงปัญหาและผลกระทบต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ นี่คือการสำเร็จร่วมกันอันเป็นผลมาจากการร่วมแรง ร่วมใจของทุกภาคส่วนที่พร้อมใจกันพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

4) บริบทสังคมและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สภาพความเป็นสังคมแบบเอื้ออาทรและการมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมอันดีงามเป็นต้นทุนทางสังคมในการประสานความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น กอรปกับพื้นที่ของเทศบาลตำบลแม่สะเรียงมีความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ ศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) วัฒนธรรมประเพณีและการดำเนินชีวิตในชุมชนอย่างสันติสุข ทำให้มีการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เทศบาลตำบลแม่สะเรียงจึงเล็งเห็นถึงความเข้มแข็งในด้านนี้ จึงมีการสอดแทรกการขอความร่วมมือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติมาสู่การบริหารจัดการขยะของเทศบาลในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นการขอความร่วมมือในลักษณะไม่เป็นทางการแต่มีความเป็นกันเอง และก็ได้รับผลตอบรับที่ดี ประชาชนส่วนมากก็เห็นพ้องด้วยความสมัครใจ ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสาธารณะร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่ต่อเนื่องและมีความยั่งยืนต่อไป

โครงการชุมชนปลอดภัย

เทศบาลเมืองสีคิ้ว

อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรดาสีทิพย์ พานแก้ว¹

บริบทและข้อมูลทั่วไปของเทศบาลเมืองสีคิ้ว

บริบทการปกครอง

เทศบาลเมืองสีคิ้ว ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดนครราชสีมา ห่างจากจังหวัดนครราชสีมา เป็นระยะทางประมาณ 45 กิโลเมตร มีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด 11.63 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับ 7,268.75 ไร่ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอำเภอสีคิ้ว จำนวน 2 ตำบล 16 หมู่บ้าน ซึ่งในปัจจุบัน ไม่มีสภาพหมู่บ้านแล้ว และได้แบ่งแยกออกเป็นชุมชน จำนวน 19 ชุมชน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 18,199 คน แยกเป็นชาย 8,636 คน หญิง 9,563 คน (ความหนาแน่นเฉลี่ย 1,565 คน/ตารางกิโลเมตร) และมีจำนวนครัวเรือน 8,428 ครัวเรือน (ความหนาแน่นเฉลี่ย 725 ครัวเรือน/ตารางกิโลเมตร)

¹ อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ที่มา: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/th/a/ab/Sikhui_muni_office.JPG

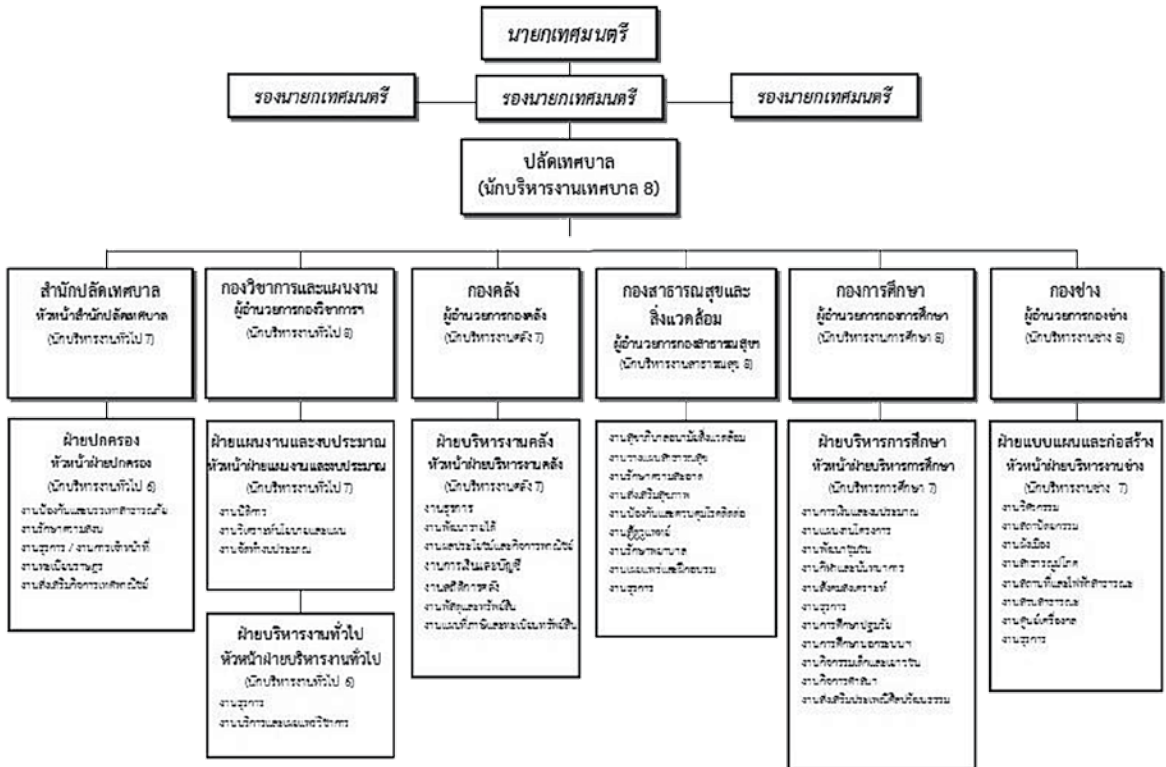
บริบททางสังคม

โครงสร้างสังคมในเขตเทศบาลเมืองสีคิ้วโดยภาพรวม เป็นแบบผสมผสานของความเป็นชุมชนเมืองกับชนบท ลักษณะชุมชนในเขตชุมชนเมืองประชากรจะรวมตัวกันค่อนข้างหนาแน่น ส่วนชุมชนที่มีลักษณะสังคมคล้ายชนบทจะกระจายอยู่รอบนอก

ประชากรในเขตเทศบาลเมืองสีคิ้วส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพด้านการพาณิชย์/ การบริการ เป็นกิจการค้าซึ่งทำหน้าที่เป็นตลาดการซื้อขายที่ได้จดทะเบียนการค้าและทะเบียนพาณิชย์ ซึ่งรวมกันอยู่หนาแน่นเป็นชุมชนการค้าโดยเฉพาะในเขตเมือง สินค้าที่มีจำหน่าย ได้แก่ เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์การก่อสร้าง เฟอร์นิเจอร์ รถจักรยานยนต์ สินค้าการเกษตร เมล็ดพันธุ์พืช รวมถึงสินค้าพวกเครื่องอุปโภค บริโภค นอกจากนี้ยังมีการประกอบอาชีพด้านอุตสาหกรรม โดยเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อมหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือน และมีประชากรในเขตเทศบาลที่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมประมาณ 350 หลังคาเรือน ซึ่งมีผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

บริบทการบริหารงาน

เทศบาลเมืองสีคิ้ว มีการแบ่งส่วนราชการออกเป็นสำนักและกองต่างๆ ได้แก่ สำนักปลัดเทศบาล กองวิชาการและแผนงาน กองคลัง กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองการศึกษา และกองช่าง

เทศบาลเมืองสีคิ้ว มีจำนวนบุคลากรในหน่วยงานทั้งสิ้น 163 คน ดังนี้

ส่วนราชการ	พนักงาน/ ข้าราชการ	ลูกจ้าง ประจำ	พนักงาน จ้างตาม ภารกิจ	พนักงาน จ้างทั่วไป	รวม
สำนักปลัดเทศบาล	8	7	8	8	31
กองวิชาการและแผนงาน	5	-	2	-	7
กองคลัง	9	3	-	1	13
กองช่าง	6	2	4	8	20
กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	4	2	9	43	58
กองการศึกษา	12	-	7	15	34
รวมทั้งสิ้น	44	14	30	75	163

บริบทการเมือง

นายกเทศมนตรีเมืองสีคิ้วคนปัจจุบัน คือ นายปรีชา จันทร์รวงทอง ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบัน (ตั้งแต่เทศบาลเมืองสีคิ้วยังมีฐานะเป็นเทศบาลตำบลสีคิ้ว) ซึ่งสภาพการเมืองภายในไม่ปรากฏความขัดแย้งใดๆ ทั้งในส่วนของคณะผู้บริหาร หรือในส่วนของผู้บริหาร และข้าราชการประจำ อัตราส่วนสมาชิกสภาท้องถิ่นมีสมาชิกสภาท้องถิ่นรวม 18 คน แยกเป็นชาย 16 คน และหญิง 2 คน

เทศบาลเมืองสีคิ้ว

สถานที่ตั้ง : 888 ถนนเทศบาล 1 หมู่ที่ 2 ตำบลมิตรภาพ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา 30140

โทรศัพท์ : 044-986-043 ต่อ 61

โทรสาร : 044-986-040

เว็บไซต์ : <http://sikhiotown.go.th/>

ผู้บริหาร:

1. นายปรีชา จันทร์รวงทอง	นายกเทศมนตรีเมืองสีคิ้ว
2. นายสะอาด นาคาเริงฤทธิ์	ประธานสภาเทศบาลเมืองสีคิ้ว
3. นายสมโภชน์ จันทร์วงษ์	ปลัดเทศบาลเมืองสีคิ้ว

สภาพปัญหาและสถานการณ์ก่อนเริ่มดำเนินโครงการ

ชุมชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลเมืองสีคิ้ว มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้นในชุมชน โดยมีปริมาณขยะที่เทศบาลต้องจัดเก็บรวมกันทั้ง 19 ชุมชน ประมาณ 20 ตันต่อวัน ซึ่งมีแนวโน้มที่ทางเทศบาลจะไม่สามารถดำเนินการจัดเก็บขยะได้อย่างทั่วถึงในทุกพื้นที่ นอกจากนี้ การจัดการกับปัญหาขยะในบางพื้นที่ยังประสบปัญหาด้านต่างๆ เช่น ขาดแคลนงบประมาณ ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ขาดพื้นที่ในการกำจัดขยะ ปัญหาการกำจัดขยะที่ไม่ถูกวิธีจนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การถูกต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่กำจัด/บ่อฝังกลบขยะ เป็นต้น จากสถานการณ์ดังกล่าว ปัญหาขยะในชุมชนของเทศบาลเมืองสีคิ้วอาจก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม และอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงทางด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่

เทศบาลเมืองสีคิ้ว ตระหนักถึงความสำคัญต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะในชุมชนดังกล่าว ทางบุคลากรจากกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลจึงได้หารือกับภาคประชาชน

เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาขยะในพื้นที่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนนำไปสู่การเริ่มดำเนินโครงการ “ชุมชนปลอดขยะ” ซึ่งเริ่มต้นในพื้นที่ชุมชนบ้านเหนือ โดยใช้การสร้างความร่วมมือ และความเข้มแข็งของชุมชนในการแก้ไขปัญหาขยะในพื้นที่ ตามแนวทางและกระบวนการจัดการขยะที่เป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ

วัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการชุมชนปลอดขยะของเทศบาลเมืองสีคิ้ว คือ การให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนของตนเองโดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติ นอกจากนี้โครงการยังมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชนในชุมชนร่วมกันจัดการให้ปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในชุมชนลดลง จนทำให้ขยะที่ต้องส่งไปกำจัดเป็นศูนย์ โดยเริ่มต้นจากการลดการสร้างขยะ การคัดแยกขยะกันเองในแต่ละครัวเรือน การเข้าร่วมกิจกรรมซื้อขายขยะรีไซเคิล เป็นต้น จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว สามารถนำไปสู่การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ และสามารถขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆ ของเทศบาลเมืองสีคิ้ว

กระบวนการดำเนินงาน

เทศบาลเมืองสีคิ้ว ตระหนักถึงความสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะในชุมชน จึงได้เริ่มต้นดำเนินโครงการชุมชนปลอดขยะ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน โดยมีขั้นตอนดำเนินโครงการ ดังนี้

1. กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองสีคิ้ว จัดเวทีประชาคมเพื่อดำเนินการสอบถามข้อมูล และความสนใจในการเข้าร่วมโครงการชุมชนปลอดขยะ จากผู้แทนชุมชนทั้ง 19 ชุมชนของเทศบาลเมืองสีคิ้ว โดยกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมได้คัดเลือกพื้นที่สำหรับดำเนินโครงการ ซึ่งพิจารณาจากความเหมาะสม และความพร้อมของชุมชนที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการ

“ชุมชนบ้านเหนือ” ได้รับการคัดเลือกให้เป็นชุมชนนำร่องในการดำเนินโครงการชุมชนปลอดขยะ เนื่องจากเป็นชุมชนดั้งเดิมของท้องถิ่นที่อพยพมาจากทางภาคเหนือของประเทศไทย เรียกตัวเองว่า “ไทยยวน” มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง และจัดตั้งเป็น “ชมรมไทยยวน” นอกจากนี้ทางชุมชนยังเคยดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์น้ำร่วมกับเทศบาลเมืองสีคิ้วมาก่อน ทำให้ประชาชนในชุมชนเห็นความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม

2. กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองสีคิ้ว จัดเวทีเพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินโครงการชุมชนปลอดขยะแก่ประชาชนในชุมชนบ้านเหนือ โดยมีผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชนเข้าร่วมเวที เพื่อสร้างการรับรู้ ทำความเข้าใจต่อแนวทางในการดำเนินโครงการ

หลังจากนั้นบุคลากรจากกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ได้หารือร่วมกับผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน และประชาชนในชุมชนบ้านเหนือ โดยการเข้าพบปะพูดคุยแบบกลุ่มย่อย ภายใต้บรรยากาศแบบไม่เป็นทางการ ใช้เวลาประมาณ 1-2 เดือน เพื่อร่วมกำหนดทิศทางในการดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัยร่วมกัน ซึ่งข้อสรุปเบื้องต้นที่ได้คือ ชุมชนบ้านเหนือประสบกับปัญหาการจัดการ “ขยะอินทรีย์” จากครัวเรือนมากที่สุด แต่ด้วยข้อจำกัดหลายประการ เช่น วิธีการ/ขั้นตอนการจัดการขยะอินทรีย์อาจทำได้ยากกว่าขยะทั่วไป (ขยะทั่วไปสามารถคัดแยกประเภทและจัดเก็บไว้ในครัวเรือนเพื่อรอทิ้ง หรือจำหน่ายได้ทันที ส่วนขยะอินทรีย์ต้องใช้สถานที่ และระยะเวลาในการจัดการ เช่น การนำเศษอาหารมาทำเป็นปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ เป็นต้น) การขยายผลให้ประชาชนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการขยะอินทรีย์อาจขยายผลได้ลำบากกว่าขยะทั่วไป เป็นต้น ทางชุมชนบ้านเหนือจึงเริ่มต้นด้วยการจัดการกับขยะทั่วไปในครัวเรือน โดยส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ “ขยะรีไซเคิล” เป็นลำดับแรกก่อน แล้วค่อยต่อยอดไปสู่การจัดการขยะประเภทอื่นๆ

3. เมื่อได้แนวทางในการดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัยของชุมชนบ้านเหนือแล้ว กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ได้จัดกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่อง การจัดการขยะแก่ประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านเหนือ เช่น การคัดแยกขยะ การทำน้ำหมักชีวภาพ การรีไซเคิลขยะแต่ละประเภท เป็นต้น โดยมีกลุ่มผู้นำชุมชน และกรรมการชุมชน เป็นเป้าหมายแรกของการฝึกอบรม จากนั้นจึงขยายผลไปสู่ประชาชนในชุมชนต่อไป

กิจกรรมฝึกอบรมดังกล่าว ใช้ระยะเวลาดำเนินการประมาณ 2 ปี และใช้พื้นที่ในชุมชนบ้านเหนือเป็นสถานที่ฝึกอบรม มีวิทยากรมาจากหลายภาคส่วน อาทิ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองสีคิ้ว, สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 11, บริษัททวงษ์พาณิชย์จำกัด เป็นต้น โดยการฝึกอบรมในแต่ละครั้งจะมีช่วงเวลา และจำนวนผู้เข้าร่วมที่แตกต่างกันไปตามแต่ละกิจกรรม

นอกจากนี้ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมได้ประสานกับกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 11 เพื่อรับการสนับสนุนเชิงวิชาการสำหรับดำเนินกิจกรรม รวมถึงเครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อม โดยได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

4. ระหว่างการจัดกิจกรรมฝึกอบรมด้านต่างๆ ให้แก่ประชาชนของชุมชนบ้านเหนือ ในขณะนั้น กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองสีคิ้ว ได้หารือกับผู้นำชุมชนบ้านเหนือ เพื่อจัดกิจกรรมซื้อขายขยะรีไซเคิลในชุมชน และประสานความร่วมมือกับภาคเอกชนที่มีความชำนาญในการจัดการขยะ คือ บริษัททวงษ์พาณิชย์จำกัด เพื่อกำหนดหมายวันเวลาในการมารับซื้อขยะในชุมชนพร้อมกับประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชนบ้านเหนือ เพื่อกำหนดหมายวันเวลาเข้าร่วมกิจกรรมซื้อขายขยะรีไซเคิลกับประชาชนในชุมชน

กิจกรรมซื้อขายขยะรีไซเคิลในชุมชนบ้านเหนือ จัดขึ้นทุกวันศุกร์สัปดาห์ที่ 4 ของเดือน โดยเป็นข้อตกลงร่วมกันของทางชุมชนบ้านเหนือกับบริษัททวงษ์พาณิชย์จำกัด ส่วนขยะอันตรายทางเทศบาลได้จัดกิจกรรมขยะอันตรายแลกไข่โดยให้บุคลากรของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมใช้วิธีเดินเท้าเข้าไปจัดเก็บถึงครัวเรือน ส่วนครัวเรือนที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ ทางครัวเรือนของผู้นำชุมชนจะรับฝากขยะอันตรายไว้ โดยบุคลากรของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมจะทำการลงบันทึกจำนวนขยะ และนำไข่มามอบให้ภายหลัง

5. กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองสีคิ้วขยายพื้นที่การดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัยไปสู่ชุมชนที่ให้ความสนใจเข้าร่วมโครงการ เริ่มจากชุมชนบ้านโนนกลุ่มเหนือ โดยหารือกับผู้นำชุมชน เพื่อเลือกจัดกิจกรรมในการดำเนินโครงการ ซึ่งได้ข้อตกลงในการจัดกิจกรรมซื้อขายขยะรีไซเคิลที่ชุมชนบ้านโนนกลุ่มเหนือ โดยกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมประสานกับบริษัททวงษ์พาณิชย์จำกัด เพื่อนัดหมายวันเวลาในการมารับซื้อขยะในชุมชน และขยายพื้นที่ไปสู่ชุมชนอื่นๆ ในระยะต่อไป

โครงการชุมชนปลอดภัยได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง โดยในแต่ละปีงบประมาณกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมจะจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการจัดการขยะในชุมชน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องตามยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ผู้บริหารเทศบาลกำหนดไว้ รวมถึงข้อเสนอแนะจากแต่ละชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัย มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร

เทศบาลเมืองสีคิ้ว ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัยแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยใช้การจัดเวทีประชาคมเชิญผู้นำ/ ตัวแทนชุมชนทั้ง 19 ชุมชน เข้าร่วมเวที เพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจต่อเรื่องขยะในชุมชน (ที่อาจก่อให้เกิดเป็นปัญหาในอนาคต) รวมถึงแนวทางในการดำเนินโครงการ

2. การรับฟังความคิดเห็น

เทศบาลเมืองสีคิ้ว เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อการดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัย โดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนชุมชนที่เข้าร่วมในเวทีประชาคม ได้แสดงความคิดเห็นต่อแนวทางในการดำเนินโครงการดังกล่าว พร้อมกับให้ตัวแทนชุมชนสามารถกลับไปหาหรือประชาชนในแต่ละชุมชน เพื่อตัดสินใจในการเข้าร่วม หรือไม่เข้าร่วมกับโครงการชุมชนปลอดภัยได้

3. การให้ประชาชนมีบทบาท

เมื่อคัดเลือกชุมชนบ้านเหนือ เป็นชุมชนนำร่องในการดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัยแล้ว เทศบาลเมืองสีคิ้วเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนบ้านเหนือ มีส่วนร่วมในการเสนอข้อคิดเห็นและร่วมออกแบบในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโครงการผ่านการจัดเวทีในชุมชน พร้อมกับจัดฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยเริ่มจากผู้นำ และกรรมการชุมชน แล้วจึงขยายผลไปสู่ประชาชนในชุมชน โดยการถ่ายทอดจากผู้นำ และกรรมการชุมชนเหล่านั้น

4. การให้ประชาชนมีส่วนร่วม

เมื่อโครงการชุมชนปลอดภัยเริ่มดำเนินการ ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านเหนือได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ เช่น การจัดการขยะ การคัดแยกขยะ การซื้อขายขยะรีไซเคิล เป็นต้น ส่งผลให้ประชาชนมีรายได้จากการคัดแยกขยะในครัวเรือนขาย ซึ่งแต่เดิมจะถูกทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ รวมถึงปริมาณขยะในชุมชนลดลง (จากเดิมมีปริมาณขยะก่อนเข้าร่วมโครงการประมาณ 720 กิโลกรัมต่อวัน หลังเข้าร่วมโครงการมีปริมาณขยะประมาณ 330 กิโลกรัมต่อวัน) นับเป็นการช่วยควบคุมมลพิษ และรักษาสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนภายในชุมชนเอง

นอกจากนี้เทศบาลเมืองสีคิ้ว ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนของชุมชนบ้านเหนือ มีส่วนร่วมในการสรุปผลการดำเนินโครงการ โดยให้ประชาชนในชุมชนร่วมถอดบทเรียนจากการเข้าร่วมโครงการ ผ่านการจัดประชุมกลุ่มย่อย และนำเสนอข้อคิดเห็น ประสพการณ์ที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการให้แก่ทางเทศบาล เพื่อเตรียมความพร้อมในการขยายพื้นที่ดำเนินโครงการแก่ชุมชนอื่นๆ โดยชุมชนบ้านเหนือจะเป็นชุมชนต้นแบบในการดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัยของเทศบาลเมืองสีคิ้วต่อไป

การระดมทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

โครงการชุมชนปลอดภัยเริ่มต้นดำเนินการในพื้นที่ชุมชนบ้านเหนือ ทรัพยากรหลักที่ทางเทศบาลเมืองสีคิ้วใช้สำหรับดำเนินโครงการ คือ งบประมาณในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ เช่น การฝึกอบรม จัดประชุม เป็นต้น โดยเทศบาลเมืองสีคิ้วตั้งงบประมาณโครงการชุมชนปลอดภัยไว้ปีละประมาณ 300,000 บาท² และมีบุคลากรจากกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่หลักในการดำเนินโครงการ

นอกจากนี้ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 11 (นครราชสีมา) ได้ร่วมสนับสนุนองค์ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงบุคลากรเพื่อเป็นวิทยากร

² ตามแผนพัฒนา 3 ปี ของเทศบาลเมืองสีคิ้ว (พ.ศ. 2557-2559)

ถ่ายทอดความรู้ให้กับกิจกรรมต่างๆ ของโครงการชุมชนปลอดภัยอย่างต่อเนื่อง และมีหน่วยงานภาคเอกชน คือ บริษัททวงษ์พาณิชย์ จำกัด ที่สนับสนุนบุคลากร อุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ เพื่อมารับซื้อขยะจากชุมชน ตามวันเวลาที่นัดหมายร่วมกับชุมชน

ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านเหนือ ช่วยประชาสัมพันธ์โครงการชุมชนปลอดภัยแก่ประชาชนในพื้นที่ และช่วยถ่ายทอดความรู้ไปสู่ประชาชนในชุมชน รวมถึงจัดหาสถานที่สำหรับจัดเก็บขยะมีพิษ/ ขยะอันตราย เพื่อรอเวลาเทศบาลมาจัดเก็บ (กรณีที่ประชาชนอยู่ในพื้นที่ห่างไกล และบุคลากรของเทศบาลไม่สามารถเข้าไปจัดเก็บได้)

ประชาชนในชุมชนบ้านเหนือ ได้สนับสนุนทรัพยากร “ขยะ” จากชุมชน/ครัวเรือน ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมรูปแบบต่างๆ เพื่อร่วมดำเนินโครงการ รวมถึงสนับสนุนความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง

ผลความสำเร็จในการดำเนินงาน

ผลความสำเร็จของโครงการชุมชนปลอดภัยที่เป็นรูปธรรม คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนบ้านเหนือต่อการดำเนินโครงการ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการเลือกสมัครเข้าร่วมโครงการ การแสดงความคิดเห็นต่อแนวทางการดำเนินโครงการ จนนำไปสู่การเข้าร่วมจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชน โดยใช้วิธีการ/กิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความต้องการของชุมชน ซึ่งเห็นได้จากจำนวนปริมาณขยะในชุมชนลดลง จากเดิมก่อนเข้าร่วมโครงการที่มีปริมาณขยะของชุมชนบ้านเหนือประมาณ 720 กิโลกรัมต่อวัน หลังเข้าร่วมโครงการแล้วมีปริมาณขยะประมาณ 330 กิโลกรัมต่อวัน ส่งผลให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น

ความสำเร็จในข้างต้น ส่งผลให้เทศบาลมีความเชื่อมั่นในแนวทางเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อการดำเนินโครงการด้านต่างๆ รวมทั้งมีความพยายามขยายพื้นที่การดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัยออกไปยังชุมชนอื่นๆ เพื่อความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาขยะในพื้นที่

อุปสรรคในการดำเนินงานและการแก้ไขปัญหา

การดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัย พบข้ออุปสรรคเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากประชาชนในบางชุมชนยังมีข้อกังวล หรือความเข้าใจที่ไม่ตรงกันต่อวิธีดำเนินโครงการ เช่น การจัดเก็บขยะต้องเป็นหน้าที่ของเทศบาล, ไม่ต้องการให้พื้นที่ในชุมชนเป็นที่พักขยะ, ทศนคคิดว่าขยะคือสิ่งไร้ค่า เป็นต้น การดำเนินโครงการของเทศบาลเมืองสี่คิ้ว จึงเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินโครงการในทุกขั้นตอน โดยเริ่มจากการสื่อสารประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ จากนั้นก็สร้างการมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้แต่ละชุมชนสามารถเลือกเข้าร่วม หรือไม่เข้าร่วมโครงการก็ได้ ในท้ายที่สุดชุมชนที่เลือก

เข้าร่วมโครงการ ก็คือชุมชนที่ประชาชนในชุมชนสมัครใจ มีความเข้าใจ และพร้อมต่อการร่วมดำเนินโครงการ

อุปสรรคประการต่อมา คือ เรื่องความต่อเนื่องของโครงการ เทศบาลเมืองสีคิ้วจึงเริ่มต้นดำเนินโครงการจากเพียงชุมชนเดียวก่อน โดยให้ออกาสชุมชนที่สมัครใจร่วมดำเนินโครงการ เพราะต้องการศึกษาเรียนรู้แนวทางและกระบวนการจัดการขยะโดยชุมชนที่มีรูปธรรม เมื่อโครงการประสบความสำเร็จแล้ว ทางเทศบาลเมืองสีคิ้วจึงประชาสัมพันธ์/ สื่อสารผลการดำเนินโครงการไปสู่ชุมชนอื่นๆ เพื่อความต่อเนื่องของโครงการ และสามารถใช้เป็นบทเรียนให้กับพื้นที่อื่นๆ ของเทศบาลต่อไป

ความยั่งยืนของโครงการ

ความยั่งยืนในการดำเนินโครงการชุมชนปลอดขยะของเทศบาลเมืองสีคิ้ว เกิดจากการที่เทศบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการดำเนินโครงการในทุกขั้นตอน จนนำไปสู่กระบวนการแก้ปัญหาโดยความร่วมมือของประชาชนในชุมชนเอง และเทศบาลเมืองสีคิ้วได้กำหนดให้ “โครงการชุมชนปลอดขยะ” อยู่ในแผนพัฒนา 3 ปีของเทศบาล (พ.ศ. 2557– 2559) ส่งผลให้โครงการมีความมั่นคงทางด้านงบประมาณในการดำเนินงาน

ความยั่งยืนอีกประการหนึ่งของการดำเนินโครงการชุมชนปลอดขยะ คือ ความสำเร็จของการดำเนินโครงการ ซึ่งในปัจจุบันทางเทศบาลมีจำนวนขยะลดลง และปริมาณขยะเริ่มคงที่จนสามารถลดความถี่ในการเก็บขยะลง จากเดิมที่ต้องจัดเก็บทุกวัน มาเป็นจัดเก็บวันเว้นวัน หรือจัดเก็บวันเว้นสองวัน ส่งผลให้เทศบาลมีความเชื่อมั่นว่าโครงการสามารถเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอื่นๆ จึงเริ่มต้นจากการขยายพื้นที่ดำเนินกิจกรรมซื้อขายขยะรีไซเคิลไปยังชุมชนบ้านโนนกุ่มเหนืออีกแห่งหนึ่งและวางแผนดำเนินโครงการไปสู่ชุมชนอื่นโดยอาศัยการขยายการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เริ่มจากกลุ่มผู้นำชุมชน ไปสู่ประชาชนในชุมชน และจากประชาชนไปสู่ประชาชนในชุมชนใกล้เคียงกัน รวมถึงการเลือกชุมชนเริ่มต้นโครงการให้เป็นชุมชนต้นแบบต่อไป

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงาน

การดำเนินโครงการชุมชนปลอดขยะของเทศบาลเมืองสีคิ้ว มีปัจจัยที่ส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จหลายประการ ดังนี้

1. ผู้บริหารท้องถิ่น

ผู้บริหารของเทศบาลเมืองสีคิ้ว ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาล โดยกำหนดเป็นแนวทาง/ หลักการดำเนินงานของเทศบาลมาอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การดำเนินงานของเทศบาลไปสู่ภาคประชาชนในหลาย

ช่องทาง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้รับรู้ และสามารถตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร การดำเนินงานของเทศบาลได้อย่างสะดวก ทันท่วงทีต่อเหตุการณ์ อีกทั้งเทศบาลยังเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดและเสนอโครงการต่างๆ โดยการรับฟังปัญหา ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากภาคประชาชนผ่านช่องทางต่างๆ เช่น การจัดประชุมประชาคม การจัดเวที การติดตั้งตู้รับข้อคิดเห็น เป็นต้น นำไปสู่การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมดำเนินโครงการ/ กิจกรรมต่างๆ ของเทศบาล รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมแก้ปัญหา ร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาล ผ่านการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อเป็นตัวแทนของประชาชนในชุมชนต่างๆ ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารงาน เป็นต้น

นอกจากการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาลแล้ว ผู้บริหารได้กำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมโดยสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยความร่วมมือของประชาชนในชุมชนเองสำหรับการดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัย ผู้บริหารท้องถิ่นได้ให้การสนับสนุนบุคลากรของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมในการดำเนินโครงการอย่างเต็มที่ ทั้งการรับฟังสถานการณ์ และผลการดำเนินงาน รวมถึงการลงพื้นที่เพื่อตรวจเยี่ยม ให้กำลังใจผู้นำ และประชาชนในชุมชนที่เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโครงการอย่างต่อเนื่อง

2. บุคลากรท้องถิ่น

บุคลากรจากทุกหน่วยงานของเทศบาลเมืองสีคิ้วโดยเฉพาะจากกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัย เนื่องจากเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายของฝ่ายบริหาร การดำเนินงานอย่างเต็มความสามารถ และเข้าไปมีส่วนร่วมกับประชาชนในการดำเนินโครงการต่างๆ ของเทศบาล จึงเป็นส่วนสำคัญต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนจากการดำเนินงานของบุคลากรท้องถิ่นในโครงการชุมชนปลอดภัย พบว่า บุคลากรมีการลงพื้นที่เพื่อติดตามผลการดำเนินงานร่วมกับประชาชนอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เสนอแนะข้อคิดเห็น/ แนวทางสำหรับดำเนินงาน หรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการอย่างแท้จริง และความสม่ำเสมอในการดูแลโครงการของบุคลากรเทศบาลเมืองสีคิ้วถือเป็นปัจจัยสำคัญอีกข้อหนึ่งที่ส่งผลให้โครงการชุมชนปลอดภัยดำเนินการประสบความสำเร็จ

ปัจจัยสำเร็จอีกประการหนึ่งคือ บุคลากรของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีการทำงานเชิงรุก ซึ่งเห็นได้จากการริเริ่มโครงการชุมชนปลอดภัย ดำเนินการเพื่อป้องกันปัญหาขยะในชุมชนที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นในอนาคต พร้อมทั้งขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆ เพื่อความต่อเนื่องของโครงการในท้ายที่สุดก็จะนำไปสู่การป้องกันปัญหาขยะในชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

นอกจากนี้ เทศบาลเมืองสีคิ้ว ได้เข้าร่วมดำเนินโครงการด้านสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานต่างๆ อย่างต่อเนื่อง อาทิ “โครงการประเมินเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน³”, “โครงการส่งเสริมท้องถิ่นสู่สังคมสีเขียว (Local Agenda 21: LA 21⁴)”, “โครงการเทศบาลไทยมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 84 พรรษา⁵” เป็นต้น บุคลากรของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมจึงมีความชำนาญ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเกิดเครือข่ายการทำงานกับหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อม อย่างเช่น กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้การดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัย ประกอบไปด้วยบุคลากรของเทศบาลที่มีความพร้อม และได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิทยากรเพื่อการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ประชาชนในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการอย่างต่อเนื่อง

3. ผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชน

เนื่องจากเทศบาลเมืองสีคิ้วเป็นพื้นที่ที่ประชาชนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ผู้นำชุมชนจึงมีส่วนสำคัญต่อการดำเนินโครงการต่างๆ ของทางเทศบาล เนื่องจากมีส่วนร่วมกับเทศบาลในการทำหน้าที่สื่อสาร สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการต่อประชาชนในชุมชน และทำหน้าที่ประสานงานกับเทศบาล รวมถึงเป็นศูนย์กลางเชื่อมการดำเนินงานระหว่างประชาชนกับเทศบาล

ชุมชนที่เข้าร่วมโครงการชุมชนปลอดภัย คือ ชุมชนบ้านเหนือ ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมของท้องถิ่นอพยพมาจากทางภาคเหนือของประเทศไทย เรียกตัวเองว่า “ไทยยวน” มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง และจัดตั้งเป็น “ชมรมไทยยวน” โดยทางชุมชนเคยดำเนินโครงการเกี่ยวกับน้ำร่วมกับ

³ “โครงการประเมินเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน” เปิดรับสมัครเทศบาลที่สนใจส่งผลงานการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งจัดโดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย และมูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ผู้สนใจสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://www.tei.or.th/w_lc/2-2552-1municipal-1good-example.pdf

⁴ “โครงการส่งเสริมท้องถิ่นสู่สังคมสีเขียว” เป็นโครงการของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เปิดรับสมัครอปท. ที่สนใจเข้าร่วมโครงการ เพื่อร่วมมือกันขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการ/กิจกรรมต่างๆ เช่น การลดมลพิษและของเสีย คัดแยกขยะจากครัวเรือนและชุมชน สร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี (อนุรักษ์ป่า ป่าชายเลน เพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน เป็นต้น) ส่งเสริมการดำเนินชีวิตประจำวันแบบเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยใช้กลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน และท้องถิ่นเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินงาน ผู้สนใจสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ <http://www.deqp.go.th/service-portal/la-21-system/derivation/>

⁵ “โครงการเทศบาลไทยมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำฯ” เปิดรับสมัครเทศบาลที่สนใจเข้าร่วมโครงการและคัดเลือกเทศบาลนำร่อง เพื่อดำเนินกิจกรรมลดคาร์บอนในเทศบาล ซึ่งจัดโดยสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย ผู้สนใจสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ <http://lcm.in.th/about-project.php>

เทศบาลเมืองสีคิ้วมาก่อน ส่งผลให้ประชาชนในชุมชนเห็นความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม เมื่อประชาชนในชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมต่อการดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัยในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การรับรู้ข่าวสารของโครงการ, การมีสิทธิเลือกที่จะเข้าร่วม หรือไม่เข้าร่วมโครงการ, การเสนอแนะข้อคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการ รวมถึงการเข้าร่วมดำเนินโครงการร่วมกับเทศบาล จึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จ เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกับการดำเนินโครงการของทางเทศบาล นำไปสู่การดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

4. ภาคเอกชน

แม้ว่าภาคเอกชนจะอยู่ในสถานะผู้รับผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัย แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ทักษะ ความชำนาญ และความเป็นมืออาชีพของการดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการคัดแยกขยะของภาคเอกชน เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการในครั้งนี้ หลายประการ เช่น การถ่ายทอดทักษะ วิธีการคัดแยกขยะให้แก่บุคลากรของเทศบาล และประชาชนในชุมชน, การอำนวยความสะดวกในการเข้ามาบริการรับซื้อขยะในชุมชน (กิจกรรมซื้อขายขยะรีไซเคิล) เป็นต้น

การดำเนินโครงการชุมชนปลอดภัย

ท้องถิ่นสีเขียว

กรณีศึกษา “การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม”

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ อาคารรัฐประศาสนภักดี (อาคารบี) ชั้น 5 (โชนทิศใต้)
เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210
โทรศัพท์ 02-141-9567-76 โทรสาร 02-143-8175

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรถัย ก๊กผล	ผู้อำนวยการ
2. นางสาววิลาวัลย์ หงษ์นคร	นักวิชาการ
3. นายชลิต ถาวรนุกิจกุล	นักวิชาการ
4. นายภควัต อัจฉริยปัญญา	พนักงานชำนาญการพิเศษ
5. นางธนิษฐา สุขะวัฒนะ	พนักงานฝึกอบรมและบริหารโครงการ
ชำนาญการ
6. นางสาวสุมาลย์ ชาวนา	พนักงานฝึกอบรมและบริหารโครงการ
ชำนาญการ
7. นางสาวอติพร แก้วเปีย	พนักงานฝึกอบรมและบริหารโครงการ
ชำนาญการ
8. นางสาวอภิวรรณ ชักเซ็ค	พนักงานฝึกอบรมและบริหารโครงการ
9. นางสาวทักษวดี วิวัฒน์ศิลป์ชัย	พนักงานบริหารงานทั่วไป
10. นายบุร็สร ละองทัฬ	เจ้าหน้าที่โครงการฯ
11. นายธเนศ ชำนาญนา	เจ้าหน้าที่โครงการฯ